

**Наука III тисячоліття:
пошуки, проблеми, перспективи розвитку**

Матеріали

II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
(25-26 квітня 2018 року)

Рада молодих учених
Бердянського державного педагогічного університету

Бердянськ, 2018

УДК 378: 001 (063)

Н 34

Друкується за рішенням вченої ради
Бердянського державного педагогічного університету
(Протокол № 10 від 26.04.2018 р.)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова оргкомітету - **Богданов Ігор Тимофійович**, доктор педагогічних наук, професор, ректор Бердянського державного педагогічного університету.

Співголови:

Ліпич Вікторія Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи Бердянського державного педагогічного університету;

Сичікова Яна Олександрівна, кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Бердянського державного педагогічного університету, голова Ради молодих учених БДПУ

Члени оргкомітету:

Онищенко Сергій Вікторович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Бердянського державного педагогічного університету, голова Ради молодих учених факультету ФМКТО БДПУ;

Степанюк Катерина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти Бердянського державного педагогічного університету;

Гнатюк Віталій Васильович – кандидат біологічних наук, доцент кафедри основ здоров'я, фізичної реабілітації та екології Бердянського державного педагогічного університету;

Мирошниченко Володимир Олександрович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри правознавства Бердянського державного педагогічного університету;

Сизко Ганна Іванівна - кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри прикладної психології та логопедії Бердянського державного педагогічного університету;

Каменський Дмитро Васильович – кандидат юридичних наук, доцент Бердянського державного педагогічного університету;

Денисова Анжеліка Сергіївна, провідний фахівець Бердянського державного педагогічного університету

Н-34 **Наука III тисячоліття : пошуки, проблеми, перспективи розвитку** : матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (25-26 квітня 2018 року) : збірник тез. – Бердянськ : БДПУ, 2018. – Ч. 1.– 333 с.

До збірника увійшли матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції "Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку". Матеріали збірника будуть корисними для дослідників, науковців, аспірантів, пошукувачів, викладачів, студентів

За зміст статей і правильність цитування відповідальність несе автор.

© Бердянський державний педагогічний університет, 2018
© Автори статей, 2018

ЗМІСТ

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ. ЕКОЛОГІЯ.

Вакуліч О. В., Дзюбенко О. В. Зміна ландшафтних комплексів житомирського регіону в районах видобутку бурштину	14
Гнатюк В.В. Екомоніторинг м. Бердянська	15
Гнатюк В.В., Карацупа В.В. Проблеми глобального потепління	17
Гнатюк В.В., Нехайчук І.А. Екомоніторинг заповідних територій м. Бердянська	18
Гнатюк В.В., Петрова Т.І. Критерії оцінювання екологічного стану повітря в населених пунктах	20
Гребельна В.О. Метеорологічні особливості природного 2017 року в заповіднику «Розточчя»	21
Губина Д.А., Клеевская В.Л. Экологические аспекты внедрения газового угля как основного топлива на Змиевской ТЭС	23
Гуліч Т.С. Еколого-освітні заходи та акції в природному заповіднику «Розточчя»	24
Жукова О.Г., Цуркан Г.В. Водогосподарська характеристика річок України	26
Калашнікова В.І., Ковтун Д.Є. Екологічна проблема танення льодовиків	28
Колотило М. П. Розвиток рекреації на території НПП "Вишницький"	31
Лико С.М., Якута О.О. Реалізація стратегії сталого розвитку у реформі місцевого самоврядування ...	32
Непша О.В., Іванова В.М. Передумови організації та проведення екологічного туризму на косах північно-західного приазов'я	34
Петрусенко В.П., Дмитруха Т.І. Екологічні ризики радіонуклідного забруднення гірських екосистем	36
Прохорова Л.А., Зав'ялова Т.В. Загальна характеристика Утлюцького лимана Азовського моря як території природно-заповідного фонду України	37
Сапун Т.О., Кондратенко А.І. Екологічна безпека підземних вод в Запорізькій області	38
Скобало О.С. Фенокліматична періодизація 2017 року в природному заповіднику «Розточчя»	41

**Наука III тисячоліття:
пошуки, проблеми, перспективи розвитку**

Стецишин М.М., Зав'ялова Т.В., Непша О.В.	
Сучасний стан забруднення атмосферного повітря в Запорізькій області та шляхи його покращення	42
Стрямець Г.В., Погорілко В.В.	
Інтродуценти в лісових екосистемах природного заповідника «Розточчя»	44
Трикур В.В.	
Трапляння <i>potentilla erecta</i> (L.) <i>raeusch</i> в лісах Закарпатського передгір'я	46
Уткіна К.Б., Кулик М.І.	
Екологічна оцінка стану ґрунтів та яблук (на прикладі Харківської області) ..	48
Хомин І.Г.	
Нові знахідки плауна річного (<i>lucorodium annotinum</i> L.) на території біосферного резервату «Розточчя»	49
Шеховцева О.Г.	
Екологічні особливості складу альгоугруповань ґрунтів м. Маріуполя	50
Яремчук В. М.	
Оцінка якості навколишнього середовища заповідних ядер національних природних парків	52

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКА

Остенда О., Несторенко Т.П., Сичікова Я.О.	
Соціо-економічний аспект впливу переміщених університетів на урбосистему	55
Tadeusz Pokusa, Nadiya Dubrovina, Yana Suchikova, Tetyana Nestorenko	
Evaluation of Economic Efficiency of Renewable Energy Innovative Projects	58
Архипова Л.М., Смик Ірина	
Транскордонне співробітництво в вимірах карпатського регіону	59
Гулевич О.С.	
Система публічного управління у сфері протидії нелегальній міграції	61
Давидова О.Ю.	
Фактори, що впливають на ефективність управлінських рішень	64
Данілов В.В., Романенко О.В.	
Реклама «феєрії мандрів» на міжнародній виставці як феномен покращення іміджу туристичного підприємства	66
Dmitriy Kamensky, Julia E. Sullivan	
Naftogaz V Gazprom: The Role of Commercial Arbitration in the Modern World	68
Кобзєва І.М., Безверха І.В.	
Щодо взаємодії органів державної влади з громадськими організаціям у процесі становлення молоді	70
Коваленко О. В.	
Трудова міграція в Україні у контексті посилення ефективності державного управління	72
Коробейникова Я.С.	
Формування інвестиційних пропозицій туристичного спрямування на	

**II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
(25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)**

основі кластерного аналізу	74
Купшнерик А.А., Яцечко-Блаженко Т.В.	
Державна служба в Україні: актуальні проблеми та шляхи підвищення ефективності	76
Максимчук К.Ю., Яцечко-Блаженко Т.В.	
Корупція в системі державного управління: «формула», поняття, види	77
Марченко О.А., Стребкова К.М.	
Інноваційні підходи удосконалення функціонування галузі туризму та гостинності в Україні	79
Мелушова І. Ю.	
Систематизація факторів зовнішнього середовища в системі адаптивного управління підприємствами	82
Степанюк Н.А.	
Антикризові стратегії управління національною економікою в умовах децентралізації	84
Сторожук Т.М.	
Склад та класифікація нефінансових активів установ державного сектору економіки	85
Чернявський Б.О.	
Нові тенденції розвитку світової сфери електронної торгівлі	87
Шпак І.В., Яцечко-Блаженко Т.В.	
Повноваження місцевих державних адміністрацій	88

ІСТОРИЧНІ ТА ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Ковтун Ю. В.	
Історичне минуле України в інтерпретації В'ячеслава Липинського та Юрія Липи	91
Лобур О.Г., Гайдук Л.О.	
Вирішення проблеми підвищення ефективності викладання гуманітарних та соціально-економічних дисциплін	92
Радченко Н.М.	
Кредитно-фінансові установи України середини ХІХ – початку ХХ ст. у працях сучасних українських дослідників	94
Южека Р.С.	
Філософія права та її місце в системі юридичних наук	95

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Магаліса О.В.	
Творча діяльність С.Павлюченка на посаді диригента оркестру, та диригента-хормейстера державного українського народного хору ім. Г. Верьовки	98
Тараненко Ю. П., Ярошенко Ю. В.	

Танцювальні перформанси у сучасному хореографічному мистецтві 100

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ

Белова М.А, Белоусова С.В., Ковальчук Т.В.

Инновационные образовательные технологии при изучении математики в высшей школе 103

Белова Ю.Ю., Артюх Євген

Методика навчання учнів 10-11 класів технологій дизайну інтер'єрів 103

Белова Ю.Ю., Онищенко С.В.

Структура формування навичок з проєктувальної діяльності у майбутнього вчителя технологій 105

Богдан М.С., Карацупа В.В.

Вплив соціальних мереж на навчальну успішність підлітків 108

Бондар І.В., Білоусова Н.В.

Формування самостійності учнів початкових класів під час вивчення предметних дисциплін 109

Бондаренко О.І.

Адаптація студентів-першокурсників - майбутніх фармацевтів до самостійної навчальної роботи 112

Бондаренко Ю.А., Богомаз К.С.

Вплив гендерного виховання на процес становлення особистості 114

Боровець О. В.

Компоненти дидактичної культури сучасного вчителя 116

Буракова О.О., Крамаренко А.М.

Виховання ціннісного ставлення до природи в учнів 3 - 4 класів у позакласній роботі 117

Бучакчійська В.В., Крамаренко А.М.

Теоретичні засади екологічної етики як складової у формуванні еколого орієнтованої особистості 119

Буянов П.Г.

Університети на сучасному етапі розвитку суспільства 121

Вертипорох Д.Я.

Методологічні аспекти впровадження інформаційних технологій в процесі підготовки вчителів технологій 123

Висовень А., Дубровська Л.

Педагогічні умови використання інтерактивних засобів навчання у підготовці учнів початкової школи 124

Гвоздецька Ю. В.

Формування професійної компетентності викладача з основ технологій харчових виробництв у вищому навчальному закладі як педагогічна проблема 126

Голік О. Б.

Вчитель як режисер творчої взаємодії з учнями 129

**II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
(25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)**

Горбатюк Л.В. Методичні аспекти навчання програмуванню майбутніх вчителів інформатики	131
Гордієнко Т.В. Наснаження як фактор формування педагогічної майстерності майбутніх вчителів початкової школи	133
Іщенко Н.В., Гордієнко Т.В. Творчі здібності молодших школярів	134
Горецька О.В. Особливості ставлення людей похилого віку до себе	136
Даннік Л.Д. Застосування ігрових технологій на уроках трудового навчання	138
Даннік Л.Д., Дмитро Духно Проблемне навчання на уроках технології в старших класах як стимулювання творчої діяльності	140
Дмитрієва Ю.О., Коваленко Є.І. Патріотичне виховання молодших школярів у позаурочній виховній роботі	142
Добрянська О.М. Професійний розвиток вчителів природничо-математичного циклу в умовах неперервної освіти	144
Долгорук О.П., Білоусова Н.В. Використання інтерактивних методів на уроках природознавства як умова підвищення рівня досягнень учнів	145
Дорошенко М.І. Розвиток та формування вольових якостей учнів молодших класів	147
Дубровська Л.О. Система роботи вчителя щодо виховання відповідальності у дітей початкової школи	150
Дубровська Л.О., Бабич К.П. Поняття і особливості нетрадиційних уроків у початковій школі	152
Дубровська Л.О., Карпусь І. М. Вплив історичного досвіду на упровадження інтегрованого навчання у початковій школі	154
Дубровська Л.О., Ременюк А.В. Технології організації самостійної навчальної роботи в малокомплектній школі	156
Дубровський В.Л. Типові задачі, функції та методи формування розв'язку типових задач у початковій школі	158
Єрмак К.В. До питання про використання дидактичних ігор на уроках математики у початковій школі	160
Єрмак Н.В. Проблема формування текстотворчих умінь учнів основної школи у змісті	

**Наука III тисячоліття:
пошуки, проблеми, перспективи розвитку**

навчання морфології української мови	163
Ілліна О.В. Соціально-педагогічне проектування як предметно-практична діяльність ...	173
Ілляшенко Н. М., Турчин Т.М. Розвиток творчого потенціалу молодших школярів на уроках літературного читання засобами театралізації	175
Карапетрова О.В. Психологічні умови творчої самореалізації дітей у позашкільній діяльності ..	177
Кізь В.О., Кізь Л.В. Дистанційне навчання на основі системи Moodle	179
Ковтонюк Ю.П., Білоусова Н.В. Діагностика рівнів сформованості морально-етичних цінностей у молодших школярів	182
Колпакчи О.С. Ділова культура і етикет в роботі психолога	183
Колупаєва Т.Є. Перспективи розвитку професійної підготовки вчителя початкових класів ...	185
Котлова Л.О. Гендерні відмінності в психології розуміння правди	187
Кочерга Є.В. Ціннісно-мотиваційний компонент здоров'язбережувальної компетентності вчителя	188
Крамаренко А.М. Якість професійної освіти майбутніх учителів початкової школи: біо(еко)етичний аспект	190
Крамаренко Д.М. Професійна компетентність вчителя трудового навчання: теоретичний аспект	192
Крамаренко Л.Г. Спадщина в.о. сухомлинського: гуманістичні орієнтири для світу дитинства	194
Криворотько А.О. Статеворольова соціалізація дітей із порушенням інтелектуального розвитку	196
Крижановська Т.В. Розбудова інклюзивного середовища в Україні: сучасні проблеми та шляхи їх вирішення	198
Куб'як Н.І. Специфіка підготовки педагогічних працівників до роботи з дітьми з дистантних сімей	201
Курило О.Ю. Підвищення пізнавальної активності майбутніх викладачів трудового навчання та технологій засобами інформаційно-комунікаційних технологій	203

**II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
(25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)**

Лисак Л.Д. Методика формування практичних навичок збереження національної кулінарної спадщини України у майбутніх кулінарів	206
Литвиненко Олена, Белова Ю.Ю. Методика навчання учнів 9-х класів технології виготовлення виробів у етнічному стилі	208
Літяга І.В. Сучасні теорії в соціальній роботі	209
Люльченко В.Г. Інноваційний підхід у підготовці сучасного інженера-педагога харчового профілю	210
Малихін А.О. Деякі аспекти визначення змісту методичної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання та технологій з позицій положень морфології ..	213
Малихіна О.А. Окремі питання формування самоповаги у майбутніх вчителів в процесі їх професійної підготовки	214
Малихіна Т.П. Уявлення студентів-психологів про свою майбутню професію	216
Малицька О. В. Культурний феномен освітнього середовища вищого навчального закладу ..	218
Мартиненко О. В., Єфименко Д. В. Національне виховання учнів у дитячих хореографічних колективах	220
Мартиненко О. В., Терехова М. Г. Новітні підходи до соціалізації учнів дитячих хореографічних колективів ...	222
Матвієнко С.І. Особливості використання основ дизайну у роботі з дошкільниками	224
Мешкова А.В., Гордієнко Т.В. Застосування засобів наочності під час формування дослідницьких умінь молодших школярів	226
Мохій Ю.В., Крамаренко А.М. Шляхи реалізації виховання в учнів ціннісного ставлення до природи	229
Нагайчук О.В. Формування розумових умінь учнів у процесі проектно-технологічної діяльності	231
Насилівська І.В., Білоусова Н.В. Методика швидкочитання в початковій школі	232
Ніконенко Т. В. Становлення професійної ідентичності магістрів початкової освіти	234
Нінова Т.С. Формування екологічної свідомості майбутніх учителів початкових класів ..	236
Новик О.Г. Сторінелінг у роботі позашкільного навчального закладу	237

Новікова Я.В., Білоусова Н.В. Дослідження впливу Інтернет-середовища на виховання учня початкової школи	238
Павлова А. М., Білоусова Н.В. Роль позакласної виховної роботи у процесі естетичного виховання молодших школярів	240
Переворська О.І, Циганкова А.О. Щодо проблеми мовленнєвого розвитку дошкільників з легкою формою дизартрії	242
Перегудова В.І. Підготовка вчителя в середовищі STEM-освіти	244
Петрушова Н.В., Люлька В.М. Використання текстів нехудожньої літератури для домашнього читання з іноземної мови студентами немовних спеціальностей	245
Платаш Л.Б., Кошурба О.Є. Напрями організації дозвіллевої активності людей похилого віку у територіальному центрі соціального обслуговування «Турбота»	247
Платаш Л.Б., Матвійчук А.С. Обґрунтування ролі медіа у формуванні особистості молодшого школяра ...	249
Платаш Л.Б., Проданчук Т. Фахова підготовка соціальних працівників як наукова проблема	251
Платаш Л.Б., Сапіга О.А. Моделі соціальної роботи у багатонаціональному середовищі	253
Плужник О. В. Гуманістичні погляди я. а. коменського на освіту дітей з особливими потребами	255
Подворна Л.А. Реалізація комунікативного підходу в навчанні іноземних мов	257
Попова А. С. Смарт-технології у підготовці соціальних працівників до роботи з мігрантами: досвід Швеції	259
Попова Л.П., Попова О.І. LEGO-технології як засіб інновацій в освітньому процесі початкової школи ..	260
Прищепа Т.В., Плоха Т.А. Формування іншомовної комунікативної компетенції студентами фізичної культури і спорту	262
Равлюк Т. А., Мосейчук А.В. До питання формування здоров'язберігальної компетенції майбутніх соціальних працівників	263
Рудих А.Б., Мороз Л.В. Психолого-педагогічні рекомендації батькам, що виховують дитину з вадами слуху	266
Савченко Л.Л., Март'янова Т.О., Немченко Я.С. Емоційне благополуччя дитини в ДНЗ	

**II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
(25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)**

	268
Савченко Л.Л., Хряпін Е.О.	
Особистісно-орієнтований підхід у системі виховної роботи ВНЗ	270
Сахарова О. М.	
Естетичне виховання як педагогічна проблема	272
Sviridova L.	
Fostering the Communication Skills on Esp Lessons	274
Сердюк Н.І.	
Розвиток емоційного інтелекту майбутніх психологів	275
Сечина І. О.	
Особливості підготовки спеціальних педагогічних фахівців до роботи в інклюзивному середовищі	277
Сизко Г.І., Бобришева Т.	
Розвиток дитини із порушенням мовлення за допомогою кінезіотерапії	278
Сизко Г.І., Бородовка О.М.	
Корекція самооцінки у дітей з гіперактивним розладом і дефіцитом уваги в умовах інклюзивного навчання	280
Сизоненко І.Г.	
Проблема морально-правової культури майбутніх соціальних працівників ..	282
Сиплива К. С., Білоусова Н.В.	
Інноваційні технології навчання на уроках природознавства в початковій школі	283
Ситняківська С. М.	
Білінгвальне навчання в системі вітчизняної вищої освіти як чинник ефективної підготовки майбутніх фахівців	285
Слісаренко М., Киричок І.	
Виразне читання та його роль у розвитку зв'язного мовлення учнів початкової школи	286
Слятіна І.О.	
Патріотичне виховання майбутніх вчителів музики в освітньо-виховному просторі університету	288
Слятіна І.О., Мунтян А. К.	
Формування виконавської майстерності майбутнього вчителя-музиканта	289
Слятіна І.О., Шевченко М.Ю.	
Виховання патріотичної свідомості сучасної молодіт	291
Солошенко О., Белова Ю.Ю.	
Методика навчання учнів 7-9 класів технології бісерного плетіння на дротяній основі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій	292
Стахова О.О., Кошелік Т.В.	
Ціннісні орієнтації студентів як передумова формування їх життєвих сценаріїв	293
Стахова О.О., Мороз Г.М.	
Пізнавальна активність як передумова ефективної професіоналізації студентської молоді	

	295
Стахова О.О., Мороз О.М.	
Мотиви учіння студентів ВНЗ	296
Степанюк К. І., Афанасьєва Т. В.	
Шляхи реалізації процесу формування конструктивних умінь молодших школярів засобами дизайн-освіти	297
Степанюк К.І., Галенков Д.І.	
Дослідження стану сформованості технологічної культури молодших школярів	299
Степанюк К.І., Гетьман О.А.	
Науково-дослідна робота майбутніх учителів початкової школи як складова процесу формування дослідницьких умінь	301
Степанюк К.І., Золотопуп Т.О.	
Критерії формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи засобами проектних технологій	303
Столяр О. А., Чебан Л.М.	
Одноклітинні організми» у системі викладання біології в ЗОШ	305
Тургенєва А.О., Сердюченко А.О.	
Інклюзивний освітній простір в закладах освіти: теоретичний аспект	306
Тургенєва А.О., Шалупня Є.О.	
Профорієнтаційна робота в закладах освіти	308
Турчин Т.М., Григорян К.М.	
Фактори впливу на формування мовленнєво-комунікативної компетентності учня	310
Удовиченко Г.А.	
Особливості формування екологічної компетентності молодших школярів у процесі вивчення англійської мови	312
Улюкаєв С.Г.	
Проблема єдності культури і освіти: історичний аспект	313
Федишин О.О.	
Методичні аспекти студентоцентрованого навчання у закладах вищої освіти: проблеми та методи вирішення	315
Ходосенко І.В., Білоусова Н.В.	
Вплив батьків на розвиток пізнавального інтересу учнів початкової школи ...	317
Чемоніна Л.В.	
Медіаграмотність як ключова компетентність учителя початкової школи	318
Чемоніна Л.В., Андріяшина В.С.	
Артпедагогіка як інновація освітнього простору в початковій школі	320
Чемоніна Л.В., Геманова М.О.	
Роль нейролінгвістичного програмування в організації освітнього процесу в початковій школі	321
Шамардіна Г. М., Чернявська О. А.	
Фізкультурно-оздоровча компетентність учнів професійно-технічних навчальних закладів як складова модернізації професійно-технічної освіти ..	

**II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
(25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)**

	323
Шестакова Н. В.	
Особливості міжособистісних стосунків у підлітковому віці	324
Шиман О.І.	
Інтеграція як ключовий чинник навчання інформатичної освітньої галузі у початковій школі	327
Шиман О.І., Ландирев В.О.	
До питання використання електронних освітніх ресурсів у початковій школі	329
Яковлева К. І., Гриник Г. С.	
Труднощі виховної роботи майстра виробничого навчання з учнями з дистантних сімей	331

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ. ЕКОЛОГІЯ.

**ЗМІНА ЛАНДШАФТНИХ КОМПЛЕКСІВ ЖИТОМИРСЬКОГО РЕГІОНУ В
РАЙОНАХ ВИДОБУТКУ БУРШТИНУ**

(Дзюбенко О. В., канд. біол.наук, доцент.; Вакуліч О. В., студент)
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди», м. Переяслав-Хмельницький, Україна

Україна – надзвичайно багата природними ресурсами країна. Тут є величезні поклади базальту, торфу, граніту, піску і безперечно – бурштину. Прояви бурштину в межах поліської частини Житомирської області, що виявлені окремими науковцями і місцевими жителями, знаходяться в межах Житомирського Полісся [1, с. 65 – 66]. В його геологічній будові головне місце займають докембрійські породи, перекриті антропогеновими відкладами, які за своєю будовою поділяють на дві частини: східну, де значну роль відіграють льодовикові відклади (морена), і західну, де морена відсутня.

В межах Житомирського Полісся наявні ознаки негативного антропогенного впливу, пов'язаного з проведенням господарської діяльності з самовільного використання надр (видобутку бурштину). Незаконний видобуток бурштину є справжнім лихом для Житомирської області. Нелегальний видобуток відбувався в унікальному заповідному лісі, де більше 80 років не було жодних рубок. Площа понівечених земель на території Житомирській області становить 60 гектарів лісів, збитки заподіяні лісу у двох лісгоспах Житомирської області становлять близько 100 тисяч гривень. Наслідки незаконного добування бурштину-сирцю на землях лісгосподарського призначення Білорівницького та Олевського лісгоспів – вражаючі, бо дерева зрубані, або впали від пошкоджень кореневої системи. Після чого вони втрачають технічну якість, однак їх необхідно прибрати, бо це створює загрозу пожеж та розповсюдження шкідників, і тому пошкоджені площі потрібно заліснити.

Тисячі гектарів землі, на якій раніше був ліс, після «старательських» робіт нагадують марсіанський пейзаж з поваленими деревами над ямами 3 – 8 метрів глибини, заповненими глинистою сірою рідиною.

Окрім жахливого впливу на екологічну ситуацію в Житомирському Поліссі, держава зазнає і значних фінансових втрат. Так, за дослідженнями П. П. Надточія та Т. М. Мисливої, внаслідок самовільного видобування бурштину протягом 30 днів на площі 10,86 га (с. Гулянка) розмір збитків, заподіяних державі, становить понад 330 тисяч гривень [1, с. 45 – 46].. За оцінками начальника Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства А. Курінського, тільки на Житомирщині незаконним видобуванням бурштину пошкоджено майже 200 га земель лісгосподарського призначення, розмір шкоди, заподіяної лісу, становить фактично мільйон гривень, а для відновлення екосистеми на пошкоджених нелегальним видобутком бурштину лісових землях потрібно близько 400 тис. грн. на кожен гектар [2, с. 37].

Отже, видобування бурштину завдає незворотної шкоди екології Житомирського регіону. В першу чергу – це порушення цілісності геологічних пластів, збіднення бурштиноносних товщ, порушення гідрогеологічних умов на прилеглих територіях, знищення трав'яного покриву і родючого шару ґрунту, вирубування дерев і порушення їхньої кореневої системи, зміна болотних біоценозів, провокування активізації водної та вітрової ерозії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Надточій П. П. Екологічні наслідки незаконного видобування бурштину в Житомирській області / П. П. Надточій, Т. М. Мислива // Інформаційні матеріали до засідання круглого столу «Рекультивация територій, порушених в наслідок видобування бурштину» 4 вересня 2015 року Всеукраїнська екологічна ліга – Рівне, 2015, С. 6 – 10.

2. Потіха А. Проблема видобутку бурштину: сучасний стан та перспективи вирішення / А. Потіха // Україна: події, факти, коментарі. – 2016. – № 5. – С. 36 – 44.

ЕКОМОНІТОРИНГ м. БЕРДЯНСЬКА

(Гнатюк В.В., канд. біол. н., доцент)
БДПУ, м. Бердянськ, Україна

Місто Бердянськ із площею 82 км² є типовою урбоєкосистемою з поміж 29730 населених пунктів на території України. За даними офіційного веб-порталу Верховної Ради України на 1 січня 2016 року у нашій державі нараховується: міст – 460, селищ міського типу – 885, сільські населені пункти – 28385.

В урбоєкосистему входять міста, селища, урбанізовані людьми ділянки землі та природні ландшафти. Ці всі компоненти тісно взаємодіють між собою, а в результаті життєдіяльності населення посилюється, передусім, негативний вплив на навколишнє середовище.

Саме тому для кожної урбоєкосистеми притаманні небезпечні чинники. Для екологічної оцінки стану навколишнього середовища можна виділити п'ять основних.

1-й екологічний чинник – утворення відходів людської життєдіяльності (ТПВ та РПВ). За статистикою до 90% газоподібних, рідких і твердих відходів утворюється в містах і близько 10% - у сільській місцевості. Це є проблемою номер один у світі.

У місті Бердянськ функціонує 1-не сміттєзвалище, загальною площею 16,47 га, яке розташоване у західній частині м. Бердянськ по Мелітопольському шосе. Щорічно вивозиться до 4000 тис. т. ТПВ. На сьогодні існує проблема розміщення відходів, адже міський полігон таки відпрацював свій встановлений термін функціонування.

Крім того, недобросовісне прибирання та вивезення комунальними службами сміття із контейнерних майданчиків, більшість із яких у критичному

стані, що призводить до виникнення ризиків епідемічного стану та розповсюдження сміття. Таким чином, найбільша проблема Бердянська – утилізація відходів, у тому числі і промислових, яких протягом року разом утворюється понад 100 тис. тон.

2-й екологічний чинник – забруднення навколишнього середовища за наявності, а також певної концентрації підприємств різних галузей промисловості. У місті Бердянськ функціонує декілька підприємств, які вносять левову частку забруднень у навколишнє середовище.

Прикладом може бути нафтохімічне підприємство ПАТ «АЗМОЛ», де утворюється близько 3 тис. тон нафтових відходів, до 2 тис. тон сульфатних шламів, до 3 тис. тон нафтошламів промстоків, до 6 тис. тон аміачної води, 100 тон солі тощо. Цифри дійсно вражаючі як для маленького містечка.

3-й екологічний чинник – зростання величини транспортних потоків та кількості автомобілів з ДВЗ, які спричиняють викиди відпрацьованих газів у навколишнє середовище. Забрудненість від викидів автомобільного транспорту у місті Бердянськ знаходиться на задовільному рівні, згідно з минулорічними дослідженнями Бердянської міської санепідемстанції та не перевищує допустимі норми порівняно з великими містами України.

Винятки становлять лише автотраси, завантажені автомобільним рухом та щорічний літній курортний сезон, коли кількість автомобілів збільшується. Проте, відхилення від норми при спостереженні, поки що є не дуже високими.

4-й екологічний чинник – критичний стан водопровідно-каналізаційного господарства та очищення стічних вод. Адже практично у всіх містах України каналізаційні мережі потребують заміни або капітального ремонту. Крім того, близько 50% міських стічних вод скидаються у водні об'єкти недостатньо очищеними, з них 15% – взагалі без очищення. До 70% промислових стічних вод скидається без будь-якої очистки.

Не є винятком і наше місто із доволі частими проривами та поломками каналізаційних мереж. Очисні споруди у Бердянську поки що працюють у штатному режимі, але і вони потребують негайного капітального ремонту, модернізації та розбудови.

5-й екологічний чинник – забруднення та виснаження ґрунтів. Для Бердянська ця проблема теж досить актуальна, беручи до уваги стихійні не санкціоновані смітники, влаштовані місцевими мешканцями по всій території міста. Викидання сміття автомобілістами, перехожими, особливо у курортний сезон, чинять суттєвий вплив на забруднення ґрунту.

Отже, перелічені небезпечні екологічні чинники таки діють на наше місто і суттєво впливають на стан його екосистем. Саме тому як міськими, так і державними спеціалізованими службами та науковими установами необхідно проводити ґрунтоекоекологічний моніторинг території міста щорічно.

ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛЬНОГО ПОТЕПЛІННЯ

(Гнатюк В.В., канд. біол. н., доцент; Карацупа В.В. студент)
БДПУ, м. Бердянськ, Україна

Прогресуюче поступове підвищення температури поверхні Землі, у супроводі з парниковим ефектом, які призводять до зміни клімату у глобальних масштабах, сьогодні визначається як глобальне потепління.

Міжнародна наукова спільнота на чолі з ООН переконана у тому, що середня температура на Землі піднялася на 0,7 °С з часу початку промислової революції, яка розпочалася з другої половини XVIII століття, і що істотний вплив на глобальне потепління, особливо за останні 50 років, викликана саме діяльністю людини. В першу це викиди парникових газів які викликають парниковий ефект, таких як вуглекислий газ (CO₂) і метан (CH₄). Дані, отримані по кліматичних моделях, вказують на те, що в XXI столітті середня температура поверхні Землі може підвищитися на величину від 1,1 до 6,4 °С., а в окремих регіонах навпаки – знизитися, хоч і не істотно.

Вся справа в системі розподілу температури на планеті. Тобто різні частини Землі нагріваються і охолоджуються по різному. Наприклад в Арктиці величезні поверхні льодового масиву відбивають більшу частину сонячних променів, не поглинаючи їх тепло, а також із-за обертання Землі там існують полярні зими та полярні літа, з сильним контрастом надходження сонячної енергії. У той же час, у екватора зміни сезонів взагалі немає і круглий рік ці зони отримують приблизно однакову кількість тепла і сонячного світла. Також, температура залежить від геологічних характеристик, наявності океану або річок, вітрів, висоти над рівнем моря тощо. В загальному на Землі спостерігається баланс температур і лише за деякими винятками, дуже невелике їх коливання. Пов'язано це з багатьма процесами обміну температур в океані та в атмосфері. Але вони не стабільні і самі по собі, можуть дещо змінюватися з року в рік. А так як їх доволі багато і вони ніким не контролюються то, як наслідок, накопичення різних хаотичних коливань може призводити до досить різного результату з року в рік. [1]

Наприклад, з 2002 по 2009 рік температура в атмосфері і океані не тільки не підвищувалася, але й дещо знизилася, що дозволило багатьом ЗМІ, скептикам і деяким вченим та політикам заявити про перебільшення масштабів змін клімату і неточності побудованих кліматичних моделей. Однак, в довгостроковій перспективі, ці коливання не істотні, адже це зниження дуже незначне і короткострокове, в порівнянні із загальною віковою тенденцією потепління. Крім того, накопичення тепла в океані все ще триває, причому на великих глибинах.

Як мінімум з початку 1970-х років Земля знаходиться в стані радіаційного дисбалансу, коли за межі зовнішнього кордону земної атмосфери надходить менше енергії, ніж входить в неї. [2] Велика частина цієї надлишкової енергії поглинається океанами. Тобто, на суші глобальні зміни температури не так сильно помітні як в океані, особливо в його глибинах. Однак, океан є

найважливішою частиною поверхні Землі і ми вже можемо спостерігати прямий вплив накопиченого в ньому надлишкового тепла на екосистеми суші.

Світовий океан є найбільшою екосистемою планети, що покриває 70,8% земної поверхні і саме він відповідає за температурний баланс і розподіл її на планеті. Робить він це завдяки океанічним течіям – постійним або періодичним потокам в товщі Світового океану та морів, які переносять воду з певною температурою по всій земній кулі [3]

Отже, складний взаємозв'язок між різними температурними зонами Землі спонукає до необхідності їх всебічного дослідження, екологічного і економічного підходу до використання всіх природних ресурсів планети. Слід спрямувати наші зусилля на дослідження і подолання усіх аспектів задіяних у глобальному потеплінні, бо якщо звертати увагу лише на одним, ігноруючи інші – ми програємо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Pacific trade winds stall global surface warming – for now (2014, February 9) – Режим доступу: <https://phys.org/news/2014-02-pacific-stall-global-surface-warmingfor.html> (дата звернення 20.04.2018) – Назва з екрана.
2. Trenberth et al., Ch. 3, Observations: Atmospheric Surface and Climate Change, Section 3.2.2.2: Urban Heat Islands and Land Use Effects, p. 244, in IPCC AR4 WG1 2007 – Режим доступу: https://www.colorado.edu/geography/class_homepages/geog_4430_f10/Assignment_2_ObservedClimate.pdf (дата звернення 20.04.2018) – Назва з екрана.
3. Trenberth et al., Chap 3, Observations: Atmospheric Surface and Climate Change, Executive Summary, p. 237, in IPCC AR4 WG1 2007 – Режим доступу: https://www.colorado.edu/geography/class_homepages/geog_4430_f10/Assignment_2_ObservedClimate.pdf (дата звернення 20.04.2018) – Назва з екрана.

ЕКОМОНІТОРИНГ ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ м. БЕРДЯНСЬКА

(Гнатюк В.В., канд. біол. н., доцент; Нехайчук І.А. студент)
БДПУ, м. Бердянськ, Україна

Місто Бердянськ входить до складу Національного природного парку «Приазовський», який є 3-м за розмірами в Україні, і має найбільшу кількість заповідних територій та об'єктів з поміж інших міст області поступаючись лише м. Запоріжжя з показником площі природно заповідного фонду (ПЗФ) у 1435,31 га.. Площа ПЗФ Бердянська – 849,605 га (близько 10 % від площі міста).

У межах міста виділяють кілька зон, дві з яких є під посиленою охороною: 1-ша – це заповідна зона (виділена на мапі червоним кольором) куди входять о. Малий Дзендзик, та о. Великий Дзендзик, а також Новопетрівський і Нововасилівський луки та Солодкий лиман разом із заплавою р. Берди; 2-га – зона регульованої рекреації (виділена на мапі зеленим кольором), куди входять

II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)

оголовок Бердянської коси та території колишніх мисливських угідь Верхово-Макорти.

Порушення дотримання режимів поводження на даних територіях тягне за собою адміністративну відповідальність, а заподіяння великої шкоди – кримінальну.

Проведені локальні експедиційні виїзди в період 2012-2017р.р., показали, що екологічний стан заповідних територій, знаходиться на задовільному рівні. Але є ряд суттєвих екологічних проблем.

Проблема №1 – сміття або накопичення різного спектру твердих побутових відходів (ТПВ). Причина виникнення: по-перше це прямий вплив діяльності людей – побутова та сільсько-господарська діяльність місцевих мешканців та туристів внаслідок відпочинку на природі (пікніки тощо); по-друге це непрямий вплив – рознесення вітром, змивання чи винос на берег водою, розповсюдження решток свійськими та дикими тваринами тощо.

Проблема №2 – випалювання та спустошення заповідних територій. Причини виникнення: по-перше це прямий вплив діяльності людей - навмисне випалювання сухостою місцевими, зливання нечистот, заготівля різних видів рослин тощо; по-друге це не прямий вплив - недопалок чи не згасле багаття, які в результаті тління та рознесення вітром спричиняють пожежі сухостою.

Проблема №3 – правомірне чи неправомірне використання територій стаціонарної рекреаційної зони із значними порушеннями щодо чинного законодавства по охороні навколишнього середовища. Причини виникнення: по-перше це незнання чинного законодавства з охорони навколишнього середовища; по-друге - Людська жадоба до наживи, надприбутків тощо; по-третє - майже повне знищення прибережної захисної смуги насипів та насаджень дерев, в результаті чого розвивається наступна проблема.

Проблема № 4 – поступове розмивання берегової частини узбережжя міста та коси. Причини виникнення: по-перше це природні процеси такі як сезонні шторми, бурі, стрімка течія, надмірні опади із підвищенням водності тощо; по-друге це людська діяльність – часткове або повне знищення прибережної захисної смуги насипів піску та насаджень дерев, не дотримання норм будівництва рекреаційних закладів, міської забудови тощо.

Проблема № 5 – намівання «чорного» (монацитового) радіоактивного піску. Причини виникнення: по-перше це природні процеси – руйнування донних відкладень та намівання монациту по узбережжю Азовського моря; по-друге – людська діяльність яка спрямована на поглиблення фарватеру – водного шляху для суден.

Щорічні експедиційні виїзди студентів разом із науковцями БДПУ по узбережжю Азовського моря у межах міста показали виявлення сумарної дози радіації яка становить у деяких місцях до 9.0мкЗв/год при нормі 0.30мкЗв/год.

Тобто за екологічними нормами це є перевищення у декілька разів, хоча за нормами радіаційної безпеки України – у межах допустимого, бо не чинить суттєвого негативного чи смертельного впливу на організм людини, а навпаки,

стимулює захисні реакції шкіри. За санітарними нормами не дозволяється тривалий час перебувати у зоні наміву чорного піску, бо ризик ураження радіоактивним опроміненням є завжди, особливо через дихальні шляхи.

Отже моніторинг заповідних територій м. Бердянська потрібно проводити систематично задля попередження та усунення екологічних проблем, які виявленні під час експедиційних виїздів.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ПОВІТРЯ В НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ

(Гнатюк В.В., канд. біол. н., доцент; Петрова Т.І., студентка 4 курсу)
БДПУ, м. Бердянськ, Україна

За визначенням академічного словника української мови населеним пунктом є місце, заселене людьми. Це може бути місто, село чи селище. Характерною особливістю населеного пункту є сталість використання його території людьми для проживання. За даними офіційного веб-порталу Верховної Ради України на 1 січня 2016 року у нашій державі нараховується: міст – 460, селищ міського типу – 885, сільські населені пункти – 28385.

Зрозуміло, що екологічний стан повітря в населеному пункті буде змінюватися, залежно від кількості людей, які там проживають. Адже, для забезпечення більш комфортного життя, потрібні підприємства, що призводить до зниження якості повітря та збільшення концентрації отруйних, для людини, хімічних речовин. Але критерії оцінювання екологічного стану повітря населеного пункту, будь це місто, село чи селище, мають бути однакові.

Джерела забруднення атмосфери населеного пункту можна поділити на природні та антропогенні (штучні). До першої категорії відноситься космічний пил (який утворюється під час згорання метеоритів), ультрафіолет, пилові й піщані бурі, лісові пожежі, розкладання рештків живих організмів.

Друга більш широка категорія включає: 1) тепла енергетика (ТЕС) – 31% від загального забруднення атмосфери, ТЕС викидають в атмосферу газів, що містять оксиди сульфуру, нітрогену, карбону й металів, попіл; 2) автотранспорт – 22% (а в містах до 50%) від загального забруднення атмосфери, у вихлопних газах автотранспорту містяться близько 200 шкідливих компонентів; 3) чорна металургія – 16% всіх забруднень атмосфери, підприємства чорної металургії викидають газів, що містять оксиди карбону, сульфуру, нітрогену, багато пилу, кіптяви, сажі, важких металів (свинець, ртуть, мідь, нікель, цинк, хром); 4) кольорова металургія – 7%, її підприємства викидають запылені газів, що містять оксиди сульфуру та оксиди кольорових і важких металів; 5) Промисловість будівельних матеріалів – 14% усіх забруднень атмосфери, найнебезпечнішим є виробництво цементу, при якому в атмосферу викидається близько 3% продукції; 6) нафтопереробна промисловість – 6,3%, у її викидах містяться різні вуглеводні сполуки; 7) хімічна промисловість – 3,8%, забруднює атмосферу пилом, що містить органічні та неорганічні сполуки, різними газами; 8) авіатранспорт, у

II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)

вихлопах якого міститься багато бензопірену, також літаки спалюють велику кількість кисню.

В Україні розроблено нормативи для майже 600 хімічних речовин, які забруднюють атмосферне повітря, Але ми розглянемо лише ті, які контролюються у більшості інших країн: пил, діоксид сірки, діоксид азоту, оксид вуглецю, бензопірен, формальдегід, свинець.

Відповідно до статті 40 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного добробуту населення» затверджена максимально разова граничнодопустима концентрація (ГДК) діоксиду азоту – 0,2 мг/м³.

В Україні розроблені нормативи для двох періодів усереднення: середньодобові за 24 години й 20 хвилин, але, на жаль, немає середньорічної концентрації, яка б регламентувалася державними стандартами.

За 24 години кількість цих речовин не повинна перевищувати встановлений показник (мг/м³). Пил (токсичний) - 0,15; діоксид сірки (токсичний) - 0,05; діоксид азоту (токсичний) - 0,04; оксид вуглецю (токсичний) - 3,0 (8 год.); бензопірен (канцерогенний) - 10-6; формальдегід (алергенний) - 0,003; свинець (нейротоксичний) - 0,0003.

В Україні проводиться моніторинг повітря щомісячно. Зокрема, на офіційних сайтах міських рад міст України можна знайти таблиці з даними про стан повітря, який, також порівнюється з даними за минулі роки. Наприклад, Кривий Ріг єдине місто у Дніпропетровській області, де впроваджена і функціонує автоматизована система моніторингу за станом атмосферного повітря та єдине місто в Україні де розпочато висвітлення в он-лайн режимі даних автоматизованих постів спостереження за станом атмосферного повітря.

Отже, населений пункт, через людську діяльність, дуже сильно впливає на екологічний стан повітря, що позначається на стані здоров'я місцевих жителів. До основних хімічних сполук, які регулюються у більшості країн світу, відносять: пил, діоксид сірки, діоксид азоту, оксид вуглецю, бензопірен, формальдегід, свинець. В Україні проводиться модернізація заходів спостереження за станом повітря в населених пунктах, але є ряд проблем. Моніторинг атмосферного повітря, здебільшого, відбувається лише у великих містах, тоді як про села та селища залишаються осторонь.

МЕТЕОРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИРОДНОГО 2017 РОКУ В ЗАПОВІДНИКУ «РОЗТОЧЧЯ»

(Гребельна В.О., м.н.с.)
Природний заповідник «Розточчя»
смт. Івано-Франкове, Україна

Природний 2017 рік розпочався 28 листопада 2016 року і Тривалість сезонів була неоднаковою: зима тривала 87 днів, що становило 23%; весна - 93 дні (25%); літо - 121 день (33%), це найдовший період природного року; а осінь тривала 69

Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку

днів (19%) -найкоротший сезон року. Вегетаційний період природного 2017 року тривав 246 днів.

Зима природного року розпочалася 28 листопада 2016 року і завершилася 22 лютого 2017 року. Початком зими вважаємо стійкий перехід середньодобової температури повітря через позначку 0°C і залягання снігового покриву. Середня добова температура сезону становила -2,8°C. Опади випадали у вигляді снігу (36 днів) і дощу (17 днів). Сумарна кількість опадів за сезон – 172,9 мм. Зима була помірно холодною, висота снігового покриву становила 36 см. Стійкий сніговий покрив тримався 83 дні, частковий – 3 дні.

З переходом стійких максимальних температур вище 0°C з 23.02 розпочалася весна, яка тривала до 26 травня. Опади випадали у вигляді дощу (43 дні), снігу (7 днів). Сумарна кількість їх становила 166,5 мм (рис). Сніговий покрив спостерігався тимчасовий (2 дні) і частковий (3 дні). Перший грім 04.05. Середня добова температура сезону становила 8,9°C. Максимальна температура сезону досягала 25,0°C, мінімальна опускалась до -4,0°C. Вегетаційний період розпочався 4 березня. Максимальна швидкість вітру сягала 16-18 м/с.

Літо тривало 121 день. Розпочалося 27 травня і завершилося 24 вересня. Початком літа вважаємо перехід стійких мінімальних температур повітря вище 10°C. Влітку проходять грози та зливові дощі. Один день спостерігався з градом (23.06). Опадів за сезон випало 302,7 мм, у червні, липні, серпні кількість опадів була нижча від норми в середньому на 51% (рис.). Середньодобова температура сезону становила 18,4°C. Абсолютний максимум температур сягав 35,0°C, мінімальна знижувалася до 5,5°C. Максимальна швидкість вітру сягала 19 м/с. Літо було сухим та теплішим від норми, в середньому, на 2,4 °C.

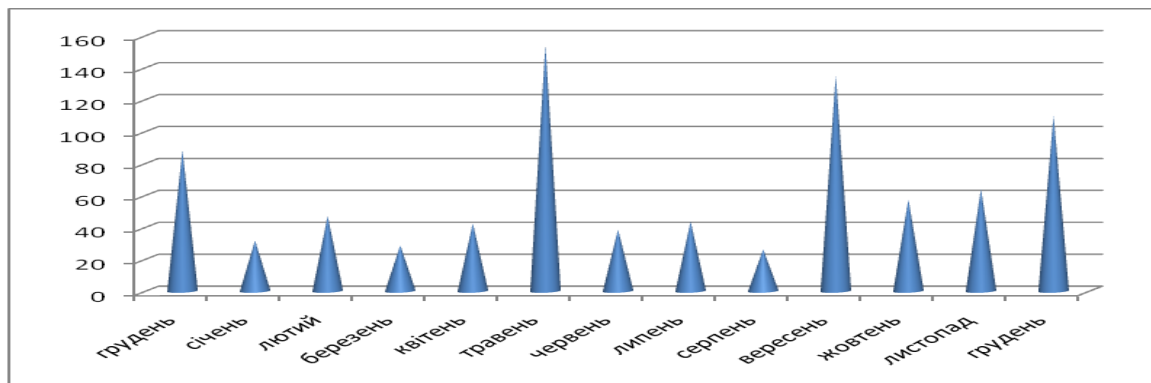

Рис. Динаміка опадів (мм) за природний 2017 рік

На рис. показана динаміка сумарних опадів за місяцями: у травні та вересні була надмірна кількість опадів (більше 100 мм), що становить 217% і 282% відповідно. У вересні (03.09, 17.09, 18.09) пройшли сильні грозові дощі.

Стійке пониження мінімальних температур повітря нижче 10°C вважається початком осені. Розпочалася осінь 25 вересня і завершилася 2 грудня. Абсолютний максимум температур сягав 23,0°C, абсолютний мінімум -4,0°C. Середня добова

температура повітря сезону становила 6,9°C. Опадів випало 126,3 мм у вигляді снігу і дощу. Перший сніг падав 30-31 жовтня, але снігового покриву не утворив. Максимальна швидкість вітру сягала 20 м/с. Сніговий покрив утворився 12.11 висотою до 2 см, який розтанув за дві години. Вегетаційний період тривав до 5 листопада.

Аналіз даних метеостанції заповідника свідчать про певні відхилення від норми метеопказників, які є локальним виявом глобальних кліматичних змін.

В останнє десятиліття знизився рівень ґрунтових вод, змінився характер опадів – дощ випадає у вигляді сильних короточасних злив. Зросли суми температур періодів активної вегетації. Збільшилася кількість днів у році з низькою відносною вологістю повітря. Почастішали аномальні явища природи: сніголами, вітровали, буревії, трапляються смерчі, які завдають збитків населенню – руйнують будівлі, знищують урожаї с/г культур.

ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ВНЕДРЕНИЯ ГАЗОВОГО УГЛЯ КАК ОСНОВНОГО ТОПЛИВА НА ЗМИЕВСКОЙ ТЭС

(Губина Д.А., студентка; Клеевская В.Л., старший преподаватель;)
Национальный аэрокосмический университет имени Н. Е. Жуковского (ХАИ)
Украина г.Харьков

Змиевская ТЭС – электростанция, расположенная в Змиевском районе Харьковской области, обеспечивающая электроэнергией 3 области: Харьковскую, Полтавскую и Сумскую. Находится станция в 1 км от поселка Слобожанское. Как и любая тепловая электростанция, Змиевская ТЭС выбрасывает огромное количество загрязняющих веществ в атмосферу, состав выбросов зависит от используемого топлива. Работа станции оказывает воздействие на качество воздуха, почв и воды, а соответственно и на здоровье людей, плодородие пахотных земель и пр.

Змиевская ТЭС – станция конденсационного типа. Мощность, установленная при проектировке, – 2 400 МВт, но на данный момент она составляет – 2 150 МВт, вырабатывая за год около 16 млрд. кВт/ч. электрической энергии. Станция рассчитана на использования таких видов топлива: антрацит, тощий уголь, газ и мазут. В качестве буферного топлива предполагалось использовать природный газ, поставляемый с Шебелинского месторождения. На сегодняшний день, газ – подсветочное топливо, которое используют в процессе горения низкокалорийного угля (иногда вместо газа используется мазут). Объем емкости для хранения мазута составляет 58 500 м³. Угольную пыль получают в шаровых барабанных мельницах, замкнутых общей пылесистемой с применением промежуточных бункеров.

Шлакоудаление гидравлическое, совместное, обратное. Функционируют четыре золошлакопровода, которые перекачивают пульпу на золоотвал площадью 350 га (уже имеется больше 24 млн. тонн золы). В дальнейшем планируется расширение территорий золоотвалов.

**Наука III тисячоліття:
пошуки, проблеми, перспективи розвитку**

Выброс продуктов сгорания осуществляется через пять дымовых труб, параметры которых представлены в таблице 1.

Таблица 1 – Параметры дымовых труб Змиевской ТЭС

№	Блоки, обслуживаемые дымовой трубой	Диаметр, м	Высота, м
1	1, 2	7	120
2	3, 4	7	120
3	5, 6	6	180
4	7, 8	6,5	250
5	9, 10	6,5	250

Змиевская ТЭС – первая станции в Украине, которая перешла с угля марок «АШ» и «Т» на газовый уголь. Такой переход был обусловлен дефицитом угля вышеупомянутых марок. Следствием успешного внедрение проекта станет энергонезависимость и безопасность общей энергосистемы страны. В конце мая на втором энергоблоке прошли испытания оборудования. На сегодняшний день второй энергоблок полностью переведен на газовый уголь. На ТЭС проходит техническое переоснащение котлоагрегата пятого энергоблока. Общая стоимость такого перехода составляет 240 млн. гривен.

Главной экологической проблемой внедрения газового угля, как основного топлива, является его плохие топливные характеристики. По сравнению с антрацитом, газовый уголь более дымный (повышенное выделение летучих веществ) и обладает меньшей теплоотдачей, что обязывает станцию вводить новые очистительные установки и экологические мероприятия. В 2017 году были переоборудованы 7 и 8 блоки, проведена реконструкция угольного склада. Угольный склад необходимо было разделить на хранилище угля газовой и антрацитовой группы. Были разработаны и реализованы дополнительные меры пожарной безопасности.

Очистка дымовых выбросов от золы осуществляется:

- на блоках 200 МВт в мокрых золоуловителях типа МП-ВТИ;
- на блоках 300 МВт в трехпольных электрофильтрах типа УГ - 2-3-53.

**ЕКОЛОГО-ОСВІТНІ ЗАХОДИ ТА АКЦІЇ В ПРИРОДНОМУ ЗАПОВІДНИКУ
«РОЗТОЧЧЯ»**

(Гуліч Т.С., керівник відділу еколого-освітньої роботи)
Природний заповідник «Розточчя», смт Івано-Франкове, Україна

Основним завданням екологічної освіти та виховання є формування у населення сучасних уявлень про роль у збереженні ландшафтного та біорізноманіття природно-заповідних територій, як ключових ділянок забезпечення стабільності екомережі та екологічно збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів. Особливо важливим напрямком еколого-освітньої діяльності є робота з дітьми. Діти із задоволенням беруть участь в

II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)

екологічних іграх, заняттях на природі, екскурсіях, спостерігаючи природу вони пізнають себе, навколишній світ, своє місце в природі. Прикладами еколого-освітньої діяльності є залучення учнів до таких заходів: «Збережемо первоцвіти», свято «День птахів», «День Довкілля», «Не пали листя», «Допоможи птахам взимку», «Збережемо ялинку».

«Збережемо первоцвіти». Мета цієї природоохоронної акції - надати знання про перші весняні квіти та потребу їх охорони. Дітям демонструємо короткометражний любительський відеофільм «Життя однієї квітки», відзнятий і змонтований працівником заповідника (І.Г. Хомин). В рамках акції проводиться конкурс вітальних листівок, як альтернативу школярі виготовляють первоцвіти своїми руками: малюнки, вишивка, аплікації чи композиція з бісеру, вирощування весняних цибулинних у вазонах до міжнародного Дня жінки.

Акція «День птахів» - це практична допомога пернатим друзям, виготовлення та розвішування учнями штучних гніздівель. За спеціальними кресленнями школярі виготовляють дерев'яні будиночки для тих видів птахів, які потребують сприяння у відновленні. Потім разом з працівниками заповідника розвішують їх у потрібних біотопах. В цей час також проводять екологічні уроки в школах, конкурси та вікторини, командні змагання. Виконавці найкращих штучних гніздівель відзначаються грамотами.

«День довкілля» - працівники заповідника разом з учнями озеленяють території шкіл, висаджують кущі та дерева, прибирають сміття в придорожніх ділянках лісу, розчищають забруднені джерела. Також проводяться відповідні екологічні уроки в школах та дошкільних закладах.

«Не пали листя». Мета акції - навчити громадян не шкодити своєму здоров'ю та природі. Серед населення розповсюджуються буклети, виготовлені працівниками заповідника, про шкідливість спалювання листя та інших рослинних залишків, пропонуються альтернативні способи їх використання, публікуються статті в пресі, проводяться екологічні уроки в школах.

«Допоможи птахам взимку» - акція проводиться з метою виховання ціннісного ставлення до збереження видового різноманіття орнітофауни. Головні завдання акції - ознайомлення з видовим різноманіттям зимуючих птахів своєї місцевості; оволодіння методиками визначення, спостереження та обліку зимуючих птахів; розвиток гуманного ставлення до птахів, мотивація до їх охорони. Також проводяться екологічні уроки з учнями шкіл району, конкурс на кращу годівничку, відкриття з учнями «Пташиної їдальні».

«Збережемо ялинку» - завдання акції переконати населення відмовитись від встановлення ялинок в оселях, замінити їх новорічними композиціями та віночками. Учні під час акції навчаються виготовляти новорічні композиції з гілок сосни та ялини.

Декілька років поспіль в заповіднику проводиться літературний конкурс «Природа Розточчя», який до природоохоронної теми привертає увагу коло здібних молодих авторів - справжніх патріотів, громадян, наділених окрім інших

обдарувань, поетичним талантом. Сім років поспіль головою журі конкурсу був лауреат Шевченківської премії Роман Лубківський.

Проведення еколого-просвітницьких заходів на базі заповідника дозволяє ефективно впливати на світогляд дітей, використовуючи інформаційний та емоційний вплив. Протягом року на території заповідника працює «Зелена школа», де проводяться заняття екологічних гуртків. У роботі кожного гуртка беруть участь 20-40 дітей, які крім додаткових теоретичних знань здійснюють практичну природоохоронну роботу.

Отже, еколого-освітня діяльність природного заповідника «Розточчя» є одним із вагомих чинників розвитку природоохоронного та екологічного руху, сприяє формуванню етичних стосунків людини з природою, розвитку екологічної свідомості та культури всіх верств населення, розуміння сучасних екологічних проблем.

ВОДОГОСПОДАРСЬКА ХАРАКТЕРИСТИКА РІЧОК УКРАЇНИ

(Жукова О.Г., к.т.н., доцент; Цуркан Г.В., студентка)

Київський національний університет будівництва і архітектури

Екологічна ситуація в Україні значною мірою зумовлена постійним техногенним навантаженням на навколишнє середовище, що обумовлює зміни хімічного складу природних вод та погіршення якісних показників, зменшення витрат у річках та виснаження ресурсного потенціалу гідроекосистем. Багаторічні поступові зміни екологічного стану природних водних об'єктів призвели до певних порушень у функціонуванні окремих ланок водної екосистеми внаслідок її змін, структурних втрат природної стійкості, заміна одних видів біоти іншими [1-3].

За світовими нормами поверхневі водні ресурси України оцінюються як невеликі - близько 1000 м³/рік на одного жителя. Вони дуже нерівномірно розділені по території країни [4]. Сумарна величина стоків річок України (без Дунаю) в середньому по водності в рік становить 87,1 млрд.м³ знижуючись у маловодний рік до 55,9 млрд. м³. Безпосередньо на території держави формується відповідно 52,4 і 29,7 млрд. м³ води, решта надходить з суміжних територій [5].

Інтенсивне водокористування в Україні досягло такого рівня, коли екологічна ємність водоресурсного потенціалу країни перевищена. Загальний об'єм водозбору майже рівний річковому стоку який утворюється на території України в маловодний рік. Стан річкових вод України зазнає істотного антропогенного впливу через господарсько-побутові та сільськогосподарські стоки, а також стічні води промислових підприємств. Концентрація мінеральних речовин у річкових водах антропогенного походження збільшується з північного заходу на південний схід, від 2% на Поліссі до 43% у степовій зоні в межах промислового Придніпров'я і Донбасу [3].

Забезпечення водою населення України у повному обсязі ускладнюється через незадовільну якість води та нерівномірний розподіл водних об'єктів на

території держави. Якість води у більшості з них за станом хімічного та бактеріального забруднення класифікується як забруднена і брудна (IV-V класи якості). Найгостріший екологічний стан спостерігається в басейнах, річок Дніпра, Сіверського Дінця, річках Приазов'я, де якість води класифікується як дуже брудна (VI клас якості).

Для річок України характер процесів забруднення і самоочищення неоднаковий. На це все впливають соціально-економічні фактори, внаслідок чого, відбувається інтенсивне забруднення вод та зміна хімічного складу вод. Скид забруднюючих речовин для більшості підприємств промисловості та комунального господарства значно перевищує встановлені гранично допустимі норми і тому ускладнюється забезпечення якісною водою населення України. Близько 70% поверхневих вод і значна частка запасів підземних вод втратила своє призначення як джерело питного водопостачання. Найбільш забруднені стічні води (згідно статистичних даних) скидають у Донецькій, Луганській, Дніпропетровській та Одеській областях.

Для екосистем більшості водних об'єктів України властиві елементи екологічного та метаболічного регресу [1,5]. Середній екологічний індекс для басейну р. Дніпро становить 3,23, Дунаю - 2,9, Дністра - 3,06, Західного Бугу - 3,39, Південного Бугу - 3,25, Сіверського Дінця - 3,33, річок Приазов'я - 3,56, річок Криму - 3,07 [6].

Аналіз якості води за довгостроковий період спостережень свідчить про те, що спостерігаються перевищення ГДК за такими показниками: [БСК] _5, нафтопродукти, азот амонійний, азот нітритний, азот нітратний, феноли, солі важких металів.

Основними причинами забруднення поверхневих вод є склад забруднених комунально-побутових і промислових стічних вод безпосередньо у водні об'єкти та через систему міської каналізації, надходження до водних об'єктів забруднених речовин у процесі поверхневого стоку води із забудованих території та сільськогосподарських угідь, а також ерозія ґрунтів на водозабірній території.

Список використаної літератури

1. Паламарчук В.О. Економіка природокористування: навчальний посібник/В.О. Паламарчук, П.І. Корнелюк. - Запоріжжя: Дике Поле, 2003. - 408 с.
2. Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія: [наук. збірн. / наук. ред. Хільчевський В.К.] -К.: Ніка-Центр, 2000. - Т.1. - 248 с.
3. Маринич О.М. Фізична географія України: підручник.-3-тє видання/ О.М. Маринич, П.Г. Шищенко. - К.: Т-во «Знання», 2006. - 511 с.
4. Стольберг Ф.В: Экология города / Ф.В. Стольберг. - К.: Либра, 2000. - 464 с.
5. Водне господарство в Україні / ред. А.В. Яцика, В.М. Хорева.- К.:Генеза,2000.-456с.

6. Гідрохімічний довідник: Поверхневі води. Гідрохімічні розрахунки. Методи аналізу / В.І.Осадчий, Б.Й. Набиванець, Н.М. Осадча, Ю.Б. Набиванець. - К.: Ніка-Центр, 2008. - 656с.

ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА ТАНЕННЯ ЛЬДОВИКІВ

(Калашнікова В.І., ст.викладач; Ковтун Д.Є., студент)

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський
авіаційний інститут» Харків, Україна

Кліматичні зміни при таненні арктичних і антарктичних льодовиків впливають не лише на потепління води в океанах і зміну погоди. Згідно з дослідженнями міна температура води, може призвести до зміни течій у світовому океані, що пов'язано зі змішуванням солоної води та талої від льодовиків. При зміні температури та напрямку течій у Світовому океані, може призвести спочатку до глобального потепління, потім до льодовикового періоду, через зупинку течій і подальше охолодження температури води.

В результаті комплексних досліджень виявили під шельфовим льодовиком Тотген в східній Антарктиді два канали, через які на континент може надходити більш тепла вода зі Світового океану. Тепла солона вода, важча за прісну і може викликати нагрівання основи льодовика і його танення.

Плівка забруднень починає покривати територію гренландського незайманого льодового покриву, пришвидшуючи танення.

Не лише зміна температури води та її склад становить велику загрозу людству. В зоні вічної мерзлоти у північно-східній Росії були знайдені збудника хвороби яким 30000 років. Назва вірусу - *Mollivirus sibericum*. Він має овальну форму та досягає 0,6 мікрметра завбільшки. Зміна клімату може стати причиною пробудження більш небезпечних патогенів.

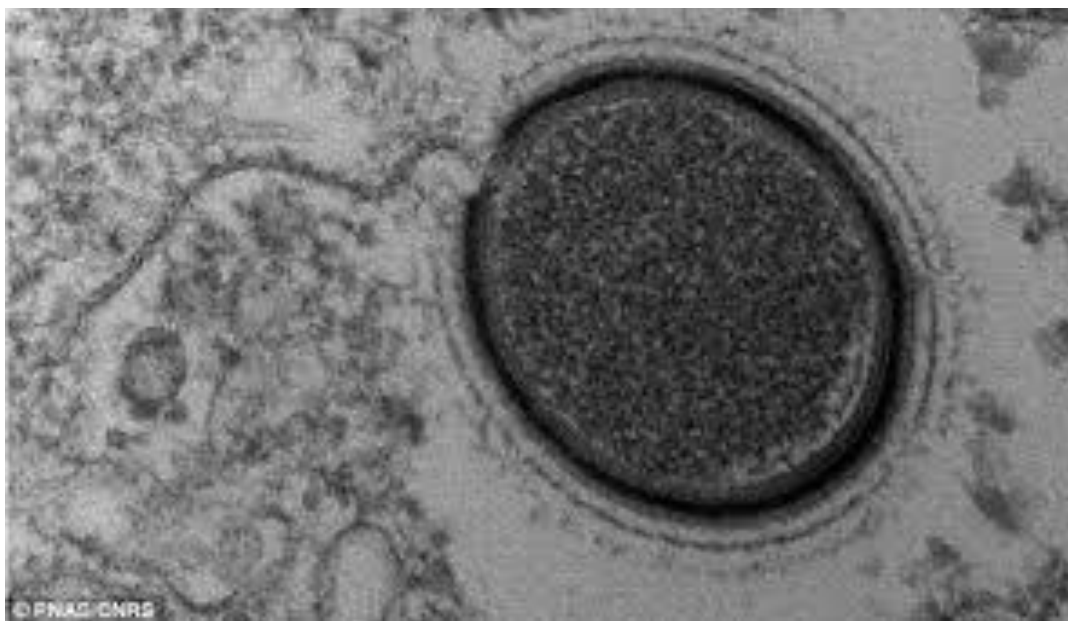

Рисунок 1 – Вірус Mollivirus sibericum

Викиди метану з арктичної тундри збільшуються під час танення льодовиків в Арктиці. Коли мікроорганізми оживають у раніше замерзлій землі, вони утворюють метан, який у свою чергу спричиняє підвищення температури

В Північно-Льодовитому океані можуть зменшуватись й від теплих течій з глибин.

Проблема танення льодовиків може привести до змін екосистем і екотипів. Наприклад: в Арктиці поїдання дельфінів білими ведмедями. Причина цього є зменшення льодового покриву. Який стає меншим через діяльність нафтовидобувних підприємств в Арктиці. Полярні дослідники у своїх наукових роботах проголосили неминучість зникнення деяких льодовиків Антарктики.

На сьогодні, помітна небезпека від танення льодів спостерігається від Гімалаїв до Антарктиди. Зменшуються історичні межі льодового покриву, що створює такі загрози:

- Втрата важливого джерела прісної води.
- Затоплення міст або цілих регіонів.
- Полярні тварини опиняться під загрозою зникнення

Вирішити цю проблему ще більшим втручанням у навколишнє середовище, тільки погіршить його стан. Потрібно зменшити шкідливий вплив на довкілля з боку людства:

Для зменшення викиду хімічних реактивів потрібно на кожному підприємстві встановити очисні споруди фільтри яких будуть перешкоджати викидів важких металів і оксидів, роблячи повітря чистіше.

Для нормалізації складу повітря, потрібно почати програму по відновленню лісів.

Можна посилити контроль за Землею за допомогою моніторингу. Для цього можна використовувати матеріали багатозональної космічної зйомки із супутників Landsat TM, ETM +, матеріали інтернет-архівів: Springer Link, InterSciens, видань Canadian Journal of Remote Sensing, Remote Sensing of Environment, Indian Society of Remote Sensing, Journal of Forestry Research дані: з щорічних звітів: про стан довкілля цієї території якої необхідно проаналізувати вітчизняний і зарубіжний досвід дослідження льодовиків. Обґрунтувати спектральні показники льодових масивів, для оцінки їх найважливіших температурних характеристик. Розробити систему реагування на техногенні аварії, які приводять до викиду в атмосферу хімічних сполук, таких як оксиди сірки і азоту.

Для цього потрібно мати процедури для встановлення причин аварій з тим, щоб знизити ризик в майбутньому.

- Забезпечити вивчення, ідентифікацію та контроль впливів виробничих процесів на навколишнє середовище;
- Визначення основних принципів, якими організація буде керуватися при реалізації своєї політики в галузі охорони навколишнього середовища;
- Встановлення і досягнення екологічних показників шляхом розробки і виконання заходів;
- Відповідність діяльності організації вимогам нормативних правових документів;
- Можливість контролю за екологічною діяльністю організації і постійне поліпшення цієї діяльності;
- Функціонування управлінських структур організації таким чином, щоб забезпечити документування, реалізацію і контроль екологічної політики, екологічних програм і планів.

Проводити підвищення необхідного рівня професійної підготовки керівництва і персоналу організацій, проводити постійно навчання способам захисту і діям в аварійних ситуаціях. Процедури реагування на аварійні ситуації повинні додаватися в зовнішні контракти - наприклад, очищення забруднених територій. Визначити випадки які вже виникали на підприємстві і які найімовірніше може відбутися. У цьому процесі визначається, де в організації можуть відбуватися аварії, наскільки це ймовірно і якими можуть виявитися наслідки. За допомогою впровадження інноваційних технологій, таких як безпілотні літальні апарати можна моніторити потрібну територію ефективніше. Такі пристрої дадуть можливість частіше отримувати відомості про стан місцевості, будь-які зміни будуть виявлені раніше, що дасть можливість запобігти небезпечну ситуацію раніше.

Проведення дистанційного зондування землі за допомогою БПЛА прискорити реагування на незначні коливання в стані навколишнього середовища.

РОЗВИТОК РЕКРЕАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ НПП "ВИЖНИЦЬКИЙ"

(Колотило М. П., здобувач)

Національний природний парк «Вижницький», смт. Берегомет, Україна

Виходячи із необхідності поєднання природоохоронно-екологічних та соціальних функцій національні природні парки (НПП), відповідно до свого статусу, мають поліфункціональне призначення. При зонуванні територій переважної більшості НПП України значні площі відводяться під господарські та рекреаційні зони, що є науково-обґрунтованим рішенням в ході створення заповідних територій, особливо в густонаселених регіонах інтенсивного ведення традиційного господарства. Дані території не вилучаються із сфери господарського використання, а опосередковано включаються в нього в якісно нових формах, що дозволяють підтримувати екологічний баланс та використовувати для цих цілей специфічні властивості (естетичні, історичні та ін.) екосистем. В даних зонах передбачається екологічно зорієнтоване ведення господарювання та відпочинку населення. Якщо природоохоронно-екологічна функція НПП відображається в збереженні ландшафтного та біотичного різноманіття, то соціальна ж функція НПП це перш за все забезпечення відпочинку населення, підвищення працездатності людей, виховання у відпочиваючих потреби бережливого ставлення до природи, розвитку екологічної просвіти тощо. Саме такий підхід використовується при плануванні та проведенні рекреаційної діяльності на території НПП «Вижницький». НПП характеризується добре розвинутою мережею об'єктів рекреації, що слугують місцем відпочинку та оздоровлення жителів регіону та гостей-відвідувачів парку. Впродовж року парк відвідує від 15 до 20 тис. дорослих та дітей. На сьогоднішній день рекреаційна мережа парку представлена двома рекреаційними пунктами («Лужки» та «Велика розчищ») з широким набором відпочинкової інфраструктури та 19 рекреаційними площадками в урочищах Стебник, Сухий, Солонець, Малий Стіжок та ін. Даний вид діяльності регламентований наказом Мінприроди України від 14 березня 2011 року за №76. Туристично-рекреаційна сфера є важливою економічною складовою розвитку НПП. Досвід європейських країн свідчить, що регіони де є національні парки розвиваються активніше. Саме тому значна увага приділяється розвитку рекреаційної інфраструктури для створення певних комфортних умов для відпочиваючих. Добрим прикладом створення належних умов для організованого відпочинку в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних комплексів є літній оздоровчий наметовий табір для дітей та молоді Чернівецької міської ради «Ойкос», що був створений у 2005 році в зоні стаціонарної рекреації НПП. В таборі з часу створення змогли оздоровитись та відпочити близько 5 тис. осіб учнівської і студентської молоді. Слід зазначити, що до будь-якої рекреаційної зони легко дістатись завдяки доброму стану під'їзних доріг, рекреаційні зони обладнанні місцями для відпочинку, проводиться догляд, регулярний вивіз сміття тощо. Проведені розрахунки свідчать, що рекреаційне навантаження на території НПП

не є граничними, а це дає певні перспективи до розвитку зазначеного виду діяльності. Слід зазначити, що переважна більшість об'єктів рекреаційної інфраструктури НПП «Вижницький» зосереджена в зонах регульованої та стаціонарної рекреації. Перспективним на наш погляд є сприяння розвитку рекреаційних послуг, що може надавати місцеве населення на території господарської зони. Особливо це стосується розвитку зеленого туризму, а також створення зон відпочинку на територіях земель громадського призначення включених до НПП без вилучення, за рахунок коштів інвесторів та власників господарств. Даний підхід дає можливість зменшити рекреаційний тиск на сусідні із господарською зоною заповідні ядра природоохоронного об'єкту за рахунок створення свого роду «буферної зони». За умов природно-естетичної привабливості, належної якості під'їзних доріг та наповнення, дані функціональні зони сприятимуть екологічно зорієнтованому веденню традиційного господарювання та розвитку нових економічно прибуткових форм діяльності місцевого населення, а отже послужать справі збереження еталонних територій та екосистем в цілому і ще одним доказом того, що рекреаційне використання природних комплексів часто є більш ефективним, ніж господарсько-сировинне. Водночас, слід зазначити, що при даному підході, актуальним залишається питання надання інформаційно-методичної допомоги та здійснення постійного моніторингу за якістю навколишнього середовища господарської зони зі сторони природо заповідного об'єкту.

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У РЕФОРМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

(Лико С.М., канд. с.-г. н., доцент; Якута О.О., аспірант)

Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна

Одним із шляхів подолання екологічної кризи стає застосування ідей сталого розвитку, формулювання яких протягом останнього десятиліття набули особливого значення. Втілення принципів стійкого розвитку є також важливою складовою державної політики України на XXI століття.

Сталий розвиток передбачає таке функціонування господарського комплексу, коли при задоволенні зростаючих матеріальних і духовних потреб населення, забезпечується високоефективне збалансоване використання природних ресурсів та створюються сприятливі умови для здоров'я людини.

Реформування місцевого самоврядування в Україні передбачає створення спроможних громад з можливостями самозабезпечення та саморозвитку, тобто громад, які за рахунок власних ресурсів повинні будуть вирішувати питання місцевого значення. Тому дослідження питань підвищення ефективності функціонування регіональних громад впродовж останніх років набуло особливої актуальності.

На даний час в Україні успішно реалізується реформа місцевого самоврядування та децентралізація влади, яка передбачає передачу більших

повноважень і ресурсів на рівень територіальних громад. Для того, щоб громада успішно розвивалась, необхідна узгодженість її стратегічної програми з загальнодержавними пріоритетами розвитку.

Впровадження принципів сталого розвитку є передумовою інтеграції України в Європейське Співтовариство. Відтак, основною вимогою сьогодення є те, що будь-які регіональні стратегії розвитку мають базуватися на принципах сталого розвитку, в іншому випадку, вони будуть недієвими та безперспективними.

У процесі децентралізації влади в Україні з'являються нові спроможні територіальні громади, які раніше не мали досвіду такого планування свого розвитку. Вони мають самостійно, виходячи з власних інтересів, визначати і планувати власне майбутнє з використанням сучасних методик.

Щоб вивести регіон на траєкторію сталого розвитку, слід не тільки визначити ресурсну забезпеченість території, збалансувати економічні, соціальні та екологічні інтереси суб'єктів політики місцевого розвитку, а й детально проаналізувати ситуацію, що склалася в провідних секторах економіки певної території. Це означає, що всі централізовані спроби запровадження принципів сталого розвитку приречені на поразку, оскільки лише на місцях можна визначити пріоритетні саме для даної території вектори розвитку.

На місцевому рівні теорія сталого розвитку передусім реалізується у вигляді стратегії та плану дій, що адаптують загальнонаукові підходи до потреб територіальної громади. Зокрема, стратегія сталого розвитку населеного пункту є цілісною системою принципів, завдань та заходів, реалізація яких має сприяти переходу села, селища або міста на засади збалансованого (сталого) розвитку. Вона є основою для розроблення місцевих проектів та програм соціально-економічного розвитку, генеральних планів, логістики громадського транспорту, функціонування системи комунального господарства та ін., спрямованих на реалізацію місцевої політики. Причому, пріоритетами мають визнаватися як соціальні та економічні питання, так і екологічні.

Основу стратегічного партнерства мають становити не тільки нормативно-правові програмні документи (стратегії розвитку регіонів), а й усвідомлення соціальної відповідальності за майбутнє нації. Це, в свою чергу, потребує ведення постійного діалогу з місцевими громадами, громадськими лідерами та неурядовими організаціями для більш широкого залучення громадськості до процесів стратегічного планування. Це дасть змогу проаналізувати і вдосконалити місцеві програми соціально-економічного розвитку з огляду на участь в усіх їх етапах (обговорення, ухвалення рішень, планування, реалізація, моніторинг і оцінка). Саме тому стратегічний план спрямовується на вирішення виключно тих завдань, які підтримуються всією територіальною громадою.

Реформа місцевого самоврядування передбачає створення спроможних громад, які за рахунок власних ресурсів повинні будуть вирішувати питання місцевого значення, у тому числі у плані переходу до сталого розвитку.

ПЕРЕДУМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ НА КОСАХ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО ПРИАЗОВ'Я

(Непша О.В., старший викладач; Іванова В.М., старший викладач)
Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького,
Мелітополь, Україна

Цікавою природною особливістю північно-західних берегів Азовського моря, які належать Україні, є піщані півострови – коси. Їх розмір збільшується в напрямку з північного сходу на південний захід. Загалом території північноазовських кіс досить привабливі для екотуристів. Тут чисте повітря, цікавий і різноманітний рослинний і тваринний світ. У цих місцях реально усамітнитися, на певний час забути про людський гамір і вихлопні гази.

В межах кіс північно-західного Приазов'я розміщені території природно-заповідного фонду України. Організація і проведення екологічного туризму на таких територіях строго регламентується Законом України «Про природно-заповідний фонд України» [1,3].

Зручною для відвідування є коса Бирючий Острів – сюди веде дорога із смт Кирилівка, яке адміністративно належить до Запорізької області. Насправді коса Бирючий Острів – це півострів, з'єднаний із сушею вузькою косою та є продовженням коси Федотової. Ландшафти лучні, прибережно-водні та піщано-степові, в яких переважають очеретяні, ситникові, куничникові, пирійні, колхідсько-осокові та покісницево-кермекові угруповання (флора півострова нараховує близько 700 видів судинних рослин). На площі 232 га у 70-80 рр. ХХ ст. створені захисні лісонасадження з маслини вузьколистої, в'язу гладкого, робінії звичайної, ясеню звичайного. Тут мешкають близько тисячі акліматизованих благородних оленів, близько 2500 ланей, 200 куланів та декілька десятків свійських коней та муфлонів, з птахів акліматизовано фазанів.

Територія Обитічної коси повністю входить Приазовського національного природного парку і є найбільшою із суходільних частин національного парку. Її особливість – значна довжина (близько 30 км) і водночас невелика ширина. Коса осередок унікальної водно-болотної і степової рослинності. Серед ендемічних видів флори трапляються кермеки Мейєра і широколистий, цмин щитконосний, пирій подовий, сиренія сиза, люцерна Котова, козельці дніпровські. На території коси гніздяться 90 видів птахів та 164 види зустрічаються у поза гніздовий період. Із тварин поширені марал асканійський, крохаль довгоносий, кроншнепи середній і великий, а також занесені до Червоної книги України кулик-сорока, казарка червоноголова, гоголь, гадюка степова східна та ін. Прилегла до коси акваторія є нерестилищем низки цінних видів морських риб.

Бердянська коса має довжину 23 км і є заповідником державного значення. Загальна абсолютно заповідна територія де можливо проводити екологічний туризм знаходиться на кінці коси і становить 300 га, включно з ботанічним заказником і акваторією – 5600 га. Рослинний світ дуже різноманітний. Зустрічається більш ніж 300 видів вищих рослин, деякі занесені до Червоної книги

(осока колхидська, синеголовник приморський). Рослинний покрив представлений рослинами з потужним корінням. На захід від зони дюн характер рослинного покриву міняється, де зустрічаються переважно представники степу. Хоч коса досить багатолюдне місце, на її території живуть чи колись жили зайці, їжаки, куниці, лисиці, ласки. Мешкає велика кількість птахів: куликів, лебедів, чапель, качок, сорок, чайок, бакланів, очеретянок, і ще більше їх стає під час перельотів. Острови Великий та Малий Дзендзики, малі острови архіпелагу Астапиха – слугують місцем гніздування птахів. Всього на Бердянській косі зустрічається понад 280 видів пернатих. У морі мешкає більш ніж 70 видів різних риб [2].

Білосарайська коса – на її території розташований однойменний ландшафтний заказник, площею 616 га. Сприятливе географічне розташування коси, наявність мілководних лиманів і озер з водно-болотною рослинністю сприяє гніздуванню, розмноженню і концентрації під час міграції багатьох видів птахів. Їх налічується 158 видів, в тому числі 25 занесено до Червоної книги України. Тут розташований орнітологічний заповідник, де гніздяться мартини, крижні, кулики, гуси, лебеді. У флорі заказника зареєстровано 217 видів вищих рослин, з них 20 видів літоральної смуги, які більше в області не зустрічаються. Серед них спаржа коротко листа та тюльпан змієлистий занесені до Червоної книги України

Крива коса – зоологічна пам'ятка природи місцевого значення.. Площа складає 5 га. Являє собою лимани з водно-болотною рослинністю. На Кривий косі гніздуються водно-болотні птахи – мартини, кулики. Колонія гідрофільних птахів, що гніздяться на стрілці Кривої коси, унікальна в масштабах Європи. На черепашкових пляжах площею в кілька гектарів гніздяться десятки тисяч птахів. У 2010 р. територія коси увійшла до складу НПП «Меотида».

Література

1. Абдураман А.Ш. Особливості рекреаційного природокористування в межах об'єктів природно-заповідного фонду Запорізької області./ Абдураман А.Ш., Котова О.В., Непша О.В., Суханова Г.П., Ушаков В.С.// Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення. IV Всеукраїнська науково-практична конференція. Зб. наук. праць. – Херсон: П.П. Вишемирський, 2011. – С. 9-13.

2. Непша О.В. Природоохоронні території, як фактор збереження і стабільності Бердянської коси/О.В. Непша// Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (20-21 квітня 2017 року): збірник тез. –Бердянськ: БДПУ, 2017. –С.30-31.

3. Непша О.В. Організація туристсько-екскурсійної діяльності в межах національного природного парку «Дермансько-Острозький»/О.В. Непша, В.В. Чорнобай// Основи спортивного туризму в рекреаційній діяльності: збірник наукових праць. – Харків: ХДАФК, 2016. – С. 206-210.

ЕКОЛОГІЧНІ РИЗИКИ РАДІОНУКЛІДНОГО ЗАБРУДНЕННЯ ГІРСЬКИХ ЕКОСИСТЕМ

(Петрусенко В.П., канд. тех. н.; Дмитруха Т. І., канд. тех. н., доцент)
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Розвиток промисловості та виробництва призвів до створення великої кількості штучних джерел опромінення. Тому живі організми почали піддаватися не тільки опроміненню природним радіаційним фоном, а і впливу випромінювань штучних радіоактивних елементів.

Отже важливою є оцінка та прогноз розподілу поллютантів компонентами екосистеми за допомогою трасера цезія (^{137}Cs). Наявність такого трасера дозволяє оцінювати та прогнозувати закономірності міграції поллютантів типовими екосистемами України.

Для дослідження була обрана типова екосистема, що складається з десяти камер: вершина гори, льодовик, альпійська лука, тераса, чагарники, ліс, пасовище, агрозона, водойма та населення, що використовує ці території. Аналіз розв'язку системи диференціальних рівнянь показав, що найбільший вміст концентрації радіонукліда для даної екосистеми спостерігається у камері людина (рис. 1)

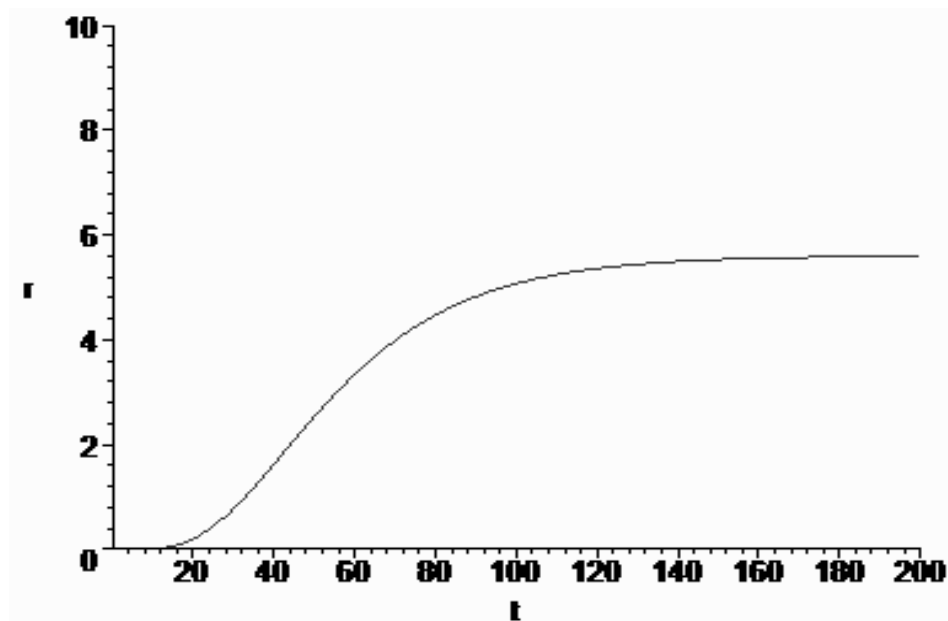

Рис.1. Накопичення радіонукліда для камери людина

Дослідження показали, що для біоти даної екосистеми характерні помітні рівні екологічних ризиків (табл 1).

Слід зауважити, що гірські екосистеми, за рахунок можливих значних швидкостей перерозподілу радіонуклідів значно небезпечніші ніж екосистеми

**II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
(25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)**

на рівнинах. Тому вони потребують чіткої організації моніторингу швидкостей розподілу та перерозподілу радіонуклідів, створення розгорнутої системи математичних моделей для оцінки і прогнозування радіоекологічних процесів. Без цього не можна оцінювати адекватно екологічну небезпеку екосистем та розробляти ефективну систему контрзаходів для захисту населення, біоти та управління екологічними та радіаційними ризиками. Дані таких оцінок та прогнозів можуть бути використані і за умов впливу на екосистеми інших типів поллютантів у гірських екосистемах (важких металів і тощо).

Таблиця 1. Дозове навантаження та відповідні ризики

Камери	Дозове навантаження, Гр/рік	Ризик
Ліс	$7,3 \cdot 10^{-3}$	$1,8 \cdot 10^{-3}$
Чагарники	$2,1 \cdot 10^{-4}$	$5,3 \cdot 10^{-3}$
Пасовище	$1,3 \cdot 10^{-2}$	$3,3 \cdot 10^{-1}$
Агрозона	$2,3 \cdot 10^{-3}$	$5,8 \cdot 10^{-2}$
Тераса	$2,4 \cdot 10^{-2}$	$6,3 \cdot 10^{-1}$

Аналіз математичної моделі показав, що розглянута модель гірської екосистеми стійка по відношенню до збурення початкових умов за Ляпуновим. Користуючись цією моделлю, можна прогнозувати вплив радіаційного забруднення в широких межах зміни параметрів. Розроблена математична модель стійка, тому дозволяє обчислити стан радіоактивного забруднення для різних випадків викиду радіоактивних речовин у гірських екосистемах та оцінити вплив цього забруднення на формування сумарної дози для біоти екосистем. Це означає можливість застосування таких моделей для дослідження радіоекологічних процесів практично у всіх типових екосистемах України.

**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА УТЛЮЦЬКОГО ЛИМАНА АЗОВСЬКОГО
МОРЯ ЯК ТЕРИТОРІЇ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ**

(Прохорова Л.А., канд.геол.н., доцент; Зав'ялова Т.В., студент)

Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького,
Мелітополь, Україна

Станом на 01.01.2017 р. на території Запорізької області розташовано 345 територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальною площею 124

970,4433 га. Відсоток заповідності області становить 4,58 %. Двадцять три території та об'єкти природно-заповідного фонду увійшли до складу Приазовського національного природного парку загальною площею 78 126,92 га, оголошеного в 2010 році. В тому числі 35572,0 гектара земель водного фонду – 220720,0 га Молочного лиману і 13500,0 га Утлюцького лиману.

Утлюцький лиман територіально від Азовського моря відокремлений Фетодовою косою та косою Бирючий Острів. На заході від озера Сиваш відокремлений косою Арабатська стрілка.

Довжина Утлюцького лиману складає до 60 км, ширина до 16 км. Загальна площа складає близько 700 км². Максимальні глибини досягають – 6,0-6,5 м. Північно-західні береги підвищені урвисті, розчленовані численними балками та ярами; південно-східні береги – низькі, піщані, подекуди заболочені, порослі очеретом. Живиться лиман за рахунок водообміну з морем, а також річкового стоку. В лиман впадають річки. Температура води влітку від +22оС до +30оС, взимку від 0 до – 0,3оС. Льодовий режим нестійкий. Солоність води складає 12-15‰. Дно піщане з черепашкою, подекуди мулисте.

До акваторії Утлюцького лиману впадають малі річки північно-західного Приазов'я – Атманай Малий Утлюк та Великий Утлюк. Місця там, де впадають останні з названих річок, солоність води трохи нижче, ніж в інших місцях.

У водах лиману поширені діатомові, червоні та зелені водорості. Флора узбережжя лиману представлена 125 видами рослин, з них червонокнижні –: астрагал дніпровський, морковниця прибережна. Загальна кількість видів рослин, що зростає на узбережжі, перевищує 125. Великі запаси бичків і кефалі. Фауна представлена водоплаваючими птахами, гніздиться до 70 видів птахів, з них червонокнижні види – червоновола казарка, орлан-білохвіст, сапсан, ходуличник, лебідь малий, кулик-сорока, авдотка, поручайник.

Література

1. Географія Запорізької області: Хрестоматія/Відп. ред.. Л.М. Даценко. – Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2014. – 200 с.

УДК 502.51:551.444.6(457.64)

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ПІДЗЕМНИХ ВОД В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

(Сапун Т.О., молодий учений; Кондратенко А.І., молодий учений)
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького, Мелітополь

Підземні води широко використовуються в народному господарстві Запорізької області і є важливим резервом для забезпечення економічного та соціального розвитку. В умовах незначних ресурсів придатних для питного водопостачання поверхневих вод вивчення підземної гідросфери на території Запорізької області має важливе загальнодержавне значення.

II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)

На території Запорізької області станом на 01.01.2015 р. нараховується 260 колодязів та 2246 експлуатаційних водозабірних свердловин, з яких 1172 свердловин знаходяться в робочому стані, 239 – законсервовані, 98 – резервні, 237 – підлягають санітарно-ліквідаційному тампонажу, виявлено 500 безгосподарних свердловин. Крім того, для захисту від підтоплення населених пунктів працює 51 свердловина вертикального дренажу

В межах області спостерігається забруднення лише першого від поверхні ґрунтово-техногенного водоносного горизонту. Виділяється декілька основних джерел забруднення ґрунтових вод, обумовлених різними факторами:

- для очисних споруд госпобутових стоків міст та селищ міського типу, полігонів твердих та рідких побутових відходів характерне перевищення фону по сполуках азоту (нітрати, нітроти, солі амонію), БСК, ХСК пов'язане з відсутністю або недосконалістю протифільтраційних екранів;

- для полігонів промислових відходів, шламонакопичувачів промислових стоків характерне перевищення фону по загальній мінералізації, зважених речовинах, вмісту солей важких металів (залізо, марганець, свинець, цинк, тощо), сульфідах, сульфатах, фенолах, роданідах, фторидах, нафтопродуктах пов'язане з тривалою експлуатацією без протифільтраційних екранів;

- для нафтобаз та нафтосховищ характерне перевищення вмісту нафтопродуктів пов'язане з тривалим порушенням технології експлуатації в період 1970-1990 рр. [3].

Окремим випадком є перевищення фону по сполуках Cr^{6+} та Cr^{3+} , заліза, нафтопродуктах пов'язане з забрудненням ґрунтових вод та ґрунтів внаслідок розгерметизації ємностей гальванічних стоків на ПАТ «Гідросила МЗТГ». На підприємстві проведені еколого-геологічні вишукування для визначення площі та глибини забруднення, виконані заходи по очищенню вентиляційних каналів від хромвміщуючих сполук, що дозволило локалізувати осередок забруднення.

Крім того, потенційним джерелом забруднення підземних водоносних горизонтів, що використовуються для господарсько-питного водопостачання, є покинуті експлуатаційні водозабірні свердловини, які при реформуванні сільськогосподарської галузі та розпаюванні земель не передані на баланс територіальним громадам [1,2].

Видобування залізної руди ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» пов'язане з необхідністю відкачування підземних вод з шахтних виробок. При цьому прісні підземні води понтичного і сарматського водоносних горизонтів видобуваються і подаються Таврійським експлуатаційним цехом водопостачання і водовідведення КП «Облводоканал» Запорізької обласної ради для водопостачання м. Дніпрорудне та ряду сільських населених пунктів Василівського району. Свердловини Таврійського експлуатаційного цеху водопостачання і водовідведення КП «Облводоканал» Запорізької обласної ради, обладнані на бучакський водоносний горизонт, тимчасово законсервовані. Підземні води верхньокрейдового водоносного горизонту використовуються для власних потреб підприємства. Мінералізовані шахтні води частково

використовуються для потреб виробництва, а решта відкачується в ізольований ставок-випаровувач, розташований в Утлюкському лимані. За висновками оцінки впливу ставка-випаровувача на навколишнє природне середовище «ставка-випаровувач не завдає шкідливої дії на геологічне, водне і повітряне середовище».

За даними державного моніторингу підземних вод, який в межах області проводиться Бердянським гідрогеологічним загоном, рівні бучакського і верхньокрейдового водоносних горизонтів в зоні впливу ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» є стабільними, за останні п'ять років спостерігається їх поступове підвищення.

З метою покращення екологічного стану водних об'єктів в Запорізькій області передбачено реалізацію водоохоронних заходів наступними програмами: Обласною комплексною програмою охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, затвердженою рішенням Запорізької обласної ради від 28.03.2013 № 29; Регіональною програмою розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро в Запорізькій області на період до 2021 року, затвердженою рішенням Запорізької обласної ради від 28.03.2013 № 26; Програмою природоохоронних заходів, спрямованих на охорону довкілля, раціональне використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки міста Запоріжжя, затвердженою рішенням міської ради від 24.12.2012 № 24; Регіональною програмою будівництва, реконструкції, модернізації об'єктів інфраструктури, соціально-культурного та екологічного призначення 67 по Запорізькій області на період до 2016 року, затвердженою рішенням Запорізької обласної ради від 27.09.2011 № 4; Програмою «Питна вода Запорізької області» на 2012-2020 роки затвердженою рішенням Запорізької обласної ради від 31.05.2012 № 10 [3].

Список використаної літератури

1. Непша О.В. Гідрогеологічна характеристика територій Мелітопольського, Михайлівського та Токмацького районів Запорізької області/О.В. Непша, І.Л. Князькова// Регіональні проблеми розвитку приморських територій: теорія і практика// Збірник наукових праць. Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. – Мелітополь, 2014. – С.32-37.

2. Прохорова Л.А. Геолого-екологічна оцінка підземних вод у четвертинних відкладах басейну річки Молочної/Л.А. Прохорова, О.В. Непша, Т.В. Зав'ялова// Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення. Зб. наук. праць. – Херсон: ПП Вишемирський, 2017. –С.62-66.

3. Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища у 2016 році [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://menr.gov.ua/news/31778.html>.

Науковий керівник – Л.А. Прохорова к.геол.н., доц.

**ФЕНОКЛІМАТИЧНА ПЕРІОДИЗАЦІЯ 2017 РОКУ В ПРИРОДНОМУ
ЗАПОВІДНИКУ «РОЗТОЧЧЯ»**

(Скобало О.С., м.н.с.)

Природний заповідник «Розточчя», с.м.т.Івано-Франкове, Україна

Початкова зима (28.11.2016 – 05.01.2017). Початок сезону був стійкий перехід максимальних температур повітря нижче 0°C. Початок зими характеризується постійною хмарністю, поступовим зниженням температури. Сніговий покрив у цей час ще не значний. Початок зими найбільш похмура і темна пора року, коли сонце світить лише протягом 8 год. Різні види ссавців по - різному пристосовуються до несприятливих умов життя. Деякі впадають в сплячку (їжаки, борсук). Ці ссавці, що можуть знаходити собі їжу, ведуть активний спосіб життя (вовки, лисиці, козулі). Основна глибока зима (06.01 – 14.02). У цей період збільшується висота снігового покриву (36 см) і спостерігаються найнижчі температури (-23°C). Янівський став вкритий кригою. Для цього сезону характерні ожеледно - паморозеві явища. Товщина снігового покриву змінювалася. В цілому зима помірно холодна. Завершальний передвесняний (15.02 – 22.02) Завершальний передвесняний період був відносно коротким. Перші проталини, з'являються перші весняні струмки. Крига на ставах. Тривалість дня збільшується до 10 годин. Холодна погода з температурними перепадами, також опади у вигляді мокрого снігу. Подекуди ожеледь. На дорогах снігові замети, хуртовини.

Рання весна (23.02– 23.03). На Янівському ставі крига скресла. Спостерігався виліт лимонниці. Рослинний покрив ще «не ожив», але деякі явища вже свідчать про початок пробудження живої природи: у клена, берези починається сокорух. Вздовж берегів оз. Янівський став спостерігаються перші квіти мати-й-мачухи. Перший грім. Пробудження весни (24.03 – 01.05) – характеризується відсутністю снігового покриву та початком сталої вегетації. У лісах з'являються і починають цвісти ефемероїди: підсніжник білосніжний, зубниця залозиста, первоцвіт весняний, анемона дібровна, проліска дволиста та ін. Розпускання бруньок і поява перших листків у берези бородавчастої, черемхи звичайної, граба звичайного. Пробудження весни збігається з початком цвітіння ліщини, осики, вільхи, козячої верби і сталим підняттям максимальних температур вище 5°C.. Розпочинається розмноження у бурих лісових жаб, лісових сірих ропух та тритонів. Прилітають з вирію птахи. Пробуджуються їжаки, енотовидні собаки, борсуки, вовчки, а також перші кажани. Зелена весна (02.05 – 26.05). Період характеризується яскравою молодого зеленню, наростанням тепла, збільшенням тривалості дня (до 15 год.) У цей період вкриваються листям біла акація, ясен, цвітуть конвалія, веснівка дволиста, купина багатоквіткова, півонії, іриси тощо. Перша пісня солов'я, зозулі, над плодовими деревами гудуть хрущі, з'являються комарі. Відбувається масовий приліт мігруючих лісових видів кажанів. Повне завершення пробудження плазунів (ящірок та змій, болотяних черепах).

Передліття, початкове раннє літо період, який починається з 01.06 – 20.06. На Розточчі в цей час цвіте біла акація, чорна бузина, горобина, калина,

шипшина собача, лучні трави. Дозрівають перші плоди суниці лісової, чорниці. Починається сінокос. В цей період вже у всіх гніздових видів птахів є пташенята, а у переважної більшості різних видів пташенята першого виводку покидають гнізда. Повне літо (21.06 – 09.09). Спостерігаються найвищі температури повітря. Середньодобова температура становить 20,8 °С, у цей час цвіте липа та іван-чай. Період характеризується дозріванням вишні, червоної і чорної смородини, малини, чорниці, ранніх сортів слив. Достигають озиме жито, озима пшениця і починаються жнива. Молоді сірі чаплі повністю покидають колонію. Спад літа (10.09 – 26.09). Це період дозрівання плодів ожини, ліщини звичайної. Активні земноводні та плазуни. Осіння міграція перелітних птахів. Масове плодоношення грибів.

Рання осінь (27.09 – 12.10). Тривалість дня зменшується, але ще тепло, температури сягають 23,0 °С. Зелений ліс. Літає “бабине літо”. Початок осіннього розмальовування листя черемхи, липи, ліщини, берези, клена гостролистого. Золота осінь (13.10 – 04.11). Період, коли жовтіє більшість деревних і кущових порід (граб звичайний, бук лісовий, дуб звичайний). Борсуки, готуються і починають залягати у зимовий сон. Більш стійкі табуни утворюють козулі та кабани. Глибока осінь (05.11– 02.12). Кінець вегетаційного періоду. Період завершення листопаду. В більшості деревних порід закінчується річний цикл розвитку. Часті приморозки. Голий ліс. Випадає сніг з дощем, сніг.

СУЧАСНИЙ СТАН ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ

(Стецишин М.М., к.екоп.н., доцент; Зав'ялова Т.В., старший викладач; Непша О.В.
старший викладач)

Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького,
Мелітополь, Україна

Запорізька область є однією з найбільш навантажених областей за промисловим потенціалом, що обумовлено наявністю і високою концентрацією підприємств чорної і кольорової металургії, теплоенергетики, атомної енергетики, хімії, машинобудування. Завдяки розвинутій промисловій інфраструктурі, область має високий інвестиційний потенціал, який може бути використаний для поліпшення стану атмосферного повітря.

У 2016 році за даними Головного управління статистики у Запорізькій області за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел звітувало 550 підприємств, що на 61 підприємство менше, ніж у 2015 році. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами за 2016 рік становлять 167,0 тис. т, що на 26,7 тис. т менше, ніж у 2015 році (табл. 1) [3].

У середньому по області одним підприємством від стаціонарних джерел забруднення було викинуто 303,636 т/рік (у 2015 році – 317,021 т) забруднюючих речовин, що на 4,2 % менше порівняно з 2015 роком.

**II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
(25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)**

Зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря обумовлене, головним чином, зменшенням обсягів виробництв найбільшими підприємствами-забруднювачами атмосферного повітря в порівнянні з 2015 та 2014 роками.

Таблиця 1- Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т [3]

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т.			Щільність викидів у розрахунку на 1 км ² , тонн	Обсяги викидів у розрахунку у на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП*
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
2006	378,8	258,1	120,7	13,9	204	15,3
2007	347,6	231,6	116,0	12,8	189	10,5
2008	331,7	218,3	113,4	12,2	182	7,9
2009	280,5	180,8	99,7	10,3	154	7,5
2010	326,1	217,5	108,6	12,0	180	7,6
2011	341,2	229,3	111,9	12,5	190	6,9
2012	316,0	207,6	108,4	11,6	177	7,4
2013	353,0	245,9	107,1	13,0	198	7,8
2014	296,7	206,7	89,9	10,9	168	7,2
2015	270,4	193,7	76,7	9,9	153,6	-**
2016	**	167,0	**	6,1***	95,6***	-**

*обсяг викидів на одиницю ВРП вказані в т/млн. грн., **відомості відсутні

*** від стаціонарних джерел забруднення

Основними джерелами забруднення повітря є заводи, що належать до Мінпромполітики та Мінпалиронпро, на які припадає 93% забруднення повітря, а основною причиною забруднення атмосферного повітря міста залишається застаріла технологія й устаткування. На підприємствах м. Запоріжжя, в середньому, основне технологічне обладнання знаходиться в експлуатації понад 40 років.

На незадовільну якість повітря регіону впливає також невирішеність наступних технічних проблем:

– відсутність в металургійній галузі методів ефективною очистки великих обсягів забруднених газів та моніторингу з використанням автоматичних

датчиків викидів забруднюючих речовин від аераційних ліхтарів основних цехів металургійних підприємств;

– відсутність ефективних методів знешкодження викидів окислів сірки та подавлення викидів окислів азоту, що негативно впливає на стан атмосферного повітря;

– проблемність визначення на підставі інструментальних вимірів об'ємів викидів поліароматичних вуглеводнів ПАВ в викидах промислових підприємств – основних забруднювачів [1,2,3].

Таким чином, стратегічною метою завданням в галузі охорони атмосферного повітря в Запорізькій області є скорочення викидів в атмосферне повітря. Для її досягнення треба виконати наступні завдання:

– вирішити вищезазначені проблеми, що призведе до суттєвого покращення стану атмосферного повітря в області та забезпечить найкращі перспективи розвитку галузі;

– вдосконалити законодавчу та нормативну базу, бо плата за викиди для підприємств не заохочує і значно не впливає на вирішення ними проблем очищення викидів від забруднюючих речовин;

– удосконалити «Методику розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні Державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря»;

– розробити методики економічної доцільності визначення плати за викиди конкретної забруднюючої речовини для підприємств, галузі, регіону [1].

Література

1. Донець І.А. Суспільно-географічне дослідження екологічних проблем м. Запоріжжя: дис... канд. геогр. наук: 11.00.02/І.А. Донець; Мелітопольський держ. педагогічний ун-т. – Мелітополь, 2001. – 162 с.

2. Непша О.В. Основні напрямки та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів в м. Запоріжжя/О.В. Непша, Т.О. Сапун// Соціальні та екологічні технології: актуальні проблеми теорії та практики: матеріали X міжнародної інтернет-конференції, (Мелітополь, 24-26 січня, 2018 року)/за заг. ред. В.І. Лисенка, Н.М. Сурядної. – Мелітополь: ТОВ «Колор Принт», 2018. – С.139-140.

3. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Запорізькій області у 2016 році [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://menr.gov.ua/news/31778.html>.

ІНТРОДУЦЕНТИ В ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМАХ ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА «РОЗТОЧЧЯ»

(Стрямець Г.В., канд. сільгосп. н., старш. наук. співроб.;

Погорілко В.В., молодш. наук. співроб.)

Природний заповідник «Розточчя», смт. Івано-Франкове, Україна

Природний заповідник "Розточчя" заснований у 1984 році, територія становить 2084,5 га. До заповідника ввійшли не тільки еталонні природні букові, сосново-дубово-букові, вільхові ліси, але і штучні лісові насадження з участю інтродуцентів, що займають близько 3% його території, у спадок дісталися культури дуба червоного (*Quercus borealis* Michx), модрини європейської (*Larix decidua* Mill.) та японської (*Larix leptolepis* (Sieb. et Zucc.) Gord.), сосни Веймутової (*Pinus strobus* L.) та Банкса (*P. banksiana* Lamb.), псевдотсуґи Мензіса (*Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franco). Мета роботи - дослідити роль інтродуцентів в лісових екосистемах природного заповідника «Розточчя».

В науковій літературі спостерігається неоднозначне ставлення до екзотичних видів дерев. Багато лісівників вважає застосування інтродуцентів в лісовому господарстві є доцільним та ефективним, адже вони підвищують продуктивність насаджень, відзначаються швидкістю росту, довговічністю, стійкістю до несприятливих факторів навколишнього середовища. (Гринюк, 2009; Гузь, 2003; Логінов, 1988).

Доцільність використання екзотів виправдана в урбанізованому середовищі, адже вони впроваджуються з метою озеленення, оздоровлення середовища, з огляду їхньої витривалості до несприятливих факторів. В ботанічних садах, дендрологічних парках ці види відіграють, перш за все, роль живої колекції і служать наочним посібником для студентів, експериментальним матеріалом для науковців.

Проте, багато екологів негативно ставляться до впровадження інтродукованих видів в природні лісові біоценози. Міжнародний союз охорони природи вважає, що процеси штучної акліматизації рослин є важливим чинником біологічного забруднення середовища (Grant, 1980) тому зрозуміло, що наявність на території заповідників екзотів є украй не бажаним.

Лісові культури на сучасній території заповідника були утворені з участю екзотів, в основному в 60-70-х роках минулого століття, близько половини з них – *Quercus borealis* - 41,7 га, на другому місці за чисельністю – *Larix leptolepis* та *L. decidua* - 37,3 га, по одній ділянці – *Pinus strobus*, *Pseudotsuga menziesii* - близько 2 га.

Pinus strobus в штучних насадженнях спочатку відзначалася гарним ростом і у 1986 р. займала 30% за об'ємом деревини, на даний час майже випала зі складу. З часом, під дією різноманітних факторів, зокрема, ураження *Pinus strobus* грибом *Peridermium strobil*, відбувся її значний природний відпад. Залишилося лише декілька екземплярів сироростучих дерев, більшість – сухостійних або зламаних, тобто дана порода не несе загрози природним угрупованням.

Ґрунтово-кліматичні умови заповідника сприятливі для росту *Larix leptolepis* та *L. decidua*, ці породи демонструють гарний приріст за висотою та діаметром, швидко стають домінантами, утворивши перший ярус, а в деяких випадках формують монодомінантні насадження, пригнітивши супутні породи – *Quercus robur* L, *Pinus sylvestris* L. та інші автохтонні види. У таких насадженнях

сильно трансформоване та розріджене трав'яне покриття, яке проявляється у зменшенні видового різноманіття, траплянні і чисельності фонових та відсутності рідкісних видів, характерних для даних умов. Повністю відсутнє природне лісовідновлення як інтродукованих так і місцевих видів, що є негативним явищем в заповіднику. Отже, *Larix leptolepis* та *L. decidua* в регіоні Розточчя перспективні лише для вирощування в лісгосподарських підприємствах і небажані на території заповідника.

Лісові культури з участю *Quercus borealis*, *Q. robur* та *Tilia cordata* висаджені в 1965 році. *Q. borealis* поступово витіснив супутні породи, в даний час повністю домінує. Відновлюється найкраще *Carpinus betulus* L, *Quercus borealis*, менше *Acer pseudoplatanus* L, *Fagus sylvatica* L, зрідка *Acer platanoides* L. Відновлення *Q. borealis* має інвазивний характер і є загрозою для автохтонних рослинних угруповань, тому підлягає вилученню з заповідної території.

Виявлено обернено-пропорційний зв'язок між участю інтродуцентів у складі насаджень і кількістю підросту автохтонних видів. Природне відновлення краще там, де інтродукованих видів менше.

ТРАПЛЯННЯ POTENTILLA ERECTA (L.) RAEUSCH В ЛІСАХ ЗАКАРПАТСЬКОГО ПЕРЕДГІР'Я

(Трикур В.В., аспірант)

Національний лісотехнічний університет України, Львів, Україна

Стале ведення лісового господарства передбачає комплексне і невиснажливе використання та обов'язкове відтворення лісових ресурсів, включаючи недеревні. До недеревних ресурсів відносяться гриби, плоди, лікарські рослини, березовий та кленові соки, мед тощо. Перстач прямостоячий або калган (*Potentilla erecta*) – трав'яниста багаторічна, світлолюбна, вологолюбна рослина. Трапляється на суходільних луках, краях боліт, лісових галявинах та узліссях, в світлих лісах. Цінна лікарська рослина, яку застосовують в медицині з часів Гіпократа (бл. 460 до н. е. – бл. 370 до н. е.). Заготовляють кореневища, тому дослідження трапляння рослини і запасів сировини є актуальним. В Закарпатті росте на всій території, але найбільш масово в Іршавському, Виноградівському, Хустському, Тячівському, Рахівському та Міжгірському районах.

Мета роботи – виявити перспективні для заготівлі місця в лісових господарствах Закарпатського передгір'я. Дослідження проводились на території природного ареалу видів *P. erecta*, у лісовому фонді наступних державних підприємств: ДП СЛАП “Іршаваагроліс” (ур. Мириглі), ДП Міжгірське ЛДГ” (лісництва: Міжгірське, Вучківське, Ізківське), ДП “Довжанське ЛМГ” (лісництва: Річанське, Довжанське), ДП “Ясінянське ЛГ (лісництва: Лазіщинське, Чорнотисянське), ДП “Хустське ЛДГ” (Березівське лісництво), ДП “Мокрянське ЛМГ” (Брадульське лісництво), ДП “Рахівське ЛДГ” (Білотисянське лісництво),

**II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
(25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)**

ДП “Великобичківське ЛМГ” (Лужанське лісництво) та в НПП “Синевир” (Остріцьке ПЛНД).

В табл. 1 наведено результати рекогносцирувального обстеження з виявлення калгану на узліссях та галявинах. Було закладено 16 пробних площ в різних лісорослинних умовах, де визначено ступінь рясності та середньостатистичну кількість особин на 1м². Ступінь рясності визначали за наступною шкалою: Сц - суцільно (рослина трапляється настільки рясно, що практично повністю вкриває обліковий майданчик своїми надземними частинами); Ря3 - дуже рясно (рослина вкриває 3/4-1/2 облікового майданчика); Ря2 - рясно (рослина вкриває 1/4- 1/2 облікового майданчика); Ря1 - досить рясно (рослина вкриває 1/20-1/4 облікового майданчика); Р- рідко розсіяно (рослина вкриває до 1/20 облікового майданчика).

Таблиця 1.

Перстач прямостоячий в лісах Закарпатського передгір'я

Пробна площа	ТЛУ	Склад деревостану	Ступінь рясності	Середня к-сть рослин, ос/м ²	
				всього	з квітками
1	С ₂	9Бкл1Бп+Дз	С _ц	6	6
2	С ₃	8Яле1Яцб1Бкл	Ря ³	9	8
3	Д ₃	4Яцб4Яле2Бкл	Ря ³	13	13
4	Д ₃	5Ялб3Яле2Бкл	Ря ³	14	11
5	Д ₃	8Бкл2Бкл+Яв	Ря ³	11	11
6	В ₃	7Яле3Яле+Бкл+Яц	Ря ¹	13	13
7	Д ₃	10Ялз+Бкл	Р	14	13
8	Д ₃	10Бкл+Дз+Яле+Бп+ Чш	Ря ¹	14	12
9	В ₃	10Яле	Ря ³	9	9
10	Д ₃	10Яле	Ря ²	10	10
11	Д ₃	5Дск5Гз+Бкл+Бп	Ря ²	14	14
12	Д ₃	10Бкл	Ря ³	12	12

**Наука III тисячоліття:
пошуки, проблеми, перспективи розвитку**

13	C ₃	10Ялє+Бкл	R _я ³	7	6
14	C ₃	10Ялє+Яв+Бкл	R _я ³	6	6
15	C ₃	10Ялє+Яцб+Яв	R _я ³	7	7
16	D ₂	9Дск1Бкл+Гз	R _я ²	5	5

В результаті проведення досліджень виявлено, що найчастіше перстач прямостоячий трапляється на узліссях та лісових галявинах в таких лісорослинних умовах як В3, С3 та D3, віддає перевагу узліссям та галявинам, які сформовані з участю таких порід як бук лісовий, ялина європейська, ялиця біла, дуб скельний, дуб звичайний, ясен звичайний, граб звичайний. Найбільшою рясністю відзначалися пробні площі № 2, 3, 4, 5, 9, 12, 13, 14, 15. Зважаючи на те, що калган багаторічна рослина і морфометричні параметри сильно варіюють, наприклад, одна рослина може мати багато пагонів і займати значну площу, то зв'язок між кількістю особин та ступенем рясності не пропорційний.

**ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА СТАНУ ҐРУНТІВ ТА ЯБЛУК (НА ПРИКЛАДІ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

(Уткіна К.Б., канд. геогр. н., доцент; Кулик М.І., канд. тех. н., доцент)

Харківський національний університет Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба, м. Харків, Україна

Запорукою гарного самопочуття та доброї працездатності населення є здорове харчування. Тому, питання якості та екологічної безпеки продуктів харчування є досить актуальним. Так, за рекомендацією ВОЗ кожного дня людина повинна споживати, принаймні 400 г фруктів та овочів для отримання необхідної кількості мікроелементів, вітамінів та поживних елементів.

Метою даної роботи є оцінка екологічної якості ґрунтів та яблук, які вирощені на території м. Харкова та Харківської області.

Дослідження ґрунту та яблук проводилися у 2010-2016 роках в Богодухівському районі Харківської області та у Новобаварському (колишній Жовтневий) районі м. Харкова. На дослідницьких ділянках відбирались проби ґрунту та яблук. Які досліджувались на вміст важких металів (Cr, Zn, Cu, Cd та Pb) за стандартними методиками з застосуванням методу атомно-абсорбційної спектрофотометрії. Аналіз проводився в навчально-дослідній лабораторії екологічних аналітичних досліджень екологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Для оцінки рівня забруднення нами було розраховано коефіцієнт небезпечності елементу для ґрунтів та коефіцієнт біоаккумуляції для яблук. Проаналізувавши данні, можна сказати, що у всіх випадках коефіцієнт

небезпечності нижче 1, що свідчить про задовільну якість ґрунтів за обраними показниками. Слід відзначити, що найвище значення (0,75) зафіксовано для *Cu* у пробі з Новобаварського району м. Харкова. Значення коефіцієнту біоаккумуляції для всіх досліджених проб яблук не перевищує 1. Але для проб з Новобаварського району за металами *Zn*, *Cd* та *Pb* воно близьке до 1, що свідчить про великий рівень акумуляції цих елементів в яблуках. Отже, яблука вирощені Новобаварському районі м. Харкова не можуть бути рекомендована для споживання населенню, а яблука вирощені у Богодухівському районі Харківської області можна рекомендувати для споживання.

НОВІ ЗНАХІДКИ ПЛАУНА РІЧНОГО (*LYCOPODIUM ANNOTINUM* L.) НА ТЕРИТОРІЇ БІОСФЕРНОГО РЕЗЕРВАТУ «РОЗТОЧЧЯ»

Хомин І.Г., наук. співроб.

Природний заповідник «Розточчя», смт. Івано-Франкове, Україна

На території Біосферного резервату «Розточчя» в Немирівському лісництві було виявлено популяцію рідкісного виду (ЧКУ) -*Lycopodium annotinum*, яка складається з розрізнених в просторі локалітетів.

1 лок. (пл. 11,3 м²), кв 40. Деревостан 5Сз5Яле+Бкл+Бп. Повнота 0,3. Підріст: *Picea abies*. Підлісок *Frangula alnus*. Загальне проективне покриття (зпп) трав'яного ярусу становить 7%. Видовий склад: *Vaccinium myrtillus* - 7%, *Lycopodium annotinum* - 5%, *Rhodococcum vitis-ideae* +. *Bryophyta* - 25%.

1 лок. (пл. 750,0 м²), кв 40. Деревостан 5Сз5Яле+Бкл+Бп. Повнота 0,3. Підріст: *Picea abies*, *Fagus sylvatica*. Підлісок *Sorbus aucuparia*. Зпп - 60%. Видовий склад: *Vaccinium myrtillus* - 35%, *Lycopodium annotinum* - 40%, *Rhodococcum vitis-ideae* - 2%, *Pteridium aquilinum* - 2%, *Poa sp* - 5%. *Bryophyta* - 95%.

1 лок. (пл. 42,0 м²), кв 40. Деревостан 9Сз1Яле+Бкл+Бп. Повнота 0,3 - 0,4. Підріст: *Picea abies*, *Quercus robur* (густий). Підлісок *Frangula alnus*, *Sorbus aucuparia*. Зпп - 40%. Видовий склад: *Vaccinium myrtillus* - 25%, *Lycopodium annotinum* - 40%, *Rhodococcum vitis-ideae* - 1%, *Poa sp* - 3%, *Rubus hirtus* +. *Bryophyta* - 95%.

1 лок. (пл. 6,0 м²), кв 40. Деревостан 9Яле1Сз. Повнота 0,4. Підріст: *Picea abies*. Підлісок *Frangula alnus*. Зпп трав'яного ярусу - 45%. Видовий склад: *Lycopodium annotinum* - 45%, *Vaccinium myrtillus* - 15%, *Rhodococcum vitis-ideae* - 5%. *Bryophyta* - 65%.

1 лок. (пл. 3,0 м²), кв 40. Деревостан 9Яле1Сз. Повнота 0,3. Підріст: *Picea abies*, (густий). Підлісок *Frangula alnus*. Зпп трав'яного ярусу - 25%. Видовий склад: *Lycopodium annotinum* - 25%, *Vaccinium myrtillus* - 10%. *Bryophyta* - 100%.

1 лок. (пл. 40, 0 м²), кв 40. Деревостан 5Яле5Сз, повнота 0,4. Підріст: *Picea abies*. Підлісок *Frangula alnus*, *Sorbus aucuparia*. Зпп трав'яного ярусу - 15%. Видовий склад: *Lycopodium annotinum* - 15%, *Vaccinium myrtillus* - 7%, *Juncys sp.* - 2%, *Rhodococcum vitis-ideae* +. *Bryophyta* - 80%.

**Наука III тисячоліття:
пошуки, проблеми, перспективи розвитку**

1 лок. (пл. 18,0 м²), кв 40. Деревостан: I яр. 10Яле+Бп. Повнота 0,3; II яр. Бкл, Яле. Повнота 0,6. Підріст: *Picea abies*. Підлісок *Frangula alnus*. Зпп трав'яного ярусу – 25%. Видовий склад: *Lycopodium annotinum* – 25%, *Vaccinium myrtillus* – 2%, *Rhodococcum vitis-ideae* – 1%, *Poa sp* +. Мохове вкриття *Bryophyta* – 30%.

1 лок. (пл. 36,0 м²), кв 40. Деревостан: 10Яле+Бп. Повнота 0,4. Підріст: *Picea abies*. Підлісок *Frangula alnus*. Зпп трав'яного ярусу – 35%. Видовий склад: *Vaccinium myrtillus* – 35%, *Lycopodium annotinum* – 25%, *Poa sp* – 3%, *Rhodococcum vitis-ideae* – 1%. Мохове вкриття *Bryophyta* – 95%.

1 лок. (пл. 20,0 м²), кв 40. Деревостан: 7Яле3Сз+Бп. Повнота 0,2. Підріст: *Picea abies*, *Fagus sylvatica*, *Pinus sylvestris*, *Quercus robur*. Підлісок *Frangula alnus*. Зпп трав'яного ярусу – 20%. Видовий склад: *Vaccinium myrtillus* – 15%, *Lycopodium annotinum* – 10%, *Poa sp* – 5%, *Rhodococcum vitis-ideae* – 1%. *Bryophyta* – 100%.

1 лок. (пл. 1,3 м²), заболочена ділянка, кв 40. Деревостан: 10Яле. Повнота 0,3. Підріст: *Picea abies*, *Pinus sylvestris*, *Quercus robur*. Підлісок *Frangula alnus*. Зпп трав'яного ярусу становить 70%. Видовий склад: *Vaccinium myrtillus* – 60%, *Lycopodium annotinum* – 15%, *Poa sp* – 2%, *Rhodococcum vitis-ideae* – 1%. *Bryophyta* – 50%.

1 лок. (пл. 12,0 м²), заповідне урочище «Немирів», лісове болото, кв 28. Деревостан: 10Сз. Повнота 0,2 – 0,3. Підріст: *Picea abies*, *Betula pendula*, *Pinus sylvestris*. Підлісок *Frangula alnus*, *Ledum palustre*. Зпп трав'яного ярусу – 20%. Видовий склад: *Vaccinium myrtillus* – 10%, *Lycopodium annotinum* – 15%, *Poa sp* – 2%, *Rhodococcum vitis-ideae* +. *Bryophyta* – 100%.

1 лок. (пл. 12,0 м²), заповідне урочище «Немирів», поблизу лісового болота, кв 27. Деревостан: 10Сз+Дз. Повнота 0,2 – 0,3. Підріст: *Picea abies*, *Quercus robur*, *Fagus sylvatica*, *Abies alba*. Підлісок *Frangula alnus*, *Sorbus aucuparia*. Зпп трав'яного ярусу – 65%. Видовий склад: *Lycopodium annotinum* – 65%, *Vaccinium myrtillus* – 40%, *Pteridium aquilinum* – 15%, *Dryopteris carthusiana* +.

Популяція плауну відзначається повночленною віковою структурою, здатною до розширення та самовідновлення за умови дотримання заповідного режиму.

УДК 631.4.58.02(477.62)

**ЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДУ АЛЬГОУГРУПОВАНЬ ҐРУНТІВ М.
МАРІУПОЛЯ**

(Шеховцева О.Г., канд. біол. н., викладач)

Комунальний заклад «Бердянський медичний коледж» Запорізької обласної ради,
Україна

Висока просторова неоднорідність біогеохімічного фону важких металів, що ускладнюється на окремих ділянках м. Маріуполя техногенною дією, зумовила специфічну екологічну обстановку. Осередки техногенного забруднення, як правило, формуються біля промислових зон. За попередніми даними, кількісний

показник валових форм свинцю (Pb) у ґрунтах міста визначався у діапазоні підвищення загальносанітарних норм. На ділянках з високим вмістом важких металів спостерігається зменшення видового різноманіття ґрунтових водоростей, а в альгоугрупованнях збільшення стійких видів ціанопротистів, зелених водоростей і зменшення видів жовтозелених, найбільш чутливих до аеротехногенного забруднення [6].

Автомобільний транспорт з промисловими об'єктами є основним джерелом забруднення навколишнього середовища мегаполісів. Кількість поллютантів у примагістральних екосистемах залежить від временного періоду впливу, характеристики автотранспортного потоку та інших факторів [3]. Було проведено розрахунок забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферу рухомих автотранспортом на ділянках автомагістралей міста Маріуполя в одиницю часу з урахуванням обох напрямів, по усіх смугах руху за стандартною методикою [1]. На досліджуваних ділянках міста велику частку поллютантів від автотранспорту складає оксид вуглецю у середньому по місту 77 %. Найбільша кількість шкідливих домішок міститься у вихлопних газах, під час режиму холостого ходу і під час повного навантаження, це пояснює чому при низькій пропускну́ї кількості автотранспорту територія із зупинками муніципального автотранспорту у порівнянні з примагістральними територіями має показники практично у рівних долях концентрацій оксиду вуглецю (81 і 80 % відповідно), СхНу (по 10 %), на першому місці по викидам SO₂ (1,0 і 0,25 % відповідно) та на другому по з'єднанням Pb (0,046 і 0,066% відповідно) за період одиниці часу (г/година).

Ґрунтові водорості чуйно реагують на зміну екологічних умов, що широко використовується для біодіагностики ґрунтів [2; 4; 7]. Порівняльний аналіз екологічної структури ґрунтових водоростей Маріуполя показує, що антропогенні фактори діють як на таксономічну структуру альгоугруповань, так й на співвідношення в екобіоморфній структурі. Пристосованість водоростей до комплексу факторів середовища проявляється у складі життєвих форм. Зазначені зміни характеризують деградацію водоростевих угруповань, види, які живуть у сприятливих умовах замінюються видами толерантних до забруднення. Аналіз розподілу видів водоростей за морфотипами, згідно класифікації Ж.Ф. Півоварової [5,] показав у складі водоростей урбоекосистем міста перевагу одноклітинних нерухомих (кокоїдних) і нитчастих (трихальних) морфотипів – 45 % і 36 % відповідно, це представники одноклітинних зелених або ниткоподібних синьозелених видів покритих слизом, що дозволяє їм витримувати несприятливі умови навколишнього середовища. Загальний вміст кокоїдних і трихальних водоростей у ґрунтах узбіч автомагістралей складає 83 %, а представники кокоїдного морфотипу переважають над нитчастими більше ніж у два рази. Екологічна структура угруповання ґрунтових водоростей селітебної зони має подібність до угруповання притаманного степовому біогеоценозу. У ґрунтах переважають трихальні і кокоїдні організми. Їх внесок у структурі угруповання селітебної зони склав 46 % і 33 % відповідно, а у степовому біогеоценозі – 43 % і 41 %. Але колоніально-трихальні види посилюють свою позицію у порівнянні зі

степовим біогеоценозом (6 % і 2 % відповідно від виявленої кількості видів), тоді як у санітарно-захисній зоні промислових підприємств міста цей морфотип відсутній.

Таким чином, екологічний ефект негативного впливу, встановлений на підставі вивчення відгуку стану видового складу водоростей екосистем приміагістральних і селітебних територій, може бути використано під час прогнозування змін довкілля та оцінки міри антропогенної трансформації природних екосистем.

Література

1. Волкодаева М.В. К вопросу о расчетах загрязнения атмосферного воздуха выбросами автотранспорта / М.В. Волкодаева, М.М. Полуэктова // Экология урбанизированных территорий – Москва: «Камертон». – 2008. – № 3. – С.103-109.
2. Кабиров Р.Р. Использование альгологических критериев при экологическом прогнозировании антропогенной нагрузки на наземные экосистемы / Р.Р. Кабиров // Успехи современного естествознания. – 2007. – № 3. – С. 13.
3. Криворотов С.Б. Почвенные водоросли как биоиндикаторы загрязнения почв охраняемых территорий северо-западного Кавказа тяжелыми металлами / С.Б. Криворотов, О.В. Букарева // Успехи современного естествознания. – 2003. – № 12. – С. 12-15.
4. Кузнецова Е.В. Особенности флоры почвенных водорослей автомобильных дорог / Е.В. Кузнецова // Известия- Самарского научного центра РАН. – 2005. – Т. 1. – С. 189-192.
5. Пивоварова Ж.Ф. Почвенные водоросли пойменных субстратов континентальной дельты реки Шивилиг-Хем Убсунурской котловины Тувы / Ж.Ф. Пивоварова, Л.В. Факторович // Сибирский экологический журнал. – 2001. – Т. 8, № 4. – С. 435-441.
6. Шеховцева О.Г. Еколого-біологічна оцінка едафотопів урбоекосистем міста Маріуполя: автореф. дис. канд. біол. наук: 03.00.16 / Шеховцева Ольга Геннадіївна; Дніпро: ДНУ, 2016. – 21 с.
7. Штина Э.А. Альгологический мониторинг почв / Э.А. Штина, Г.М. Зенова, Н.А. Манучарова // Почвоведение. – 1998. – № 12. – С. 1449-1461.

ОЦІНКА ЯКОСТІ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАПОВІДНИХ ЯДЕР НАЦІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ ПАРКІВ

(Яремчук В. М., здобувач)

Національний природний парк «Вижницький», смт. Берегомет, Україна

Існує значна кількість підходів, що використовуються на сьогоднішній день в Україні для оцінки якості навколишнього середовища та моніторингових досліджень території природно-заповідного фонду. Для комплексної оцінки

даних територій нами пропонується використання мікробіологічних методів. Санітарно-мікробіологічні показники з успіхом використовуються в якості індикаторів забруднення навколишнього середовища: води, повітря, ґрунту, а також з метою моніторингу за станом екосистем, прогнозування і моделювання розвитку. В зв'язку із швидкою реакцією на зміни навколишнього середовища бактерії виявилися ідеальними маркерами мікробного забруднення поверхневих вод. Особливо цінним даний підхід є для заповідних територій. Заповідні території слугують фоновими ділянками для оцінки екологічного стану і змін в довкіллі. Вивчення їх стану дає можливість прогнозувати зміни у навколишньому середовищі на віддалену перспективу.

Об'єктом наших досліджень слугували території різних функціональних зон національного природного парку «Вижницький». Предметом дослідження були показники санітарно-мікробіологічного стану повітря, ґрунту та поверхневих вод річкової мережі. Досліджувані водотоки є досить зручною моделлю для вивчення якості поверхневих вод різних функціональних зон об'єкту природно-заповідного фонду, оскільки включають три зони: заповідну – у верхній частині русла, рекреаційну – в середній та господарську – у нижній.

Для оцінки якості поверхневих вод водотоків національного природного парку «Вижницький» (НПП) використовувався волокнистий носій типу «ВІЯ» (ТУ 995990), виготовлений із текстурованої джгутової нитки (ТУ 6-06-С116-87, текс 350) та детально раніше описаний в літературі. На основі спеціальних дерев'яних конструкцій – «кашиць», що здавна використовуються місцевими жителями для насичення струмків киснем та волокнистого носія нами було змонтовано «біофільтри», що адсорбували на своїй поверхні бактерії, фітопланктон на гідробіонтів.

Проведені дослідження показали, що вниз за течією досліджених нами водотоків, та переходу від заповідної до господарської зони, має місце зростання у воді вмісту нітратів, підвищення показника БСК та зменшення у воді розчиненого кисню. Отримані результати свідчать про підвищення забруднення річкової мережі органічними рештками, зокрема ними можуть бути фекальні сполуки господарської зони де відсутні діючі очисні споруди.

Вивчення якісного видового складу організмів (перифітон), що заселяли волокнистий субстрат, показали до складу перифітону входять бактерії, найпростіші, гриби, водорості, черви, ракоподібні, двостулкові молюски та ін. Використання «біофільтру» дає можливість сконцентрувати бактерії групи кишкової палички з метою їх ідентифікації та можливого знешкодження.

В перифітоні волокнистого носія «ВІЯ» виявлено 12 видів та підвидів гідробіонтів. Більшість даних гідробіонтів відносяться до амфібіотичних комах (8 таксонів). Коловертки і інфузорії представлені 2 таксонами відповідно. Інші систематичні групи (турбеларії, нематоди) були представлені по одному виду відповідно. При цьому видовий склад гідробіонтів доповнювався новими видами по мірі переходу від заповідної зони – 5 видів (пункти 1, 2, 3 – верхня частина

**Наука III тисячоліття:
пошуки, проблеми, перспективи розвитку**

течії) до зони стаціонарної рекреації – 7 видів (пункти 4, 5 – середня частина течії) та господарської зони – 12 видів (пункти 6, 7, 8 – нижня частина течії).

Порівняння отриманих результатів із нормативними показниками прийнятими в країнах ЄЕС (Surface Water Directive: 75/440 ЕЕС) дають підставу стверджувати, що поверхневі води річкової мережі заповідної та рекреаційно зони НПП відносяться до допустимого рівня забруднення.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКА

СОЦІО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ ВПЛИВУ ПЕРЕМІЩЕНИХ
УНІВЕРСИТЕТІВ НА УРБОСИСТЕМУ

Остенда О., Вища технологічна школа Катовіце, Польща
Несторенко Т.П., канд. екон. н., доцент,
Сичікова Я.О., канд. фіз.-мат. н., доцент,
Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ, Україна

На початку ХХІ століття в Європі з'явилося таке поняття, як «переміщений університет (вищий навчальний заклад)». Проблема переміщених університетів не є типовою для сучасної європейської цивілізації. Поява в місті переміщеного університету, який вимушений був переїхати або в іншу країну, або в іншу область в межах країни, часто призводить до соціальної напруги та упередженого ставлення місцевої влади та жителів до переміщеного університету та студентів зі статусом внутрішньо переміщених осіб. Крім того, переміщення університетів спричиняє додаткове антропогенне навантаження на урбоєкосистему. Цей фактор значною мірою впливає на екологічну безпеку міст.

З вимушеною внутрішньою міграцією громадян з техногенних причин, екологічних катастроф, бойових дій і т.д. може зіткнутися будь-яка держава. І, як показує аналіз міжнародної практики і власний досвід України, в подібних ситуаціях держава не готова до таких викликів, оскільки відсутня законодавча база, яка б встановлювала права і гарантії внутрішньо переміщених осіб.

Забезпечення екологічної безпеки вимушених мігрантів є на сьогоднішній день однією з глобальних проблем людства. Надзвичайно стан повної правової та соціальної незахищеності властиво вимушеним мігрантам: переселенцям і біженцям [1]. Незважаючи на наявність безлічі конвенцій щодо захисту вимушених мігрантів, таких як конвенції 1951 року, і ін., для окремих держав забезпечення цього виявилось досить важким через обмеженість ресурсів [2, 3]. Дані ООН свідчать про повсюдне збільшення чисельності вимушених мігрантів, викликаним зростанням конфліктних надзвичайних ситуацій в усьому світі. Тому є актуальним дослідження впливу переміщеного університету на економіку та екологічну безпеку міста [4].

Основна проблема, що виникає перед вимушеними переселенцями – це проблема адаптації, як біологічної так і соціальної інтеграції у новому середовищі. Проблема адаптації не обмежується біологічною пристосованістю організму до нових природних умов (табл.1) [3,5].

Табл. 1. Фактори навколишнього середовища, до яких доводиться пристосовуватися переміщеним особам

Фактори навколишнього середовища	Ступінь впливу на здоров'я	Ступінь усунення

**Наука III тисячоліття:
пошуки, проблеми, перспективи розвитку**

Перепади температури повітря протягом доби	сильна	низька
Висота над рівнем моря	сильна	відсутня
Атмосферний тиск	сильна	відсутня
Електромагнітний фон	сильна	відсутня
Біохімічний стан	сильна	відсутня
Якість води	сильна	низька
Раціон харчування	сильна	середня
Система медичного обслуговування	сильна	низька
Побутові умови	сильна	середня
Знання мови	сильна	середня
Комунікація	сильна	середня
Релігійна приналежність	сильна	низька

У переміщених осіб проблема зміни соціального статусу переселенця носить соціально-психологічний характер. Це, перш за все, міжособистісні відносини, спілкування у новому середовищі, право на повну освіту, працю і т.д. Велику роль при цьому відіграють обов'язкова підтримка зі сторони держави та громадськості приймаючих общин для безболісної адаптації та інтеграції у нове соціальне середовище.

Економічний вплив студентів та викладачів переміщених вишів на місто та регіон свого розміщення здійснюється по-різному. Перш за все, частина студентів напряму сплачує університету за своє навчання. Студенти з інших міст та регіонів оплачують проживання в гуртожитку. Також вони оплачують додаткові послуги, які надає їм університет (наприклад, додаткові курси). Крім того, студенти купують різноманітні товари і послуги місцевих виробників. Наприклад, студенти, якщо вони не можуть або не хочуть жити в гуртожитку, орендують житло у місцевих жителів. Студенти купують продукти харчування в місцевих супермаркетах, відвідують місцеві кафе, клуби. Важливо відзначити, що студентів відвідують їхні друзі та родичі з інших міст та регіонів, чії витрати також позитивно впливають на місцевий бізнес і сприяють зростанню сукупного попиту на місцеві товари і послуги. Переміщені вищі одержують бюджетне фінансування своєї діяльності і більша частина коштів, що поступають їм з Державного бюджету, залишаються в місті їх нового розташування та йдуть на оплату послуг,

які надають університетам місцеві фірми (наприклад, на оплату комунальних послуг).

Різні види витрат співробітників та студентів переміщених вишів викликають різні ефекти впливу на економіку міста та регіону свого нового місця розташування: прями́й (direct), непрями́й (indirect) та індукований (induced) ефект. Прями́й ефект – це виручка, додана вартість, прибуток, зайнятість та інші показники, пов'язані безпосередньо з витратами студентів та співробітників переміщених вишів. Непрями́й ефект – це виручка, додана вартість, прибуток, зайнятість та інші показники, пов'язані з фірмами-продавцями товарів і послуг співробітникам та студентам переміщених вишів. Індукований ефект – ефект, пов'язаний з витратами приватних осіб, чий дохід прямо чи опосередковано залежить від витрат співробітників та студентів переміщених вишів, а також їх друзів і родичів, що їх відвідують. Тобто кожна гривня, яку витратив переміщений університет, його співробітники або студенти, завдяки мультиплікаційному ефекту стимулює зростання доходів місцевих фірм більше, ніж на 1 грн.

Таким чином, не зважаючи на складну ситуацію, в якій опинилися переміщені виші, завдяки самим фактом своєї діяльності на новому місці вони створюють позитивний ефект для економіки міста, в яке ці виші переїхали. Тобто кожна гривня, яку витратив переміщений університет, його співробітники або студенти, завдяки мультиплікаційному ефекту стимулює зростання доходів місцевих фірм більше, ніж на 1 грн. Розуміння та визначення позитивного впливу переміщеного університету на мешканців міста, до якого він переїхав, та, тим самим, на якість життя місцевого населення дозволить знизити та позбавитися напруги у відношеннях між «місцевими» та «новоприбулими» мешканцями та сприятиме адаптації та розвитку переміщеного вишу на новому місці.

1. Guiding Principles on internal displacement / United Nations doc.E/CN.4/1998/ 53/Add.2 (1998) // Электронный ресурс. – [Режим доступа]: <http://www.ifrc.org/Docs/idrl/I266EN.pdf>.

2. Recommendation Rec2006(6) of the Committee of Ministers to members states on internally displaced persons // Электронный ресурс. – [Режим доступа]: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/10session/A.HRC.10.13.Add.1.pdf>.

3. Recommendation 1877 Parliamentary assembly Council of Europe «Europe's forgotten people: protecting the human rights of long-term displaced persons» // Электронный ресурс. – [Режимдоступа]: <http://semanticpace.net/tools/pdf.aspx?doc=ahr0cdovl2fzc2vtymx5l mnvzs5pbnqvbncveg1sl1hszwyvwdjilurxlwv4dhiuyxnowp2zpbgvvpzd0xmjizmizsyw5np uvo&xsl=ahr0cdovl3nlbwfudgljcgfjzs5uzxqvw hnsdc9qzgyvwfjlzi1xrc1bvc1ytuwyuergl nhzba==&xsltparams=zmlszwlkpteymjmy>.

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 1950 р. – Офіційний вісник України. – 1998. – № 13, / № 32 від 23.08.2006. – ст. 270.

5. Гелантиа М. Р., Козлов Ю. П. Особенности воздействия риск-факторов на жизнедеятельность населения в чрезвычайных ситуациях (на примере вынуждено перемещенных лиц из Абхазии) // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Экология и безопасность жизнедеятельности. – 2008. – №. 2. – С.6–9.

EVALUATION OF ECONOMIC EFFICIENCY OF RENEWABLE ENERGY INNOVATIVE PROJECTS

Tadeusz Pokusa, The Academy of Management and Administration in Opole,
Nadiya Dubrovina, The University of Economics in Bratislava
Yana Suchikova, Tetyana Nestorenko, Berdyansk State Pedagogical University

In modern society, the pace of economic growth and the level of development of countries are largely determined by the role of scientific and technological progress in the intellectualization of production. In the global economic competition, countries that provide favorable conditions for effective innovation will benefit. Innovation activities are aimed at developing innovative projects and programs.

Innovative projects and programs are implemented in the form of large cross-sectoral projects for the creation, development and dissemination of technologies that contribute to radical changes in the technological basis of the economy. Thus, innovative projects and programs play an important role in the state science and technology policy. They are essential for the development of many areas of science and technology.

We will evaluate the innovative project on renewable energy "Organization of production of solar cells based on nanocrystalline silicon".

The amount of solar energy per unit area of the earth's surface during the year is 1000-1350 kWh / m². By the level of intensity of solar radiation, Ukraine can be divided into four regions: Western, Central, Southeast and Southern ones. The average intensity of solar radiation here is about 1200 kWh / m². In general, the territory of Ukraine belongs to the zone of average intensity of solar radiation. In real conditions, the density of direct and diffuse solar radiation depends on the latitude of the terrain, the transparency of the atmosphere, the characteristics of the earth's surface, as well as the time of day and season.

To obtain a solar cell (solar module, solar panel), the elements are connected sequentially or sequentially-parallel to obtain the required electrical parameters of electric current and voltage.

Synthesis of cheap modules of large area with acceptable performance is a key issue of photovoltaics, as the costs of producing of the module under used technology do not depend on its size. The costs of electricity from large area modules significantly reduce. In this case, in parallel with the increase of size, only the costs of materials will increase.

For example, if 10 modules in the size of 10 cm² are synthesized, then total costs of their production (C) will be:

$$C = 10C_{mat} + C_{tech},$$

where C_{mat} – cost of used materials;

C_{tech} – costs of technological operations for obtaining a module.

For a module with an area of 100 cm², synthesized in the same process, production costs will be:

$$C = 10C_{mat} + C_{tech}$$

with approximate equality of parameters.

The technology of produce of modules is almost the same as that of solar cells, except for additional operations on the separation of solar cells on the substrate of the module.

The breakeven schedule of the project and the indicators of efficiency are shown on Fig. 1.

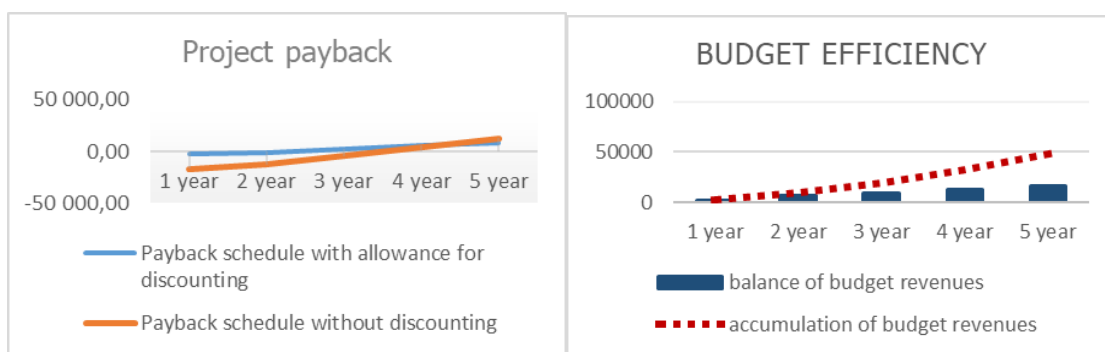

Figure 1. Graph of budget efficiency

The calculation of the internal rate of profitability showed that in order to achieve the full payback of the proposal in 5 years, the discount rate should be 7.7% in the quarter, i.e. 30.79% per year. But since for this proposal discounted rate is only 4% in the quarter, or 16% per year, the payback based on this rate will come much earlier, namely, at the beginning of the 14th quarter.

It should be noted that the above economic calculations are approximate and relate to a specific time interval. The profitability and investment efficiency depend on many factors, each of which must be explored in detail. Nevertheless, the proposed economic approach can serve as the basis for conducting an analysis of the feasibility of introducing innovations to the energy sector.

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ВИМІРАХ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

Архипова Л.М., д.т.н проф., Смик Ірина, студент.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна

Карпатський регіон виступає вагомим політичним, культурним, економічним та соціальним підґрунтям, що створює позитивні взаємовідносини між Україною та Європейським Союзом. Тому на даний час є актуальним вивчення аспектів транскордонного співробітництва між Карпатським регіоном з прикордонними регіонами країн-сусідів у галузі туризму.

Сутність дослідження полягає в тому що розробка нових туристичних продуктів загалом дає змогу країнам бути зацікавленими у співпраці, у розширенні транскордонного співробітництва, дозволяє збільшувати обсяг доходів у економіку своїх країн.

У міжнародній практиці транскордонне співробітництво є ефективною та пріоритетною основою для співпраці з розвитку туризму між країнами: створення нових туристичних програм та маршрутів, залучення інвесторів, обмін туристичною інформацією, надання допомоги у підготовці міжнародних проектів у рамках міжнародних зв'язків.

Співпраця у сфері туризму є одним з найефективніших явищ впливу на покращення суспільних відносин, налагодження сприятливого клімату між народами, в середовищі входження України до світового та європейського туристичного, економічного, політичного та культурного простору, тим самим країни можуть створити простір взаєморозуміння, співпраці та довіри.

Карпатський регіон завдяки своєму географічному та економічному розташуванню має вагомні перспективи щодо його розвитку, оскільки майже всі області регіону є прикордонними, а зовнішній кордон є найбільш протяжним з країнами Європейського Союзу.

Незважаючи на те, що транскордонне співробітництво має безліч перспектив і є важливою складовою в розвитку співпраці країн, існує проблема розвитку туризму в його транскордонних вимірах завдяки туристичним формальностям з українського боку. Після введення безвізового режиму прикордонний міжнародний туризм повинен активізуватись.

Через Карпатський регіон проходять усі сполучення з країнами Європейського Союзу, що робить сприятливі умови інтеграції України в таких напрямках:

- координація діяльності з формування та розвитку інфраструктури міжнародних транспортних коридорів з урядовими інститутами;
- доцільність приєднання України до міжнародних конвенцій і угод, що регламентують перевезення в міждержавному співробітництві;
- доцільність інвестування коштів для розвитку туристичної інфраструктури і підвищення відсотку активного міжнародного туризму.

У зв'язку з цим нами реалізовується дослідження щодо розробки транскордонного проекту у організації туристичної діяльності для позитивного впливу на економічний розвиток інфраструктури Карпатського регіону, який стосується розробки румунсько-українського міжнародного культурного маршруту з включенням об'єктів історико-культурної спадщини.

Розробка нового туристичного продукту з включенням Закарпатської, Івано-Франківської областей України та румунського повіту Марамуреш дасть змогу країнам бути зацікавленими у співпраці, дозволить приносити значні доходи у економіку своїх країн, що в свою чергу буде сприяти дружній співпраці, країни зберігатимуть між собою позитивний клімат і реалізовуватимуть ціль розвивати між собою туристичну галузь.

Література

1. Франжіаллі Ф. Тенденції розвитку міжнародного туризму / Франжіаллі Франческо. – К.: КУТЕП, 2002. - 25 с.

СИСТЕМА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ

Гулевич О.С., аспірант кафедри соціальної і гуманітарної політики
Національної академії державного управління при Президентіві України

Наша країна є частиною Центральноєвропейського маршруту – одного з п'яти основних маршрутів нелегальної міграції, що ведуть з усього світу до країн Європейського Союзу, визначених експертами Центру збирання та обміну інформацією з перетинання кордонів і міграції ЄС (CIREFI).

За оцінками європейських незалежних експертів, на сьогодні цей маршрут нелегальної міграції не найбільш загрозливий для Європи, але наявність цього маршруту спричинює негативні наслідки для України. Як свідчить європейський досвід, держава має значні переваги в боротьбі з організованою злочинністю і завжди, за наявності політичної волі, виходила переможцем у подоланні криміналізації суспільних відносин. Так, суспільство принципово завжди є сильнішим злочинного співтовариства і лише недостатня організація суспільства дає змогу кримінальним структурам вільно почуватися в ньому.

Проблемам створення ефективної системи протидії нелегальній міграції в Україні приділяла увагу ряд науковців і практиків, зокрема, Ю. Бузицький, І. Березовський, А. Бабенко, С. Бритченко, О. Войцехівський, В. Іващенко, В. Коваленко, В. Кривенко, О. Кузьменко, В. Куц, О. Джужа, Ю. Кравченко, О. Малиновська, А. Мозоль, О. Надьон, А. Черняк, С. Чехович, Т. Назарова, В. Новік, С. Пирожков, О. Піскун, І. Прибиткова, С. Ратушний, Ю. Римаренко, В. Трощинський, В. Шаповал, В. Шакур, М. Шульга та ін.

Однак, незважаючи на загальний підвищений інтерес до міграційних процесів, для вітчизняної науки публічного управління розв'язання цієї проблеми є новим напрямом наукових досліджень, особливо в аспекті формування нової системи публічного управління у сфері протидії нелегальній міграції як інструменту подолання міграційної кризи в Україні. Підкреслимо, що система публічного управління – складне поняття, зміст якого охоплює такі складові елементи: – суб'єкти управління, тобто органи публічної влади; – об'єкти управління, тобто сфери та галузі суспільного життя, що перебувають під організуючим впливом держави; – управлінська діяльність (процес), тобто

певного роду суспільні відносини, через які реалізуються численні прямі та зворотні зв'язки між суб'єктами й об'єктами управління. В умовах складної міграційної ситуації, зокрема вимушеного внутрішнього переміщення населення України із тимчасово окупованих територій та зони проведення антитерористичної операції вимагають докорінного перегляду підходів до публічного управління міграційними процесами та розробки ефективних інструментів його реалізації, зокрема необхідно проаналізувати теоретичні підходи до визначення поняття системи публічного управління у сфері протидії нелегальній міграції [2].

Формування нової системи публічного управління у сфері протидії нелегальній міграції – складний процес, який здійснюється у гармонії з міжнародно-правовими та загальноєвропейськими стандартами протидії нелегальній міграції, боротьби з організованою злочинністю, пов'язаною з нелегальною міграцією, а також зі стандартами забезпечення державної безпеки та громадського порядку, захисту національного ринку трудових ресурсів [1]. Як і будь-яке соціально-правове утворення, система публічного управління у сфері протидії нелегальній міграції має свою мету, завдання та функції і реалізує завдання властивими тільки їй методами й інструментами та засобами з дотриманням визначених принципів, тобто використовує певні організаційно-правові й функціональні механізми. Цю систему складають загрози та небезпеки, національні інтереси, цінності та потреби (об'єкти), державні і недержавні суб'єкти протидії нелегальній міграції. Метою системи публічного управління у сфері протидії нелегальній міграції є запобігання виникненню неконтрольованих міграційних процесів та ліквідація їхніх наслідків, боротьба зі злочинністю, пов'язаною з нелегальною міграцією, сприяння добровільному поверненню нелегальних мігрантів до держав їхнього походження у співробітництві з міжнародними та громадськими організаціями, що працюють у сфері міграції.

У зв'язку з тим, що розкриття завдань системи публічного управління у сфері протидії нелегальній міграції за всіма згаданими вище критеріями, спинимось лише на її основних стратегічних завданнях, якими зокрема є: – захист конституційних прав, свобод та інтересів громадян України; – реформування державної міграційної політики щодо протидії нелегальній міграції; – моніторинг міграційної кризи в ЄС (спостереження, оцінка і прогнозування) та стану протидії нелегальній міграції у зв'язку з впливом загроз та небезпек як зсередини, так і ззовні країни; – удосконалення діяльності центральних органів виконавчої влади з виконання завдань щодо протидії нелегальній міграції на державному рівні (МВСУ, ДМСУ, СБУ, ДПСУ); – ведення активної оперативно-розшукової діяльності з метою забезпечення протидії нелегальній міграції через здобуття необхідної інформації для відпрацювання стратегічних, тактичних і оперативних рішень для управління протидією та вироблення механізмів їх реалізації; – виявлення, попередження та припинення можливої протиправної та іншої негативної діяльності суб'єктів системи забезпечення протидії нелегальній міграції зсередини системи їй на шкоду; – перекриття найбільш небезпечних

каналів міграції в Україну шляхом удосконалення візової політики та якості прикордонного контролю, припинення в'їзду до країни нелегальних мігрантів на ділянці кордону з Росією, Білорусією, Молдовою; – викриття на території України злочинних угруповань, які займаються організацією переправлення нелегальних мігрантів, виготовленням та забезпеченням їх підробленими документами; – визначення порядку надання транспортних послуг громадянам із країн походження найбільшої кількості нелегальних мігрантів; – створення єдиної автоматизованої системи інформаційного забезпечення правоохоронних органів у боротьбі з нелегальною міграцією; – створення дійового механізму видворення нелегальних мігрантів до місць їхнього постійного проживання або до країн, звідки вони прибули; – організація громадського контролю за функціонуванням системи протидії нелегальній міграції; – розробка (уточнення) концепції, доктрини, стратегії, інших керівних документів, у тому числі науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо протидії нелегальній міграції; – локалізація, деескалація та врегулювання конфліктів (кризових ситуацій) у різних сферах життєдіяльності суспільства і держави, які можуть справляти вплив на появу та розвиток неконтрольованих міграційних процесів, а також ліквідація їхніх наслідків; – у житті політико-дипломатичних заходів спільно з міжнародними організаціями щодо забезпечення міжнародної та національної протидії нелегальній міграції; – комплексний моніторинг факторів, які справляють вплив на національну безпеку та є причиною неконтрольованих міграційних процесів, у тому числі виявлення, прогнозування та оцінка загроз і можливостей у контексті реалізації національних інтересів; – контроль (президентський, урядовий, парламентський, громадський, міжнародний) за вжиттям заходів із протидії нелегальній міграції, оцінка результативності дій та витрат на проведення цих заходів [1].

Таким чином, можна сформувати функції системи публічного управління у сфері протидії нелегальній міграції в Україні, до яких належать: – прогнозування та виявлення загроз і небезпек виникненню неконтрольованих міграційних процесів, що можуть стати причиною явища нелегальної міграції; – контроль над нелегальною міграцією; – розробка і вжиття комплексу оперативних, тактичних та стратегічних заходів щодо управління загрозами і небезпеками у цій сфері; – створення та підтримання у готовності сил щодо протидії нелегальній міграції; – участь у забезпеченні всезагальної і регіональної протидії нелегальній міграції відповідно до міжнародних договорів, ратифікованих Україною [3].

Підсумовуючи вищенаведене зазначимо, що важливою умовою реалізації основних функцій системи публічного управління у сфері протидії нелегальній міграції є обґрунтоване розмежування повноважень основних суб'єктів системи, їх взаємодія в процесі протидії нелегальній міграції. Головним завданням суб'єктів у сфері протидії нелегальній міграції є управління ризиками та загрозами у цій сфері. Виконання цього завдання забезпечує функціонування економічних, політичних, правових, соціальних, безпекових, організаційних, дипломатичних та інших механізмів, що створюють систему публічного управління у сфері протидії

нелегальній міграції. Наголошуємо, що державна міграційна політика України має бути спрямована не лише на забезпечення національної безпеки та прозорості державних кордонів, регулювання потоків нелегальних мігрантів та боротьбу з ними, роботу із українськими емігрантами, вона також має відповідати принципам сучасного демократичного суспільства, а саме – захисту та дотримання прав людини.

Список джерел

1. Відлер О. М. Поняття та сутність публічного управління міграційними процесами у сфері протидії нелегальній міграції [Електронний ресурс] / О. М. Відлер // Держ. упр.: удосконалення та розвиток. – 2014. – № 12. – Режим доступу до журн.: [www/dy.nayka.com.ua](http://www.dy.nayka.com.ua)
2. Завадська П. Ласкаво не просимо: біженці розсварили Європу [Електронний ресурс] / П. Завадська – Режим доступу: <http://iac.org.ua/laskavo-ne-prosimo-bizhentsi-rozsvarili-yevropu>.
3. Захарченко Л. М. Запобігання нелегальній міграції в Україні / Л. М. Захарченко // Публічне адміністрування в сфері внутрішніх справ : матеріали круглого столу, 24 квіт. 2013 р. – К. : Нац. акад. внутр. справ. – 2013. С. 37–40.

**ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІНСЬКИХ
РІШЕНЬ**

Давидова О.Ю., канд. тех. н., професор

Харківський державний університет харчування та торгівлі, м. Харків, Україна

Процес і організація прийняття рішень – це багатогранний напрям роботи керівництва підприємства готельно-ресторанного господарства. Керівництву необхідно уважно та ретельно ставитися до приймання рішень та вміти впливати на їх перебіг за різних обставин.

Результативність та ефективність управлінських рішень свідчить про здатність керівництва підприємства готельно-ресторанного господарства виконувати прямі обов'язки спрямовувати організацію на досягнення головної місії – отримання прибутку та задоволення потреб і очікувань споживачів. Від компетентності керівництва та спроможності стратегічно мислити залежить якість прийнятих рішень та, тим самим, перспективи діяльності й конкурентоспроможність закладу на ринку послуг.

Об'єктивні управлінські рішення можуть бути ефективними, якщо вони приймаються керівництвом на підставі аналізування даних та використання достовірної та повної інформації в комплексі з інтуїцією, кон'юнктурою, минулим досвідом, припущеннями тощо. Такий комплексний підхід до прийняття управлінських рішень потребує від керівника закладу готельно-ресторанного господарства виконання вимірювань та збирання вірогідних і точних даних, що належать до завдання. Зокрема, необхідно розуміти цінності, знати та застосувати

відповідні статистичні методи. Важливо забезпечити баланс аргументів, які формуються на основі аналізу фактів, досвіду та інтуїції.

Крім здатності приймати об'єктивні та ефективні рішення, керівництво має із професійною майстерністю їх реалізовувати у практичній діяльності закладу та створювати комфортні умови для їх реалізації.

Управлінські рішення повинні бути узгоджені із положеннями, законодавчими актами, постановами та розпорядженнями.

До факторів, що впливають на ефективність управлінських рішень необхідно віднести такі:

1) ієрархія в прийнятті рішень – реалізовувати рішення бажано працівниками одного і того ж рівня. Посадові особи одного рівня мають більше інформації та повноважень, ніж ті, що належать до рівня, який на два ієрархічних рівня нижче;

2) використання цільових міжфункціональних груп – це група осіб, які були відібрані з різних підрозділів підприємства або рівнів управління.

3) використання прямих горизонтальних зв'язків – допомагає прийняттю рішень у коротший термін.

4) централізація керівництва – процес прийняття управлінських рішень спрямований на прямих керівників, а не керівників вищого рівня.

Отже, ефективність реалізації управлінських рішень залежить від того, яким чином рішення дійдуть до їх виконавців.

Важливим є процес доведення управлінських рішень до виконавців. Чим точніше керівництво здатне передати завдання виконавцям, тим вищим буде ефект від прийнятих рішень.

Визначимо причини невиконання управлінських рішень:

нечіткість формулювання рішення керівництвом;

неспроможність усвідомлення управлінського рішення його виконавцем, навіть, якщо воно було сформульоване чітко і зрозуміло, в силу певних фізіологічних та психофізіологічних властивостей.

недостатність способів або ресурсів для виконання рішення за ясного формулювання та повного розуміння його виконавцем;

виробниче середовище, у яких працює виконавець. Керівництвом має бути створена атмосфера довіри та можливості прояву ініціативи и роботи без страху;

особиста незгода виконавця з рішенням за чіткого формулювання, повного засвоєння та наявності всіх необхідних умов для його виконання. У виконавця може бути свій погляд на рішення певного завдання, який він вважає більш ефективним.

Таким чином, ефективність прийняття управлінських рішень залежить від низки багатоаспектних факторів, які керівництво підприємства готельно-ресторанного господарства має усвідомлювати та передбачати.

**РЕКЛАМА «ФЕЄРІЇ МАНДРІВ» НА МІЖНАРОДНІЙ ВИСТАВЦІ ЯК
ФЕНОМЕН ПОКРАЩЕННЯ ІМІДЖУ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА**

Данілов В.В., магістр
Романенко О.В. канд. пед. наук, доцент
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Факультету природничо-географічної освіти та екології
Кафедра туризму, м. Київ, Україна

Актуальність теми. Реклама в сучасних умовах є постійним супутником, який щодня і масово впливає на кожного. Реклама діяльність - це ефективний засіб, що дозволяє будь-якому тур підприємству вижити на тур ринку в умовах постійної конкуренції і суперництва за подорожуючого туриста [1, с.415]. Реклама в туризмі стимулює збут, сприяючи зростанню прибутку тур підприємства, іміджу та в кінцевому рахунку - їх розвитку. Імідж за Б.Джи: «... постійно створюється, як словами, так і образами, які химерно переміщуються і перетворюються в свідомості громадськості в єдиний комплекс» [2, с.127]. Імідж за А.Зверинцем: «це відносно стійке уявлення про якій не будь об'єкт..» [3, с.43]. «Феєрія мандрів» працює в умовах жорсткої конкуренції, виникає потреба у додатковій рекламі під час УІТМ як в елементі комерційної діяльності, задля покращення іміджу, тому тема дослідження є актуальною.

Метою роботи є розробка механізмів ефективної рекламної діяльності на міжнародних виставках для покращення іміджу тур підприємства.

Для досягнення мети роботи поставлено та вирішено наступні завдання: проаналізовано теоретичні, науково-методичні та практичні засади реклами, її цілі та види; розглянуто рекламну діяльність тур підприємства «Феєрія мандрів» та виявлено сильні і слабкі позиції; визначено ефективні механізми для покращення іміджу тур підприємства під час участі у УІТМ.

Методи які були використані під час дослідження, це загальнонаукові і спеціальні методи, метод теоретичного аналізу, метод порівняння, метод спостереження, метод моделювання.

Ступінь наукової розробленості проблеми. Проблеми пов'язані з рекламною діяльністю та іміджем тур підприємства в сучасному світі отримали відображення у великій кількості наукової літератури, матеріалах науково-практичних конференцій і семінарів, у працях вітчизняних і зарубіжних вчених таких як: М.Мальська, В.Худо, В.Цибух, О.Олійник, С.Яворівський, А.Дурович, А.Копанев, У.Рор, К.Шухардт, К.Хенсслер, Н.Кабушкин, Ч.Шульга, М.Борушак, А.Ванюков, В.Хомич, А.Нехай, Е.Барноу, О.Виханский, Д.Брустин, К.Мелдер, П.Берд, Б.Джи, Дж.Рассел, У.Лейн, У.Уеллс Дж.Росітера, В.Тулупова, О.Феофанова, М.Айзенберга, В.Аренса, К.Бове, Б.Батру і Дж.Майерса, М.Біржаков, К.Борисов, В.Квартальнов, Ф. Котлер, Дж. Боуен, Дж. Мейкенз, Б.Гуляєва, В.Сеніна, Е.Короткова, Д.Львова, А.Пригожина, А.Чудновский та ін.

Сутність дослідження. Якісна та професійно виконана реклама під час УІТМ надає подвійний ефект. З однієї сторони вона допомагає тур підприємству

освоювати нові ринки збуту, розширяти об'єми продажів, з іншої – збільшувати власні доходи, за рахунок яких можна забезпечити належну оплату праці персоналу. Це, в свою чергу, сприяє росту зацікавленості персоналу в результатах спільної діяльності [4, с.97]. «Феєрія мандрів» - вітчизняний туроператор, що працює також з франчайзингом. Менеджери розробляють рекламу не тільки для себе, а й для мережі дрібних турагентств, що працюють під їх брендом і на їх імідж. Тур підприємство має свій бренд зі всіма ознаками фірмового стилю. Обличчям бренду є генеральний директор – Ігор Захаренко. Кожне тур підприємство розробляє свою стратегію обслуговування – план дій, який визначає, як воно конкуруватиме на відповідному ринковому просторі. Стратегія обслуговування туристів зачіпає три головні компоненти - потреби, здатність задовольнити ці потреби та довгостроковий прибуток. План дій, ось що визначає пріоритети стратегічних цілей в обслуговуванні туристів, досягнення яких можливе тільки через формування позитивного іміджу тур підприємства і стійкої фінансової позиції на тур ринку [5, с.178].

На виставках УІТМ робітники разом з менеджерами тур підприємства допомагають у оформленні та проведенні достойного представлення туроператора. На виставках УІТМ «Феєрія мандрів» переважно шукає партнерів та презентує новинки в тур діяльності, проводить семінари. Масштабами своєї презентації та оформлення стенду, тур підприємство гарно себе позиціонує перед іноземними гостями та всіма відвідувачами виставки.

Висновок. Досліджуючи вплив реклами під час УІТМ на потенційних клієнтів, імідж та її ефективність, слід зазначити, що окремі параметри будь-якого рекламного процесу виявляються не порізно, а в певному зв'язку зі всіма іншими величинами, які роблять на нього вплив, і залежно від конкретних співвідношень між цими величинами інтенсивність процесу може змінюватися в широкому діапазоні рекламної компанії, що проводиться.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дурович А.П. Маркетинг в туризме: учеб. Пособие /А.П.Дурович. - 5-е изд., стереотип. - Минск: Новое знание, 2005 - 496 с.
2. Имидж фирмы: Планирование, формирование, продвижение /Бобби Джи; Пер.с англ. А.Вихрова. - СПб.: Питер, 2000. - 220 с.: ил. - (Теория и практика менеджмента).
3. Зверинцев А.Б. Коммуникационный менеджмент /Коммуникационный менеджмент. Рабочая книга менеджера PR. /Зверинцев, А.Б. - СПб: Изд-во Буковского, 1995. - 288 с.
4. Делл Д., Линда Т. Учебник по рекламе: Как стать известным, не тратя денег на рекламу. /Авторы: Денисон Делл, Тоби Линда. Перевод с польского Н.В. Бабиной. Справочно-методическое издание. /Минск: Издательское объединение «Современное слово», 1997. - 320 с.
5. Романенко О.В. Системи гостинності в туризмі. Навчальний посібник. - К.: Видавництво НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2016. - 321 с.

NAFTOGAZ V GAZPROM: THE ROLE OF COMMERCIAL ARBITRATION IN THE MODERN WORLD

Dmitriy Kamensky, PhD, head of legal courses department, Berdyansk State
Pedagogical University

Julia E. Sullivan, attorney at law and fellow in the Chartered Institute of Arbitrators,
Annapolis, Maryland, USA

In February 2018, an arbitral tribunal in Stockholm, Sweden issued its final award in an epic, four-year legal battle between Ukraine's Naftogaz and Russia's Gazprom. The Russian energy giant had asserted \$81.4 billion in total claims against Ukraine's state-owned energy company, amounting to about 75% of the developing nation's gross domestic product. In a stunning legal victory for Ukraine, the tribunal instead ordered Gazprom to pay Naftogaz \$2.56 billion.

The arbitration handed Ukraine a significant win, but it didn't end this David and Goliath fight. Within 24 hours of issuance of the final award, Gazprom cut off essential gas deliveries to Ukraine for the seventh time [1]. This retaliatory action was consistent with Russia's long history of using its vast energy resources to carry out a sanctions and incentives regime against Ukraine, granting steep price discounts and generous credit terms to administrations it considers cooperative and punishing administrations that pursue more nationalistic policies. Since 2014, Russia's energy sanctions have been combined with military operations to directly threaten the political independence and territorial integrity of Ukraine.

With its most recent supply cut-off, Gazprom seems to have abandoned all pretense that its contract administration decisions will be based on reasonable commercial considerations or the rule of law. Given that the European Union (EU) relies upon Russia for close to 40% of the gas it consumes [2], the broader implications are sobering. Like Ukraine, the EU and its member states should take bold steps to develop competitive supply options to mitigate Russia's growing economic and political leverage.

During the soviet era, Russia supplied Ukraine with abundant quantities of natural gas at highly subsidized prices. The ready availability of abundant energy at low prices enticed Ukraine to build its economy around energy-intensive products such as petrochemicals and heavy industry [3]. Consumers became accustomed to inexpensive Russian energy and lagged behind other economies in energy efficiency and conservation. By 2015, Ukraine's energy intensity was comparable to that of Russia and twice that of the United States. Comparisons with Germany and Japan are perhaps more relevant, because those countries, like Ukraine, rely heavily upon energy imports. Ukraine is three times more energy intense than Germany or Japan.

Historically, Ukraine imported about three-quarters of its natural gas from Russia. For years, Russia kept gas prices artificially low, charging Ukraine only about \$50 per thousand cubic meters (kcm) until 2004, far less than the \$235/kcm it then charged its customers in Western Europe. It allowed Ukraine to buy even cheaper natural gas from Turkmenistan through the Russian pipeline system, something it was

not obligated to do. It also allowed Ukraine to take a large amount of gas as payment for allowing Russia to ship gas through Ukraine to Western Europe. Russia also offered generous credit terms, and complained only weakly as Ukraine's debt piled up.

The political nature of these subsidies became all too clear when Ukraine broke an un-stated condition of the arrangement: total alignment with Moscow [4]. In 2004, following a tumultuous series of events that would become known as the "Orange Revolution," Viktor Yushchenko became President of Ukraine. The new leader, after surviving an assassination attempt during the election, moved Ukraine into "sharp political conflict" with the Kremlin. Yushchenko's most provocative moves included efforts to gain admission into NATO and the EU [5].

Vladimir Putin made it perfectly clear that if Ukraine continued to seek a closer alliance with the West, Russia would no longer supply energy on favorable terms. When Ukraine's long-term contract for Russian gas expired at the end of 2005, Russia cut off all gas shipments to the country. Commentators on Russian state-owned television openly acknowledged that the gas cut-off was retribution for the Orange Revolution. Previously, Russia had never dared to cut off gas shipments because fully 80% of Russian gas flowing to Western Europe passed through Ukraine. Going forward, Russia would accept the reputational risk.

In order to get the gas flowing again, Ukraine agreed to double the price it had been paying for gas. This imposed a massive economic drain on the Yushchenko regime. With rising economic discontent, President Yushchenko's party did worse than expected in the March 2006 parliamentary elections, stalling the progress of the Orange Revolution. Moreover, due to the continued dependency on Russia for critical energy supplies, "Yushchenko and the Ukraine were thus effectively held hostage, never knowing when the next economic blow would fall."

The price of gas continued to rise throughout Yushchenko's term. Ukraine paid Russia \$3.2 billion for natural gas in 2005, \$5.1 billion in 2006, \$6.5 billion in 2007, and a staggering \$8.6 billion in 2008. To put these numbers into context, Ukraine's entire government budget at the time was approximately \$40 billion.

While prices continued to rise, Russia made constant demands for payment of past gas debts, for more control of key industries in Ukraine, and especially for a Russian role in running the Ukrainian gas pipelines. Ukraine responded by demanding higher transit rates for Russian gas headed to Europe.

In March, 2008, Gazprom cut gas shipments to Ukraine by 50%. When the existing long-term contract expired at the end of the year, Gazprom cut off all gas shipments to Ukraine. The cut-off lasted until January 19, 2009, when the two prime ministers, Ukraine's Julia Tymoshenko and Russia's Vladimir Putin, agreed to a new long-term arrangement.

In December 2017, the arbitration tribunal ordered Naftogaz to purchase 5 bcm of gas per year from Gazprom in 2018 and 2019. Thus, Naftogaz's purchases from Gazprom resumed in January 2018. But within two months, Gazprom had cut off Ukraine's supplies of gas again, this time refusing to deliver volumes that Gazprom had paid for in advance. President Petro Poroshenko declared a state of emergency and

called on every family and business to cut down the consumption of gas [6]. Ukrainians responded by reducing consumption by 14% during the three-day crisis, which ended when Naftogaz secured alternative supplies from neighboring Poland [7].

REFERENCES:

1. Naftogaz press release, Gazprom refusal to supply gas violates Stockholm Tribunal ruling (1 March 2018) (available at <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweben.nsf/0/72AFCEDE314F365EC225824300465063?OpenDocument&year=2018&month=03&nt=News&>) (site last visited March 1, 2018).
2. Henry Foy, Russia's gas exports to Europe rise to record high, Financial Times (January 3, 2018) (available at <https://www.ft.com/content/7b86f4be-f08e-11e7-b220-857e26d1aca4>) (site last visited March 22, 2018).
3. Randall E. Newnham, Pipeline politics: Russian energy sanctions and the 2010 Ukrainian elections, Journal of Eurasian Studies at pp. 115-122 (July 2013) (available at <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1879366513000110>) (site last visited January 24, 2018).
4. See generally Randall Newnham, Oil, carrots, and sticks: Russia's energy resources as a foreign policy tool, Journal of Eurasian Studies 134-43 at 138 (2011) (available at https://ac.els-cdn.com/S187936651100011X/1-s2.0-S187936651100011X-main.pdf?_tid=spdf-0ee50269-f93a-4c8f-9401-25f9f54edc60&acdnat=1519063276_869b1258d2dba5814c1093b06c57d60a) (site last visited February 19, 2018).
5. Kataryna Wolczuk, Ukraine after the Orange Revolution, Centre for European Reform Policy Brief (2005) (available at http://www.cer.eu/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2011/policybrief_ukraine_feb2005-852.pdf) (site last visited February 19, 2018).
6. Naftohaz urges Ukrainians to reduce gas consumption as much as possible over next 3-4 days, Censor.net (March 2, 2018) (available at https://en.censor.net.ua/news/3053456/naftohaz_urges_ukrainians_to_reduce_gas_consumption_as_much_as_possible_over_next_34_days) (site last visited March 9, 2018).
7. Naftogaz press release, Naftogaz urgently buys gas from PGNiG after Gazprom's withdrawal from starting deliveries to Ukraine (March 3, 2018) (available at <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweben.nsf/0/3C22E1882BAEBB9EC22582440049A95C?OpenDocument&year=2018&month=03&nt=News&>) (site last visited March 13, 2018).

**ЩОДО ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДСЬКИМИ
ОРГАНІЗАЦІЯМ У ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ МОЛОДІ**

Кобзева І.М., методист, комунальний вищий навчальний заклад «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради, Голова Правління ГО «Два береги»

Безверха І.В. студентка ДК 16-1, Дніпровський національний університет імені О. Гончара, заступник голови ГО «Молодіжна Ініціатива Реформ»

Співпраця неурядових організацій з органами виконавчої влади в питаннях формування та реалізації державної політики є невід'ємним елементом демократичної політичної культури суспільства та країни в цілому. Водночас економічний, освітній, культурний, спортивний розвиток українських міст, селищ і сіл значною мірою залежить саме від молоді – відповідальної, думаючої, патріотичної, залученої до управлінських процесів.

Молодіжну державну політику в незалежній Україні було започатковано «Декларацією про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». Потім вона деталізувалася в таких Законах: «Про молодіжні та дитячі громадські організації», «Про освіту», «Про зайнятість населення» та інших нормативно-правових актах.

Молодіжні проблеми в Україні мають свою специфіку, яка зумовлена швидкими та іноді не прогнозованими змінами, національною та культурною неоднорідністю українського суспільства, політичним плюралізмом тощо. Саме молодь знаходиться у найбільш скрутному стані, оскільки вона перебуває наодинці з проблемами визначення свого призначення і місця в житті. Тому у 2014 році розпочалось впровадження програми «Молодіжний Працівник» за підтримки Програми розвитку ООН України та у співпраці з Міністерством молоді та спорту України й Державним інститутом сімейної та молодіжної політики з метою підвищення рівня знань молоді з питань формування та розробки ефективної молодіжної політики, стимулювання до використання отриманих знань у практичній діяльності.

На сьогодні в Україні відсутнє нормативне визначення молодіжної роботи і молодіжного працівника. Поняття «молодіжний працівник» має лише описове значення і використовується неурядовими організаціями. Відповідно, не існує суто української моделі компетенцій, якими повинен володіти молодіжний працівник. Тому доцільно звернутися до визначень і трактувань молодіжної роботи, які сформувалися на загальноєвропейському рівні, а також у деяких країнах Європи. На загальноєвропейському рівні термін молодіжної роботи має таке визначення: Молодіжна робота – освітньо спрямована робота з молоддю, яка має для неї добровільний характер, спрямована на активну громадянську позицію молоді і сприяє інтеграції молодих людей в суспільство.

Впровадження Програми «Молодіжний працівник» як в Дніпропетровській області, так і в цілому в Україні – це унікальна можливість підвищити професійний рівень представників державних службовців та громадських об'єднань, які працюють з молоддю, що сприятиме збільшенню кількості молоді, яка бере участь у формуванні молодіжної політики, та посилить на загальнодержавному рівні взаємодію державних та молодіжних громадських інституцій щодо соціального становлення молоді. Багато громадських активістів

вже стали випускниками програми, серед них й громадські активісти ГО «Молодіжна Ініціатива Реформ» м. Павлоград - Греченков Олександр та Безверха Інна, а також голова правління ГО «Два береги» м. Дніпро - Кобзева Ірина. Завдяки участі у базовому та спеціалізованих тренінгах «Критичне мислення. Медіаграмотність», «Права людини та механізми їх захисту» молодіжні працівники мали змогу підвищити свою кваліфікацію як молодіжні лідери в умовах децентралізації. Адже молодіжні працівники слугують для підвищення ефективності реалізації молодіжної політики на локальному рівні.

Здобуті знання громадські активісти застосовують у своїй роботі з молоддю, яка дає позитивні результати. Прикладами такої роботи є проекти ГО «Молодіжна Ініціатива Реформ»: «Твій вибір», «З Днем народження, рідне місто!», «Форум студентської молоді», впроваджені, а також проекти ГО «Два береги»: акція «Молодь Дніпра за мирне життя», «16 днів проти насильства» та інші.

Таким чином, завдяки подібним програмам забезпечується підготовка кадрів, які працюють з молоддю та реалізують молодіжну політику в регіонах України, відбувається системний підхід до реалізації молодіжної політики в Україні, імплементація кращих світових практик та налагодження ефективного діалогу між держструктурами та інститутами громадського суспільства.

Література

1. Кобзев В. Е. Місце громадських організацій у розвитку громадянської активності студентської молоді / В. Е. Кобзев, Т. О. Руденко, І. М. Кобзева // Тези доповідей II міжрегіональної наук.-практ. конф., 14 грудня 2017 р. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. – С. 60 – 63.

2. Кобзева І. М. Громадські організації в системі професійної підготовки студентів / І. М. Кобзева, В. Е. Кобзев // Тези доповідей Всеукраїнської конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Наука та освіта в умовах трансформації суспільства», 21 вересня 2017 р. – К. : КНУТД, 2017. – С. 18 – 19.

3. Кобзева І. М. Роль громадських організацій у навчанні та вихованні молоді / І. М. Кобзева, І. В. Безверха // Тези доповідей IX-й міжнародної конференції «Молоді вчені 2018 – від теорії до практики», 16 лютого 2018 р. – Дніпро : Національна металургійна академія України, 2018.

ТРУДОВА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Коваленко О. В., аспірантка кафедри філософії;
Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

У ситуації наростаючої соціальної транзитивності в сучасному цивілізаційному просторі відбувається зростання обсягів трудової міграції та зміна її якісних характеристик. Якщо у минулому столітті трудова міграція була пов'язана з економічною відсталістю, бідністю населення деяких регіонів планети та з наслідками світових військових конфліктів, то на початку XXI ст. зростання

II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)

трудової міграції співвідноситься також і з переселенням у розвинуті країни світу науковців, представників сфери IT-індустрії, менеджерів високого класу та ін. Ці тенденції, з одного боку, мають об'єктивний характер, оскільки пов'язані з процесом якісного перерозподілу трудових ресурсів. Однак, з другого боку, вони засвідчують подальшу деградацію економічно відсталих регіонів світу і ще більше зростання нерівномірності у розвитку різних регіонів планети.

На сучасному етапі активізація трудової міграції з України пов'язана як з внутрішніми, так і з зовнішньополітичними чинниками. Україна має й специфічні причини трудової міграції, пов'язані з низькою заробітною платою та високим рівнем безробіття, анексією Криму та російською агресією на Сході України. Поряд з системним наростанням несприятливих внутрішніх умов, що «виштовхують» мобільних економічно активних громадян за кордон Угода про асоціацію з ЄС (2014) відкрила якісно нові можливості для відпливу працівників з держави. Основними країнами призначення трудових мігрантів з України стали Польща, Російська Федерація, Чеська Республіка та Італія. Саме на них припадає близько 80 % загальних потоків українських трудових мігрантів. Якісно новим чинником активізації трудової міграції з України є вплив на українську економіку суперечливих результатів Industry 4.0. і як наслідок загострення проблеми перерозподілу матеріальних багатств між бідними і багатими громадянами однієї країни та між економічно відсталими і розвинутими державами і регіонами світ-системи.

Масова трудова міграція має неоднозначні і переважно негативні наслідки для України. До негативних наслідків масової трудової міграції з України слід віднести втрату найбільш мобільної молодшої частини населення, окреме проживання членів родини та руйнацію сімейних зв'язків, нелегальну або напівлегальну зайнятість українських трудових мігрантів, роботу у важких, часто шкідливих умовах праці, низьку заробітну плату та малокваліфіковану роботу, незворотні втрати держави внаслідок нерентабельності капіталовкладень у сферу освіти через міграцію працівників в інші країни, пришвидшення процесу старіння нації та наростання дисбалансу на внутрішньому ринку праці, зростання цін на товари і послуги за умови низької купівельної спроможності основної маси населення, недоступність для мігрантів кваліфікованої медичної допомоги у країні прибуття, втрату національної ідентичності мігрантів-українців і загрозу їх асиміляції та ін. До умовно позитивних наслідків масової трудової міграції з України належить зниження тиску на ринок праці та зменшення соціальної напруги в українському суспільстві, зменшення навантаження на сферу соціальної допомоги, можливість підвищення добробуту окремих категорій працівників, здобуття ними нового професійного досвіду, отримання нової мовної практики, набуття досвіду життя в демократичному правовому суспільстві та ін.

Нівеляція негативних наслідків масової трудової міграції є нагальним завданням для українського уряду. Незважаючи на деякі кроки, зроблені українським урядом у 2017 р., підвищення мінімальної заробітної плати до 3200

грн., в Україні досі відсутня системна міграційна політика. Вона має виходити з ідеї, що нівеляція міграційних втрат можлива через комплексне реформування і лібералізацію ведення бізнесу, формування позитивного інвестиційного клімату, створення нових робочих місць з належною оплатою праці, розв'язання житлової проблеми та ін. Водночас міграційна політика має захистити державу від напливу нелегальної міграції з третіх країн та гарантувати легальним українським мігрантам інтеграцію у розвинуті суспільства на правовій основі або сприяти їх поверненню до України. У ситуації наростаючої соціальної транзитивності саме держава й наддержавні інституції мають взяти на себе регламентацію умов в'їзду і перебування іммігрантів на своїй території на підставі національних інтересів і завдань транснаціональної безпеки.

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОПОЗИЦІЙ ТУРИСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ НА ОСНОВІ КЛАСТЕРНОГО АНАЛІЗУ

Коробейникова Я.С.
Івано-Франківський національний технічний університет
нафти і газу, Івано-Франківськ, Україна

Успішний розвиток перших об'єднаних територіальних громад в Україні має стати переконливим аргументом на користь підтримки реформи. Вважається, що перспективним інструментом розвитку економіки об'єднаних громад є локальні кластери, особливо аграрні та туристичні. Вони успішно реалізовані в ЄС, США, Японії, Сінгапурі та інших країнах. Є успішні приклади функціонування кластерів і в Україні. До туристичних кластерів відносяться групи підприємств, сконцентрованих географічно в межах регіону, які спільно використовують туристичні ресурси, спеціалізовану туристичну інфраструктуру, локальні ринки праці, здійснюють спільну маркетингову та рекламно-інформаційну діяльність. Тому питання процесу формування туристичного кластеру для підвищення конкурентоспроможності територіальних громад є актуальною науково-практичною проблемою сучасного їх розвитку.

Станом на 2017 рік створено уже 366 об'єднаних територіальних громад в Україні, в Івано-Франківській області сформовано 23 ОТГ. Загалом, практично всі територіальні громади в Карпатському регіоні мають умови для розвитку туризму в їх межах. Найбільш оптимально туристична галузь розвивається там, де сформовані туристичні кластери. На даний момент з 23 об'єднаних територіальних громад тільки 3 з них має План соціально-економічного розвитку: Космацька ОТГ, Нижньовербізька ОТГ та Печеніжинська ОТГ. Ці громади у своїх стратегіях розвитку проголошують туризм, як пріоритетну галузь. Мінрегіон розробив типову структуру плану соціально-економічного розвитку пріоритетних дій об'єднаної територіальної громади, необхідного для отримання громадами державної субвенції на формування інфраструктури. План соціально-економічного розвитку розробляється на середньостроковий період (на 3-5 років).

II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)

Основні етапи формування туристичного кластеру: створення ініціативної групи; ревізія наявних туристичних ресурсів; SWOT- аналіз територіальної громади; розроблення органами влади інвестиційних проектів для розвитку кластера сільського зеленого туризму.

Витвицька територіальна громада в Івано-Франківській області сформована з 9 сіл у 2016 році та характеризується низьким рівнем економічного розвитку, відсутністю виробничої інфраструктури. Проте, в результаті дослідження було виявлено, що громада багата природними ресурсам та історико-культурними пам'ятками. Однак, що стосується інфраструктури загалом та туристичної інфраструктури зокрема, в більшості селах вона практично відсутня. Серед наявних об'єктів відомим є санаторій – профілакторій “Перлина Карпат” у с. Вигодівці, та кафе Карпати с. Витвиця. Тому для повного формування сільського туристичного кластеру було запропоновано: формування мережі садиб сільського туризму, розвиток національної кухні, удосконалення транспортної інфраструктури, в тому числі ремонт дороги протяжністю близько 30 км, удосконалення послуг зв'язку шляхом побудови транслювальних веж провідних мобільних операторів в с. Витвиця, с. Лужки, с. Липа, облаштування рекреаційних зон відпочинку, удосконалення туристичних атракцій, розвиток народних промислів та організація майстер-класі, сприяння створення прокату туристичного спорядження, облаштування туристичних маршрутів, сприяння місцевому населенню підготовки гідів та екскурсіводів, підготовка регулярних культурних програм (фестивалів), виробництво та реалізація туристам екологічно чистих продуктів харчування та популяризація діяльності Витвицької ОТГ в мережі Інтернет (промоція сайту Витвицької територіальної громади через соціальні мережі). Для формування кластера сільського зеленого туризму необхідно мінімум три роки, але необхідність таких часових витрат компенсується доцільністю та виправданістю формування кластерів

Запропоновано проект удосконалення інфраструктури та туристичної привабливості Витвицької територіальної громади. В проекті виділяються основні потреби громади, які можна реалізувати малими інвестиційними проектами та підраховано орієнтовну вартість: облаштування рекреаційних зон, проект пункту прокату туристичного спорядження, ремонт доріг (30 км), спорудження зупинок для автотранспорту, удосконалення послуг зв'язку, побудови транслювальних веж провідних мобільних операторів, популяризація діяльності Витвицької ОТГ в мережі Інтернет через соціальні мережі, розвиток мережі сільських садиб, облаштування туристичних маршрутів. За підрахунками кошторису орієнтовної вартості первинних інвестиційних проектів для удосконалення інфраструктури та підвищення привабливості Витвицької територіальної громади загальний бюджет становить – 9 млн 980 тис. грн.

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ

Яцечко-Блаженко Т.В. - старший викладач кафедри документознавства і музейної справи;

Кушнерик А.А. - студентка 3 курсу

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк,
Україна

Державній службі України належить особлива роль у побудові сучасної правової держави європейського типу, адже вона забезпечує законність політичних рішень, цілісність держави як інституту, якісний рівень реалізації конституційних гарантій громадян шляхом стабільного і безперервного надання їм публічних послуг, утвердженні демократичної моделі державного управління [3]. Тому проблема створення ефективної системи державної служби сьогодні як ніколи є актуальною.

Державна служба постає тим інститутом, через який реалізується демократична сутність держави, підтримується ефективна життєдіяльність суспільства, а державний апарат слугує потребам суспільного розвитку.

На жаль, сучасні концепції ефективного управління, які використовуються в системі державного управління розвинутих країн світу, поки що не знаходять належного місця для впровадження в системі держуправління України. Цей факт свідчить, як мінімум, про відсутність таких факторів підвищення ефективності державного управління, а саме: реальної політичної волі, мотивації управлінського персоналу країни щодо радикального вдосконалення управлінської діяльності, досвіду виявлення й послідовного розв'язання актуальних проблем із наступними інституціональними висновками.

На суттєві недоліки в системі державної служби України було звернено увагу у підсумкових матеріалах експертної оцінки за програмою SIGMA. Серед виявлених та озвучених проблем були: низька ефективність системи державної служби в процесі проведення реформ; недостатній рівень професійності державної служби; відсутність чіткого розмежування адміністративної та політичної сфер; недостатній рівень впровадження принципів політичної нейтральності, відкритості і прозорості в роботі державних службовців; недостатній для рівня країн ЄС рівень інституційної відповідальності і механізмів контролю в державному управлінні та ін. [2].

Варто зазначити, що неабиякий негативний вплив на ефективність державної служби має надмірна плинність кадрів. Саме вона заважає стати державній службі насправді професійною на сучасному етапі.

Важливим чинником підвищення ефективності державної служби є введення в повсякденну практику органів державної влади новітніх організаційних методів і технологій, що сприяють удосконаленню діяльності організацій. Для багатьох успішно працюючих організацій вони стають основою комбінованої стратегії підвищення ефективності.

Реформуючи систему державної служби та впроваджуючи у ній європейські стандарти, не слід забувати й про удосконалення системи підготовки державних службовців. Необхідно розробити нові навчальні програми, котрі будуть орієнтуватися на нову класифікацію посад та будуть спрямовані на забезпечення кар'єрного росту державного службовця. Це стане певним стимулом для державного службовця, який стане зацікавлений у власній кваліфікації та зменшить плинність кадрів.

Ще одним надважливим питанням на шляху вдосконалення інституту державної служби України є врегулювання конфлікту інтересів та запобігання корупції. Саме конфлікт приватних інтересів державного службовця з його професійними призводить до виникнення такого негативного явища як корупція. Недостатньо ефективними є заходи, які здійснюються органами виконавчої влади щодо запобігання корупції в державному секторі. Це знижує довіру громадян до влади, імідж державної служби, негативно впливає на об'єктивність і якість прийняття управлінських рішень [1, с. 32].

Отже, можна зробити висновок, що ефективне державне управління неможливе без розуміння державними службовцями стратегічних цілей державної політики та місії державної влади в цілому [4, с. 68]. Успіх державних перетворень залежить від ефективної діяльності управлінського апарату.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Державна служба в Україні: актуальні проблеми та шляхи модернізації : наук. розробка / авт. кол. : Р. А. Науменко, Л. М. Гогіна, В. Д. Бакуменко та ін. – К. : НАДУ, 2010. – 44 с.
2. Заключний документ міжнародної конференції «Стратегія адміністративної реформи: рекомендації SIGMA Урядові України». – Київ, 5 лип. 2006 р. – Режим доступу : <http://www.guds.gov.ua>.
3. Звіт про підсумки діяльності Головного управління державної служби України у 2009 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.guds.gov.ua/control/uk/publish/>.
4. Модернізація державного управління та європейська інтеграція України : наук. доп. / авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін. ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка. – К. : НАДУ, 2013. – 120 с.

КОРУПЦІЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: «ФОРМУЛА», ПОНЯТТЯ, ВИДИ

Ящечко-Блаженко Т.В. - старший викладач кафедри документознавства і музейної справи;

Максимчук К.Ю. - студентка 3 курсу

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк,
Україна

Корупція – це одне з найбільш небезпечних соціальних явищ в державі. Вона призводить до руйнування основ правопорядку, а також ослабляє усі державні інститути. Історичні події свідчать, що поширеність корупції значно зростає в періоди великих соціальних потрясінь, до прикладу в часи революцій, війн, криз. На жаль, статистика свідчить, що за останні роки в нашій країні спостерігається поступове і інтенсивне зростання числа і видів корупційних правопорушень.

Основні причини корупції низька зарплата, бюрократія, погана законодавча база і відсутність або неефективні дії антикорупційних органів.

Виявляється, що є такий науковий напрямок соціальних досліджень як корупціометрія. Корупціометрія – це напрям на стику економіки, корупції, права і математичного моделювання, що модулює ситуацію в країні. Основна формула, за якою вимірюється корупція («Формула Корупції»), введена Р. Клітгаардом, проста:

$K = M + C - P$ або «Корупція = Монополія + Свобода дій - Підзвітність» [1].

Закон України «Про боротьбу з корупцією» визначає корупцію як «діяльність осіб, уповноважених на виконання функції держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг, які не передбачаються чинним законодавством».

Варто зазначити, що характерною рисою корупції є використання представниками владних структур (посадовцями) прав і можливостей, які вони мають відповідно до посадових інструкцій, незаконно, тобто в збиток державним інтересам і з метою особистого збагачення. Понад усе поширена корупція, що виразилася в підкупі чиновників і суспільно-політичних діячів, а також в протекціонізмі [2].

Існують такі види корупції:

- хабарництво – отримання особою в будь-якому вигляді винагороди (хабара) за виконання чи невиконання в інтересах того, хто дає хабара, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища;

- розкрадання – умисне незаконне обернення певним способом чужого майна на свою користь або користь інших осіб із корисливих мотивів з використанням посадового становища;

- шахрайство – поведінка, націлена на обман або введення в оману приватної або юридичної особи з метою особистої вигоди або вигоди третьої сторони;

- вимагання – примушування приватної або юридичної особи сплатити гроші або надати інші цінності в обмін на певні дії або бездіяльність;

- зловживання – зловживання владою або посадовим становищем, перевищення влади або посадових повноважень та інші посадові злочини, що вчиняються для задоволення корисливих чи інших особистих інтересів або інтересів інших осіб;

- кумівство – перевага у наданні грошових коштів або іншого майна, переваг, пільг, послуг, нематеріальних активів наблизеним особам, родичам, ін.

Серед усіх інших видів корупції виділяють використання інформації, одержаної під час виконання посадових обов'язків, у корисливих чи інших особистих інтересах, необґрунтована відмова у наданні відповідної інформації, несвоєчасне її надання, неправомірне втручання з використанням посадового становища у діяльність інших державних органів чи посадових осіб з метою перешкоджання виконанню ними своїх повноважень чи домагання прийняття неправомірного рішення [3].

Отже, «корупція» – зловживання, що полягає у використанні законодавства чи публічної влади в приватних інтересах одних осіб на шкоду приватним інтересам інших. Державна служба – це інструмент, покликаний забезпечити порядок у всіх сферах життя. Цей порядок є основою справедливості в розподілі соціальних благ між людьми. Зловживання законодавством і публічною владою є порушенням порядку, а отже, й соціальної справедливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Волошина А. В. Корупція – виклики для України: за матеріалами шостого «Київського Діалогу» 28 – 30 жовтня 2010 року «Корупція в політиці, економіці та управлінні – стратегії громадського суспільства та світової спільноти щодо її подолання». – Кіровоград, 2011. – 79 с.
2. Костенко О. Корупція в Україні – загроза національній безпеці / О. Костенко / Незалежне бюро новин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nbnews.com.ua/ru/blogs/130145/>.
3. Про боротьбу з корупцією : Закон України від 5 жовтня 2005 р. // ВВР України.-2005.- №34.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ ТА ГОСТИННОСТІ В УКРАЇНІ

Марченко Оксана Анатоліївна,
професор кафедри економіки, управління та адміністрування
Стребкова Катерина Михайлівна,
студентка спеціальності «Економіка»
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітополь, Україна

Впровадження інноваційних, зокрема нових інформаційних технологій у діяльність туристичних підприємств – це необхідна передумова не тільки їх розвитку та створення нових місць туристичного призначення, але й нормального існування та реалізації туристичного продукту. Туристичний продукт розробляється, пропонується, замовляється, продається у т.ч. у вигляді інформації, тобто купуються права на туристичні послуги. При цьому важливим

є об'єктивність інформації, легкість доступу і оперативність її отримання, повнота, наочність, можливість інтерактивного оформлення замовлень і оплати послуг.

Сучасні інформаційні мережі та системи дозволяють ефективно реалізовувати такі функціональні напрями діяльності галузі туризму та гостинності: довідкова діяльність; реклама туристичних можливостей; маркетинг послуг і турпродукту; замовлення і продаж турпродукту і послуг; моніторинг, аналіз та планування туристичної діяльності; розробка турпродукту; автоматизація роботи суб'єктів туристичної діяльності.

Перші п'ять напрямків можуть бути ефективно реалізовані з використанням глобальних інформаційних мереж (дистриб'юторних мереж, мережі Інтернет) та технологій електронного маркетингу. На сучасний момент у світі більше ніж 90% туристських продуктів і послуг можна замовити та придбати в режимі он-лайн (інтерактивному діалоговому режимі) через агентів або безпосередньо самими споживачами. Біля 30% в туристських послуг (номери в готелях, тури подорожей, екскурсії, квитки на культурно-розважальні заходи тощо) і більше 50% квитків на пасажирські перевезення продаються через глобальні мережі. Технології електронного маркетингу розповсюджуються стрімкими темпами. До того ж впровадження нових інформаційних технологій не потребує дуже великих інвестицій, котрі необхідні для капітального будівництва, промисловості, транспорту [1].

В Україні впровадження нових інформаційних технологій значно відстає від рівня розвинутих країн світу (а саме ці країни є найбільшими замовниками туристських послуг), а також від рівня країн Східної Європи, Азії. Поки що не більше половини туристських фірм ефективно використовують електронну пошту. А кількість турфірм, що використовують глобальні мережі для пропозицій, замовлення та продажу послуг, не більше 30%. Серед готелів, пансіонатів, санаторіїв, закладів харчування ці показники значно гірші. Тільки послуги бронювання авіаквитків, особливо на міжнародні рейси та рейси провідних зарубіжних авіакомпаній, автоматизовані на рівні, близькому до сучасного, але рівень функцій оплати замовлень далекий від сучасного.

На провідному українському пошуковому сервері UAportal.com є більш ніж 600 посилань на сервери і сайти, пов'язані з туризмом, приблизно 120 по Київ. Це непогані кількісні показники, але якість та ефективність сайтів дуже низькі. Реально працює з них приблизно 40%. Функції замовлення (і то не повні) реалізовані не більше, ніж у 60% сайтів. Довідкові сервери та сайти працюють надто повільно, інформація, що представлена на них, недостатньо повна і актуалізована. На міжнародних пошукових серверах Yahoo та Google

представлено біля 40 сайтів. Тобто іноземні замовники українські, і в тому числі київські, туристські ресурси практично „не бачать”. У суб'єктів туристичної діяльності практично відсутні бази даних, доступні з зовнішніх мереж для їх замовлення [1].

II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)

Також Україні нема жодної представницької організації для підключення до глобальних дистриб'юторних мереж, а зарубіжні вимагають дуже значних комісійних виплат. За цих обставин кийвські туроператори і готелі представлені в глобальних дистриб'юторних системах (Amadeus, Galileo) в незначній кількості (4-5 організацій). Це дуже низькі показники, якщо врахувати, що кожна з цих систем забезпечує бронювання більш ніж в 50 000 готелів по всьому світу. Таким чином, ґрунтуючись на наведеній вище інформації, можна визначити наступні основні проблеми розвитку інноваційних технологій в туристичних підприємствах а,отже, і шляхи їх вирішення:

- інформаційна інфраструктура. Охоплює канали зв'язку (з глобальними інформаційними мережами, в першу чергу з мережею Інтернет; телефонного, мобільного телефонного, відео телефонного; кабельного і супутникового телебачення), комунікаційне обладнання (маршрутизатори, комутатори, концентратори), корпоративні та локальні інформаційні мережі, сервери мереж і баз даних;

- бази даних туристичного профілю. Охоплюють інформацію про організації, що надають туристичні послуги і дані по всіх видах туристичних послуг – туристичні тури; індивідуальні і колективні туристичні послуги; історичні і культурні об'єкти та можливості їх відвідування; готелі, пансіонати і санаторії та можливості їх замовлення; відпочинок і розваги та можливості їх здійснення; транспортні об'єкти та можливість замовлення квитків і транспортних засобів; соціально-економічні, демографічні, поселенські, кліматичні відомості тощо;

- сайти і портали туристичного профілю в мережі Інтернет. Забезпечують пошук і доступ до різнопланової інформації про туристичні об'єкти та послуги з можливостями вибору і замовлення потрібних послуг;

- електронний маркетинг. Забезпечує пошук, замовлення (бронювання), оформлення і оплату туристських послуг з використанням засобів глобальних дистриб'юторних систем, мережі Інтернет, електронної пошти та інших мереж загального користування;

- рекламна діяльність. Охоплює інформаційну діяльність, пов'язану з розповсюдженням серед замовників (і потенційних замовників) туристичних послуг достатньої і об'єктивної інформації у вигляді, який сприяє залученню до замовлення цих послуг;

- автоматизація діяльності туристичних організацій. Забезпечує автоматизовану розробку і планування маршрутів та турів із забезпеченням відповідних послуг, бухгалтерський облік і фінансові розрахунки, менеджмент, планування маркетингової діяльності, обробку статистичних даних. Автоматизація управління діяльності сфери туризму. Забезпечує програмно-інформаційну підтримку обліку, контролю, аналізу і планування діяльності [2].

Інноваційні технології в туристичних підприємствах доцільно впроваджувати і розвивати на двох рівнях за узгодженими між собою планами: на державному та регіональному (галузевому, муніципальному) рівні; на рівні

підприємств і організацій туристичного бізнесу. На муніципальному рівні повинні вирішуватись загальні проблеми, які неспроможні вирішити підприємства і організації туристичного бізнесу без централізованого узгодження дій і державної (в тому числі фінансової) підтримки. На рівні туристичних підприємств і організацій необхідно створити власні інформаційні системи, які мають доступ до відповідних ресурсів.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок про необхідність реалізації довгострокової програми впровадження інноваційних технологій, як невід'ємної частини програми розвитку туристичної галузі Запорізької області в Україні в цілому. В програмному плані заходи можна об'єднати у три групи: розвиток інформаційної інфраструктури (організація зовнішніх каналів зв'язку, представницької діяльності, підключення до глобальних дистриб'юторних мереж, туристичних і довідникових серверів та порталів); впровадження автоматизованих інформаційно-аналітичних систем і технологій (автоматизація моніторингу, аналізу і планування туристичної діяльності, організація мережних баз даних і довідникових систем електронного маркетингу і бронювання послуг; автоматизованих систем управління); інформаційно-рекламна діяльність (у глобальних інформаційних мережах, на міжнародних серверах і порталах).

Список використаних джерел:

1. Марченко О.А. Динаміка та регіональна ефективність розвитку туристичної галузі України / О.А. Марченко // Можливості та розвиток сучасного туризму: світовий та національний досвід : [колективна монографія]. – Запоріжжя. Запорізький національний технічний університет, 2014. – С. 29-36.
2. Харічков С.К. Регіональна парадигма цільової програми розвитку рекреації та туризму / С.К. Харічков // Маркетинг і менеджмент інновацій.- 2011. – №2. – С. 221-230.

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В СИСТЕМІ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Мелушова І. Ю., канд. екон. н., доцент;
Харківський державний університет харчування та торгівлі,
м. Харків, Україна

З позиції забезпечення гнучкості підприємств та підвищення їх адаптаційних властивостей до змін в параметрах зовнішнього оточення, дослідження факторів є першочерговим і дуже важливим кроком до виявлення додаткових шансів, збільшення часового ресурсу на прийняття та реалізацію відповідних заходів на загрози, що насуваються. Систематизуючи фактори зовнішнього середовища, ми виходимо з необхідності обмеження числа та виділення найбільш істотних загальних ознак, які в першу чергу повинні бути враховані в системі адаптивного управління.

Перш за все, усі фактори можуть стати причиною настання несприятливої або сприятливої для підприємства зміни середовища, яку можна передбачити але не передбачити заздалегідь, тому під час їх систематизації доцільно виокремити класифікаційну ознаку – за можливістю передбачення, в розрізі якої фактори поділяються на прогнозовані та випадкові. Наведений поділ факторів на прогнозовані та випадкові – умовно, оскільки необхідно враховувати конкретну ситуацію: один і той же фактор може бути віднесений як до прогнозованих, так і до випадкових. У зв'язку з чим, на нашу думку, їх слід вважати умовно-прогнозовані та умовно-випадкові.

Оскільки, дія факторів може відрізнятися числом дій або їх тривалістю на функціонування господарської системи, застосовується їх поділ – за характером повторення дії: одноразові (вплив стихійного лиха або невиконання зобов'язань постачання, при договорі разового постачання); періодичні (сезонні коливання споживчого попиту); постійні (конкуренція, зміни попиту на товари, викликані зміною стадії життєвого циклу, техніко-технологічні зміни і т. ін.).

Унаслідок того, що фактори зовнішнього середовища можуть стохастично змінюватися, зникати, з'являтися нові, підсилювати або послаблювати дію один одного, вважаємо за необхідне ввести ознаку – за ступенем синергетичного ефекту, тобто додаткового ефекту взаємодії окремих факторів, який може бути позитивний, негативний; високий; середній; низький. Під ступенем синергетичного ефекту в цьому аспекті розуміється зміни в параметрах зовнішнього середовища, що обумовлюється імовірністю посилення прояву одного фактору за рахунок зміни іншого. Важливим моментом у цьому є те, що синергія у деяких випадках може мати не тільки позитивний ефект, а й негативний. Якщо ступінь значення фактору є високим, то йому повинна приділятися особлива увага. Якщо ж низьке – значенням фактору можна ігнорувати. У даному контексті дослідження потребує уваги визначення ступеню кореляції факторів між собою, синергетичний ефект їх поєднання з матеріальними активами, якісна та кількісна їх оцінки, формування відповідного механізму впливу отриманих результатів при прийнятті оперативних і стратегічних рішень.

За характером відповідної реакції фактори поділяються на обов'язкові та ігноровані. Обов'язкові – на які підприємство не може не відреагувати, якщо не планує припинити свою діяльність у зв'язку з тим, що реакція на такі фактори зумовлює життєздатність підприємства (падіння попиту на продукцію підприємства, зміна вимог споживачів до якості продукції, зміни умов постачання та транспортування товарів тощо). Ігноровані – фактори, від відповідної реакції на які не залежить існування підприємства, а йдеться про фінансові втрати – реальні або у формі недотриманої вигоди (появу нововведень – нових видів продукції, нових технологій, новітніх методів організації та управління та ін.).

Також необхідно відмітити таку групу факторів зовнішнього середовища, яка характеризує ступінь терміновості адаптації, фактори, що потребують швидкої адаптації (підвищення рівня інфляції, зміна діяльності постачальника,

зміна поведінки споживачів) та пролонгованої адаптації (вступ до СОТ (законодавча база), досягнення НТП та ін.) [1].

Таким чином, збереження конкурентоспроможності підприємств в сучасних швидкоплинних умовах функціонування вимагає від підприємств зростання їх адаптивної здатності, що пов'язане з можливістю своєчасно аналізувати та прогнозувати зміни в параметрах зовнішнього середовища за рахунок ідентифікації факторів та створювати еластичну організаційну структуру, яка б дозволяла вживати заходи раннього попередження та реагування.

Література

1. Туріца Н. А. Стратегічні чинники адаптації підприємств до зовнішнього середовища (на прикладі м'ясопереробних підприємств) автореф. канд. екон. наук: 08.00.04. / Н. А. Туріца. – О.: 2009. – 20 с.

АНТИКРИЗОВІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Степанюк Н.А., к.е.н., доцент,

Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Рівне,
Україна

Національна економіка України сьогодні вступила на новий етап свого розвитку застосовуючи антикризове управління в умовах децентралізації. Реформа місцевого самоврядування направлена на передачу владних повноважень для територіальних громад. Необхідність децентралізації зумовлена потребою у посиленні громадського впливу на прийняття рішень, вирішення проблем місцевого характеру, підвищення якості управління з урахуванням необхідності мобілізації соціально-економічного потенціалу регіонів для подолання економічної кризи та залучення необхідних інвестиційних ресурсів.

Саме тому, на сьогодні, надзвичайно важливим є розробка антикризових стратегій для управління національною економікою в умовах децентралізації.

Виділимо основні стратегії, кожна з яких ефективна за певних умов і стану середовища.

Стратегія обмеженого зростання - зростання валового внутрішнього прибутку становить кілька відсотків на рік. Така стратегія є найменш ризикованою і може бути ефективно примінена в галузях зі стабільною технологією. Вона передбачає визначення цілей від досягнутого рівня.

Стратегія зростання - зростання становить десятки відсотків на рік: стратегія, яка характерна для галузей, що динамічно розвиваються. Для неї характерне встановлення щорічного значного перевищення рівня розвитку над рівнем попереднього року.

Це найбільш ризикована стратегія тому, що в результаті її застосування може бути затрачена значна частина матеріальних та інших витрат. Однак ця стратегія, зазвичай, вирізняється успішним результатом.

Стратегія скорочення. Передбачає встановлення рівня нижче досягнутого в минулому (базисному) періоді. Ця стратегія найбільш характерна для екстреного антикризового управління.

Стратегія поєднання (комбінована стратегія) включає в різній комбінації елементи стратегій зростання і скорочення. Така стратегія націлена на об'єднання зусиль для позитивного результату. Ця стратегія так само, як стратегія скорочення, характерна для екстреного антикризового управління.

Враховуючи курс українських урядовців на децентралізацію вбачаємо необхідним поділ усієї сукупності можливих стратегій, з точки зору антикризового управління на дві групи:

1) стратегії, які направлені на попередження кризи на основі створення і розвитку конкурентних переваг територіальних об'єднань в рамках попереджувального антикризового управління;

2) стратегії, які забезпечують виживання в кризовій ситуації і мінімізацію потенційних втрат в рамках екстреного антикризового управління.

Оскільки, останні роки розвиток національної економіки України набув кризової динаміки, то очевидним стає застосування стратегії поєднання. Її дія має бути застосована в частині поступового відновлення територіальних одиниць за рахунок динамічного розвитку та переходу на співфінансування і подальше самофінансування.

Антикризова стратегія управління в умовах децентралізації – це довготривалий курс розвитку території, який визначає напрямки, масштаби, моделі та алгоритми дій територіальних об'єднань, які забезпечують вихід із кризової ситуації, відновлення, стабільне та ефективне зростання показників економічного розвитку громади та вцілому країни.

Чим гірше економічне становище території, тим більш ретельного критичного аналізу повинна піддатися його стратегія. Кризова ситуація територіального об'єднання є ознакою або слабкої стратегії, або її поганої реалізації, або того й іншого разом. Стратегія антикризового управління дає можливість вчасно розпізнати кризу і, враховуючи її особливості, знизити її гостроту. Хоча, сьогодні ми рухаємося в напрямі оцінки наслідків кризи та пошуку шляхів виходу з неї.

СКЛАД ТА КЛАСИФІКАЦІЯ НЕФІНАНСОВИХ АКТИВІВ УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Сторожук Т.М., канд. е. н., доцент

Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна

Поняття «нефінансові активи» відсутнє в НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності»[1], МСБО для державного сектору та їхньому глосарії. У

Керівництві зі статистики державних фінансів 2001 року [2] подано характеристики нефінансових активів: всі економічні активи, крім фінансових; вироблені нефінансові активи (основні засоби, запаси оборотних матеріальних засобів і цінності); всі невироблені активи. Це дозволило зробити узагальнення щодо визначення нефінансових активів: економічні активи нефінансового характеру, що включають основні засоби, запаси матеріальних оборотних засобів, цінності та невироблені активи [3,с.25]. Власне трактування нефінансових активів С.В. Свірко подано у редакції: «нефінансові активи – це економічні ресурси нефінансового характеру, контрольовані суб'єктом бухгалтерського обліку в секторі загального державного управління в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигід у майбутньому. До їхнього складу входять основні засоби, нематеріальні активи, запаси, готова продукція, незавершені капітальні інвестиції, інші нефінансові активи» [3,с.25]. Погоджуємося з таким трактуванням без уточнення їх складу, оскільки воно співзвучне з визначенням активів за національними стандартами і зроблено акцент на їх нефінансовий характер та економічну приналежність.

Склад нефінансових активів доволі різноманітний і в різних нормативних документах представлений по різному. Відповідно до Керівництва зі статистики державних фінансів 2001 року [2,с.134] до нефінансових активів включають: 1. основні засоби (будівлі та споруди; машини і обладнання; інші основні засоби (активи, що культивуються, нематеріальні основні засоби); 2. запаси матеріальних оборотних засобів (стратегічні запаси, сировина та матеріали, незавершене виробництво, готова продукція, товари, інші); 3. цінності; 4. невироблені активи (земля, ресурси надр, інші природні активи, нематеріальні невироблені активи). У балансі ф.1-дс [1] нефінансові активи представлені статтями: основні засоби, інвестиційна нерухомість, нематеріальні активи, незавершені капітальні інвестиції, довгострокові біологічні активи, запаси, виробництво, поточні біологічні активи. За Планом рахунків [4] для обліку нефінансових активів передбачено рахунки: 10«Основні засоби», 11«Інші необоротні матеріальні активи», 12«Нематеріальні активи», 13«Капітальні інвестиції», 14«Знос (амортизація) необоротних активів», 15«Виробничі запаси», 16«Виробництво», 17«Біологічні активи», 18«Інші нефінансові активи». Враховуючи такий склад на практиці нефінансові активи класифікуються: за галузевою належністю (закладів освіти, науки, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту), за функціональним призначенням (основні, допоміжні), за матеріально-речовою формою (матеріальні, нематеріальні), за ступенем використання (діючі, недіючі), за належністю (власні, орендовані). У визначеннях, поданих в НП(С)БО 101 та 121 «Основні засоби» використовується поняття «оборотні та необоротні активи». Тому можна констатувати, що нефінансові активи поділяються на: необоротні та оборотні.

II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)

Список використаних джерел

1. НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0095-11>.
2. Руководство по статистике государственных финансов 2001 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/gfs/manual/rus/index.htm>.
3. Свірко С.В. Розвиток оцінки нефінансових активів у бюджетних установах: історичні традиції та сучасні тенденції // Науково-практичне видання «Незалежний АУДИТОР». - №5(III), 2013.- С.23-34.
4. План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0161-14>.

НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ СФЕРИ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ

Чернявський Б.О., аспірант

Вища соціально-економічна школа у Пшеворську, м. Пшеворськ, Польща

Важливою рисою сучасної міжнародної торгівлі є подальший розвиток електронної торгівлі. Так, до кінця 2018 р. загальний обсяг продажів інтернет-магазинів у всьому світі, за прогнозами, повинен досягти позначки в 2 трлн дол. США. Майже половина всіх продажів у сфері e-commerce, за підсумками 2017 р., припаде на Китай (47%). У грошовому вираженні це приблизно 900 млрд. дол. США. Таким чином, ця країна посяде перше місце в світі за рівнем продажів в інтернет-комерції, посунувши з цього місця США. Другий за величиною регіональний ринок у сфері інтернет-торгівлі – Північна Америка. У цьому році обсяг продажів у США та інших країнах цього регіону прогнозується на рівні 423 млрд. дол. США, демонструючи збільшення продажів на 15,6%. До 2020 р. загальний обсяг продажів в інтернет-торгівлі в світі має подвоїтися (рис. 1):

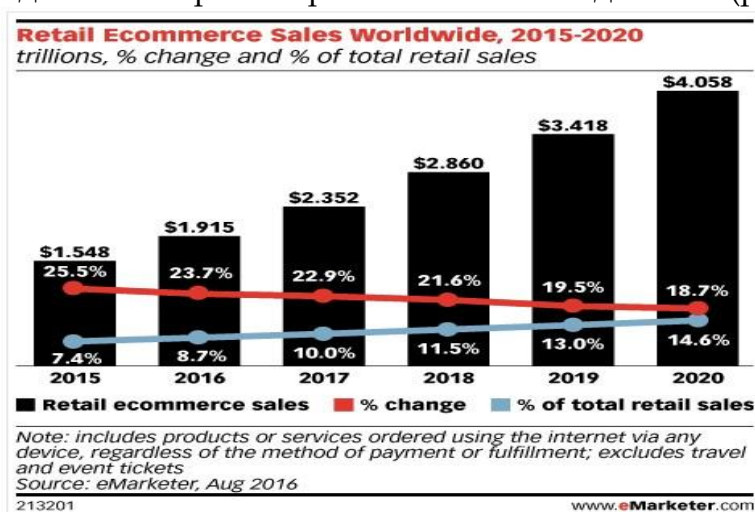

Рисунок 1 – Тенденції розвитку світової інтернет-торгівлі

Такі гіганти стріт-рїтейлу як Guess, Gap, Michael Kors, Abercrombie & Fitch і інші - закривають магазини десятками і навіть сотнями. American Apparel офіційно визнаний банкрутом. Головна мережа універмагів для американців середнього класу Macy's збирається звільнити 10 тисяч осіб. За прогнозами аналітиків, за п'ять років в США закрийється половина торгових центрів. У 2017 році виручка британського Topshop впала на 79%. У титану ринку H & M найнижчі продажі за десять років.

Слід визнати, що відвідування торгових центрів перестає бути частиною сімейного дозвілля. Шопінгом можна займатися паралельно з іншими справами і його більше не потрібно планувати заздалегідь. Характерною ознакою для багатьох стає придбання товарів у зручний час і в зручній формі. Наприклад, одна із найвідоміших німецьких компаній Otto, яка оперативно зреагувала на виклики сьогодення і задіяла різні комунікаційні канали для своїх покупців. Так, вона пропонує віртуально приміряти одяг, внести артикули обраних за друкованим каталогом товарів у спеціальну форму на сайті, оформити замовлення, отримати рахунок поштою, а також сплатити за нього за допомогою банківського переказу або в іншій зручній для покупця формі.

Необхідно зауважити про неухильне зростання онлайн-продажів за допомогою мобільних пристроїв. Так, більше ніж 30% всіх онлайн-транзакцій здійснюються за допомогою мобільних телефонів. Крок назустріч цьому попиту сприяє подальшій експансії онлайн-рїтейлу, зокрема завдяки Apple Pay та іншим системам безконтактного проведення платежів.

Одна з тенденцій ринку – розширення варіантів оплати. Багато власників провідних інтернет-магазинів використовують традиційні платіжні інструменти, проте попит на інноваційні методи оплати зростає.

Логістика й обслуговування покупців із регіонів залишаються слабким місцем для багатьох інтернет-магазинів навіть розвинених країн. Наприклад, інтернет-холдинг Alibaba це розуміє і планує інвестувати сотні мільйонів доларів у сферу логістики та доставки послуг у сегменті обслуговування регіональних покупців.

Таким чином, немає жодних сумнівів, що ринок e-commerce продовжить і далі інноваційно й технологічно розвиватися, а головний виклик для більшості його суб'єктів – це зростання вимог до технологічної складової інтернет-магазинів, необхідність мультिकанального просування товарів, забезпечення безпеки особистих і платіжних даних покупців.

ПОВНОВАЖЕННЯ МІСЦЕВИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ

Яцечко-Блаженко Т.В. - старший викладач кафедри докуметознавства та музейної справи;

Шпак І.В. - студентка 3 курсу

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк,
Україна

**II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
(25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)**

Відповідно до Закону України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV «Про місцеві державні адміністрації» виконавчу владу в областях, районах, у Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації [1, с. 108].

Місцева державна адміністрація в межах своїх повноважень здійснює виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізує повноваження, делеговані їй відповідною радою [4, с. 386].

Державні адміністрації в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці забезпечують:

- о виконання Конституції, законів, актів Президента, Кабінету Міністрів, інших органів виконавчої влади вищого рівня;
- о законність і правопорядок, додержання прав і свобод громадян;
- о виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин - також їх національно-культурного розвитку;
- о підготовку та виконання відповідних бюджетів;
- о звіт про виконання відповідних бюджетів і програм;
- о взаємодію з органами місцевого самоврядування;
- о реалізацію інших наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень [3, с. 96].

На місцеві державні адміністрації покладено виконання контрольних функцій такого змісту. Ці органи влади здійснюють на відповідних територіях державний контроль за:

- збереженням і раціональним використанням державного майна;
- станом фінансової дисципліни, обліку та звітності, виконанням державних контрактів і зобов'язань перед бюджетом;
- використанням та охороною земель, лісів, надр, води, атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу;
- охороною пам'яток історії та культури, збереженням житлового фонду;
- додержанням виробниками продукції стандартів, технічних умов та інших вимог, пов'язаних з її якістю;
- додержанням санітарних і ветеринарних правил, збиранням і захороненням промислових та побутових відходів, додержанням правил благоустрою;
- додержанням архітектурно-будівельних норм, правил і стандартів;
- додержанням правил торгівлі, побутового, транспортного, комунального обслуговування;
- додержанням законодавства з питань науки, мови, реклами, освіти, культури, охорони здоров'я, материнства та дитинства, сім'ї та молоді, соціального захисту населення, фізичної культури і спорту;
- охороною праці та своєчасним здійсненням оплати праці;

- додержанням громадського порядку, правил технічної експлуатації транспорту та дорожнього руху [2, с. 443].

Голови МДА відповідальні перед Президентом України і Кабінетом Міністрів України, підзвітні та підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня. Місцеві держадміністрації підзвітні та підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня.

Голови облдержадміністрацій інформують главу держави та уряд і щорічно звітують перед ними про виконання МДА покладених на неї повноважень, а також суспільно-політичне, соціально-економічне, екологічне та інше становище на відповідній території. Голови районних державних адміністрацій регулярно інформують про свою діяльність голів обласних державних адміністрацій, щорічно та на вимогу звітують перед ними [3, с. 96].

Отже, місцеві державні адміністрації – це органи виконавчої влади, які здійснюють виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізують повноваження, делеговані їм відповідною радою з метою забезпечення прав і свобод людини та громадянина, нормального функціонування громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальне адміністративне право: навчальний посібник / [за ред. проф. В. В. Галуцька]. – Херсон: Грінь Д.С., 2015. – 272 с.
2. Зінь Е. А. Регіональна економіка. Підручник / Е.А Зінь. – К.: «ВД «Професіонал», 2007. – 528 с.
3. Калетнік Г.М. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник / Г. М. Калетнік, А. Г. Мазур, О. Г. Кубай. – К.: «Хай-Тек Прес», 2011. – 428 с.
4. Кісіль З. Р. Адміністративне право : навч. посіб. / З. Р. Кісіль, Р. В. Кісіль. – К. : Правова єдність, 2011. – 695 с.

ІСТОРИЧНІ ТА ЮРИДИЧНІ НАУКИ

ІСТОРИЧНЕ МИНУЛЕ УКРАЇНИ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ В'ЯЧЕСЛАВА ЛИПІНСЬКОГО ТА ЮРІЯ ЛИПИ

Ковтун Ю. В., к. філос. н., викладач суспільних дисциплін;
ЗОШ № 36, м. Житомир, Україна

У контексті наростаючої геополітичної і соціальної транзитивності українського соціуму і як наслідок закономірного пошуку національної ідентичності України на початку ХХІ століття значний інтерес в історико-філософській парадигмі зберігають традиціоналістські концепції В'ячеслава Липинського та Юрія Липи, філософські ідеї яких співзвучні з напрацюваннями європейських традиціоналістів (Е. Берка, Ж. де Местра, Р. Генона) щодо зникнення, розчинення, в ліберальному й неоліберальному просторі Європи її духовної цілісності, заснованої на традиційних засадах.

Для рефлексивного традиціоналізму Ю. Липи і В. Липинського властиве розуміння України як самобутньої соціокультурної спільноти, яка якісно відрізняється від Сходу і від Заходу, критика європейського раціоналізму, акцентація на необхідності релігійності населення й існування інституту церкви як духовного підґрунтя державності за збереження загальної тенденції толерантності в релігійній сфері поліконфесійного українського соціуму, соціальний ієрархізм, обґрунтування необхідності легітимності у сфері формального і неформального (звичаєвого) права.

У працях В. Липинського феномен української державності розглядається через призму ідей консерватизму й релігійного традиціоналізму. Мислитель інтерпретує традицію як динамічну творчу силу, рушій суспільно-історичного процесу. Провідною силою у становленні модерної української держави він вважає національну аристократію, сутнісними рисами якої називає моральний авторитет, волю до влади і консерватизм. Аристократія є єдиною ланкою між «старою» і «ною» Україною на засадах авторитету, дисципліни, правопорядку й політичної культури. У межах аналізу співвідношення провідної меншості і пасивної більшості у суспільстві В. Липинський визначає три позачасові універсальні типи державного устрою: «класократію», «демократію», «охлократію» [1, с. 24-25]. Оптимальною формою державного устрою мислитель вважає «класократію», для якої характерна рівновага між владою і громадянським суспільством, між силами консерватизму і прогресу. Традиціоналізм В. Липинського виходить з концепції «територіального патріотизму», за якою націю становлять усі громадяни держави, котрі працюють на її благо.

У свою чергу державницька концепція Ю. Липи співвідноситься з ідеями західноєвропейських традиціоналістів Е. Берка, Ж. де Местра, Р. Генона, М. Еліаде. На підставі дослідження прадавньої культурної традиції України та її перебування на перехресті цивілізацій мислитель обґрунтував ідею самодостатності України в геополітичному просторі Європи. Українське

суспільне життя він розглядає як безпосередню взаємодію між народом і Провидінням через відповідальність вождів і окремих громадян за долю народу. Більше того, він визнає засадничу роль в житті українського суспільства родини, яка опирається на два рівнозначні начала – жіноче і чоловіче. Провідну роль в історії розвитку держави Ю. Липа відводив королівській спадковій владі та аристократії. При цьому провідниками української нації мислитель вважав не лише великих князів, гетьманів, кошових, а й усіх тих, хто збагатив її духовність, пробудив патріотичні почуття незалежно від соціального походження та становища у суспільній ієрархії. Незважаючи на століття асиміляції, національна традиція, на його думку, може бути відроджена на базових складових матеріальної і духовної культури [2, с. 57-58]. До них він відніс історію українських торговельних трактатів і вузлів, становлення землеробського способу життя в межах месопотамського й еллінського культурних «первнів», формування української нації різними етнічними групами та її консолідацію на основі державності, релігії та культури Києво-Руської держави.

Список літератури

1. Ковтун Ю.В. Концепція релігійного традиціоналізму і консерватизму В'ячеслава Липинського // Історія. Філософія. Релігієзнавство. – 2008. – № 1. – С. 23 – 26.
2. Ковтун Юрій. Традиціоналістська концепція осмислення соціокультурного розвитку України у працях Юрія Липи / Юрій Ковтун // Studia Politologica Ucraino-Polona. Numer trzeci. – Żetomiers-Kijów-Kraków : ФОП Євенок О. О., 2013. – С. 52 – 58.

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Лобур О.Г., Гайдук Л.О., викладачі вищої категорії, викладачі - методисти
Бердянський медичний коледж, м.Бердянськ, Україна

Технологічний прогрес з кожним роком стає стрімкішим, ніж удосконалення мистецтва людей жити у безконфліктному світі. Ця диспропорція вкрай небезпечна. Тому підвищення ролі гуманітарних та соціально-економічних дисциплін в освіті молодого покоління є актуальним. Суспільство повинно краще вивчати себе. Однією з універсальних та прикладних дисциплін гуманітарного та соціально – економічного циклу є соціологія.

Ми демонструємо, як за допомогою таких методів соціологічних досліджень як анкетування, експеримент, спостереження, аналіз документів, інтерв'ю можна підвищити ефективність викладання цих дисциплін.

Головною причиною застосування соціологічних прийомів у царинах інших дисциплін є їх висока соціальна провокативність у найкращому розумінні цього слова. Практично всі методи передбачають роботу у команді. Молоді дослідники мають переконатися, що ефективне соціологічне дослідження – це не просто

II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)

купка або яких запитань, це є мистецтво, яке неможливе без глибоких знань та володіння спеціальною методикою.

Програма з економічних дисциплін передбачає цілу низку тем і питань, якість вивчення яких може бути суттєво підвищена через застосування прийомів соціодослідження.

Наприклад, вивчаючи тему «Ринок в економічній системі суспільства» використаємо метод віртуального експерименту, суть якого полягає в створенні віртуальної економічної реальності, де у студентів виникає необхідність по – різному спілкуватися між собою: проводити опитування (анкетування) з метою дослідження ринку, брати інтерв'ю, аналізувати документи тощо. Скажімо, є певний власник засобів виробництва (його роль виконує студент). Так само існують різні державні і недержавні структури, представлені іншими студентами, з якими наш бізнесмен має вирішувати ті чи інші проблеми, починаючи від реєстрації бізнесу до реалізації продукції чи послуг свого підприємства. Як учасники вирішать свої проблеми, які прийоми застосують..?

Весь процес відбувається у вигляді запитань – відповідей – анонсування тих чи інших кроків кожною з сторін – повідомлень результатів соціопитувань – коментарів.

Прикладом застосування методів соціодослідження у вивченні права є соціологічне дослідження «Проблеми насильства у сім'ї», яке проводиться систематично, з року в рік. Особливу цікавість роботі надає те, що студенти можуть порівнювати результати, які здобули самі з тими, які виявили дослідження студентів попередніх років з цієї ж проблеми. Подібне соціологічне дослідження має елементи аналітичного, бо не лише описує елементи явища, що вивчається, але й дозволяє виявити причини, які лежать в його основі. Воно має важливу практичну складову, адже може допомогти студентам попередити прояви неправомірної поведінки в своєму житті. Проводиться соціодослідження з використанням методу анонімного анкетного опитування закритого типу як дітей-підлітків, так і їх батьків. Серед запитань були такі : - чи відомі Вам випадки насильства у Вашій родині та в сім'ях нашого міста? – у чому проявляються відомі Вам випадки насильства у сім'ї? – хто, на Ваш погляд, частіше за все стає жертвою насильства в сім'ї? – що є, на Вашу думку, причиною насильства в сім'ї?

Під час вивчення історії методи соціодослідження допомагають студентам пізнавати сьогодення, проаналізувати перспективи своєї Однією з універсальних та прикладних дисциплін гуманітарного та соціально – економічного циклу є соціологія.

держави, зрозуміти ті процеси, які впливають на життя кожного.

Зразком може служити анкета з відкритими запитаннями, яка використовується при вивченні перспективи євроінтеграції України.

Наші вихованці, проводячи соціологічні дослідження, знайомляться безпосередньо з суспільством у різних його проявах, отримують досвід всебічного аналізу соціальних процесів та явищ. Запропоновані студентам формати роботи підштовхують їх до активних дій, зацікавленості у колективній праці.

КРЕДИТНО-ФІНАНСОВІ УСТАНОВИ УКРАЇНИ СЕРЕДИНИ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХ СТ. У ПРАЦЯХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ

Радченко Н.М., к.і.н., доцент;
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Процес становлення та розвитку кредитно-фінансової системи України ХІХ – 1917 р. був предметом уваги багатьох сучасників та вже більше ста років у більшій чи меншій мірі привертає увагу вітчизняних науковців. У сучасній історіографії історія кредитно-фінансових установ України стала предметом ряду дисертаційних досліджень як з історичних так і економічних наук. Однак в них вивчалися умови та процес становлення галузі, а джерела інформації аналізувалися лише у відповідних підрозділах дисертацій. Умовно вказані праці можна згрупувати за об'єктами їхнього дослідження: 1) праці із загальним вивченням історії кредитно-банківської системи; 2) історія кредитних товариств; 3) історія банків; 4) історія розвитку кооперації на Україні. Окремо слід вказати групу досліджень напрямку історія економічної думки.

Праці із загальним вивченням історії кредитно-банківської системи репрезентує дослідження Краснікової О. «Фінанси та кредит у сільському господарстві Лівобережної України епохи вільного підприємництва (1861-1917 рр.)». У якій вона використовує різні джерела інформації, застосувавши поділ на за видами, за характером, а також за їхнім походженням. Вивченням різних аспектів історії банків та кредитних установ України займалися вчені Шевченко В., Прилуцький О., Вісин В. Єдиним дослідженням історії кредитних установ України, окрім банків, стало вивчення історії розвитку ломбардів, яке здійснила М. Казьмирчук у праці «Соціальна діяльність ломбардів під російської України (1886-1917 рр.)».

Частина дисертацій предметом дослідження обрала кооперацію у її різних різновидах та проявах, і питання кредитно-банківської сфери, а точніше установ дрібного кредиту, вони висвітлюють саме з цієї точки зору. До таких праць відноситься робота Марочко В. «Українська селянська кооперація. Історико-теоретичний аспект (1861-1929)», Сидоровича О. «Споживча кооперація на лівобережній Україні в другій половині ХІХ ст. – на початку ХХ ст.: історичний аспект», Фареній І. «Кооперативний рух у Наддніпрянській Україні в другій половині ХІХ – на початку ХХ століття», Власенко В. «Кредитна кооперація Лівобережної України другої половини ХІХ – початку ХХ ст.», Ленченко Ф. «Становлення та розвиток споживчої кооперації Київської губернії (1868-1917 рр.)».

У напряму економічна теорія та історія економічної думки проводила дослідження історії банків І. Новікова. Специфіка економічного спрямування дослідження відчутна широкому використанні праць українських та російських учених ХІХ – початку ХХ ст., історико-економічної літератури, яка безпосередньо, або опосередковано, за словами автора, висвітлює історію розвитку банківської системи в Україні у ХІХ – на початку ХХ ст.

Цікавою є дисертаційна робота О. Панченко, адже на відміну від інших метою дослідження виступає з'ясування ролі кооперативних видань, праць представників кооперативної думки у інформаційній підтримці модернізації аграрного сектору. Фактично на сьогодні праця написана дослідницею історії економічної думки України є єдиною роботою саме джерелознавчого спрямування.

Окремі питання знову не джерельного комплексу, а історії банків чи кредитних організацій досліджувалися у численних статтях, виступах на конференціях: О. Головка, Л. Левченко та ін. Робота Левченко представляє собою огляд фондів Державних архівів південних областей, і хоча, предметом дослідження є купецтво, авторка подає матеріал цікавий для вивчення й історії банківський установ.

Долучилися до розробки досліджуваної теми і українські вчені діаспори, щоправда здебільшого висвітлюючи проблематику через призму питання сільськогосподарської кооперації. У 90-х рр. ХХ ст. виходить праця Я. Пришляк «Кредитні спілки в контексті історії української кооперації».

Останні дослідження сучасних авторів, які займалися дослідженням різних аспектів розвитку кредитно-фінансової системи України 2 пол. ХІХ – 1917 р., значно розширили пізнавальний аспект теми. Це зумовлено тим, що сучасні дослідники наповнили свої роботи фактичним матеріалом, статистичними даними, що зберігалися у вітчизняних та закордонних архівах, а також із періодики та ряду видань, що вийшли в світ за кордоном.

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА ТА ЇЇ МІСЦЕ В СИСТЕМІ ЮРИДИЧНИХ НАУК

Южека Роман Сергійович, студент магістратури 5-го курсу навчальної групи М-ЮД-722 (д) юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, член Дніпропетровської обласної організації «Асоціація українських правників»

Науковий керівник: професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор філософських наук, доцент Скиба Елеонора Костянтинівна (Україна, місто Дніпро)

Сучасний етап становлення України та проведення реформ потребує осмислення онтології права. Безумовно, філософія права в системі юридичних наук набуває особливого значення, оскільки, об'єднує філософію та право, як невід'ємні складові юриспруденції. Філософія права посідає особливе місце в системі юридичних наук, тому що у своїй основі має філософське знання, яке стосується місця і ролі права у житті людини.

Дослідженням обраної теми присвячували свої праці такі вчені-науковці, як: І.О. Ільїн, Б.О. Кістяківський, К.О. Неволін, П.О. Сорокін та багатьох інших. Проте, з розвитком сучасного суспільства та змінами, які відбуваються у світлі права тема і досі залишається актуальною.

У становленні і формуванні праворозуміння філософія завжди відігравала особливу роль, пов'язану з її багатотисячним досвідом критично-рефлексивного міркування над глибинними цінностями і життєвими орієнтаціями. Як колись Іммануїла Кант зауважив, людину турбує багато питань, на які вона неспроможна відповісти через їх складність. Знаменитий вислів Іммануїла Канта про те, що «юристи і до тепер шукають дефініцію для свого поняття права» залишається актуальним [1, с.432]. Варто погодитися з німецьким філософом, оскільки, право має дуже тісний зв'язок в філософію. В свою чергу, варто зазначити, що сама ж наука філософія права має дуже тісний зв'язок з низкою інших самостійних наук, як: філософія, релігія, логіка, соціологія, політологія та інші.

Що стосується ж самого терміну «філософія права», то широке його розповсюдження пов'язане з гегелівською «Філософією права» (1820), величезна значимість і вплив якої збереглися і до наших днів. За Г. Гегелем, філософія права – це філософська, а не юридична дисципліна як вважав і Г.Гуго. Відповідно і предмет філософії права формулюється в такий спосіб: «Філософська наука про право має своїм предметом ідею права – поняття права і його здійснення» [2, с.59]. На нашу думку, філософія права – це юридична дисципліна, оскільки, охоплює не тільки розуміння та сутність філософії права, але й вказує на значимість існування права у суспільстві, роль та місце, його сутність.

У трактуванні питання про місце філософії права як науки існують два погляди: філософія права – це поширення загальної філософії на правову проблематику, та філософія права – це частина теорії права, яка спеціалізується на проблемах методології [3, с. 32]. На нашу думку, остання теза є більш вузькою, оскільки, застосовується лише у юриспруденції (тобто, при вивченні окремих проблемних питань, що стосуються правової тематики). На думку, науковця А.А. Алексеєва, кінцева мета філософії права полягає в тому, щоб висвітлювати корінні проблеми життя суспільства: місце права в долі і розвитку суспільства, шляхи його еволюції, вплив його на майбутнє і перспективи розвитку людства, місце і роль права в цих процесах [4, с. 23]. Підтримуючи думку вченого, зауважимо, що законодавець завжди спирається на філософське осмислення приймаючи ті чи інші закони, що вже вказує на те, що філософія права оточує нас у сфері юриспруденції. З іншого боку, закони в першу чергу встановлюють норми права, які є нормою суспільства у повсякденному житті.

Таким чином, філософія права посідає особливе місце в системі юридичних наук, оскільки, поєднує розуміння та сутність не тільки філософії, але й права. Безумовно, особливого значення філософія права набуває так, як спрямовує на світоглядне розуміння права, осягнення його сенсу, основ і логіки права, виражених у ньому існуючих цінностей. Набувши статусу самостійної науки, вона має тісний (нерозривний) зв'язок з іншими науками. Адже, саме філософія права дає чітке праворозуміння не тільки майбутньому фахівцю в галузі права (законодавцю, юристу), але й суспільству в цілому щодо напрямів розвитку права у державі.

Література:

1. Кант И. Критика практического разума. Соч. в 6-ти томах. М.: «Мысль», 1965. – Т. 4. – Ч. II. – Режим доступа: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11858.html>. – Заголовок з екрану.
2. Алексеев С.С. Теория права / С.С. Алексеев // – М, 1994. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11858.html>. – Заголовок з екрану.
3. Тихонравов Ю.В. Основы философии права. Учебное пособие для вузов. – М.: Вест-ник. – 1997. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://vikidalka.ru/1-42557.html>. – Заголовок з екрану.
4. Алексеев С.С. Философия права / С.С. Алексеев // – М., 1998. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11858.html>. – Заголовок з екрану.

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

УДК 784.1:7.071.2(477)

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ С. ПАВЛЮЧЕНКА НА ПОСАДІ ДИРИГЕНТА ОРКЕСТРУ,
ТА ДИРИГЕНТА-ХОРЕМЕЙСТЕРА ДЕРЖАВНОГО УКРАЇНСЬКОГО
НАРОДНОГО ХОРУ ІМ. Г. ВЕРЬОВКИ

аспіранта кафедри
теорія та історія культури (мистецтвознавство)
Київського національного університету культури і мистецтв
Магаліса Олександра Володимировича

Вивчення історії національної хорової музики посідає важливе місце в сучасних наукових дослідженнях. Загальновідомо, що саме хорова музика є одним з основних напрямків художньої творчості сьогодення. З огляду на це набувають актуальності дослідження творчості таких видатних корифеїв як Ф. Колесса, П. Муравський, М. Кречко, Г. Верьовка, А. Авдієвський Є. Савчук. Заслугує на особливу увагу значення творчих досягнень в площині народнохорової справи і С. Павлюченка. Втім, зазначимо, що творча постать митця є мало розробленою та недослідженою. З цього приводу процитуємо О. Бенч-Шокало: «Історія Українського народного співу – це історія, насамперед, особистостей, які своєю творчістю й життям утверджували й утверджують одвічні духовні цінності» [1, с. 133].

Досліджуючи творчий шлях С. Павлюченка слід звернути увагу на період роботи митця в Державному українському народному хорі ім. Г. Верьовки (1966 – 1971). В цьому творчому колективі митець зміг збагнути неповторну красу вічно живого народного мистецтва. Творча співпраця з оркестровою групою відкривала перед С. Павлюченком нові можливості для кращого опанування мистецтвом поєднання людського голосу та інструментального супроводу.

У 60-их роках минулого століття особливої популярності набула пісня «Зачарована Десна». Музика І. Шамо, вірші Д. Луценка. Прозвучавши в запису по радіо, вона блискавично знайшла стежку до людських сердець. Втім, маловідомим є той факт, що за диригентським пультом під час запису стояв С. Павлюченко. Пройшли крізь його серце кожне слово та кожна музична фраза. Не буде зайвим сказати, що співпраця митця з І. Шамо та Д. Луценком на цьому не завершилась. Яскравим свідченням цьому є мистецька діяльність С. Павлюченка на посаді художнього керівника та головного диригента Українського народного хору Київського Національного університету культури та мистецтв (1984 – 2010). До репертуару колективу увійшли такі твори, як: «Стоїть над Волгою курган». Музика І. Шамо, слова Д. Луценка, редакція С. Павлюченка; «Де гори Карпати». (З кінофільму «Так ще ніхто не любив»). Музика І. Шамо, вірші Д. Луценка, аранжування С. Павлюченка; «Києве мій». Музика І. Шамо, вірші Д. Луценка, аранжування С. Павлюченка; «Осіннє золото». Музика І. Шамо, вірші Д. Луценка,

аранжування С. Павлюченка; «Україно, любов моя». (З кінофільму «Україна, 1967 рік»). Музика І. Шамо, вірші Д. Луценка, аранжування С. Павлюченка.

Слід звернути увагу на те, як С. Павлюченко охарактеризував період роботи в хорі ім. Г. Верьовки: «... я потрапив до Українського народного хору імені Григорія Верьовки. Лише тоді я почав професійно займатися народною музикою» [2, с. 10]. Зі слів дружини митця Поліни Григорівни Павлюченко, а також його колег нам відомо, що маєстро багато часу та енергії приділяв репетиційній роботі з музикантами. Освоюючи технічні та виконавські особливості кожного оркестрового інструменту, С. Павлюченко ніколи не соромився отримати пораду від оркестрантів стосовно більш зручного для виконання запису музичного матеріалу.

Робота в Державному українському народному хорі поруч з Г. Верьовкою стала найкращою школою для С. Павлюченка. Науковці та дослідники творчості митця цілком слушно охарактеризовують цей період як перший етап його мистецької діяльності. Добра підготовка в цьому мистецькому колективі забезпечила С. Павлюченку успіх на посаді художнього керівника академічного ансамблю пісні і танцю державної прикордонної служби України (1971 – 1993). У цей колектив він приніс як свій талант та закоханість у народну пісню, так і вагомий досвід, здобутий під час роботи в хорі ім. Г. Верьовки. Маєстро добирав пісні козацької тематики, або ж такі, які б самобутньо звучали в чоловічих голосах. Він зумів розкрити особливу красу цілої низки народних пісень. Саме дякуючи ансамблю прикордонників набули надзвичайно широкої популярності такі пісні, як «Ой, у полі верба», «Їхав, їхав козак містом», «Ой, у полі верба».

В контексті обраної теми дослідження зазначимо, що географія гастрольної діяльності С. Павлюченка з Державним українським народним хором ім. Г. Верьовки є досить широкою. З цим мистецьким колективом маєстро гастролював у КНДР (1966), Мексиці (1967), Чехословаччині (1968), Швейцарії та Франції (1969). В часи СРСР колектив радував шанувальників народної пісні в Москві (1967), Узбекистані (1968).

Вагомим свідченням на користь професійності С. Павлюченка в площині народнохорового мистецтва стали такі події: «Оркестр українського народного хору ім. Г. Верьовки, очолюваний С. Павлюченком, провів телевізійні концерти-лекції в рамках літературно-художнього альманаху «Сонячні кларнети» про українські народні інструменти (вип. 8, 1971 р.) та «Народні пісенні скарби» (вип. 10, 1971)» [2, с. 6].

Скрупольозність уваги С. Павлюченка до пісенного першоджерела, сакральності текстів народних пісень визначила незаперечну цінність його творчого насліддя та зумовила зацікавленість науковців до його мистецького доробку.

Грунтовне дослідження творчості С. Павлюченка в контексті національного народнохорового мистецтва, зокрема його творчої діяльності на посаді диригента оркестру та диригента-хормейстера Державного українського народного хору ім. Г. Верьовки надасть можливість простежити та виявити різні аспекти творчої

актуалізації маестро в період роботи в цьому славетному колективі. Зазначимо, що комплексний та всебічний аналіз мистецької постаті С. Павлюченка набуває неабиякого значення в контексті розбудови національної школи народнохорового виконавства.

Результати отримані в процесі аналізу можуть бути використані в монографічних й публіцистичних публікаціях, а також в педагогічній практиці, зокрема в курсах навчальних дисциплін середніх та вищих навчальних закладів.

Список використаних джерел:

1. Бенч-Шокало О. Г. Український хоровий спів. Актуалізація звичаєвої традиції : навч. посіб. / О. Г. Бенч-Шокало – Київ : Укр. світ, 2002. – 440 с.
2. Павлюченко Станіслав Євстигнійович : бібліогр. покажч. до 75-річчя від дня народж. / наук. ред.: А. І. Гурбанська, П. Г. Павлюченко ; уклад.: О. О. Скаченко, В. В. Ткаченко ; М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, бібліотека. – Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2012. – 108 с. : іл., портр. – (Серія «Видатні постаті КНУКіМ»).

ТАНЦЮВАЛЬНІ ПЕРФОРМАНСИ У СУЧАСНОМУ ХОРЕОГРАФІЧНОМУ МИСТЕЦТВІ

Тараненко Ю. П., ст. викладач;

Ярошенко Ю. В., студентка III курсу

Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Проблема розвитку сучасних форм хореографічного мистецтва є однією з найменш досліджених в Україні. Серед подібних форм поширення набувають танцювальні перформанси, що потребують наукового осмислення.

Перформанси, як специфічна форма сучасного мистецтва, розглядається у працях сучасних філософів, культурологів, мистецтвознавців, зокрема театрознавців. Однак, танцювальні перформанси досить повільно входять до кола наукових інтересів вітчизняних та зарубіжних дослідників (М. Беляков [1], Л. Венедиктова [2], М. Матвейчук [3] та ін.).

Метою нашої статті є визначення поняття «танцювальний перформанс» та розкриття стану розвитку данної форми сучасного хореографічного мистецтва в Україні.

У сучасному мистецтві термін «перформанс» зазвичай відносять до форм авангардного чи концептуального мистецтва. Сучасне хореографічне мистецтво досить часто використовує поняття «перформанс» на означення акцій, в яких провідну роль відіграє положення та пластика людського тіла у просторі (хореографія) із залученням інших засобів виразності.

Велика кількість танцювальних перформансів фактично не є танцювальними, у них основним виразним засобом виступає людське тіло, а не хореографічний рух, хоча можна говорити про певний образ, створений саме тілом. І тут проявляється постмодерне сприйняття тілесності, яке стає джерелом

II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)

мистецького акціонізму. Поступовий відхід від танцю в його традиційному розумінні у демонстраційних формах (включаючи перфоманс) є характерним для кінця ХХ - початку ХХІ ст.

Перфоманс включає в себе чотири базових елемента, які виділяють його на тлі традиційних предметів мистецтва. До цих елементів відносяться тіло виконавця, взаємодія між автором і глядачем, місце і час. Грунтуючись на них, можна сказати, що перфоманс - це жива картина, представлена публіці в конкретному місці та в конкретний час.

Однією з найперших та найвідоміших у сфері експериментальних хореографічних форм в Україні стала «TanzLaboratorium», створена Л. Венедиктовою у 2000 році в Києві.

Хореографічні перфоманси в Україні в умовах сценічних майданчиків, в основному, демонструються під час фестивалів, найбільш відомими з яких є «Гоголь Fest» та «Ze1yonka Fest». Останній переважно орієнтований саме на хореографічні феномени, включаючи перфоманси. Так, наприклад, у квітні 2017 року у рамках «Ze1yonka Fest» було продемонстровано декілька перфомансів: «Спираючись на...» (хореограф Данило Белкін), «Spirited force» (хореограф Анастасія Рембецька), «Дуель. Соло» (хореограф Антон Овчинников) та ін.

Останнім часом танцювальні перфоманси демонструються у ВНЗ України викладачами та студентами спеціальності «Хореографія». У співпраці із закордонними перформерами та самостійно активно діють Марія Бакало, Тамара Максименко, Олександр Рубан, Антон Сафонов, Олена Шабаліна та інші.

У нашій практиці була участь у перфомансі Марини Абрамович «Генератор» (м. Київ), танцювальному перфомансі Олени Шабаліної «Шлях» (м. Харків) та хореографічному перфомансі Олени Мартиненко «Доторкнись серцем до сліз Азова» (м. Бердянськ). Виходячи з власного досвіду, хочеться зазначити, що танцювальний перфоманс - це нова форма сучасного хореографічного мистецтва, яка несе в собі певну філософію, це дослідний процес за допомогою усвідомлення свого тіла, це сучасний танець як простір дослідження світу через пізнання відносин людини з тілом, часом, простором, текстом.

Таким чином, сьогодні в Україні набуває популярності у сучасному хореографічному мистецтві така форма як танцювальні перфоманси. Активно працює плеяда хореографів, демонструючи власні творчі доробки, в основному, на фестивальних заходах, які в нашій країні стають традиційними. Слід зазначити, що перфоманс став невід'ємною частиною сучасного вітчизняного хореографічного мистецтва, який сприяє розширенню зображувального та виражального діапазону хореографії, а також активізує пошуки сучасних комбінацій засобів виразності й синтезованих форм.

Список використаних джерел

1. Беляков Н. Е. Перформативный аспект хореографии начала XXI века / Н. Е. Беляков // Международный студенческий научный вестник. - 2015. - №6

[Електр. ресурс]. - Режим доступу: [http://www.eduherald.ru/ru/article/view?id = 14296](http://www.eduherald.ru/ru/article/view?id=14296).

2. Венедиктова Л. Емансипований глядач / Лариса Венедиктова // Курбасівські читання. - 2014. - № 96. Пост-некласична наука. - С. 142 - 152.

3. Матвейчук М. До проблеми тілесності в сучасному танці / Мар'яна Матвейчук // Студії мистецтвознавчі. - 2015. - Число 1. - С 64-69.

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ

ИННОВАЦИОННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРИ ИЗУЧЕНИИ МАТЕМАТИКИ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

Белова М.А, канд. физ. – мат. н., доцент,
Белоусова С.В., канд. физ. – мат. н., доцент,
Ковальчук Т.В., канд. физ. – мат. н., доцент,

Киевский национальный торгово-экономический университет, Киев, Украина

Реформирование системы высшего образования в Украине, начавшееся с момента получения державой независимости, влечет за собой изменение содержания образования новыми материалами, внедрения современных инновационных технологий обучения с высоким уровнем информации учебного процесса.

Для подготовки высококвалифицированных специалистов, конкурентоспособных на мировом рынке труда необходимо обеспечить достойный уровень обучения студентов. При этом важную роль в реформировании образования занимает развивающийся процесс информатизации, который позволяет широко использовать инновационные образовательные технологии. Математике отводится значительное место в системе подготовки специалистов различных направлений в высших учебных заведениях, для которых математические знания носят профессионально значимый характер. Однако всем студентам необходимо приобрести умение анализировать ситуацию, выделять суть вопроса, владеть логикой рассуждений, обобщать статистический материал, правильно интерпретировать ситуацию. Все эти качества развиваются в процессе изучения высшей математики.

В целом в Украине не сформирован институт виртуального образования. Актуальной является проблема обоснования, разработки и экспериментальной проверки эффективности компьютерно-ориентированных методических систем обучения математическим дисциплинам в университетах, использование которых позволит активизировать учебно-познавательную деятельность студентов и повысить уровень их математической подготовки за счет применения новейших информационных и педагогических технологий.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДИЗАЙНУ ІНТЕР'ЄРІВ

Белова Ю.Ю., к. пед. н., доцент
Артюх Євген, студент

Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

У сучасному світі відбувається об'єктивний процес проникнення комп'ютерних технологій в усі сфери життєдіяльності людства, засоби інформатизації дедалі інтенсивніше входять у навчальний процес старшої школи.

Учені-педагоги зазначають, що особлива роль у процесі естетичного становлення дітей відводиться навчанню дизайну в системі трудової підготовки в школі. Так, зокрема, в основу структури змісту освітньої галузі "Технологія" покладено логіку взаємодії людини з технологічним середовищем, а саме логіку дизайну – проектувальної діяльності [1].

Така діяльність має за мету формування в учнів естетичних і функціональних якостей предметного середовища, а в більш вузькому розумінні – логіку художнього конструювання. Естетичне ж виховання здійснюється на основі органічного поєднання процесів навчання учнів дизайну з мистецтвами та технологіями. У зв'язку з цим сьогодні набуває важливого значення проблема здійснення дизайну інтер'єра у системі профільного технологічного навчання.

Дизайн інтер'єру – порівняно нова для України дисципліна. Вона вимагає від учнів базових знань з історії дизайну, типології громадських та житлових споруд, основ композиції, існуючих архітектурних стилів та вміння користуватися ними в практиці проектування. Учні послідовно знайомляться з інтер'єрами різних типів громадських та житлових приміщень – від простих до більш складних, поступово охоплюючи всі стадії проектування [2].

Вивчення основ дизайну інтер'єру здійснюється через проектно-технологічну діяльність учнів, практичним результатом роботи яких має бути проект, що складається із: розробки дизайну кімнати за допомогою тривимірного комп'ютерного моделювання та макета кімнати, оформленого учнем за власноруч розробленим проектом. Великий інтерес учнів викликає можливість використання сучасних електронних програм для проектування та дизайну інтер'єрів жилих приміщень (VisiCon, FloorPlan 3D, PRO100 чи KitchenDram).

На підставі нашого дослідження можна зробити висновки, що використання тривимірного комп'ютерного моделювання дизайну інтер'єрів на уроках технологій сприяє кращому засвоєнню знань, формуванню певних умінь та навичок при роботі з програмним середовищем та забезпечує індивідуальну роботу учнів.

Література:

1. Стешенко В. В. Особливості профільної підготовки учнів за напрямком "Основи дизайну" / В. В. Сташенко // Сташенко
2. Олійник О.П. Основи дизайну інтер'єру : [навчальний посібник] / О. П.Олійник, Л. Р. Гнатюк, В. Г. Чернявський. – К. : НАУ, 2011. – 228 с.

СТРУКТУРА ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК З ПРОЕКТУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

Доцент, канд. педагогічних наук Белова Ю.Ю.,
Доцент, канд. педагогічних наук Онищенко С.В.
Бердянський державний педагогічний університет
м. Бердянськ, Україна

Закінчуючи навчання, сучасний вчитель технологій, як фахівець з частково інженерною освітою має бути готовим до проектувальної діяльності.

Аналіз досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми свідчить про те, що сучасному фахівцеві в галузі інженерії дуже необхідно мати науковий кругозір та міцні знання в суміжних дисциплінах. Сучасні вчені (І.Бендера, Ю.Жидецький, О.Коваленко, І.Ковальчук, І. Козловська, М.Корець, М.Лазарєв, В.Онищенко, В.Сидоренко, М.Чапаєв та ін.) вважають, що під час навчання у вузі необхідно формувати у студента ґрунтовну наукову освіту засобами природничих, загальноінженерних та спеціальних дисциплін. Міжпредметні зв'язки цих навчальних дисциплін стають все більш важливими для формування у студентів вмінь та навичок з проектувальної діяльності, яка є складовою їх професійних обов'язків.

Зміст підготовки майбутнього вчителя технологій до інженерної проектувальної діяльності наведено в рис.1.

Також постає завдання визначення структури та змісту проектувальної діяльності майбутнього вчителя технологій, етапів проектувальної діяльності та визначення дидактичних засобів формування проектувальних вмінь та навичок.

В результаті наших наукових пошуків, аналізу методичної літератури та власного досвіду роботи у галузі підготовки фахівців для інженерного проектування ми прийшли до висновків, що виходячи із змісту освітньо-професійної програми та освітньо-професійної характеристики етапами підготовки майбутнього фахівця до інженерного проектування може стати спеціально організований навчальний процес, що наведено у схемі (рис.2).

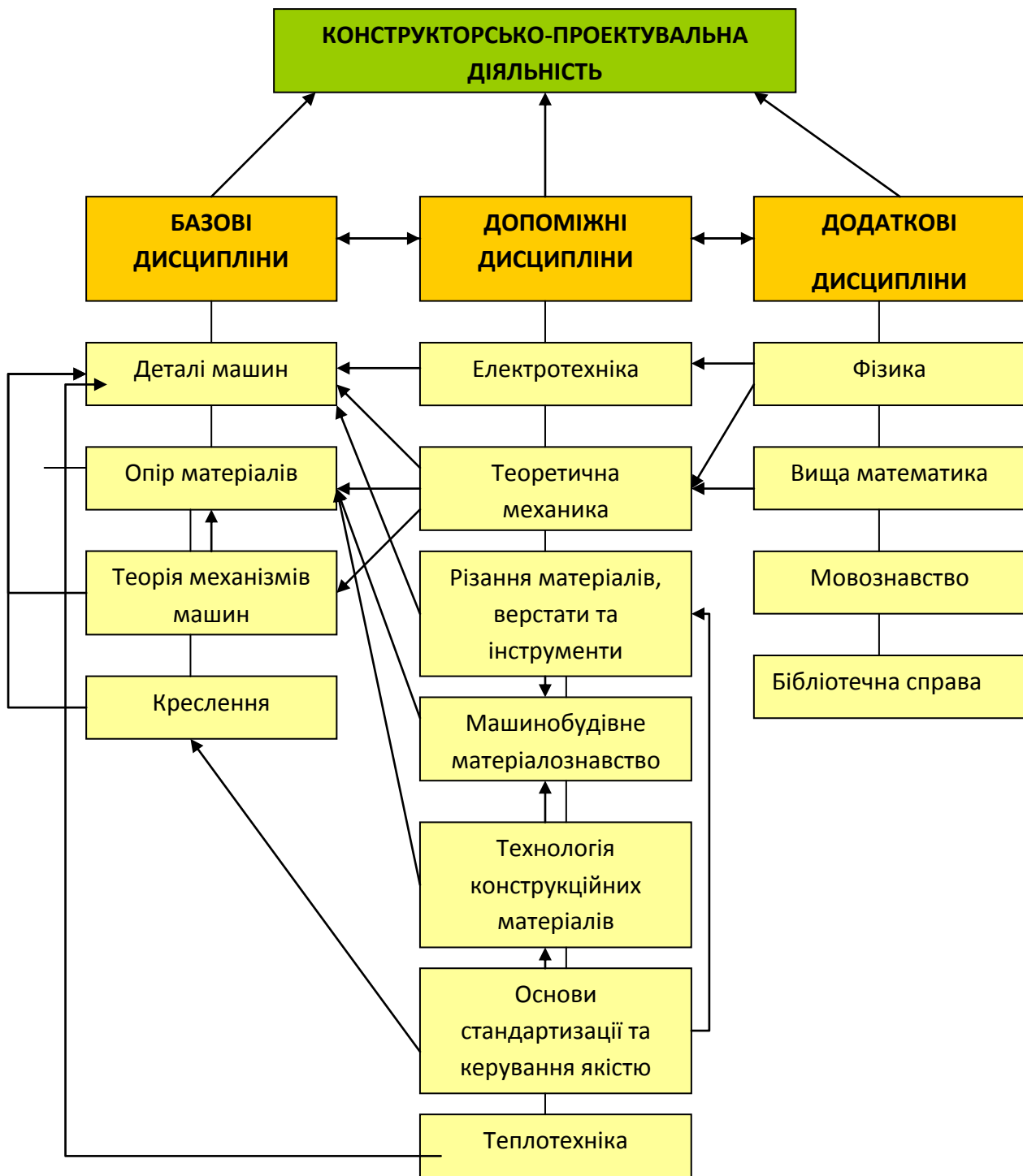

Рис.1. Міждисциплінарна структура та класифікація дисциплін формування проектувальних вмінь у галузі інженерного проектування.

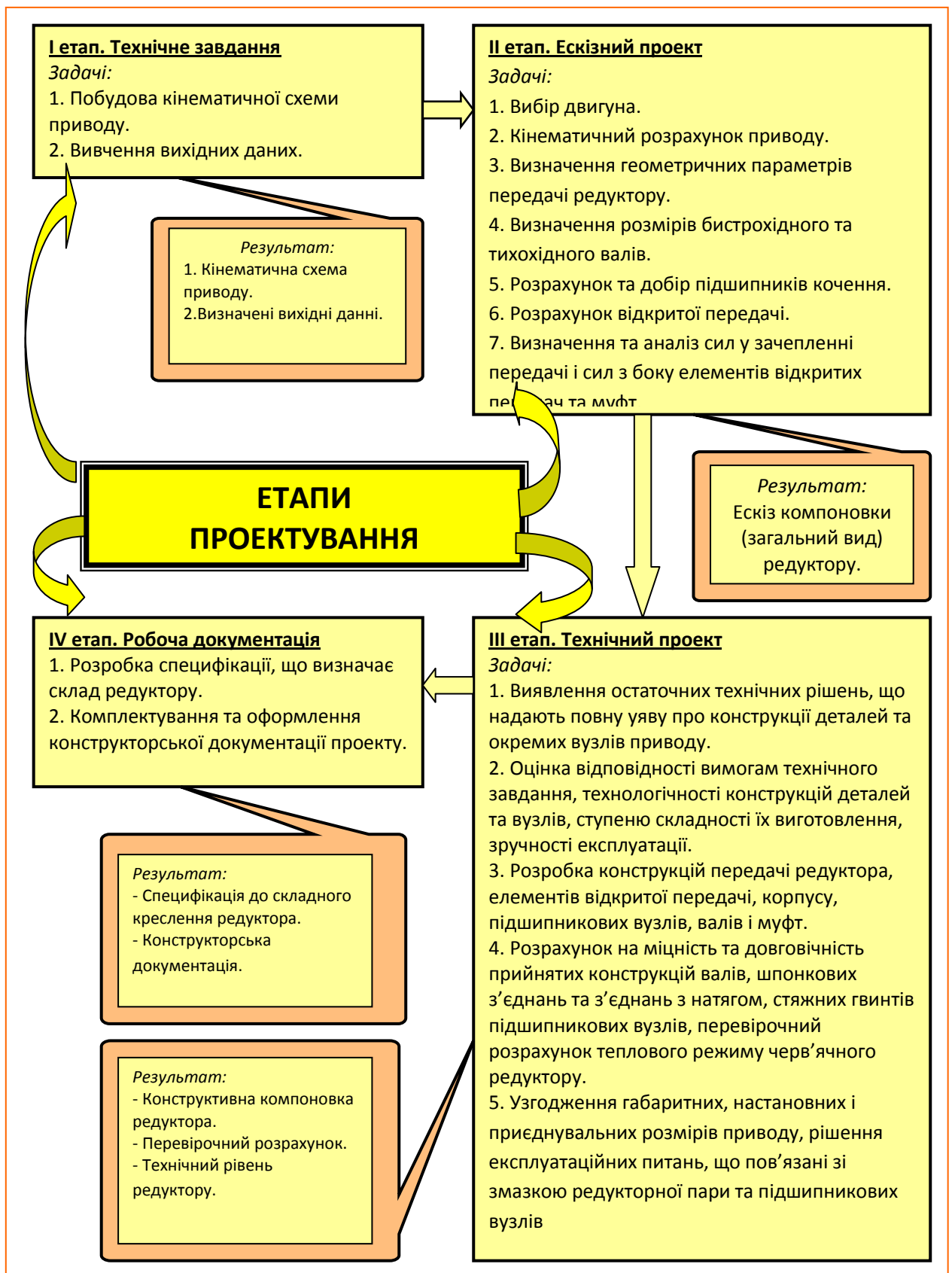

Рис. 2. Етапи проектування

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА НАВЧАЛЬНУ УСПІШНІСТЬ ПІДЛІТКІВ

Богдан М.С., співробітник кафедри психології;

Карацупа В.В., студент 2 курсу

Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Соціальні мережі як особлива форма інтерактивної взаємодії та пошуку нової інформації набуває дедалі більшої популярності, особливо серед користувачів підліткового віку. У зв'язку з цим, актуальним є вивчення їх впливу на різні аспекти соціального життя та психічного стану підростаючого покоління (Покальчук О.В., Іванов М.С., Кузнецова Ю.М., Чудова Н.В., Бутрова Н.М., Цариценцева О.П., Медведева І.А., Маркер К., Гнамбс Т., Апфель М.). Досліджуючи особливості такого впливу, важливим є визначення причин активного використання соціальних мереж сучасною молоддю.

За даними опитування GlobalWebIndex серед користувачів соцмереж віком від 16 до 64 років найпоширенішими причинами звернення до таких ресурсів є: бажання володіти інформацією про життя друзів – 55% користувачів; бажання володіти інформацією про останні новини та події – 41%; прагнення згаяти вільний час – 41%; пошук розважаючого контенту (відео, музика, статті) – 39%; бажання поділитися власними думками – 39%; обмін з іншими користувачами фото- та відеоматеріалами – 38%; прагнення соціального прийняття (використання соцмереж через те, що друзі їх використовують) – 36%; підтримка зв'язку з близькими та друзями – 33%; пошук нових друзів – 32%; бажання поділитися подіями повсякденного життя – 27% [1].

Особливого поширення соціальні мережі отримують серед користувачів підліткового віку. У зв'язку з цим, окремий напрям досліджень складає взаємозв'язок особливостей використання соцмереж підлітками з їх успіхами у навчанні.

З цією метою, у 2017 році німецькими дослідниками (К. Маркер, Т. Гнамбс, М. Апфель) за сприяння Німецького Наукового Фонду було проведено метааналіз 59 наукових робіт, присвячених даному питанню. Метааналіз – об'єднання результатів декількох досліджень методами статистики з метою перевірки однієї або декількох взаємопов'язаних наукових гіпотез [2].

В процесі даного дослідження аналізувалися особливості використання підлітками соціальних мереж Facebook, Instagram і Twitter (а також в популярних в Китаї мережах Weibo і Renren). Вибірку склали близько 29337 тинейджерів. Під час проведення мета аналізу, враховувалася кількість часу перебування підлітків он-лайн протягом дня, активність спілкування в соцмережах та частота розміщення нових записів на власних сторінках. Окремим напрямом дослідження було вивчення особливостей використання підлітками соціальних мереж під час виконання ними домашніх завдань.

Результати дослідження показали, що активне використання підлітками ресурсів соціальних мереж, пов'язаних з навчанням (наприклад, спеціалізовані групи для обміну інформацією) сприяло покращенню їх оцінок. Разом з тим,

зниження академічної успішності спостерігалось у підлітків, які під час навчання або підготовки до нього зверталися до соцмереж в особистих цілях. Також погіршення оцінок було виявлено у підлітків, які постійно перебували он-лайн та часто розміщували нові записи в аккаунтах. Загалом, час, який школярі витрачали на навчання протягом дня, виявився приблизно однаковим незалежно від того, як часто вони зверталися до соціальних медіа.

Таким чином, було виявлено як позитивний, так і негативний зв'язок. Разом з тим, покращення або погіршення навчальної успішності підлітків – активних користувачів соціальних мереж було незначним. Виходячи з цього, німецькі дослідники (К. Маркер, Т. Гнамбс, М. Аппель) дійшли висновку, що активне використання соціальних мереж має незначний вплив на навчальну успішність підлітків. При цьому, залежно від мети використання школярами Інтернет-ресурсів, соціальні мережі здатні як покращити, так і погіршити результативність їх навчання. Також автори зазначають, що батькам не варто забороняти підліткам користуватися соціальними медіа – навпаки, розуміння і обговорення їх оптимального використання може поліпшити відносини в родині.

Таким чином, можна зробити висновок, що соціальні мережі за умови їх оптимального та доцільного використання, можуть стати ефективним інструментом в оволодінні підлітками новими знаннями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Abu-Shanab E. Влияние социальных сетей на успеваемость учащихся [Электронный ресурс] / E. Abu-Shanab, H. Al-Tarawneh // Международный журнал Интернет-обучения и технологий обучения. – 2015. – 10. – С. 49-59. – Режим доступа: <https://doi.org/10.4018/IJWLTT.2015040104>
2. Marker C. Active on Facebook and Failing at School? Meta-Analytic Findings on the Relationship Between Online Social Networking Activities and Academic Achievement [Электронный ресурс] / Caroline Marker, Timo Gnamb, Markus Appel. – Режим доступа: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10648-017-9430-6>

ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРЕДМЕТНИХ ДИСЦИПЛІН

Білоусова Н.В., канд. пед. н., доцент;

Бондар І.В., магістрант

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин, Україна

У сучасних умовах вирішується проблема передумов набуття та розвитку у дитини самостійності, які закладаються ще у ранньому дитинстві, однак, лише починаючи зі шкільного віку, самостійність стає системною та усвідомленою. Характерна особливість інноваційної освіти – надання пріоритету формуванню в учнів суб'єктної позиції, що виявляється у бажанні й здатності самостійно вчитися, критично мислити, опрацювати різноманітну інформацію,

застосовувати нові знання на практиці, прагнути до самоосвіти та саморозвитку. Саме тому, це питання є актуальним для сьогодення.

Метою цієї публікації є дослідження процесу формування самостійності учнів під час вивчення предметних дисциплін, а також надання практичних рекомендацій.

Формуванню і проявам самостійності школярів присвячено багато психологічних та педагогічних досліджень. Цю проблему розглядали вітчизняні психологи та педагоги, зокрема Х. Алчевська, Л. Аристова, Л. Виготський, Є. Голант, Т. Лубенець, А. Макаренко, П. Підкасистий, С. Русова, О. Савченко, М. Савчин, Г. Сковорода, Г. Смотрицький, В. Сухомлинський, К. Ушинський, І.Г.Песталоцці, М. Монтесорі, А.Г.Дістерверг, І.А Зимня та інші.

Вагому роль у вихованні самостійності відіграють педагоги шкільного навчального закладу. У цій роботі важливо врахувати індивідуальні психічні та фізіологічні особливості кожної дитини.

На нашу думку у своїй роботі кожен вчитель може використовувати напрацювання та спиратися на одну з прогресивних гуманних систем виховання – систему Марії Монтесорі. Саме вона є моделлю особистісно орієнтованого підходу до навчання й виховання.

Особливість педагогіки Монтесорі полягає у вірі у кожную дитину, в ідеал вільної, самостійної, активної особистості, у прагненні виключити будь-який авторитарний тиск на особистість, яка формується, надати дитині усвідомлену свободу. На думку Марії Монтесорі, вільна діяльність та вільний прояв особистості дитини, означають свідоме самоуправління дитиною власною діяльністю, а не виконання дій на вимогу вчителя. Досвідом своєї роботи Марія Монтесорі довела, що в кожній дитині наявний природний внутрішній потенціал, який лише у взаємодії з навколишнім середовищем та за наявності свободи і самостійності може повноцінно розвиватися [1].

Під час вивчення предметних дисциплін діти можуть виконувати безліч завдань самостійно. Вчитель має навчити робити їх уважно та якісно, також має зацікавити дітей до виконання будь-якої роботи. Учні можуть проявити свою самостійність під час дискусій, висловлюючи свої власні думки, самостійного вибору, виконання індивідуального завдання, під час проектної діяльності, дослідження, виконання доручень і т. д.

Також вчитель має формувати в учнів навички правильного поведіння з речами: навчити правильно переносити стільця, безшумно ставлячи на підлогу, переставляти з місця на місце різні предмети, тримати у порядку фарби та інші приладдя для занять, мити пензлики після малювання, мити дошку після уроку, слідкувати за квітами, за порядком у класі, прибирати своє робоче місце. Кожного дня змінюючи чергових по класу, які слідкують за порядком, вчитель привчить кожного учня до самостійності. Самостійність молодшого школяра – це коли дитина вміє приймати рішення, самостійно ставити перед собою завдання, обираючи шляхи їх вирішення.

II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)

Під час навчання школяр має виконувати такі дії, які допоможуть цьому стати самостійним:

- самоконтроль – учень навчається контролювати та зіставляти свої можливості і дії, порівнюючи їх з результатами з наведеними попередньо вчителем зразками;
- само оцінювання – дитина фіксує відповідність чи невідповідність своїх результатів, знань, навичок та вмінь, відповідно до вимог, які поставлені під час навчання;
- самоорганізація – проявляється під час підготовки до самостійних, контрольних робіт, вивчення навчального матеріалу, виконання індивідуальних, творчих завдань і т. д., це передбачає розподіл часу для виконання завдання, планування організації виконання, перевірки, оцінювання результатів;
- кожен учень має усвідомлювати мету та спосіб навчання, як у школі, так і вдома, що є самостійно усвідомленою, цілеспрямованою навчальною діяльністю.

Під час формування самостійності учнів вчитель має використовувати такі методи та технології навчання:

- проблемне навчання;
- групові технології навчання;
- ігрові технології навчання;
- технологія проектного навчання;
- інтерактивне навчання;
- технологія формування критичного мислення.

Отже, перераховані вище педагогічні умови, засоби, форми організації навчального процесу можуть досить ефективно допомогти вчителю формувати в учнів самостійну діяльність, що допоможе у навчальному процесі. Вчитель має допомогти учневі зберегти унікальність, самобутність, самостійність кожного учня, що допоможе йому у майбутньому житті; навчити виконувати будь-які завдання без допомоги дорослого, і просити її лише тоді, коли є потреба і цьому; навчити самостійно приймати рішення, бути ініціативними; навчити контролювати, оцінювати та організовувати свою діяльність.

Учні мають бути готовими до самостійного відкриття суб'єктивно нових знань і способів діяльності та саме вчитель може навчити їх цьому під час організованої навчально-дослідницької діяльності учнів, для ефективного результату педагог має бути готовим до організації цього виду діяльності в урочний і позаурочний час.

Формування самостійності учнів залежить не тільки від навчальної діяльності, а також від впровадження на уроках ігрової діяльності, під час якої відбувається самопізнання, самовизначення та пошук себе; вона сприяє стимулюванню дитячої фантазії, творчості, уваги; вихованню самостійності, дієвої рішучості; формуванню умінь самоконтролю та саморегуляції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Левківський М.В. Історія педагогіки: Навч.-метод. посібник. Вид. 4-те, Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 190 с.
2. Старицька О. Розвиток інтелектуальної ініціативи засобами інтерактивного навчання / О. Старицька // Рідна школа. – 2006. – № 6. – С. 39–41.
3. Савченко О. В. Формування творчої активності молодшого школяра засобами сучасних педагогічних технологій [Електронний ресурс] / О. В. Савченко // «Учитель року – 2011». – Режим доступу : <http://bibl.com.ua/informatika/5500/index.html> (15.11.2015).
4. Гречко С. Формирование учебной самостоятельности школьников на уроках математики [Електронний ресурс] / С. Гречко, С. Щербатова // Фестиваль педагогических идей «Открытый урок». – Режим доступу : <http://festival.1september.ru/articles/589015> (15.11.2015).
5. Гончарук О. Роль учителя у формуванні самосвідомості учнів початкової школи / О. Гончарук // Молодь і ринок. – 2009. -- № 7. – С. 93–97.

**АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ - МАЙБУТНІХ
ФАРМАЦЕВТІВ ДО САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ**

Бондаренко О.І., викладач фармацевтичної хімії, спеціаліст першої категорії
Бердянський медичний коледж, м. Бердянськ, Україна

Вступ до вищого навчального закладу завжди пов'язаний з включенням першокурсників в нову для них культурну та освітню середу. Саме з цього моменту починається процес соціальної адаптації. Проблема адаптації першокурсників давно досліджується багато і досить широко. Успішна адаптація є одним із завдань інноваційної освіти в Україні.

Студенти-першокурсники, приходячи у ВНЗ відчувають невпевненість у подальших діях, хвилювання перед новим досвідом тощо. Вони мають пристосуватися до умов життя і діяльності згідно з новими соціальними функціями і особливостями роботи ВНЗ. У процесі адаптації їм необхідно подолати низку труднощів. У переважній більшості особистість може подолати їх самостійно, спираючись на власний соціальний досвід. Та все ж і тут необхідна цілеспрямована педагогічна допомога старших.

У нашому медичному коледжі на допомогу підліткам приходять досвідчені викладачі-куратори, які знайомлять студентів з іншими викладачами і навчально-допоміжним персоналом; розповідають про ВНЗ в цілому, про його відділення і підрозділи; проводять екскурсію по медичному коледжу, екскурсію-розповідь про місто Бердянськ, яке є новим і малознайомим для багатьох першокурсників.

У процесі проведення занять викладачі допомагають студентам здолати труднощі, адаптуватися до незвичних форм, методів, видів навчальної роботи, ознайомлюючи з ними студентів.

Після двох місяців навчання кураторами груп проводиться анонімне анкетування першокурсників щодо адаптації. Це анкетування допомагає

**II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
(25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)**

зрозуміти, наскільки підлітки встигли адаптуватися за короткий час до нових умов навчання, спілкування з однокурсниками та викладачами, їх психологічний настрій.

Таблиця 1 – Приклад анкети «Адаптація першокурсника»

1. Ви виявили бажання бути студентами Бердянського медичного коледжу тому що:		
2. Минуло два місяці перебування в коледжі. Ваші загальні враження:		
3. Чи відчуваєте ви різницю, порівнюючи навчання в школі та коледжі?		
Краще, ніж в школі, те, що:		Гірше, ніж в школі, те, що:
4. З яким предметом в коледжі у вас проблеми? Чому?		
Предмет	Зміст вражень	
5. Що вам подобається; що вважаєте корисним для себе з того, що вам пропонують при вивченні певних предметів?		
Предмет	Зміст вражень	
6. Як ви оцінюєте атмосферу, яка склалася у вашій групі?		
7. Ваші взаємовідносини з однокурсниками:		
8. Ви відвідуєте гуртки або спортивні секції? Які саме і де?		
9. Скільки вільного від занять та виконання домашніх завдань часу у вас лишається кожного дня (в середньому)? Як ви цей час використовуєте? На що, на жаль, не вистачає часу?		
Вільний час	На що витрачаєте зазвичай	На що не вистачає часу
10. Чи берете ви участь у суспільному житті групи, коледжу? Чи маєте обов'язки? Вони вас задовольняють?		
11. Хто найбільше допомагає вам адаптуватися в нових умовах життя та навчання?		

За результатами анкетування можна зробити висновок, скільки студентів свідомо прийшли навчатися у медичний коледж, чи свідомо обрали майбутню професію? Чи достатньо доброзичливі студенти один до одного? Чи є у групі проблеми спілкування між одногрупниками, мають чи ні хоча б невелике коло товаришів? Які складнощі у навчанні, спілкуванні з викладачами, побуті?

Своєчасна допомога досвідчених педагогів, переконування у можливості подолання труднощів, оволодіння ефективними методами роботи сприяють формуванню впевненості у успіху у роботі майбутнього фармацевта.

ВПЛИВ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ НА ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Бондаренко Ю.А., доктор педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С.

Макаренка

Богомаз К.С., студентка магістратури, Сумський державний університет імені А.С.

Макаренка

Демократичні процеси в Україні вимагають вироблення нових суспільних вимог до освіти як основи соціокультурного становлення особистості, що пов'язано передусім з якістю освіти, дитиноцентризмом, відкритістю до суспільства, забезпеченням рівного доступу обох статей до різних сфер життєдіяльності [1]. Актуальність нашого дослідження обумовлена насамперед потенційними можливостями дошкільних закладів освіти щодо гендерного виховання дітей та недостатнім їх використанням у навчально-виховному процесі. У сучасних реаліях сьогодення виховання підростаючого покоління повинно відбуватися у відповідності до інтересів держави, національних і культурних традицій та будуватися на наукових розробках психологів та педагогів.

Проблеми визнання самоцінності дитинства, особистісно орієнтоване навчання і виховання, реалізацію культуротворчої функції в новій, розвивально-освітній парадигмі, системний і суб'єктний підходи до гендерної соціалізації дитини на засадах гуманізму та демократизму розглядали в своїх дослідженнях такі науковці, як: Г. Балл, І. Бех, Г. Беленька, А. Богуш, М. Боришевський, В. Васютинський, О. Вовчик-Блакитна, С. Гончаренко, Л. Долинська, І. Загарницька, О. Кононко, В. Котирло, В. Кравець, В. Кузьменко, С. Ладивір, Н. Лисенко, С. Максименко, Н. Ничкало, М. Олійник, Р. Павелків, Т. Піроженко, Т. Поніманська, Ю. Приходько, О. Савченко, О. Сухомлинська, , Т. Татенко, Т. Титаренко, С. Тищенко, Н. Чепелева, М. Чепіль та ін. [3].

Теоретичний аналіз педагогічних досліджень дає підстави стверджувати про те, що хлопці та дівчата по-різному ставляться до навчання, поводять себе під час занять, мають різний рівень знань. Одним із основних аспектів цієї проблеми є гендерні відмінності та формування статевої ролі. Більшість людей вважають, що гендерні відмінності в поведінці викликані лише біологічними відмінностями між представниками різної статі, але вчені виділяють як біологічну, так і психологічну стать. Біологічну стать людина отримує від народження, а психологічна стать, як одна з найважливіших характеристик особистості, формується поступово.

Під психологічною статтю науковці розуміють певні нефізіологічні особливості статевої поведінки, що визначаються соціальними умовами,

культурними чинниками. У кожної людини є свої уявлення про мужність і жіночість, кожна певним чином оцінює свою відповідність статевому еталону.

Представники різних наукових шкіл поділяють думку про те, що гендерні уявлення дітей залежать від змісту «курсу гендерного навчання», яке пропонує суспільство, де вони живуть. Відомо, що функціонування гендерного конструкту може будуватись як на егалітарних (партнерських), так і на домінаторних (традиційних) статеворольових взірцях. Історично успадковану диференціацію сфер діяльності статей: світ чоловіків – світ предметів і речей (предметно-інструментальний), світ жінок – це світ спілкування і взаємин (емоційно-експресивний) – продовжують вважати панівними у настановленнях на призначення статей у сім'ї та суспільстві [1]. Традиційна система відмінностей ролей базується на ідеї взаємодоповнюваності психологічних властивостей статей: хлопчики – сильні, безстрашні, мужні; дівчатка слухняні, боязкі, орієнтовані на догляд, турботу тощо. Отже, можна вважати, що у сучасному суспільстві існують та реалізуються гендерні уявлення й стереотипи, що склалися та культивувалися у людей у процесі історичного розвитку суспільства.

Серед загальних методів виховання є такі, що до статевого виховання більше стосуються, є такі, що стосуються менше, але всі вони, разом узяті, великою мірою визначають наш успіх у вихованні майбутнього сім'янина, майбутнього чоловіка або майбутньої жінки [2]. Не існує особистості без статевої належності, особистості взагалі. Є лише особистість чоловіча й особистість жіноча, і від статевої соціалізації багато у чому залежить майбутня задоволеність життям, гармонійність життєвого світу, рівень самореалізованості людини. І хоча люди дуже різні, кожне тіло, як і кожна психіка, мають у собі обидва начала: чоловіче й жіноче. Формування психологічної статі – це передусім формування ставлення до себе як до чоловіка чи до жінки, це усвідомлення, прийняття власної статевої належності. Стать для формування образу «Я» є першою сходинкою, початковим етапом, оскільки дитина передусім, усвідомлює власне «Я» як «Я – хлопчик» або «Я – дівчинка».

Отже, на сьогодні накопичено достатньо даних відносно концепції гендерного навчання та виховання дітей у педагогічній освіті. Гендерне виховання дошкільників має орієнтуватися на те, щоб діти, ставши дорослими, змогли створити щасливу гармонічну родину. Тому однією з найважливіших умов реалізації цієї мети – подолання розрізненості хлопчиків та дівчаток у дошкільні роки, формування у них дружніх стосунків, культури спілкування, поваги один до одного.

Література

1. Кікінежді О. М. Гендерне виховання дошкільнят : навчально-методичний посібник / О. М. Кікінежді, Т. В. Говорун, І. М. Шульга. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2015. – 192 с.

2. Розвиток дитини-дошкільника: сучасні підходи та освітні технології : монографія / Г. В. Беленька та ін. ; ред. І. І. Загарницька ; Національний

педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. Інститут розвитку дитини. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 272 с.

3. Формування гендерної компетентності дошкільників у процесі організації навчально-виховної роботи за Базовою програмою розвитку «Я у Світі»: методичні рекомендації / за заг. ред. Т. І. Туркот, Херсон; КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради. – 2012. – 48 с.

КОМПОНЕНТИ ДИДАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Боровець О. В., к. пед. н., доцент

Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, Україна

Докорінне та системне реформування загальної середньої освіти – основна мета Концепції «Нова українська школа». Педагог – це людина, без якої реалізувати завдання перебудови системи шкільної освіти неможливо. Вчитель у нових умовах отримує свободу дій, значно ширші можливості для прояву педагогічної творчості та ініціативи, обираючи способи досягнення очікуваних результатів. Він повинен бути здатним до самовизначення та саморозвитку, до конструювання і діагностики освітнього середовища, володіти високим рівнем педагогічної культури, важливою складовою якої є дидактична культура вчителя.

Проблемам сутності, структури, особливостей формування педагогічної культури вчителя присвячено чимало праць вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких О. Бондаревська, І. Ісаєв, В. Сластьонін та інші. Дидактична культура педагога визначається як важливий компонент педагогічної культури і є предметом досліджень В. Гриньова, О. Синчишиної, Н. Фат'янової та інших.

У працях сучасних дослідників дидактична культура педагога трактується як соціорегулятивна підсистема професійно-педагогічної культури, що передбачає самореалізацію особистості педагога в різноманітних видах дидактичної діяльності та педагогічного спілкування [2, с. 286]. Таким чином, дидактична культура вчителя – це інтегрована якість особистості, яка визначає її спрямованість на засвоєння ціннісних орієнтацій у професійній діяльності, постійне вдосконалення дидактичних здібностей, умінь, навичок та їх реалізація у творчій продуктивній професійній діяльності.

Аналіз наукової літератури дозволяє констатувати, що не існує єдиного підходу до визначення компонентів дидактичної культури педагога. Сучасні вчені виділяють такі складові: мотиваційно-ціннісний, інноваційно-технологічний, особистісно-творчий (Н. Фат'янова); ціннісний, когнітивний, інструментальний, результативно-творчий (О. Усов); особистісно-мотиваційний, дидактико-компетентнісний, аналітико-рефлексивний (В. Гриньов) [1].

На підставі вивчених наукових досліджень означеної проблеми ми зміст дидактичної культури вчителя визначаємо як єдність таких компонентів: ціннісно-мотиваційного, когнітивного, діяльнісно-творчого, аналітико-рефлексивного.

Ціннісно-мотиваційний компонент передбачає сукупність мотивів дидактичної діяльності, ціннісних орієнтацій, переконань, усвідомлення необхідності професійного вдосконалення. Цей компонент характеризує активність учителя у дидактичній діяльності, бажання і здатність відмовлятися від стереотипів, критичність і гнучкість педагогічного мислення.

Когнітивний компонент передбачає володіння вчителем системними глибокими знаннями теоретичної і практичної специфіки дидактичного процесу, володіння інформацією про інноваційні форми та методи навчання.

Діяльнісно-творчий компонент характеризує рівень володіння дидактичними вміннями: управляти самостійною пізнавальною діяльністю учнів; доносити учням зміст навчального матеріалу з урахуванням вікових особливостей; навчати школярів оволодівати методами самостійної пізнавальної діяльності; застосовувати різні комбінації засобів та прийомів навчання тощо.

Аналітико-рефлексивний компонент передбачає здатність учителя до аналізу дидактичної діяльності, до порівняння очікуваних та реально досягнутих результатів. Цей компонент пов'язаний із узагальненням і оцінкою власного досвіду та рівня успішності учнів, з'ясуванням причин невдач та труднощів у дидактичному процесі.

Осмислення сутності та змісту означених компонентів дозволяє зробити висновок, що дидактична культура вчителя базується на дидактичних здібностях особистості, сучасному педагогічному мисленні і є важливою умовою ефективної професійної діяльності.

Література

1. Гриньов В. Й. Формування дидактичної культури майбутнього вчителя: автореф. дис. ...к. пед. н.: 13.00.04 / В. Й. Гриньов; Харківський державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди. – Харків, 2003. – 20 с.
2. Синчишина О. А. Сутність і зміст дидактичної культури викладача вищого навчального закладу / О. А. Синчишина // Педагогічний дискурс: зб. наук. праць. – 2012. – Вип. 11. – С. 285- 289.

ВИХОВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ В УЧНІВ 3 - 4 КЛАСІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ

Крамаренко А.М., д-р пед. наук, професор;
Буракова О.О., студентка-магістрантка ФППОМ;
Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Ціннісне ставлення до природи виховується в учнів протягом усього терміну навчання в школі. Воно проявляється в розумінні самоцінності природи, почутті особистої причетності до збереження природних багатств, відповідальності за них, здатності особистості гармонійно співіснувати з природою.

Молодший шкільний вік є сензитивним до освоєння цінностей суспільства, до суб'єктно-непрагматичної взаємодії з природою, оскільки учні початкових

класів характеризуються емоційною чутливістю до проблем навколишнього середовища, синкретичністю сприйняття світу, художнім його освоєнням. Цьому в значній мірі сприяє як власне навчальний процес, так і позакласна робота [2].

Утім, аналіз практики виховання ціннісного ставлення до природи в учнів початкової школи свідчить, що по її закінченні частина дітей недостатньо усвідомлює значимість природи, має нестійкі переконання щодо її збереження, природоохоронні мотиви та вміння виявляються в них несформованими. Серед причин – недостатня увага до позакласної роботи, перш за все, в третій – четвертих класах, коли мають активно укріплюватись природоохоронні мотиви, формуватись відповідна адекватна поведінка, вміння долати імпульсивну поведінку, діяти самостійно тощо [1]. Натомість ціннісне ставлення до природи в молодших школярів формується, як правило, ситуативно, безсистемно, без цілеспрямованого використання можливостей позакласної роботи, хоча на уроках діти чимало читають про природу, пишуть про неї твори, але нерідко продовження такої діяльності не відбувається в позакласній роботі.

Значною мірою досліджена проблема формування в молодших школярів естетичного (Ф. Вольвач, М. Дробноход, О. Зирянова, В. Мясцова, В. Сухомлинський, І. Ярита), морального (С. Іващенко, С. Карпеев, О. Пехота, Л. Симонова, Г. Шевченко), позитивного емоційного (В. Зотов, І. Цветкова) і усвідомленого відношення до природи (О. Винокурова, О. Яковлева).

Технологія виховання ціннісного ставлення молодших школярів до природи уможливлена дотриманням ряду педагогічних умов, головними серед яких ми визначаємо такі:

- врахування особистісного досвіду ціннісного ставлення до природи вчителя й учнів, актуалізація на його основі потреб, мотивів і цілей взаємодії молодших школярів із природою;
- керування операціями пошуку ціннісних об'єктів і явищ природи учнями, їхньої оцінки, вибору й проєкції в поведінці й творчості, розширення суб'єктних функцій молодших школярів;
- інтеграція природничо-наукового й художнього змісту вивчення природи учнями на основі їх чуттєвого досвіду;
- вивчення й застосування учнями творів мистецтва на основі відображеного у них позитивного, суб'єктного, непрагматичного відношення до природи;
- готовність учителів та батьків до застосування позакласної роботи в процесі виховання ціннісного ставлення до природи в молодших школярів.

Відповідно до виокремлених педагогічних умов з метою виконання поставлених завдань спроектовано технологію виховання ціннісного ставлення до природи в учнів 3-4 класів у позакласній роботі, відповідно до якої учні послідовно проходять три етапи роботи:

- корекція емоційно-ціннісних установок на взаємодію з природою;
- розвиток пізнавальних можливостей та пошукового інтересу, збагачення інтелектуальної сфери знаннями дієво-практичного характеру;

- реалізація системи природоохоронних дій.

Емоційно-ціннісний етап передбачає реалізацію мотиваційного та операційного компоненту технології та розширення мотиваційного поля школярів і збагачення особистісного досвіду у спілкуванні з природою. У зміст даного етапу включено корекцію емоційно-ціннісних установок молодших школярів на активну взаємодію з природою.

Інтелектуальний етап передбачав реалізацію змістовного та інструментального компонентів та підвищення рівня екологічної компетентності молодших школярів, розвиток здатності молодших школярів використовувати засвоєні знання у конкретних навчальних ситуаціях. На цьому етапі відбувалося формування у молодших школярів екологічної поінформованості; збагачення інтелектуальної сфери дієво-практичними знаннями про природу і взаємозв'язки у системі "природа-людина-суспільство" дієво-практичного характеру.

Дієво-практичний етап передбачав реалізацію результативного компоненту та включав актуалізацію контактів молодших школярів зі світом природи та екологічної активності молодших школярів. Основна увага зосереджувалась на розвитку в молодших школярів здатності активно захищати, оберігати та відтворювати навколишнє середовище.

У процесі експериментальної роботи було розроблено та апробовано усі теми проектів кожного блоку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барліт О. О. Аксиологічні засади ставлення школярів до природи у вітчизняній педагогічній теорії та практиці (кінець ХІХ – початок ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / О. О. Барліт. – Кіровоград, 2009. – 23 с.
2. Пустовіт Г. Формування особистісного ставлення учнів до природи у психолого-педагогічному контексті / Пустовіт Г. // Рідна школа. – 2006. – № 2. – С. 3 – 6.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕТИКИ ЯК СКЛАДОВОЇ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГО ОРІЄНТОВАНОЇ ООБИСТОСТІ

Крамаренко А.М., д-р пед. наук, професор;
Бучакчійська В.В., студентка-магістрантка ФППОМ;
Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Екологічна етика має головні функції: руйнівну і творчу. Перша спрямована на те, щоб зруйнувати споживацько-утилітарні стереотипи відносин людини з природою, численні антропоцентричні міфи, відмовитися від марнотратних і негуманних способів природокористування. Творчі функції екологічної етики спрямовані на вироблення нового, екологічного світогляду, що дозволяє успішно співіснувати людині і природі [2].

Значний внесок для розвитку екоетики дали вивчення екологічних етичних поглядів різних релігій (екологічна теологія), дослідження етичних екологічних традицій різних народів (екологічна етнографія), а також рух на захист прав тварин. Ще у 1809 р. прем'єр-міністр Англії лорд Ерскін проголосив у палаті лордів "Без жалю до тварин немає істинно гарного виховання, немає істинно доброго серця". У 1822 р. завдяки Ерскіну був прийнятий перший у Європі закон про покарання мучителів тварин.

На початку 70-х років ХХст. екоетику вперше розпочали викладати у філософських курсах вищих навчальних закладів. В університеті штату Вісконсін, цей курс читається з 1971 р. професором Беярдом Келікотом. Починаючи з середини 70-х років екологічна етика виокремилась у самостійну дисципліну, яка найактивніше розвивалась у США, Англії, Австралії, Норвегії та Канаді [42-44]. Вже у 1972 р. Д. Кобб-молодшим (США) була опублікована стаття з екологічної етики "Чи не пізно? Теологія екології". Р. Рутлі у 1973 р. зробив доповідь про екологічну етику на світовому конгресі.

Починаючи з другої половини ХХ ст., видаються спеціальні журнали, присвячені екологічній етиці: у США журнал "Екологічна етика" ("Environmental ethics", 1979, засновник Юджин Харгроув), "Етика і навколишнє середовище" ("Ethics and the Environment", з 1995 р.); в Англії - "Екологічні цінності" ("Environmental values", з 1992 р.); у Канаді - "Сурмач" ("The Trumpeter", з 1983 р.); у Німеччині - "Екологія й етика" ("Okologie und ethic") та ін. Станом на 1981 р. бібліографічний список англоамериканської літератури з екологічної етики нараховував більше 3200 найменувань.

Великий доробок у розвиток екологічної етики внесли роботи таких авторів як: К. Шрейдер-Фречет "Екологічна етика" (1981), Р. Етфілд "Етика й екологічна турбота" (1983), Р. Елліот і А. Гейср "Екологічна філософія" (1983). Т. Ріган "Межа Землі: нові есе з екологічної етики" (1984), Х. Ролстон III "Філософія дикості, що минає" (1986), П. Тейлор "Повага до природи" (1986), Д. Пасмор "Людська повага до природи" (1974) та ін.

Зараз екологічна етика на Заході має більше десятка різних напрямків, що бурхливо розвиваються (звільнення тварин, екоцентризм, екофемінізм, глибинна екологія тощо).

Вперше у світі захист внутрішньої цінності екосистем одержав законодавче закріплення у Законі Нової Зеландії "Про управління природними ресурсами" (1991 р.). Велике значення для ознайомлення громадськості країн із основоположними працями з екологічної етики мало видання у 1992 р. книг "Екологічна антологія" і "Глобальні проблеми і загальнолюдські цінності" (1990 р.), у 1993 р. "Троянда світу" Д. Андрєєва, що містить главу з екологічної етики [1].

Біологічна етика (біоетика) виникла як дослідницький напрям в 70-их роках ХХстоліття. Засновник терміну і автор робіт "Біоетика: міст у майбутнє" (1970), "Біоетика: наука виживання" (1971) американський лікар-онколог В.-Р.Поттер (Van Rensselaer Potter) розумів під біоетикою галузь досліджень, яка повинна об'єднати біологічні науки з етикою для розв'язання у довготривалій

перспективі виживання людини як біологічного виду при забезпеченні гідної якості життя. Він вважав, що нова етика здатна забезпечити виживання людства в умовах подальшого науково-технічного прогресу.

Західні дослідники пов'язують появу біоетики саме у другій половині ХХ століття з: одним із кризових періодів в історії західноєвропейського і американського суспільств, усвідомленням небезпек, що виникають при взаємодії людини і природи на розвинених етапах науково-технічного прогресу;" загостренням глобальних екологічних проблем; виникненням еволюційного, синергетичного та системного підходів у пізнанні.

Головна суперечність біоетики постає з внутрішнього для цієї науки зіткнення біології та етики. Наявність двох коренів ("біо" та "етика") у назві напрямку вказує на причетність до двох галузей знань - про життя і про мораль. Тому сьогодні визначення біоетики є багатозначним. Родоначальники біоетики, американські і західноєвропейські вчені, визначають біоетику як галузь етичних досліджень і як одну із галузей прикладної етики.

У поглядах різних авторів на проблему статусу біоетики немає єдності, проте ці погляди не є і суперечливими. Ми розуміємо біо(еко)етику як новий науковий і етичний напрям, який займається постановкою і розв'язанням певного кола етичних проблем, пов'язаних з маніпулюванням життям на всіх рівнях його організації. До даного кола проблем відносимо: 1) взаємовідносини людини з живою природою; 2) взаємодію людей (вплив одних суб'єктів на інших, на соціальні системи різних рівнів організації).

ЛІТЕРАТУРА

1. Троцька О. С. Біо(еко)етичне виховання: теорія і практика : [монографія] / О. С. Троцька, І. С. Назарко, А. В. Степанюк. – [2-ге вид. перероб. й доповн.]. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ, 2012. – 240 с.
2. 60 годин Землі. Твоє майбутнє – ти обираєш : навч. посіб. для дітей віком 6-12 років/ Patricia Gurry, Tim Gurry та Robert Lewis. – [Електронний ресурс] : Ryebuck Media Pty Ltd , 2015. – 23 с. – Режим доступу:http://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/earth_hour_pack_for_teachers__8_12_years_.pdf

УНІВЕРСИТЕТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

(Буянов П.Г., канд. пед. н, доцент)

Бердянський державний педагогічний університет,
м. Бердянськ, Україна

У ХХІ столітті система вищої освіти у всьому світі зазнає радикальних змін. Під час глобалізації, формування інформаційного суспільства і візуалізації соціальних відносин і повсякденного життя людей вона буде якісно новою та несхожою на її відомі форми.

На сучасному етапі реформування суспільства університети мають стати генераторами суспільних змін, формування та розвитку особистості як суб'єкта культурної, соціально-економічної, громадянської та політичної сфер діяльності. Саме вони в умовах конкурентного середовища XXI сторіччя не мають іншої альтернативи, як змінити уявлення про свою місію та свої завдання.

Крім того, університети зіткнулися ще й з таким серйозним викликом як концепція освіти протягом життя (life-long learning).

При цьому мова йде не лише про необхідність постійно набувати нові знання.

Неперервна мінливість суспільства робить настільки ж мінливою й ідентичність. Тим самим навчання протягом життя виявляється постійним самоконституюванням особистості відповідно до нового соціального оточення, лежить в основі навичок швидкої зміни ролей, особливо з урахуванням все більшого залучення індивіду до віртуального соціального простору і віртуальної соціальної спільноти [2].

Сучасний світ, який швидко змінюється і розвивається навряд чи залишає надію на поступову адаптацію університету до нових обставин. Можна залишитись поза процесів.

Нині відбувається пошук параметрів, які визначатимуть специфічність сучасного освітнього простору вишу, пошук форм освіти, адекватних ситуації, яка склалась.

Аналіз деяких сучасних тенденцій у системі освіти дозволяє певним чином визначити риси майбутнього університету.

Сучасні науковці виділяють такі світові тренди реформування вищої освіти [1]:

1. Впровадження ефективного академічного менеджменту, що тягне за собою агресивну ринкову поведінку, як всього вузу, так і його структурних підрозділів.

2. Діяльність професорсько-викладацького складу описується в термінах менеджерської діяльності. Вона визнається успішною за критеріями конкурентоздатності: залучення грантів, індексу цитування, участі в успішних PR-проектах, рекламної діяльності вузу. Тут же: відомість, популярність, співпраця із засобами масової інформації.

3. Домінування адміністратора, академічного менеджера над професорсько-викладацьким складом. Потенціал/капітал/ресурс університету визначається його конкурентними можливостями в сфері надання освітніх послуг. Відносини «викладач-студент» вибудовуються значною мірою в ключі клієнтальних відносин із боротьбою за студента.

4. Інноваційність.

Університет з плином часу розкриватиметься все новими сторонами, розгортатиметься в усі більш широкому різноманітті своїх практик, які необхідно аналізувати, виявляти тенденції їх розвитку, концептуально осмислювати,

коригувати з тим, щоб університет виконував своє традиційне призначення – бути доменом духовного, інтелектуального буття людства.

Література

1. Калинина Н. Н. Трансформация идеи университета: вызовы времени и ответы академического сообщества / Калинина Н. Н., Сапунов М. Б., Тебиев Б. К. // Экономика образования. – 2012. – № 4. – С. 13 – 29.
2. Миненков Г. Университет в современном мире: вызовы и возможные ответы. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://newsletter.iatp.by/ctr6-12.htm>.

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Вертипорох Д.Я., канд. пед. н.
Бердянський державний педагогічний університет,
м. Бердянськ, Україна

Активна реформаторська діяльність у вітчизняній освітній галузі, зумовлена переходом України на європейські стандарти якості освіти. Особливо актуальними є процеси модернізації технологічної освіти та підготовки фахівців, що відповідають сучасним вимогам стрімкого розвитку інформаційних технологій, адже саме за напрямком підготовки «Технологічна освіта» відбувається суттєве оновлення.

У зв'язку з цим важливим є обґрунтування нових методологічних підходів щодо визначення змісту та впровадження організаційних форм, інноваційних технологій для забезпечення якості підготовки майбутнього фахівця технологічної освіти. Ідеальна модель сучасного фахівця – це професіонал, який орієнтується в освітніх інноваціях, володіє сучасними технологіями навчання, має глибоку ерудицію й культуру, вміє поєднувати фундаментальну, наукову та практичну підготовку, постійно підвищує рівень знань, уміє на практиці організувати пошук напрямку та засобів розв'язання науково-виробничих питань; креативна, творча особистість, яка прагне до саморозвитку та самовдосконалення у професійній життєдіяльності.

Ефективне застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці студентів призводить до виникнення принципово нового освітнього середовища, яке якісно збагачує та доповнює систему традиційних методів і засобів вищої освіти.

Інформатизація освіти спричиняє зміни у співвідношенні різних організаційних форм навчальної діяльності: збільшується частина самостійної, індивідуальної та групової роботи; розширюється обсяг практичних і лабораторних робіт, насамперед пошукового та дослідницького характеру, зростає роль і значення позааудиторних занять. Попри це відсутність комплексного підходу до проблеми використання інформаційно-комунікаційних

технологій навчання з метою модернізації освіти, недооцінка того, що застосування комп'ютера у відриві від інших засобів навчання, поза спеціалізованим кабінетом, не може привести до позитивних зрушень у підвищенні ефективності процесу навчання, спричинило поширення практики використання комп'ютера як засобу, призначеного для „латання дірок” традиційної методики навчання. Такий однобокий погляд на можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання, і комп'ютера зокрема, дискредитує саму ідею інформатизації освіти. Навіть фахівці в галузі освіти розвинених країн на сьогоднішній день не можуть однозначно оцінити наслідки застосування комп'ютера й інформаційних технологій у сфері освіти. І це незважаючи на те, що в їхній системі освіти комп'ютери використовуються набагато довше й більш ефективно, ніж у нас. Фахівці всього світу поки однотайно констатують тільки одне – застосування комп'ютера в цій сфері людської діяльності породило більше проблем, ніж вирішило. Сучасний етап застосування комп'ютерної технології в навчальному процесі полягає у використанні комп'ютера як засобу навчання не епізодично, а систематично, з першого до останнього заняття. Основна проблема при цьому полягає в методиці комп'ютеризації курсу, що має бути засвоєна тим, кого навчають. Можлива або повна перебудова й орієнтація на створення нових комп'ютеризованих курсів, або реалізація методики із частковою комп'ютерною підтримкою курсу.

У зв'язку з бурхливим розвитком мультимедійних засобів навчального призначення назріла необхідність у розробці теоретичної та методологічної системи підготовки студентів педагогічних вищих учбових закладів до використання інформаційних технологій у своїй майбутній професії. Вчитель технології в інформаційному суспільстві перестає виступати перед своїми учнями як джерело первинної інформації. Він перетворюється в посередника, що полегшує її одержання.

На наше глибоке переконання процес інформатизації професійної діяльності вчителя технології є досить вагомим та стрімким у своєму розвитку. Але на ряду зі стрімким розвитком цього процесу виникає багато суперечностей та негативних факторів. Саме тому наші подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на пошук найбільш продуктивних шляхів та методологічних аспектів впровадження інформатизації в освітній процес.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Дубровська Л., канд.пед.наук, доцент кафедри педагогіки;

Висовень А., магістратка

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м.Ніжин, Україна

Затвердження концепції «Нова українська школа» стало поштовхом до реформування системи початкової освіти, зокрема передбачено розробку

оновленого стандарту початкової загальної середньої освіти та навчальних програм для 1-4 класів на засадах компетентнісного підходу.

Слово «інтерактив» прийшло до нас з англійської мови від слова «inter» взаємний і «act» діяти. Інтерактивне навчання - це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачену ціль - створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчує свою успішність та інтелектуальну спроможність [5;с.89].

Інтерактивні технології навчання - це процес, що ґрунтується на взаємодії, діалозі, де учень є суб'єктом взаємин, бере активну участь у навчанні самого себе та однокласників, розбудовує свій індивідуальний стиль пізнання. Інтерактивному навчанню притаманні такі риси: взаємодія учнів, діалог, полілог, організація освітнього середовища спілкування, активність учнів, опора на їхній суб'єктний досвід, комфортні умови навчання, набуття знань спільними зусиллями з можливістю оцінки і контролю, взаємооцінки і взаємоконтролю, самооцінки і самоконтролю, де потреба в самооцінці і в самоконтролі стає внутрішньою потребою кожного учня[6;с.9].

На думку О.Г. Бражнич, педагогічні умови є сукупністю об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети [2;с.48].

В.І. Андреев вважає, що педагогічні умови - це результат «цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів (прийомів), а також організаційних форм навчання для досягнення цілей» [1;с.124].

Отже, вчені-дослідники визначають педагогічні умови як сукупність об'єктивних можливостей, що забезпечують успішне вирішення поставлених завдань [3;с.75] або як функціональну залежність суттєвих компонентів педагогічного явища від комплексу об'єктів (речей, їх станів, процесів, взаємодій) у різних проявах [2;с.51].

На ефективність процесу використання інтерактивних засобів навчання учнів початкової школи впливають такі фактори:

- стан соціально-психологічного клімату в учнівському колективі;
- рівень професіоналізму педагогічного колективу навчального закладу;
- наявність науково обґрунтованого, професійно спрямованого плану навчально-виховної роботи;
- індивідуальні здібності учнів;
- здатність вчителя до ефективного впровадження сучасних освітніх технологій;
- гармонійне поєднання традиційних форм і методів навчання з нетрадиційними;
- забезпечення позитивної мотивації в учнів ;
- створення середовища, яке формує власну думку та особистість учня загалом.

Використання інтерактивних методів навчання на уроках в початковій школі допомагає досягнути триєдиної мети навчання: навчальної, розвивальної та виховної. Тому, особливу увагу вчителю слід звернути на педагогічні умови в яких будуть використовуватись інтерактивні засоби навчання. Для ефективності освітнього процесу, слід забезпечити дотримання всіх педагогічних умов, як зовнішніх, так і внутрішніх.

Список використаної літератури:

1. Андреев В.И. Педагогика. Учебный курс для творческого саморазвития / Ред. В.И. Андреев. – [2-е изд.] – Казань: Центр инновационных технологий. – 2000. – 600 с.
2. Бражнич О.Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи : дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / О.Г. Бражнич. – Кривий Ріг, 2001. – 238 с.
3. Алексюк А.М. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання : навч. посіб. / А.М. Алексюк, А.А. Аюрзанайн, П.І. Підкасистий, [та ін.]. – К. : ІСДО, 1993. – 336 с.
4. Вербицька О. Інтерактивні методи навчання предметів природничого циклу. / О.Вербицька // Початкова школа. – 2007. - №6. – с.25-27.
5. Гейко І. Використання інтерактивних форм і методів навчання. З досвіду роботи./ І.Гейко //Тема. – 2004. – № 3/4. – С. 229-232
6. Побірченко Н., Коберник Г. Інтерактивне навчання в системі нових освітніх технологій./Н.Побірченко, Г.Коберник//Початкова школа. - 2004. - №11. – С. 8-10.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА З ОСНОВ ТЕХНОЛОГІЙ ХАРЧОВИХ ВИРОБНИЦТВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Гвоздецька Ю. В.

викладач кафедри професійної освіти та технологій за профілями
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м.Умань, Україна

Завдання сучасних вищих навчальних закладів – формування компетентної особистості, яка володіє не лише знаннями, високими моральними якостями і є професіоналом, а й уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи знання і беручи на себе відповідальність за свою діяльність [1].

Компетентісний підхід на разі виступає одним із стратегічних напрямів державної політики України в освітній сфері [2]. В основі компетентісного підходу лежать поняття компетенція та компетентність.

Під компетентністю ми розуміємо сукупність взаємопов'язаних особистісних якостей людини, що формуються та постійно розвиваються у процесі життя та навчання, а під компетенцією ми розуміємо сукупність

професійних знань, умінь, навичок, що формуються у процесі навчання та вміння їх застосовувати у майбутній професійній діяльності.

Нині проблема компетентності носить дещо інший характер. Багато науковців говорять уже не просто про компетентність, а про професійну компетентність як показник відповідності фахівця до вимог професійної праці. Професійна компетентність – це прояв сутності професійної культури фахівця, зміст цього професіоналізму. Відповідно до цих поглядів професійна компетентність і компетентність загальна співвідносяться як частина і ціле [3].

Під професійною компетентністю викладача ми розуміємо сукупність професійних знань, умінь і навичок, мотиваційно-ціннісних, особистісно-діяльнісних та результативних характеристик особистості, які забезпечують здатність успішно виконувати професійні завдання і обов'язки педагогічної діяльності.

Потреба в організації спеціалізованої підготовки викладацьких кадрів для системи навчання робочим професіям почала формуватися у зв'язку з якісною зміною виробничої сфери, що проявилася в підвищенні наукомісткості виробництва, ускладненні і неперервному удосконаленні технології і технологічного устаткування тощо. Це, у свою чергу, об'єктивно зумовило підвищення вимог до професійних характеристик робітників, і відповідно, до якості їх професійного навчання, яке значною мірою, визначається професіоналізмом педагогічних кадрів, що здійснюють це навчання [2].

Викладач з основ технологій харчових виробництв – це викладач професійного навчання в галузі харчування, здатний забезпечити різносторонній розвиток соціально-активної, гуманістично-спрямованої особистості студента; озброєння студентів системою технічних та спеціальних знань, умінь і навичок необхідних у майбутній трудовій діяльності кожному члену суспільства, достатніх для вивчення інших дисциплін, продовження навчання у системі неперервної освіти; формування уявлень про ідеї і методи професійної освіти та її ролі у пізнанні оточуючого довкілля.

У сучасних умовах становлення та розвитку ринкових відносин харчова промисловість перетворилась у могутню галузь народного господарства. На сьогодні харчова промисловість відіграє одну з провідних ролей і в розвитку народного господарства України, вона складається із сільськогосподарського виробництва, підприємств переробки сировини на харчові продукти, в основу яких мають бути покладені безвідходні екологічно чисті технології. Зміни у сфері виробництв харчової промисловості обумовлюють необхідність формування у майбутнього викладача з основ технологій харчових виробництв, який покликаний готувати майбутніх фахівців галузі харчової промисловості, особливих надпрофесійних, а точніше – екстрафункціональних знань, умінь і навичок, властивостей, якостей і здібностей, що забезпечують його професійну мобільність, конкурентоспроможність і соціальну захищеність. Тому, підготовка викладачів з основ технологій харчових виробництв повинна зосереджуватися на оволодінні ними цілісною системою професійних знань, умінь, навичок, досвідом

творчої професійної діяльності, формуванні готовності до вирішення професійних творчих завдань, проявленні інтелектуальних, духовно-моральних, творчих здатностей. Цілком очевидно, що вказані якості повинні ґрунтуватися на його глибокій професійній компетентності, яка в свою чергу може бути забезпечена лише на основі формування в нього знань з відповідного профілю підготовки.

Професійну компетентність викладача з основ технологій харчових виробництв визначаємо як сукупність, взаємопов'язаних якостей особистості, інженерних, психолого-педагогічних та методичних знань, умінь та навичок, що передбачає досконале володіння теоретичними і практичними знаннями у галузі харчових виробництв, навичками та вміннями застосовувати їх, здатності творчо і нестандартно вирішувати проблеми професійно-педагогічної діяльності, нести відповідальність за наслідки своєї роботи, а також професійне зростання шляхом постійного саморозвитку, самовдосконалення та самоосвіти.

Проблема формування професійної компетентності майбутнього викладача з основ технологій харчових виробництв потребує подальшого дослідження як у змістовному, так і в методичному аспектах. Так, недостатнім є наукове обґрунтування змісту навчання майбутніх викладачів з основ технологій харчових виробництв. Потребує також впровадження ефективних педагогічних технологій у процес навчання, що сприятиме кращому розкриттю змісту та формуванню у них професійної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар С.П. Компетентність особистості - інтегрований компонент навчальних досягнень учнів /С.П.Бондар // Біологія і хімія в школі. – К. – 2002. – № 2. – С.8–9.
2. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013 [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/page>. - Назва з екрану
3. Рогульська О.О. Особливості формування іншомовної компетентності / О.О.Рогульська // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : Зб. наук.пр. – Вип. 15 / Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця :ДОВ «Вінниця», 2007. – С.492.
4. Цідило І.М. Теорія і методика підготовки майбутніх інженерів-педагогів до застосування інтелектуальних технологій у професійній діяльності, дис.. док. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль. 2015. – С.528.

ВЧИТЕЛЬ ЯК РЕЖИСЕР ТВОРЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ З УЧНЯМИ

Голік О. Б., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки БДПУ

Педагог не може не грати.
Не може бути педагога,
котрий не вмів би грати...
А.Макаренко

У сучасних умовах трансформації українського суспільства та соціально-економічних перетворень усе більшого значення набуває проблема професійного становлення особистості. Розвиток системи педагогічної освіти акцентує увагу на формуванні вчителя-професіонала, здатного адаптуватися до мінливих умов соціуму, продуктивно реалізовувати інноваційні педагогічні технології, здійснювати в професійній діяльності саморозвиток та самоосвіту.

З цього питання все більше уваги приділяється саме формуванню педагогічної майстерності майбутніх учителів. Ця галузь знань базується на сучасних дослідженнях проблем формування педагогічної майстерності педагога (І. Зязюн, В. Крутецький, Н. Кузьміна, А. Мудрик, О. Пехота, Л. Пуховська, О. Рудницька, В. Сластьонін та ін.), психолого-педагогічних основах теорії формування особистості та її художньо-творчого розвитку

(Б. Ананьєв, Б. Асаф'єв, Л. Виготський, Л. Коган, О. Мазуркевич, С. Раппопорт, Л. Столович, В. Сухомлинський, Б. Теплов та ін.), особливостях аматорського художньо-естетичного процесу (Л. Дорогих, А. Каргін, В. Мазепа, Ю. Петров, Л. Попов, Б. Путілов, Е. Смирнова та ін.).

З огляду на це можна визначити такі основні аспекти поняття "педагогічна майстерність" це синтез:

- професійних знань, умінь, навичок;
- педагогічної техніки;
- майстерності педагога в управлінні собою;
- техніки використання необхідного обладнання в педагогічній діяльності;
- культури мови педагога;
- організації педагогічної взаємодії;
- майстерності педагогічного спілкування;
- педагогічного такту;
- педагогічного вирішення конфліктів;
- майстерності педагога в управлінні освітнім процесом;
- психолого-педагогічного аналізу і оцінці ефективності навчального заняття і виховного заходу.

Однак на сьогодні ще недостатньо розкрито театральну складову педагогічної майстерності майбутнього вчителя.

Пропонуємо розглянути проекцію театральної діяльності на педагогічний процес. На нашу думку, педагог як майстер своєї справи не може бути тільки

актором (тут ми погоджуємося з В.Ц. Абрамяном, який вважає за можливе поєднання двох складових аспектів педагогічної діяльності – педагогічних і психологічних здібностей з виразними та психофізичними здібностями у діяльності актора), він має поєднувати в собі ряд театральних спеціальностей, а саме артиста, режисера, постановника, ведучого тощо. Він є співвиконавцем своєї постанови, тобто уроку. Якщо вчитель – режисер, то учні – актори, які під впливом режисера повинні виконувати певні ролі; якщо вчитель – актор, то учні – глядачі, котрі спостерігають за його діями; якщо вчитель – ведучий, то учні є самостійними одиницями, що можуть проявити власну індивідуальність [1].

Як відомо, всі види виконавства ґрунтуються на поєднанні більш-менш точного відтворення авторського твору і творчого внеску артиста-виконавця. Цей внесок і є трактуванням, інтерпретацією авторського твору, він включає попередню розробку художнього матеріалу в процесі репетицій плюс імпровізації, що народжуються безпосередньо під час виконання. Імпровізаційність полягає й у врахуванні виконавцями особливостей конкретної обстановки – приміщення для виступу, складу аудиторії, загального настрою публіки.

Таким чином, для вчителя складання та проведення кожного заняття потребує творчого підходу, оскільки урок – це завжди різний соціально-психологічний стан класу, різні індивідуальності та відповідно різні схеми проведення уроку, різні методи і технології навчання тощо.

Якщо вчитель – артист, то він має розвинути свою індивідуальність до рівня митця, інакше він не набуде ефективності у формуванні особистості учнів. Відомо, що в товаристві одного виконавця ви проведете цілий вечір – і вам видасться замало, а інший вичерпає себе яскравим виконанням однієї-двох пісень або номерів.

Якщо учні – артисти, то вчитель-режисер повинен враховувати, що учні (як і артисти), крім природних даних, повинні виявляти певну своєрідність, яку режисер зобов'язаний помітити, розвинути до рівня мистецької індивідуальності. Інша справа – яких висот зуміє далі досягти така індивідуальність. Це вже питання честолюбства, працьовитості, розуму і масштабу особистості.

У будь-якому мистецтві обов'язково присутній момент самовираження. Тут режисер – "глина", тобто матеріал, з якого він ліпить свої образи, – це він сам, його особистість, його переживання, думки, враження, доля... Є одна особливість у роботі режисера, – коли вдається досягти образного й емоційного ефекту, що вважається режисерською знахідкою, рішенням, яка багато важить.

Існує таке поняття – молодий режисер. Однак режисер – професія далеко не для юних, бо йому необхідно набути певний досвід, що не дозволить йому ставитись до глядачів як до маси. Розумний, обдарований режисер ясно бачить навіть окремі обличчя в залі, відчуває контакт з ними, спілкується, намагається їх у чомусь переконати.

Майбутній вчитель – це теж режисер. Він має розуміти, що тільки за умов спільної творчості педагогові таланить передати непередаване, тобто несвідоме,

що становить сутність творчості кращих письменників і вчених. Учень, прилучаючись до творчості, стає одним з колективних творців уроку. У цій ролі він мимоволі проникає в атмосферу педагогічної творчості, яка виховує смак, пробуджує естетичні почуття й відроджує до життя митця, котрий спить в душі кожного учня.

Сам факт перебування вчителя в класі й роботи з учнями ще не свідчить, що тут наявний педагогічний процес. Можна вважати, що насправді він виникає в той момент, коли виникають ситуація педагогічної взаємодії та ситуація педагогічного перетворення людини. Якщо реальної взаємодії та реального перетворення немає, то немає й самого педагогічного процесу.

Будь-яка дія режисера, як і вчителя, спроектована на глядача (учня). Тому залежно від того, як уявляє режисер свою аудиторію, що вважає для неї хорошим, а що – поганим, багато в чому залежить напрям його шукань, а в результаті – спрямованість і рівень мистецтва загалом.

1. Абрамян В. Ц. Театральна педагогіка / В. Ц. Абрамян. – К. : Лібра, 1996. – 224 с.

2. Голік О.Б. Педагогічна майстерність: організаційно-управлінський аспект: Навчальний посібник. – Донецьк: вид-во "Ноулідж" (донецьке відділення), 2010. – 242 с.

3. Педагогічна майстерність: Підручник / за ред. І. А. Зязюна. – 3-тє вид., допов. переробл. – К.: СПД Богданова А. М., 2008. – 376 с.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ПРОГРАМУВАННЮ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ

Горбатюк Л.В., канд. пед. н., доцент;

Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ, Україна

Інформатика сьогодні стала однією з лідерів серед навчальних дисциплін у школі. За обсягом годин вона поступається лише математиці та українській мові. І це є нагальною вимогою часу. Також є правильним, що всередині інформатики збільшено кількість годин на змістову лінію алгоритмізації та програмування. Проте тепер перед школою постає проблема підготовки шкільних вчителів інформатики саме в питаннях алгоритмізації та програмування.

Аналіз науково-методичних досліджень з проблем методики навчання інформатики в рамках системи освіти, як вищої, так і середньої, практичної діяльності вчителів і викладачів інформатики дозволив констатувати недостатню підготовку педагогічних кадрів з алгоритмізації та програмування [1, 2].

Ці обставини визначають необхідність постійного вдосконалення методів, засобів та організаційних форм навчання програмуванню студентів педагогічних вишів, що підвищують ефективність подання навчальної інформації, її використання в сфері їхнього практичного досвіду.

Традиційна форма навчання «лекція – лабораторна робота», при якій в ході лекції розглядаються можливості мови програмування, а на лабораторних заняттях студенти виконують завдання на складання програм з використанням розглянутих на лекції можливостей мови програмування, не вирішує проблему якісної підготовки майбутніх вчителів інформатики.

При вивченні теоретичного матеріалу в ході лекційних занять доцільно використовувати такі форми та прийоми навчання: попереднє самостійне знайомство студентів з досліджуваним матеріалом; колективний розбір великої кількості практичних завдань з використанням комп'ютера і мультимедійного проектора; систематичне бліц-опитування (тести, диктанти) на початку кожної лекції; використання мультимедійних презентацій, що пояснює в наочній формі основні поняття; надання студентам після лекції всіх її матеріалів в електронному вигляді.

В ході лабораторних занять ефективними є наступні методичні прийоми:

- виконання навчальних завдань різного типу: складання програми; пошук і виправлення синтаксичних і семантичних помилок в програмі; визначення результатів роботи програми; формулювання вихідної задачі, яку вирішує представлене завдання; оптимізація алгоритму і програми; складання навчальних завдань самими студентами;

- застосування не тільки індивідуальних, але і групових форм організації навчальної діяльності (наприклад, колективна розробка програми, коли кожен студент реалізує частину алгоритму у вигляді певного модуля, потім кожен зі студентів пише головну програму, тобто здійснює складання додатку з розроблених модулів;

- колективно-конверсний спосіб розв'язання завдання: один студент починає розв'язання, потім викладач перериває його і запрошує іншого продовжити розв'язання і так доти, доки завдання не буде повністю розв'язане.

У процесі підготовки лабораторного заняття викладач повинен побудувати дидактично повну систему навчальних завдань, яких має бути достатньо для того, щоб в разі необхідності запропонувати студентам різні їх набори.

Використання розглянутих методичних підходів до організації навчання програмуванню майбутніх вчителів інформатики сприяє формуванню предметної складової професійної підготовки майбутнього вчителя, розвиває абстрактне, логічне та алгоритмічне мислення, опосередковано впливає і на його методичну компетентність, так як зміст і методи навчання у вищі переносяться потім вчителем початківцем в практику його професійної діяльності.

Література

1. Васенко О.В. Підготовка майбутніх учителів інформатики до реалізації основних принципів об'єктно-орієнтованого програмування у навчальному процесі сучасної школи // Молодий вчений. – Харків, 2018. – № 1 (53). – С. 261 – 264.

2. Кривонос О. М. Компетентнісно-орієнтовані завдання в курсі програмування // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. – Київ : НПУ, 2014. – Вип. 47. – С. 138 – 144.

НАСНАЖЕННЯ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Гордієнко Тетяна Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Кожен студент при бажанні здатний отримати необхідні навички для того, щоб досягти прогресивних змін у майбутній професійній діяльності на основі прагнення до фахового зростання, отриманих знань, досвіду майстерного виконання педагогічних функцій, готовності йти на експериментування у своїх діях.

Наснаження більшістю авторів розглядається як термін, який позначає багатовимірний процес, що допомагає людині набути здатності контролювати власне життя, актуалізувавши певні ресурси. Слово також означає надання внутрішньої сили і використання цієї сили [2, с.195].

Коли засоби, вироблені педагогічним мистецтвом, які добре «працювали» раніше, в якихось нових ситуаціях «не спрацьовують», з'являється необхідність дізнатися, чому так відбувається. Саме в цьому контексті окреслюються наукові проблеми, що потребують вивчення і з'являються нові наукові знання про різні аспекти навчання і виховання. Так педагогічна наука постійно виходить із «складних» ситуацій у педагогічній практиці та педагогічному мистецтві, відштовхуючись від них, створює свої наукові предмети і формує об'єкти вивчення.

У розробці техніки наснаження науковці розглядають процес досягнення певної мети як багатокроковий процес набуття особистісної сили, який призначений для досягнення успіху з найменшими затратами [3, с.170].

Тому в техніці набуття особистісної сили шляхом педагогічного наснаження в напрямі формування основ педагогічної майстерності майбутнього вчителя слід акцентувати увагу на враховуванні таких ідей:

- реалізація думок і прагнень студента досягти педагогічної майстерності у професійній діяльності може відбуватися в результаті цілеспрямованих дій по її формуванню;
- для спрямування енергії на реалізацію необхідно вчитися діяти впевнено і динамічно.

Заучування зразків майстерного виконання педагогічної діяльності не приведе до високого рівня педагогічної майстерності. Необхідно у студентів сформувати ціннісне ставлення до професійного зростання і прагнення досягти вершин у професійній діяльності. Тому актуалізується використання ще однієї ідеї в розробці техніки наснаження для самовдосконалення студентів у напрямі формування основ педагогічної майстерності, а саме:

- досягнення будь-якої мети необхідно розпочинати з планування, що дасть змогу оволодіти основами педагогічної майстерності, набути впевненості, використовувати свій інтелект для розвитку особистісних сил і підтримки особистісного зростання [3, с.169].

Окреслений шлях складається з окремих етапів:

- накопичення інформації про сутність педагогічної майстерності;
- ідентифікація себе з образом учителя-майстра;
- визначення обмежуючих факторів, що перешкоджають процесу формування основ педагогічної майстерності під час навчання у ВНЗ;
- конкретизація та візуалізація уявного образу вчителя-майстра;
- узагальнення набутих умінь і навичок майстерного виконання професійних дій;
- визначення найбільш ефективних способів підтримки набутого досвіду застосування основ педагогічної майстерності, що сприятиме формуванню особистісної сили і наснаженню у напрямі професійного зростання [1, с.193].

Отже, у процесі наснаження дії майбутнього вчителя початкової школи у напрямі оволодіння основами педагогічної майстерності мають бути мотивованими, усвідомленими як важливе ціннісне надбання у ході професійної підготовки, спрямованими на досягнення вершин у майстерному виконанні педагогічних функцій.

Література

1. Кривоконь Н. І. Поняття наснаження в аспекті психології соціальної роботи / Н. І. Кривоконь // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – К., 2011. – Т. XIII, ч. 3. – С. 190–198.
2. Сила Т. І. Міждисциплінарний зміст категорії наснаження / Т. І. Сила // Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Серія: Психологічні науки. – 2010. – Вип. 82, Т. II. – С. 194–197.
3. Теличко Н. Роль педагогічного емпайерменту у формуванні педагогічної майстерності вчителів початкової школи / Н. Теличко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – 2013. – Вип. 28. – С. 168–171.

ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Іщенко Н.В. – магістр факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя спеціальності «Початкова освіта».
Науковий керівник: Гордієнко Т.В., кан.пед.наук, доцент кафедри педагогіки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Одне з головних завдань освіти на сучасному етапі – формувати покоління, здатного навчатися протягом життя. Освітнє середовище повинне відповідати

сучасним суспільним запитам і потребам суб'єктів навчання. Головна проблема формування творчої особистості полягає у подоланні суперечностей між здатністю до створення нового творчого продукту, використавши досвід нагромадження знань, умінь і навичок.

Питання творчості, творчих здібностей й творчої діяльності завжди були і залишаються в центрі уваги багатьох учених як вітчизняних так і зарубіжних наукових шкіл. Деяким науковцям вдалось глибше дослідити проблему творчих здібностей у конкретних видах творчості: педагогічній, організаторській, музичній, математичній, технічній, образотворчого мистецтва тощо. У дослідженнях зарубіжних науковців проаналізовано різні аспекти проблеми творчих здібностей: їх природу, компонентний склад, критерії та показники розвитку, методи і прийоми формування.

Прояв і розвиток творчих здібностей є невіддільними від розвитку інших ознак особистості. До цих ознак дослідники відносять: сміливість, незалежність суджень, схильність до заперечення звичного, оригінальність, розумову відкритість, чутливість до нового та незвичного, високу толерантність до невизначених ситуацій, ініціативність, інтенсивну пошукову мотивацію, схильність до самоактуалізації.

Творчі здібності – синтез властивостей і особливостей особистості, характеризуючих рівень їх відповідності вимогам певного виду творчої діяльності і зумовлюючий рівень їх результативності [4].

Творчі здібності – це якості й властивості особистості, які виявляються у синтезі мотиваційної, інтелектуальної, організаційної та комунікативної сторін творчої діяльності, від яких залежить можливість та рівень її успіху [4, с. 199].

Творчі здібності можна поділити на такі групи: розумові здібності; здібності, пов'язані з темпераментом (емоційність); здібності, пов'язані з мотивацією (інтереси і нахили) [2, с. 27].

В. В. Рогозіна у своєму дослідженні, творчі здібності ототожнює з особливим видом розумових здібностей. Особливими вони є тому що можуть створювати мислительну діяльність за межами вимог, відхилятися під час мислення від традиційних норм, генерувати різноманітні оригінальні ідеї та знаходити способи їх практичного вирішення [6, с. 28-30].

Я. О. Пономарьов творчі здібності зараховує до загальних здібностей. Він визначає їх як «ступінь сформованості загальних здібностей для будь-якої форми поведінки, в тому числі і творчої» [5, с. 12].

Серед компонентів творчих здібностей В. О. Моляко виділяє: оригінальність у рішеннях; пошуки нового; наполегливість у досягненні мети; самокритичність і критичність; гнучкість мислення; сміливість і міцність; енергійність [3;10].

Творча навчальна діяльність молодшого школяра – це процес створення нового орієнтованого на оригінальність продукту, в якому учень реалізує творчі здібності. Творчість, творчу діяльність, творчі здібності часто ототожнюють з креативністю. Однією з причин ототожнення цих понять є те, що термін «creativity» запозичений з англійської літератури, означає все, що має

причетність до створення чогось нового, тобто креативність трактується як поняття, синонімічне до творчості [1, с. 14-41].

Розвиток творчих здібностей у процесі навчання молодших школярів залежить не тільки від низки внутрішніх факторів (психофізіологічні та соціальні надбання, інтелектуальний, практичний та емоційний досвід дитини), але і зовнішніх (наявність відповідної системи й навчальних програм, творчого педагога і відповідного розвивального середовища). Тому пріоритетне завдання навчання у початковій школі на сучасному етапі – закласти основу для всебічного розвитку дитини, забезпечити подальше становлення особистості, розвиток її розумових здібностей і, в першу чергу, навчити дітей самостійно і творчо мислити. Школа для дитини є першим соціальним інститутом, де відбувається і опанування культурним досвідом людства і творче перетворення його. Тому потрібно закласти у свідомість школяра переконання, що творчість є цінним і найвищим даром людині, який саме і робить людину людиною.

Один з найпоширеніших засобів і методів розвитку творчих здібностей є гра. Вона не тільки є засобом зацікавлення школярів і створення оптимістично-гуманної атмосфери, але й включає такі елементи як суперництво, лідерство, непередбаченість ситуацій, завзяття. Гра сама по собі є творчим процесом, тому при застосуванні такого методу формуються творчі здібності та паралельно розвиваються загальні. [7, с. 196].

Література

1. Антонова О. Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки // Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012 – С. 14-41.
2. Лук А. Н. Психологія творчества. – М.: Наука, 1978. – 128 с.
3. Моляко В. А. и др. Психология детской одаренности. /Укр. дом «Знание» Украины. – К., 1995. – 83 с.
4. Педагогика : Большая современная энциклопедия / сост. Е.С.Рапацевич. – Мн. : Соврем. слово, 2005. – 720 с.
5. Пономарев Я. А. Психология творчества / Пономарьев Я. О. – М. : Наука, 1976. – 303 с.
6. Рогозина В. Педагогические условия развития творческих способностей на уроке // Воспитание школьников. – 2007. - №4. – С. 28-30
7. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : Підручник для студентів педагогічних факультетів / О. Я. Савченко. – К. : Генеза, 1999. – 368 с.

ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ ДО СЕБЕ

Горецька О.В., канд. психол. н., доцент;
Бердянський державний педагогічний університет
м. Бердянськ, Україна

У період старості «Я-концепція» людини є складним утворенням, що містить інформацію про множену «Я-образів», які виникають на основі самосприйняття й самоуявлення протягом усього життя.

Із зміною системи життєдіяльності людини у похилому віці, корегується її Я-концепція як динамічна система уявлень про себе, які пов'язані із вибірковою пам'яттю, яка, відображаючи події, намагається не порушити основні особистісні позиції та стратегії. Людина зосереджується переважно на позитивних аспектах власної особистості та оточення, уникаючи переживань, що шкодять функціонуванню її «Я» та порушують рівновагу, руйнують цілісність внутрішнього світу та загрожують її здоров'ю.

Разом із загальним зниженням цінності «Я» з віком нарастають чинники компенсації, які дозволяють підтримати стабільність «Я-концепції» старіючої особистості, компенсують зростання негативних характеристик. Серед таких чинників О. М. Молчанова вирізняє: високу реальну самооцінку; зниження ідеальних і досягаємих самооцінок як захист від значного розриву між реальним та ідеальним «Я»; оптимістичне ставлення до власного «Я» та ретроспективний характер самооцінки [1].

Одним із завдань нашого дослідження, вибірку якого склала група з 27 осіб віком від 62 до 78 років, було виявлення особливостей ставлення до себе. У дослідженні було використано методику М. Куна «Хто Я?», яка дозволяє діагностувати змістовні характеристики ідентичності особистості: власне сприйняття людини самої себе. Структура ідентичності внутрішньо суперечлива, вона відображає, з одного боку, прагнення людини до унікальності, з іншого боку, бажання бути зрозумілим і прийнятним значущим соціальним оточенням.

У ході змістовного аналізу виконання методики «Хто Я?» робився акцент на визначенні особливостей статевої та соціальної ідентичності, самооцінки.

Статева ідентичність виступає як центральний змістоутворюючий елемент особистості, оскільки впливає на ціннісно-сміслову сферу, мислення і поведінку людини. Дані аналізувалися за чотирма формами позначення статі: нейтральне, відчужене, емоційно-позитивне та емоційно-негативне.

Серед 27 досліджуваних не було виявлено відчужене ставлення. Переважна більшість ознак 63% носили нейтральне забарвлення (наприклад, жінка, чоловік, людина тощо), 29,7% демонстрували емоційно-позитивне само ставлення (наприклад, цікава жінка, красива жінка, кохана дружина, турботлива бабуся тощо), 7,3% – емоційно-негативне (наприклад, стара жінка, лінивий чоловік тощо). Тобто, більшість людей похилого віку демонструють ознаки позитивного прийняття себе з елементами критичного ставлення до своєї статевої ідентичності.

Проте більшість індивідуальних характеристик проявлялося через описання соціальних ролей, що говорить про усвідомлення специфіки певного репертуару рольової поведінки. Наприклад, «бабуся», «сусідка», «колега», «племінниця», «сестра», «син», «військовий», «колекціонер», «глядач» тощо. Такі варіанти емоційно-позитивного позначення своєї статі говорить про

сформованість позитивної статевої ідентичності, різноманіття рольової поведінки, прийняття своєї привабливості як представника статі, що дозволяє робити сприятливий прогноз щодо позитивного ставлення до себе й успішності встановлення і підтримки взаємин з іншими людьми.

Цікаві дані були отримані стосовно самоопису особистісної ідентичності, під якою розуміють набір характеристик, який робить людину подібним самому собі і відмінним від інших. Наведемо приклади: «світла», «витончена», «допитлива», «працелюбна», «образлива», «спокійна», «мудра», «сильний», «розумний», «незалежний» тощо. Проаналізовані відповіді дають можливість зробити висновок, що у групі досліджуваній збалансоване співвідношення соціальних ролей та індивідуальних характеристик, що говорить про те, що досліджувані усвідомлюють і приймають свою унікальність, а також важливість приналежності до тієї чи іншої групи людей.

Проведена методика дозволяє зробити висновок й про особливості самооцінки людей похилого віку. Самооцінка свідчить про ступінь розвитку в людини почуття самоповаги, відчуття власної цінності і позитивного ставлення до всього того, що входить в сферу її «Я». Самооцінка ідентичності визначалася в результаті співвідношення кількості оцінок «+» і «-», які вийшли при оцінюванні кожної відповіді випробуваними. У 85 % досліджуваних осіб самооцінка адекватна, що свідчить на користь позитивної «Я-концепції» особистості у цьому віці.

Отже, «Я-концепцію» в старості визначає прагнення людини інтегрувати своє минуле, теперішнє і майбутнє, осмислити зв'язки між подіями власного життя. Позитивна і активна «Я-концепція» в старості визначає кращу адаптацію до вікових змін, сучасного життя, пошук нових смислових акцентів у своїй життєдіяльності, формування нових стереотипів поведінки, прийняття себе та факту старіння, розкриття ресурсів для активного життя та збереження психічного здоров'я, продовження особистісного розвитку та оптимістичне ставлення до життя, сповільнює фізичне старіння.

ЛІТЕРАТУРА

1. Молчанова О. Н. Психологический витоукт как механизм стабилизации Я-концепции в позднем возрасте /О. Н. Молчанова // Психология старости и старения : Хрестоматия / Сост. О.В. Краснова, А.Г. Лидерс. – М. : Академия, 2003. – С.162-163.

ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Даннік Людмила Анатоліївна
доцент кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій
факультету фізико-математичної, комп'ютерної і технологічної освіти
Бердянський державний педагогічний університет

Формування соціально активної особистості вимагає використання нестандартних форм педагогічної взаємодії. Однією з таких форм є гра як засіб розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця.

Значний внесок у вивчення питання різнобічного розвитку особистості в процесі ігрової технології внесли педагоги Л.Ананьєва, Ю.Бабанський, Ю.Друзь, Р.Жуковська, М.Кларін, В.Лопатка, П.Підкасистий, С.Шмаков, П.Щербань, Л.Якубовська та інші.

Розробкою і застосуванням ігрової технології в освітньому процесі займалися Г. Абрамова, В.Алапьева, І.Кулешова, Б.Лихачов, Л.Виготський, Г.Селевко, В.Степановича, П.Платов та інші.

Гра – найактивніша форма людської діяльності. Гнучка система навчальних ігор дозволяє навчатися з цікавістю, а від можливості вибору ігор цей інтерес тільки зростає. Ця модель навчання, в порівнянні з традиційною, перспективніша. Гра, що проводиться по схемі учень-вчитель-учень, дозволяє учням самостійно обирати свій шлях розвитку, можливо, роблячи це несвідомо, інтуїтивно, а вчитель виконує роль каталізатора. Його вміння і знання допомагають учням розвиватися швидше [1].

На відміну від ігор взагалі, педагогічна гра має істотну ознаку – чітко поставлену мету навчання й відповідні їй педагогічні результати, які можуть бути обґрунтовані, виділені в явному вигляді й характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю. Ігрова форма занять створюється на уроках за допомогою ігрових прийомів і ситуацій, що виступають як засіб спонукання, стимулювання до навчальної діяльності.

Уроки по ігровій методиці істотно підвищують інтерес учнів до предмету, дозволяють їм краще запам'ятати формулювання, визначення, «розкріпачують» учня, його мислення.

На уроках трудового навчання виділяють п'ять основних груп ігор:

- настільні ігри (ребуси, кросворди і ін.) містять елементи змагання, проводяться за правилами, розвивають увагу, кмітливість, спостережливість і потребують від учнів прояву зацікавленості;

- дидактичні ігри проводяться для узагальнення знань учнів про конкретні об'єкти і процеси зі змісту трудового навчання, мають тривалість 5-10 хвилин;

- рухливі ігри потребують від учнів програвання певних сюжетних ролей за визначеним сценарієм і застосовуються для поглиблення і закріплення навчального матеріалу;

- ділові ігри активізують навчальну діяльність учнів цікавим сюжетом особистою участю учнів, розвивають реальну фантазію, вчать міркувати і можуть бути тривалими в часі;

- інтелектуальні ігри вимагають від учнів активної пізнавальної діяльності і проводяться у вигляді шарад, головоломок, відгадування загадок з елементами проблемності, які підтримують зацікавленість школярів [2].

Основними вимогами до організації ігор в трудовому навчанні є активність, творчість, змагальність, зацікавленість та задоволення учасників від гри.

Вибираючи вид гри, вчителю трудового навчання необхідно враховувати навчально-виховні завдання уроку, зміст навчального матеріалу підготовленість і вік учнів.

Таким чином, ігрове навчання – це активна пізнавальна діяльність в ігровій формі, в процесі якої учні під керівництвом вчителя, являючись учасниками імітаційно-ігрової ситуації, виявляючи ініціативу, самодіяльність, оволодівають знаннями, вміннями, навичками, виробляють активну життєву позицію і творчий стиль діяльності.

Правильно організована на уроках трудового навчання ігрова діяльність розвиває в учнів пам'ять, увагу, стимулює розумову діяльність, формує пізнавальний інтерес до трудового навчання, а також успішно долає пасивність учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дидактичні ігри на уроках обслуговуючої праці: Навчально-методичний посібник / Ю.С. Кулінка, Л.О. Савченко, Н.В. Волкова // – Кривий Ріг. – 2010. – 177 с.
2. Теорія і методика навчання технології: [навч. посіб.] / [за заг. ред. О.М.Коберника]. – Умань: ФОРМ Жовтий О.О., 2014. – 480 с.

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЇ В СТАРШИХ КЛАСАХ ЯК СТИМУЛЮВАННЯ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дмитро Духно, магістрант
Наук. керівник: Л.А.Даннік, к.п.н., доцент (БДПУ)

Актуальність дослідження. Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні, світові тенденції гуманізації, інтеграції та глобалізації суспільства визначили нові пріоритети розвитку освітньої галузі. Одним із головних напрямів модернізації освіти в Україні є створення якісно нової школи – школи життєтворчості й самореалізації особистості, в якій утверджується бажання і вміння навчатися впродовж життя.

Накопичення знань у їх традиційному розумінні певною мірою втрачає своє значення як мета освітнього процесу. Роль сучасного викладача не в тому, щоб ясніше, зрозуміліше, ніж у підручнику, повідомити учню інформацію, а в тому, щоб стати постановником певної навчальної проблеми, організатором пізнавальної діяльності, у якій головним суб'єктом у системі «викладач-учень» стає саме учень. Цим вимогам повинна відповідати адекватна педагогічна технологія, тобто галузь знання, що включає методи, засоби навчання, теорію їх використання для досягнення цілей, опис та регламентацію дій. У певній мірі вищезазначеним вимогам відповідає проблемне навчання.

Ступінь досліджуваності проблеми. Теорією застосування проблемних методів навчання займалися і займаються багато вчених і практиків: М. Скаткін, І.

Лернер, В. Оконь, Н. Менчинська, М. Данилов, Ю. Бабанський, М. Махмутов, А. Матюшкін, А. Хуторський та багато інших.

Мета дослідження – полягає у теоретичному обґрунтуванні проблемного навчання на уроках технології в старших класах як стимулювання творчої діяльності.

Методи дослідження – вивчення педагогічної і методичної літератури; педагогічний експеримент.

Сутність дослідження. На розвиток творчого мислення учнів впливає безліч чинників, а саме такі, як зміст уроку, майстерність вчителя, методи і прийоми навчання, уміла організація уроку, правильний вибір виробу і т.д.

Розглянемо деякі найбільш ефективні умови, прийоми, й методи які сприяють розвитку творчого мислення учнів на уроках технології в старших класах. Одним з найбільш ефективних методів, на нашу думку, є проблемний виклад матеріалу.

«Проблемне навчання, – пише М. І. Махмутов, – є навмисна цілеспрямована діяльність вчителя і учнів по постановці навчальних проблем, їх формулюванню, висуненню гіпотез, їх обґрунтуванню і перевірці на практиці» [1].

При проблемному викладі перед учнями висуваються вузлові проблеми і питання. До яких відносять ті, на які учні не можуть відповісти відразу: для цього у них не вистачає якихось відомостей, певної інформації.

На іншу особливість проблемного викладу знань указує М. Н. Скаткін: «Суть його полягає в тому, що вчитель не просто повідомляє кінцеві висновки науки, як не відоме що звідки взяли, але й відтворює в якійсь мірі шлях її відкриття. Поставивши питання, він розкриває внутрішні суперечності, що виникають при його рішенні, міркує в голос, виказує припущення, обговорює їх, спростовує можливі заперечення, доводить істину за допомогою експерименту.» [2].

Таким чином, можуть бути наступні два види проблемного викладу матеріалу:

1. Висунення окремих проблем, постановка проблемних питань, основна мета яких полягає в організації активної діяльності учнів при засвоєнні нових знань. Вчитель ставить перед учнями такі проблеми і питання, які зацікавлюють їх, викликаючи активну розумову діяльність.

2. Висловлюючи зміст теми, вчитель демонструє перед учнями самий шлях наукового мислення, примушує учнів стежити за діалектичним рухом думки до істини, робить їх як би співучасниками наукового пошуку.

Основні висновки. Таким чином, проблемне навчання передбачає послідовні й цілеспрямовані пізнавальні завдання, які учні розв'язують під керівництвом учителя й активно засвоюють нові знання. В організації навчання на проблемній основі найскладнішим є питання створення передпроблемного і проблемного творчого клімату співробітництва викладача, груп, колективу з тим,

щоб легше було вносити (учням і викладачу) проблемні ситуації в освітній процес.

ЛІТЕРАТУРА

1. Махмутов М.И. Принцип проблемности / Энциклопедия профессионального образования: в 3-х т. / Под ред. С.Я.Батышева. М., АПО, 1999. – С.311-314.
2. Скаткин М.Н. Проблемы современной дидактики / М.Н.Скаткин. М.: Педагогика, 1980. – 90 с.

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАУРОЧНІЙ ВИХОВНІЙ РОБОТІ

Канд. пед.наук, професор Коваленко Є.І., Дмитрієва Юлія Олександрівна,
магістрантка.

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Ніжин, Україна

Здобувши незалежність, українська держава перебуває на шляху радикальних політичних, соціальних та економічних перетворень, обравши шлях свободи й демократії, національного відродження, цивілізованої, соціально зорієнтованої економіки, побудови нового громадянського суспільства.

Побудова і розвиток держави неможливі без патріотичного настрою її громадян. Тому на сучасному етапі в Україні патріотичне виховання розглядається як один з найважливіших компонентів політичної соціалізації. Суверенній Україні потрібні громадяни, які мають глибоко усвідомлену життєву позицію. Виховати таких особистостей можна за умови розвитку національної освіти, в якій система виховання та навчання ґрунтується на ідеях народної філософії, засадах української родинної та етнопедагогіки, народознавства, основах християнської релігії, наукової педагогічної думки.

Виховання у молодого покоління почуття патріотизму, активної громадянської позиції у справі зміцнення державності нині визнані проблемами загальнодержавного масштабу, адже відродження України неможливе без пробудження національної свідомості українського народу, насамперед молоді. Патріотизм покликаний дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, пріоритетами якого є громадянська свідомість, моральна та правова культури особистості, національна самосвідомість.

Виходячи з цього, патріотизм на даний час є нагальною потребою як держави, якій необхідно, щоб усі діти стали національно свідомими громадянами – патріотами, здатними забезпечити країні гідне місце в цивілізованому світі, так і особистості, яка своєю діяльністю любов'ю до Батьківщини прагне до формування національної самосвідомості. Варто зазначити, що актуальність патріотичного виховання зумовлюється процесом становлення України як єдиної політичної нації, адже воно покликане

сприяти цілісності, соборності України, об'єднанню різних етносів і регіонів України задля національного відродження, розбудові й вдосконаленню суверенної правової держави і громадянського суспільства [2, с. 154].

Зараз наша країна переживає непрості часи і діти не можуть бути осторонь подій, які переживають вони самі, їхні близькі, родичі, просто знайомі. Сталося багато жахливих подій для українського народу – окуповано Крим, військові дії на Сході, сиротіють діти, матері ховають своїх дітей, дружини втрачають чоловіків, гинуть люди. В багатьох дітей батьки мобілізовані, багато працюють волонтерами, інші беруть участь у громадських акціях, а переважна кількість допомагають безпосередньо переселенцям із Сходу та надсилають допомогу нашій армії. Війна на сході рідної держави за єдність і незалежність нашої держави викликала вибух патріотичних почуттів українців. У сучасних суспільно-політичних умовах, коли Україна ціною життя Героїв Небесної Сотні, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, національно-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді набуває важливого та актуального значення. Сучасні події в Україні актуалізують проблему формування патріотичних почуттів у дітей та молоді. Виховання національно свідомого громадянина, духовно багатой особистості з активною, небайдужою життєвою позицією – обов'язок та покликання сучасної школи. Вважаємо, що, з огляду на виклики сьогодення, основою гармонійного розвитку особистості громадянина України є патріотизм, духовність і моральність [3, с.77].

У різні часи та епохи в усіх цивілізованих державах сім'я, школа, суспільство ставили перед собою завдання – виховати громадянина, патріота своєї країни. Патріотичне виховання сучасного школяра займає одне з головних місць у питанні формування особистості учнів загальноосвітньої школи. Наразі педагогіка і система освіти покликана допомогти становленню громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єднанню українського народу та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві. При цьому потрібно враховувати, що Україна має древню і величну культуру та історію, досвід державницького життя, які виступають потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання дітей. У виховному процесі важливе місце мають посісти народна філософія, народна мудрість, національні ідеї та ідеали, що є тим підґрунтям, на якому зростає національна свідомість, гідність, самоповага [1].

Таким чином на сучасному етапі проблема формування патріотизму набуває особливого значення. Тому обрана тема дослідження «Патріотичне виховання молодших школярів у позаурочній виховній роботі» є досить актуальною.

Список використаної літератури:

1. Державна національна програма "Освіта" (Україна XXI ст.). – К.1994.
2. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання . Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів./ 2-ге видання, доповнене і перероблене.// КИЇВ. - «ВИЩА ШКОЛА». - 2005. - 320 с.
3. Кульчицький В.Й. Філософсько-світоглядні передумови розвитку патріотичного виховання в Україні (історичний аспект)/ В.Й.Кульчицький // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія педагогіка і соціальна робота. - 2013. - №30. - С.76-78.

**ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНОГО
ЦИКЛУ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ**

Добрянська О.М., завідувачка лабораторії природничо-математичних дисциплін
кафедри природничо-математичної освіти КВЗН «Дніпровська академія
неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради, Дніпро, Україна

У сучасних умовах розвитку неперервної освіти в рамках впровадження ключової реформи Міністерства освіти і науки – Нової української школи важливо зосередити увагу на професійному розвитку вчителів природничо-математичного циклу в умовах неперервної освіти.

Це питання актуальне для вчителів природничо-математичного циклу, тому що в більшості міжнародних засобів вимірювання навчальних досягнень досліджують якість математичної, природничої освіти, або інформативно-комунікаційну грамотність. До цих засобів належать: PISA (міжнародна програма оцінки знань та умінь учнів за напрямками «грамотність читання», «математична грамотність», «природничо-наукова грамотність»), TIMSS (міжнародне дослідження якості математичної та природничо-наукової освіти), PIRLS (міжнародний проект «Вивчення якості читання та розуміння тексту»), IEAP (дослідження порівняльної оцінки математичної підготовки учнів), CIVICS (порівняльна оцінка громадянської освіти випускників середньої та основної школи), SITES (порівняльне дослідження інформаційних та комунікаційних технологій в освіті) [1].

Ми погоджуємось з думкою М. Бирки про те, що неперервна освіта загалом є невід'ємною частиною професійного розвитку людини. Власне професійний розвиток у контексті неперервної освіти – це процес змін, що проходить у свідомості особистості й передбачає невпинне наближення до досконалості у конкретній галузі, професії, спеціальності [2, с. 25]. Професійний розвиток вчителів природничо-математичних дисциплін у післядипломній освіті реалізується шляхом курсового підвищення кваліфікації в регіональному інституті післядипломної педагогічної освіти та методичною роботою вчителя у міжкурсовий період [2, с. 30].

Зокрема, ефективність професійного розвитку вчителів у процесі підвищення кваліфікації значною мірою залежить від потенціалу науково-педагогічного складу закладу неперервної освіти, запровадження ефективної системи організації навчального процесу, систематичної діагностики результатів навчальної діяльності педагогів, індивідуалізації та диференціації процесу навчання [3].

Нові вимоги до вчителя як суб'єкта освітнього процесу полягають у здатності до професійно-особистісного самовизначення і саморозвитку. Ці обставини зумовлюють потребу в здійсненні самоосвітньої діяльності з метою оволодіння сучасними компетентностями усіма педагогічними працівниками, зокрема вчителями природничо – математичного напрямку [4].

Враховуючі вищевикладене, необхідно здійснювати модернізацію професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін у післядипломній освіті та створювати умови для самоствердження та самореалізації вчителя як особистості впродовж життя. Для реалізації цих завдань важливо вивчати світовий досвід в галузі неперервної освіти.

Список використаних джерел

1. Бобак Н. В. Моніторинг якості освіти: міжнародний досвід [Електронний ресурс] / Н. В. Бобак, О. В. Мартинюк, Н. М. Марочко. – Режим доступу: <http://www.ipro.if.ua/files/%D0%86%D0%9C/MON/Vobak.pdf>
2. Бирка М. Ф. Система професійного розвитку вчителів природничо-математичних дисциплін у післядипломній освіті [Електронний ресурс] / М. Ф. Бирка. – Режим доступу: http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/sites/default/files/diss_Birka.pdf
3. Войцехівський М. Ф. Педагогічні аспекти професійного розвитку особистості вчителя в системі післядипломної освіти / [Електронний ресурс] М. Ф. Войцехівський. – Режим доступу: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/21/40>
4. Шуканова А. А. Самоосвітня діяльність вчителя географії / А. А. Шуканова // Імідж сучасного педагога. – Полтава, 2011. – № 8-9 (117-118). – С. 113-115

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

Долгоруک О.П., студентка III курсу факультету психології та соціальної роботи,
Білоусова Н.В., канд. пед. н., доцент
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
Ніжин, Україна

Сучасний розвиток усіх сфер життя зачепив і розвиток та оновлення освіти. На сьогодні до навчального процесу ставиться ряд вимог. Серед яких: навчання повинно викликати задоволення в учнів; відчуття учнями рівності; формувати

такі колективні відносини, які б сприяли кращому досягненню результатів; можливість вільно висловлювати свою думку та поважати думки інших; вчитель повинен стати для учнів другом та порадиником.

Цім та іншим вимогам можуть відповідати інноваційні технології, які мають назву – інтерактивні методи.

Даний термін «інтерактивні методи» з'явився у 1975 р. Ввів його німецький дослідник Ганс Фріц. У переводі з англійської слово «інтерактивний» означає «взаємодіяти» [2 С.9]. Даний термін у навчанні можна трактувати як можливість до взаємної дії, здатність вести бесіди, діалоги, діяти. Саме тому інтерактивним можна назвати той метод, використовуючи який учень навчається здійснюючи різноманітну діяльність. Таку, як: писати, говорити, малювати, міркувати робити моделі. Тобто, не тільки слухає, що говорить вчитель, а й бере активну участь у навчальному процесі.

Сутність навчання з використанням інтерактивних методів у тому, що відбувається активна взаємодія всіх учнів класу між собою та їх взаємодія з вчителем[1, 5]. Під час такого навчання учень та вчитель є рівноправними.

О.Пометун та Л.Пироженко у своїй роботі виділяють пасивну, активну та інтерактивну моделі навчання [3, с.8]. Варто проаналізувати останню модель та визначити її плюси і мінуси. Адже жодна модель навчання, не може бути досконалою.

При використанні інтерактивної моделі постійно спілкуються вчитель з учнями, учні між собою. Під час навчання за такою моделлю використовують інтерактивні методи. А саме: рольові ігри, дискусії, мозковий штурм, фронтальне опитування, круглий стіл, дебати та багато інших. Позитивним є те що:

1. Учні мають більше можливостей для пошуку та засвоєння нової інформації.
2. Підвищується рівень знань, що були вивченими.
3. Учитель легко може контролювати рівень знань, що засвоїв кожен учень.
4. Учитель може показати свої організаторські здібності.
5. Учитель та учень стають партнерами. А також партнерами стають всі учні класу.

Однак є й недоліки:

1. Для того щоб вивчити об'ємну за обсягом інформацію потрібна велика кількість часу.
2. Є необхідність змінити прийоми оцінювання знань та вмінь учнів.
3. Педагог не завжди має досвід в організації такого навчання.

Наприкінці ХХст. інтерактивні технології почали використовувати вчителі американських шкіл. Дослідження, які провели Національний тренінговий центр показали, що інтерактивне навчання дозволяє збільшити кількість матеріалу для засвоєння. Це відбувається тому, що дані методи впливають не тільки на розумову

активність учнів, їх свідомість, а й на почуття та дії учнів. Результати таких досліджень були відображені в схемі, яка називається «Піраміда навчання» [2,с.11].

З даних цієї піраміди були зроблені висновки, що найменші результати отримуються при використанні умов пасивного навчання, а найбільші – інтерактивного навчання. Сучасна піраміда навчання має такий вигляд:

- Читаючи, запам'ятовується – 10% інформації
- Слухаючи – 26%
- Розглядаючи – 30%
- Слухаючи і розглядаючи – 50%
- Обговорюючи – 70 %
- Особистий досвід – 80%
- Спільна діяльність з обговоренням – 90%
- Навчання інших – 95%

Отож, інтерактивні методи мають велике значення. Вони сприяють позитивному розвитку в кожного школяра системи загальнолюдських цінностей та прийнятих для всіх норм поведінки; інтерактивні методи розвивають такі якості як, відповідальність, уміння працювати в колективі, групах; вони розвивають здатність поважати думки та погляди інших; формують розуміння один одного та взаємоповагу; виховують почуття терпимості, доброго ставлення один до одного, взаємоповаги й рівності. Дані методи формують вміння робити вибір та відстоювати його, що ґрунтується на власних поглядах та аналізі навколишнього світу, розумінні норм і правил поведінки в суспільстві та поваги до них, знанні законів, основних прав людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комар О. Інтерактивні технології – технології співпраці // Початкова школа. – 2004. – № 9. – С.5-7.
2. Пометун О. Що таке «інтеграція» і навіщо вона потрібна у навчанні // Завуч. – 2005. – № 25. – С. 6-10.
3. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К.: А.С.К., 2005. – 192 с.

РОЗВИТОК ТА ФОРМУВАННЯ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Дорошенко М.І., кандидат психологічних наук, доцент
Бердянський державний педагогічний університет

Актуальність дослідження. На сучасному етапі актуальність вивчення і розуміння волі зумовлена тим, що в повсякденному житті, в художній, філософській, традиційній психологічній літературі люди постійно вживають терміни, прямо пов'язані з поняттями вольової сфери особистості.

Науковці намагаються з'ясувати сутність, природу, своєрідність таких понять, як «вольова діяльність», «вольовий акт», «вольова поведінка», «вольова

дія», «вольовий вчинок», «вольові якості», «вольове зусилля», «вольовий стан», «вольові прояви», «вольові процеси», «вольова регуляція», «вольові вміння», «вольові компоненти», «вольова активність», «вольові напруження» тощо. Вже сам факт існування в житті людини відповідних явищ заперечує можливість нівелювання такого поняття, як «воля».

Вивчення феномену волі та вольових якостей зустрічається в працях Ю.О. Трофімова, В.С. Лозниці, Р.О. Люблінської, М.М. Забродського, В.І. Абраменка, К.К. Платонова, П.А. Рудик, С.Л. Рубінштейна.

Проте, розглядаючи проблеми навчання і виховання молодших школярів, насамперед говорять про розвиток уваги, пам'яті, творчих здібностей, логічного мислення, а виховання вольових якостей відсувається на задній план. Батьки й педагоги повинні підготувати дитину до майбутнього тривалого саморозвитку, самовиховання і самоосвіти, в процесі яких величезну роль відіграють саме вольові риси.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити необхідність цілеспрямованого виховного впливу на розвиток волі в молодших школярів.

Завдання дослідження: визначити особливості вольової сфери молодшого школяра; розробити рекомендації щодо ефективного виховання волі в молодших школярів.

Методи дослідження: теоретичні: вивчення та аналіз психолого-педагогічної науково-методичної літератури, що забезпечило розгляд загальних теоретичних питань з проблеми дослідження; вивчення, аналіз і узагальнення передового психолого-педагогічного досвіду.

Емпіричні: методики «Рівні імпульсивності та вольової регуляції» та «Самооцінка сили волі», анкета «Оцінка розвитку вольових якостей молодших школярів», спостереження.

Сутність дослідження. Навчальна діяльність, по-перше, вимагає від школяра вміння керувати своєю психічною діяльністю: робити розумові зусилля для оволодіння знаннями, запам'ятовувати потрібний, але часом важкий і малоцікавий матеріал, неодмінно закінчувати роботу, доводячи її до кінця. По-друге, навчальна діяльність вимагає від школяра вміння керувати своєю поведінкою: він повинен виконувати те, що від нього вимагається, а це далеко не завжди збігається з тим, що він хоче. Дитина повинна вміти відмовитися від цікавої гри, прогулянки, цікавої телепередачі заради навчальних обов'язків.

Вирішальне значення у вихованні волі дитини має керівництво дорослих. У першу чергу вчитель, потім батьки і навколишні дитини дорослі починають застосовувати певні прийоми і засоби по вихованню волі школяра і направляти її розвиток. Воля виховується тільки в процесі подолання труднощів, тому прагнення окремих батьків усунути всі труднощі з життєвого шляху дитини не сприяє прояву вольових зусиль, уміння долати труднощі і перешкоди. Виховання відповідальності, боргу – важлива умова виховання волі.

Отже весь процес виховання дитини визначає успішність формування вольових якостей особистості. Тому не випадково воля дуже часто розглядається як одна з центральних та найбільш інформативних характеристик особистості.

Основний шлях виховання волі школяра – організація його діяльності, в процесі якої дитина вчиться робити вольові зусилля. Велику роль у формуванні волі школярів грає систематично організоване вчителем тренування дітьми вольового зусилля. Причому тут маються на увазі не штучні вправи, а тренування вольових зусиль у процесі виконання повсякденних обов'язків.

В молодшому шкільному віці в розвитку мотиваційно – потребностная сфери відбувається нове якісне зрушення, пов'язане з виникненням планів і намірів, пошуком шляхів самореалізації в трудовій діяльності. А трудова діяльність неможлива без вольових зусиль та подолання перешкод. Ніщо не є таким потужним механізмом формування волі людини, як трудова діяльність. Тому надзвичайно важливо з самого дитинства надати дитині умови для включення її в продуктивну працю.

Формування здатності до вольових дій починається з раннього дитинства, з оволодіння дитиною довільними рухами, в маніпуляціях з іграшками і доступними предметами. Власне вольове поведінка починає складатися тоді, коли дитина виконує такі елементарні дії, які пов'язані з подоланням труднощів, а також такі, які диктуються необхідністю, коли йому вперше доводиться робити не те, що хочеться, а те, що треба. Велике значення мають в цьому плані систематичні вказівки та вимоги дорослих. Дорослі вміло ставлять дитину перед необхідністю долати різні, звичайно, посильні, перешкоди і труднощі, виявляти при цьому вольові зусилля.

Висновки. Вихованню волі у школярів сприяє особистий приклад дорослих, в першу чергу вчителя і батьків. Воля молодшого школяра виховується і через наслідування справах і вчинкам вольових людей, вольової поведінки вчителів, батьків, героїв книг, кінофільмів.

Чималу допомогу у вихованні волі школярів надають фізкультура, спорт і правильний режим. Іноді школярі бувають слабовільним тому, що у них немає достатнього запасу нервових і фізичних сил для подолання перешкод. Витримка, витривалість, наполегливість більш притаманні фізично здоровим, з міцними нервами людям.

Література

1. Вікова психологія / Г. С. Костюк. – К. : Рад. школа, 1976. – 268 с.
2. Гальперин П.Я. Лекции по психологии: Учебное пособие для студентов вузов. – М: Книжный дом «Университет»: Высш. школа, 2002. – 400 с.
3. Загальна психологія. / За загальною редакцією академіка С.Д. Максименка. Підручник. – 2-ге вид., переробл. і доп. – Вінниця: Нова Книга, 2014. – 704 с.
4. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія / В.П. Кутішенко. – К., 2015. – 128 с.

5. Малафійк І.В. Педагогіка / І.В. Малафійк. – К. : Слово, 2015. – 632 с.
6. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2000. – 712 с.
7. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підруч. [для студ. пед. фак.] / Олександра Яківна Савченко. – К. : Грамота, 2012. – 504 с.
8. Скрипченко О.В. Вікова та педагогічна психологія / О.В. Скрипченко, Л.П. Василенко. – К. : Просвіта, 2012. – 320 с.

СИСТЕМА РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ ЩОДО ВИХОВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Дубровська Л.О., канд. пед. н., доцент;
Ніжинський університет імені Миколи Гоголя, м.Ніжин, Україна

Актуальність проблеми зумовлена сучасним соціальним напруженням, що ускладнює процес адаптації учнів молодшого віку до нових умов, їхню несуперечливу орієнтацію в нестандартних суспільних вимогах, дезорієнтацію у поведінці. Це загострює проблему виховання у підростаючої особистості ціннісного ставлення до себе, до інших, до суспільства та визначає нагальну потребу у вихованні відповідальної поведінки в учнів молодшого віку.

Проблема відповідальності на загальнонауковому рівні знайшла своє відображення у сучасній філософії (А. Бен, Л. Буєва, Н. Головка, О. Дробницький, Є. Ільченков, Дж. Міллер, О. Плахотний, Н. Смеллер, Л. Сохань). Виховання відповідальності в учнів загальноосвітніх закладів знайшло своє відображення у педагогіці (З. Борисова, Н. Зуболій, Б. Кобзар, М. Левківський, А. Макаренко, Є. Пустовойтов, В. Савченко, М. Сметанський, О. Сухомлинська, В. Сухомлинський та інших). [4]

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми відповідальності та вивчення сучасного стану проблеми у практиці початкової школи дає підстави стверджувати про невідповідність між достатньо високим рівнем теоретико-методичної розробки їх філософських, соціологічних, етичних, психолого-педагогічних, організаційних аспектів і недостатнім рівнем практичного впровадження у навчально-виховний процес початкової школи системи педагогічних заходів, спрямованих на формування почуття відповідальності у молодших школярів. [2]

На основі теоретичного аналізу поняття „відповідальність” уточнено сутність поняття „почуття відповідальності молодших школярів”. Під почуттям відповідальності молодших школярів ми розуміємо інтегральне особистісне новоутворення у дітей молодшого шкільного віку, яке виявляється як здатність усвідомлено брати на себе прості навчальні, морально-громадські зобов'язання, чітко дотримуватись їх виконання та передбачати наслідки власних наблизених дій.[3]

У структурі почуття відповідальності дітей молодшого шкільного віку ми виділяємо когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти, котрі у

реальному навчально-виховному процесі чітко взаємодіють, утворюючи системну цілісність. Відповідно до структури розроблені критерії сформованості почуття відповідальності у цьому віці. Основними серед них є: усвідомлення і міцність знань стосовно відповідальності людини та її місця у соціумі; орієнтація на суспільні цінності, стійкість і усвідомленість внутрішніх мотивів, їх дієвість; точність умінь, вчинків і дій особистості молодшого школяра щодо виконання індивідуальних зобов'язань. На основі показників основних критеріїв сформованості почуття відповідальності молодших школярів виділено високий, середній та низький рівні його розвитку та виявлено дитячі групи, які відповідають узагальненим характеристикам кожного рівня.[2]

Формування почуття відповідальності у молодших школярів зумовлюється усвідомленням дітьми цінності іншої людини і власної значущості, а також отриманням достатнього обсягу моральних знань і прийняттям норм і правил відповідальної поведінки. Емоційне ставлення в органічній єдності з розумінням дітьми цінності іншої людини, самоцінності стають визначальною спонукою, мотивами для включення в різні види діяльності з метою набуття морального досвіду. Це передбачає утвердження у молодших школярів умінь суб'єкт-об'єктної і суб'єкт-суб'єктної взаємодії, особливо вмінь співпрацювати з ровесниками, рідними, старшими, вчителями, узгоджувати з ними власні дії; емпатійних умінь; умінь самооцінки та адекватної оцінки дій інших з опорою на громадську думку колективу. Тим самим моральні норми завдяки інтеріоризації перетворюються на внутрішню вимогу дитини до самої себе, що дозволяє реалізуватися без контролю і тиску ззовні.[3]

Процес формування почуття відповідальності молодших школярів ефективно здійснюється при дотриманні певних педагогічних умов: спрямованості виховного процесу на розвиток особистісних цінностей, що зумовлюють відповідальну поведінку; насичення виховуючого середовища емоційним фоном доброзичливості, взаєморозуміння і співробітництва; достатнього осмислення дітьми молодшого шкільного віку знань, норм і правил поведінки, оволодіння прийомами планування, оцінювання, аналізу вчинків і ситуацій, які характеризують моральний обов'язок особистості; розвитку емоційної сфери, внутрішньої мотивації; включення молодших школярів у різноманітні види діяльності з урахуванням індивідуальних інтересів і здібностей; координації життя і діяльності школярів органами учнівського самоврядування; поетапного розвитку почуття відповідальності дітей із систематичним діагностуванням і корекцією негативного досвіду; єдності зусиль батьків і педагогів у вихованні почуття відповідальності молодших школярів. [3]

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрощук І.В. Методика виховної роботи : навч. посібник / І.В. Андрощук, І.П. Андрощук. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2014. - 320 с.

2.Басюк Н.А. Розвиток почуття відповідальності в молодших школярів: Методичні рекомендації. – Житомир: Житомирський державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2003. – 100 с.

3.Куниця Т.Ю. Рівні сформованості відповідальної поведінки, критерії і показники їх визначення / Т.Ю. Куниця // Теоретико-методологічні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. – Вип. 10, кн. 1 / М-во освіти і науки України, Академія пед. наук України, Ін-т проблем виховання; редкол.: О.В. Сухомлинська, І.Д. Бех, А.Й. Сиротенко та ін. – К., 2007. – С. 176-184.

4.Шквир О. Л. Методика роботи класного керівника : навч. посібник для вчителів початкової школи, студентів і викладачів факультетів підготовки майбутніх учителів початкових класів вищих педагогічних навчальних закладів / О. Л. Шквир [за ред. докт. пед. наук О.А.Дубасенюк] - Хмельницький: ХГПІ, 2002. - 134 с.

ПОНЯТТЯ І ОСОБЛИВОСТІ НЕТРАДИЦІЙНИХ УРОКІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Дубровська Л.О., канд. пед. наук, доцент;

Бабиш К.П., магістрантка I курсу факультету психології та соціальної роботи
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м.Ніжин, Україна

Останнім часом завдяки незгасаючій творчій ініціативі вчителів у шкільній практиці поширилися так звані нетрадиційні уроки. Нетрадиційний урок – це перш за все результат творчого пошуку вчителів, і на питання, як сконструювати такий урок на будь-яку тему, яким закономірностям підпорядкований цей процес, які рекомендації можуть допомогти вчителю у вирішенні цієї професійної проблеми, може дати відповідь вивчення й ознайомлення з різними видами тих уроків, що розробляються і практично реалізуються самими вчителями [2].

Проблему навчання дітей в початковій школі за допомогою нетрадиційних методів піднімають науковці та педагоги-практики такі, як Т. Байбара, Н. Вакарчук, Л. Варзацька, Т. Гусак, О. Кузьменко, Е. Печерська, О. Савченко, Н. Стяглик, Г. Тарасенко, В. Шпак, В. Авер'янова, В. Заворотнюк, Г. Лисенко, Л. Лухтай, Н. Токар, І. Волкова, І. Гуревич, Т. Пасічник, П. Пашаніна, Л. Пензар, О. Полєвікова, Л. Тумакова, Т. Шафрай та багато інших [1]. Нестандартні уроки як розвивальне проблемне та випереджаюче навчання виступає альтернативною формою організації навчання молодших школярів з метою виховання в них пізнавального інтересу. Це збагачення обох сторін навчального процесу інтелектуальними почуттями, це шанс вчителя спілкуватися з дітьми душею, це почуття краси, співпереживання, це радість пізнання, подолання труднощів та насолода від праці. Нестандартні уроки дають можливість ефективно оволодіти тим максимумом знань, який потрібен сильним дітям для розвитку, а слабким – для полегшення програмного мінімуму [4].

Нетрадиційний – це такий урок, в якого його традиційні елементи виконуються нетрадиційними способами і на цій основі структура цього уроку суттєво відрізняється від структури традиційного уроку. Зрозуміло, якщо навіть кількість елементів уроку, виконаних нетрадиційним способом, буде невеликою, але такою, що приведе до суттєвої зміни структури уроку, то такий урок називатимемо повністю нетрадиційним. Річ в тому, що реалізація хоча б одного елементу уроку нетрадиційним шляхом пов'язана зі зміною тривалості інших елементів уроку, а це означає, що автоматично змінюється і структура уроку, а отже, урок стає нетрадиційним. Нетрадиційність уроку виявляється і в нетрадиційності тривалості уроку. Фактично тривалість нетрадиційного уроку виходить за межі загальноприйнятої, як при традиційному, і в першу чергу, за рахунок залучення учнів до виконання завдань, пов'язаних з підготовкою до цього уроку. Адже нетрадиційний урок фактично розпочинається з моменту його підготовки. Власне сам урок – це його заключний акорд [3].

Цей урок характерний ще й тим, що якщо у підготовці традиційного уроку основна вага лягає на плечі учителя, то у нетрадиційному уроці ми маємо концентрацію вольових, інтелектуальних, емоційних зусиль учнів, як під час підготовки до уроку, так і при його проведенні. У зв'язку з цим можна виділити значну пізнавально-організаційну і творчу активність учнів [1].

Якщо хоча б один елемент традиційного уроку буде реалізовано нетрадиційним способом, то вже такий урок певною мірою можна назвати нетрадиційним, або традиційним з нетрадиційним виконанням одного із елементів уроку. Зрозуміло, якщо навіть кількість елементів уроку, виконаних нетрадиційним способом, буде невеликою, але такою, що приведе до суттєвої зміни структури уроку, то такий урок називатимемо повністю нетрадиційним [4].

Ознаки нетрадиційного уроку:

- несе елементи нового, змінюються зовнішні рамки, місця проведення;
- використовується внепрограмний матеріал, організується колективна діяльність в поєднанні з індивідуальною;
- притягуються для організації уроку люди різних професій;
- емоційного підйому учнів через оформлення кабінету, дошки, музики, використання відео;
- організація і виконання творчих завдань;
- обов'язковий самоаналіз в період підготовки до уроку, на уроці і після його проведення;
- обов'язково створюється тимчасова ініціативна група з учнів для підготовки уроку;
- обов'язкове планування уроку заделегідь;
- чітко визначати дидактичні задачі;
- творчість учнів повинне бути направлено на їх розвиток [5].

Отже, особливість нестандартних уроків полягає в такому структуруванні змісту і форми, яке викликало б інтерес в учнів, сприяло їх оптимальному розвитку і вихованню [3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Гордуз Н. Нестандартні форми навчання молодших школярів на уроках рідної мови // Початкова школа. – 2003. - № 4. – С. 1-4.
2. Гусак Т. Нестандартні уроки: формування відповідального ставлення школярів до навчання // Рідна школа. – 1999. -№9. – С. 49-50.
3. Нетрадиційні уроки в початковій школі. 2 клас / Укладач Л.І.Нечволод, – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 96 с.
4. Резніченко Н.І. Нестандартні уроки української мови в 2 класі // Початкове навчання. – 2006 (лютий). - № 6(82). – С. 8-11.
5. Чекіна О.Ю. Нестандартні уроки у початковій школі: Методичний посібник для вчителів. – Х.: «Скорпіон», 2005. – 96 с.

**ВПЛИВ ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ НА УПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО
НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Дубровська Л.О., канд. пед. наук, доцент;

Карпусь І. М., магістрантка I курсу факультету психології та соціальної роботи,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м.Ніжин, Україна

Багаторічний досвід роботи вчених у галузі початкової освіти дає підстави стверджувати, що розв'язання проблеми особистісно зорієнтованої освіти і її продуктивності пов'язане з інтеграцією змісту освіти. Наукові дослідження показують, що інтеграція змісту освіти багато в чому вирішує проблему зміцнення та збереження психічного і фізичного здоров'я школярів, сприяє підвищенню мотивації навчальної діяльності.

Для нашої сучасності характерна інтеграція наук, прагнення отримати найточніше уявлення про загальну будову світу. Ці ідеї знаходять своє відображення як в концепції сучасної шкільної освіти, так і в концепції професійної підготовки спеціалістів. Провідною тенденцією осучаснення і вдосконалення змісту освіти С.У.Гончаренко називає його гуманітаризацію, що передбачає „...інтеграцію різнорідних знань про людину, її мислення, про природу і суспільство, одержаних при вивченні різних навчальних предметів, у єдину наукову картину світу” [1].

Інтегровані уроки в початковій школі дають можливість підводити учнів до усвідомленої і емоційно пережитої потреби міркувати і висловлювати свої думки на запропоновану тему. Діти мають можливість застосовувати при цьому арсенал своїх знань, життєвий досвід, зробити власні, нехай незначні, але дуже необхідні кожній дитині, пошукові відкриття.

Аналізуючи стан сучасної освітньої системи в Україні, важлив розглянути історію становлення і розвитку української національної школи.

Лише за умов об'єктивного, неупередженого аналізу історії освіти України ми зможемо водночас вийти на виявлення сучасних тенденцій її розвитку, їх

теоретичне осмислення її, отже, на сучасні завдання розвитку української школи, освіти і педагогіки.

Історичний шлях розвитку інтеграції поділяється на 2 періоди:

1. Виділення категорії «інтеграція» з науки і філософії.

2. Формування концепції «Інтеграція».

Вперше поняття «інтеграція» було використано в XVII столітті Я.- А.

Коменським у праці «Велика дидактика» : «Все, що знаходиться у взаємозв'язку, повинно викладатися у такому ж взаємозв'язку.»[2].

Його наступником був Й.-Г. Песталоцці. У його творі «Лінгранд і Гіртруда» Інтеграція розглядалась як метод навчання.

Німецький вчений і педагог Гербарт виділив основні етапи навчання XVIII століття: ясність (зрозумілість); асоціація; система (інтеграція) – можливість самостійно скласти картину світу.

У XIX столітті К.Д. Ушинський зробив найбільший внесок у розробку інтегрованих курсів. Він розробив модель, структуру, напрямки інтеграції. Інтеграцією письма і читання вченому вдалося створити аналітико-синтетичний метод навчання грамоти.

Другий період припадає на XX століття. Вчені російської школи

Каптеров, Блонський заперечували багатопредметність у школі. Розмежували

інтеграцію і міжпредметні зв'язки.

На початку XX століття з'являється «Концепція праці». Головна ідея її – навчити працювати, комплексно підходячи до навчання [4;5].

У 1907 році виникає «Концепція зв'язку з мистецтвом».

В середині XX століття з усіх можливих концепцій видалено такі напрямки інтеграції:

інтеграція на основі праці;

інтеграція на основі взаємозв'язку загального і спеціального;

інтеграція на основі мистецтва та культурознавства;

інтеграція на основі центрів за інтересами[3].

Інтеграцію було покладено в основу комплексних програм 20-х років.

Побудовані на основі широкої міждисциплінарної інтеграції, вони на жаль, виявилися непродуктивними для навчання й розвитку учнів, бо не давали синтетичних, ґрунтовних знань і вмінь.

У 60-х роках В.О. Сухомлинський проводив «уроки мислення в природі». Це, на наш погляд, - один з найбільш вдалих прикладів інтеграції різних видів діяльності з однією метою.

Слід згадати створений К.Ушинським синтетичний метод навчання грамоти, уроки мислення в природі В.Сухомлинського, уроки мистецтва Д. Ковалевського та Б.Юсова, педагогічну теорію співробітництва Ш.Амонашвілі, що побудована на засадах інтеграції. Серед сучасних дослідників, які опікуються цією проблемою, можна назвати Т.Браже, О.Гільзову, М.Масол, О.Савченко, Н.Сердюкову, О.Сухаревську, В.Фоменка та ін.[7].

Нині ідея інтеграції змісту навчання приваблює багатьох учених і вчителів у нашій країні та за рубежом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С. У. Козловська І. М. Теоретичні основи дидактичної інтеграції у професійній і середній школі // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 2. – С. 9-18.
2. Каменський Я.А. Велика дидактика. – К.: Радуга. 1955 – 420с.
3. Козловська І.М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: дидактичні основи – Львів, 1999. – 302с.
4. Константинов М.О. Смирнов Б.З. Історія педагогіки. К; «Радянська школа», 1970 – 260 с.
5. Пастушенко Р. Загальна історична освіта: необхідні якісні зміни– Рідна школа. 1999 – №3. – с.8 – 11.
6. Шпак В.Ю. Митник О.А. Народження нестандартного уроку– Початкова школа. – 1997. – №2 – с. 8 – 13.
7. Проблеми інтеграції у сучасній професійній освіті: методологія, теорія, практика / За ред. І. Козловської та Я. Кміта. – Львів: Сполох, 2004. – 244 с.

**ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ В
МАЛОКОМПЛЕКТНІЙ ШКОЛІ**

Дубровська Л.О., канд. пед. наук, доцент;

Ременюк А.В., магістрантка I курсу факультету психології та соціальної роботи
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м.Ніжин, Україна

Проблеми сільської малокомплектної школи досліджували такі учені, педагоги, як Л. Борисова, О. Коберник, В. Мелешко, М. Мельников, В. Помагайба, Н. Присяжнюк, О. Савченко, В. Стрезікозін, Г. Суворова, Г. Тришневська, П. Фролов та ін.

Малокомплектна початкова школа - школа без паралельних класів, з малим контингентом учнів. Цей тип школи існує, як правило, в сільській місцевості. Найчастіше вона є початковою. Однак в основних і середніх школах теж можуть бути класи-комплекти. В таких класах один учитель, в одному приміщенні одночасно веде заняття з двома або трьома різними класами. Це зумовлює специфічну структуру малокомплектної школи, яка може бути одно-, дво-, три-, чотирикомплектною. У процесі переходу до навчання дітей з 6-річного віку на базі сільських малокомплектних шкіл поширилися навчальні комплекси нової форми "школа - дитячий садок" [1].

До найбільш поширених типів малокомплектних шкіл належать ті, що мають у своїй структурі один, два і три комплекти. Останній зазвичай об'єднує від 14 до 40 учнів. Ці показники регулюються наказом Міністерства освіти і науки України „Про внесення змін та доповнень до наказу Міністерства освіти України від 10.09.1997 р. №341” (від 17 вересня 1999 року №328), а також рекомендаціями практичним працівникам (від 23 жовтня 2000 року №1/9-435) [6].

Головна мета малокомплектної школи – створити такі педагогічні умови, за яких досягаються повноцінні результати навчання і розвитку учнів, зберігаються позитивні мотиви навчання. [7].

Навчальний процес в малокомплектних школах має свої особливості, які слід враховувати вчителю при роботі з дітьми.

Організуючи навчально-виховний процес у початковій малокомплектній школі, учитель повинен обов'язково враховувати специфіку та особливості діяльності цього типу шкіл та забезпечувати повноцінний розвиток кожної особистості вихованця [4].

У школі з малою наповнюваністю учнів відводиться, як правило, значно більше часу, ніж у звичайній самостійній роботі учнів.

Практикою доведено, що самостійна робота школярів доцільна на різних етапах навчального процесу: не лише при повторенні і закріпленні вивченого, а й у підготовці до опрацювання нового матеріалу, інколи – при ознайомленні з ним. Тому їй можна відводити будь-яке місце на уроці (початок, середину та кінець).

Тривалість самостійної роботи зумовлюється рядом чинників. Насамперед – складністю та обсягом завдання: воно може бути і невеликим, але учні тільки-но почали засвоювати цей матеріал і, отже, техніка виконання вправ опрацьована ще недостатньо. У такому разі на самостійну роботу потрібно відвести більше часу, ніж на етапі повторення матеріалу. Буває, що робота нескладна (наприклад, прийом обчислення, добре засвоєний учнями), але, щоб здобути результат, доводиться робити багато записів. Це також слід враховувати, визначаючи час. [7].

Крім того, тривалість роботи залежить від працездатності учнів, обсягу їхньої уваги, темпу читання й письма.

Для підтримання уваги, розширення її обсягу молодшим школярам слід пропонувати завдання, виконання яких вимагає поєднання розумових дій з практичними.

Виконання всіх самостійних робіт треба перевіряти й оцінювати. Інколи в 2–4-х класах на початку уроку можна запропонувати учням самостійно закінчити роботу, розпочату на попередньому уроці або вдома. Бажано урізноманітнювати її види: вибіркове списування, фонетичний або граматичний розбір, творче завдання, складання оберненої задачі тощо.

Плануючи самостійну роботу в комбінованому класі, вчитель має:

визначити її місце в структурі уроку кожного класу; добре орієнтуватися у вимогах до учнів на даному рівні оволодіння матеріалом; передбачати труднощі, які можуть виникнути під час роботи в різних групах дітей; правильно визначити зміст та обсяг завдань; а також форму, в якій вони пропонуватимуться; визначити тривалість самостійної роботи; визначити, який дидактичний матеріал треба підготувати; продумати раціональний спосіб перевірки роботи. [5].

Самостійній роботі у класах-комплектах властиві не стільки контрольні, скільки навчальні функції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дуда О. Сільська малокомплектна школа: проблеми, пошук, досвід // Директор школи, ліцею, гімназії. - 2002. - №2. - С. 58-61.
2. Костюк Г. Сільська школа: пошук нових шляхів розвитку // Директор школи, ліцею, гімназії. - 2002.
3. Мелешко В. Проблеми сільської малочисельної школи // Початкова школа - 1999.
4. Савченко О.Я., Суворова Г.Ф. Навчально-виховний процес у малокомплектній школі. - К., 1988.
5. Савченко О.Я., Присяжнюк Н.І., Мельниченко П.Д. Структурування навчальних програм для проведення однотемних та інтегрованих уроків // Поч. шк. - 1993. - №10.
6. Тевлін Б. Сільська малокомплектна школа: реалії та перспективи // Управління освітою. - 2004. - 24 грудня.
7. Шпиця В. Навчаю у малокомплектній школі / В.Шпиця // Початкова школа. - 2000. - № 10. - С. 22-24.

**ТИПОВІ ЗАДАЧІ, ФУНКЦІЇ ТА МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ РОЗВ'ЯЗКУ
ТИПОВИХ ЗАДАЧ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Дубровський В.Л., старший викладач;
Ніжинський університет імені Миколи Гоголя, м.Ніжин, Україна

Кожного дня підіймається питання розвиненості математичної культури, поліпшення математичної підготовки у вчителів та учнів, що в сьогоденні набувають виняткової актуальності. Одним із перших чинників є перегляд теоретичних і методичних положень щодо важливості математичних задач в математиці у початковій школі.

Поняття «математична задача» розглядається в багатьох працях, а саме: Л.М. Фрідмана, Г.А. Балла, Є.С. Березанської, Г.П. Бевза, П.М. Ерднієва, Ю.М. Колягіна, М.В. Богдановича та інші [5].

Для того, щоб розв'язати задачу - потрібно знати такі математичні положення, які можливо використати за умовою задачі (формули, теореми, закони тощо). Тоді ми одержимо те, що вимагається в задачі - відповідь.

Над цією проблемою працювали відомі вчені: Поняття «математична задача» розглядається в багатьох працях, а саме: О.М. Леонт'єв, П.Я. Гальперін, Н.Ф. Талізін та ін. В ході своєї роботи вони обґрунтували, що психологічною основою для розв'язування задач є основні положення теорії про формування розумових дій зі зв'язком з основними положеннями асоціативно-рефлекторної теорії[2].

Щоб виробити уміння ефективно розв'язувати задачі потрібно:

1. При первинному поясненні розгорнуто подавати зразок розв'язування задачі з фіксацією складових операцій;

2. Опрацьовувати виконання окремих дій, які входять до складу загального вміння, шляхом розв'язання спеціальних вправ;
3. Використовувати різні види моделей ситуації з задачі;
4. Забезпечувати різні види діяльності (репродуктивну, продуктивну, творчу) та тривалість процесу формування вміння [1].

Головною метою роботи над задачею є навчити дітей свідомо встановлювати зв'язки між даними, що подані в задачі.

Підготовку дітей до розв'язування задач поділяють на 3 ступені:

1. Перший ступінь передбачає підготовку дітей для розв'язування задач певного виду. На цьому етапі діти засвоюють зв'язки дій для розв'язку задачі.
2. На другому етапі учні вже ознайомлюються з розв'язком задачі. Учні навчаються знаходити зв'язки в задачі. На основі цих зв'язків вони обирають арифметичну дію, яку доцільно використати. Отже, учні ознайомлюються зі способами розв'язування задач певного виду.
3. На третьому етапі закріплюються знання та вміння розв'язку задачі певного виду. Учні вчаться розв'язувати задачу певного типу незалежно від її змісту. Іншими словами – вони засвоюють способи розв'язку задачі даного виду.

У методиці початкового навчання математики виділяють наступні етапи розв'язку задач: ознайомлення із змістом задачі, аналіз задачі і відшукування плану розв'язування, розв'язання задачі та перевірка розв'язку.[4]

Вміння розв'язувати задачі – це здатність учнів самостійно розв'язувати задачі. В процесі навчання математики доцільно виділяти окремі й узагальнені вміння. До окремих вмінь відносять вміння розв'язувати задачі певного виду. Якщо учень переносить засвоєні дії на нові види задач, правильно і самостійно розв'язує текстові задачі широкого кола, то відповідні вміння є узагальненими. Кінцевим результатом навчання є саме узагальнені вміння. Загальне вміння розв'язувати текстову задачу утворює складний комплекс, що включає активне оперування математичними знаннями і відповідними вміннями й навичками, досвід у застосуванні знань і певну сукупність розумових дій, які необхідні для розв'язання [4].

Зі складеними задачами діти ознайомлюються в 2 класі при знаходженні остачі протягом усієї теми. А так як діти вивчають спосіб розв'язування, то при вивченні нової задачі – наслідують його. Тому робота зі складеними задачами та її розв'язками проводяться на різноманітних структурах задач. Такий підхід спонукає учнів до засвоєння дій з розв'язування задачі, а не до заучування плану розв'язування [5].

Формування поняття про складену задачу здійснюється за допомогою порівняння задачі з двома запитаннями та відповідної складеної задачі; порівняння простої та складеної задач, які мають однакові умови. Для цього формуються аналітичний пошук розв'язку задачі. Так само формуються і визначення порядку розв'язування простих задач та розподіл складної задачі на прості.

Все це слід враховувати навчаючи учнів розв'язку задачі. Один з найважливіших моментів полягає в тому, щоб діти самостійно могли знаходити зв'язки між даними та робити первинний аналіз задачі, виділяючи відоме і невідоме.

ЛІТЕРАТУРА

1. Басангова Р.Е. Стимулювання пізнавальної діяльності учнів в ході розв'язування задач // Поч. школа. – 1989. – №1. – С. 40-44.
2. Заїка А., Богданович М. Учням про задачу і процес її розв'язування // Початкова школа. – 2000. – № 11. – С. 28-29.
3. Захарова А. М. Розвивальне навчання математики в початковій школі // Психол. і педагогіка, 2010. – №1. – С. 21-27.
4. Король Я. А. Розв'язування текстових задач різними способами // Актуальні проблеми розбудови національної освіти. Ч. III. – Херсон, 2000. – С. 76 - 78.
- Логачевська С., Каганець Т. Вчись розв'язувати задачі: Практичний посібник для 4 (3) класу. – К.: Початкова школа, 2001. – 160 с.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. – К.: Абрис, 2007, – 416 с.

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Єрмак Катерина Вадимівна студентка 4-го курсу факультету психології та соціальної роботи, спеціальність „Початкова освіта” Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Початкова школа знаходиться на передових засадах реформування національної освіти. Чи

буде цікавим навчання для дітей? Чи комфортно буде навчатися маленькому школяру? Саме ці та

інші питання непокоять кожного, хто пов'язаний зі школою, як державним інститутом.

Кожен вчитель з перших днів навчання намагається відразу зацікавити дітей, викликати в них інтерес, дати можливість всім розкрити свої здібності, допомогти подолати труднощі. Це зробити нелегко. І тут кожному учителю потрібно показати себе кваліфікованим спеціалістом.

Урок математики – складна, цілісна, динамічна система змісту навчального матеріалу й організації роботи з ним, яка насамперед спрямовується на засвоєння матеріалу, зазначеного в темі уроку. Мета уроку збігається в цілому з метою навчального процесу.

Особливо актуальним є застосування на уроках математики дидактичних ігор. Адже саме дидактичні ігри, ігрові заняття і прийоми

підвищують ефективність сприймання школярами навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості.

Розвиток пізнавального інтересу в початкових класах є фундаментальною основою подальшого навчання і розвитку пізнавальної самостійності. На уроках, щоб викликати потяг до пізнання, потрібно використати масу засобів: фільми, записи музики, картини, таблиці, а головне: розповідь учителя, його підготовка до уроків, підбір матеріалу, вибір вправ та завдань.

Щоб одна й та ж сама гра не набридала, потрібно через певний час вносити в неї деякі зміни, ускладнюючи завдання, враховуючи засвоєний матеріал, індивідуальні особливості дітей.

Уся навчально-виховна робота з математики з дітьми-шестилітками повинна ґрунтуватися на принципі гра-навчання, гра-виховання, оскільки в цьому віці гра для дітей – серйозна діяльність. Заняття, на яких діти оволодівають звуковою системою рідної мови, як і інші, перетворюються в цікаві вправи ігрового характеру.[3]

Сьогодні, в час відродження національної системи виховання, дуже важливо залучати до процесу формування особистості дитини українські традиційні дитячі ігри. Національні дитячі ігри дуже глибокі своєю мудрістю, містять у собі величезний виховний потенціал. Вони добре сприймаються дітьми, а за формою і за змістом найповніше відповідають ментальності української дитини.

Використовувати дидактичні ігри у навчальному процесі раджу усім педагогам, тому що метою такої гри є ніщо інше, як допомогти малим школярам навчитись планувати свою роботу; організовано працювати; учитись запитувати і відповідати; пізнавати не лише себе, але й інших; аналізуючи, знаходити головне; правильно доводити свою думку; доповнювати, продовжувати, завершувати; учитись порівнювати; йти від причини до наслідку; навчитись контролювати й оцінювати.[4]

Сучасна психологія визнає, що гра охоплює всі періоди життя людини. Це важлива форма її життєдіяльності, а не вікова ознака. З грою людина не розлучається все життя, змінюються лише її мотиви, форми проведення, ступінь вияву почуттів та емоцій. Розробкою теорій дитячих ігор, з'ясуванням ролі, структури і значенням гри для виховання і навчання дітей займалися психологи Ж.Піаже, Л.С.Виготський, О.М.Леонт'єв, Д.Б.Ельконін та інші. А.С.Макаренко вважав ігри такими ж важливими для розвитку дитини, як для дорослого справжню працю. Однак, зазначав він: «Тільки та гра є педагогічно цінною, в якій дитина активно діє, мислить, будує, комбінує, моделює людські взаємини. За цих умов вона може грати у різні ролі – бути командиром, виконавцем, творцем, знаходити умови для виявлення своїх здібностей та життєвої активності».[6]

Гра, як відомо, є найприроднішою і найпривабливішою діяльністю молодших школярів. Ще К.Д.Ушинський писав: «Зробити серйозне заняття для дитини цікавим – ось завдання початкового навчання. Кожна здорова дитина потребує діяльності і до того ж серйозної діяльності... З перших же уроків

привчайте дитину полюбити свої обов'язки й знаходити приємність в їх виконанні» [5; 3].

Якщо спочатку учень зацікавиться лише грою, то дуже швидко його вже цікавитиме пов'язаний з нею матеріал, в нього виникне потреба вивчити, зрозуміти, запам'ятати цей матеріал, тобто він почне готуватися до участі у грі. Гра дає змогу легко привернути увагу й тривалий час підтримувати в учнів інтерес до тих важливих і складних предметів, властивостей і явищ, на яких у звичайних умовах зосередити увагу не завжди вдається. Наприклад, одноманітне розв'язування прикладів стомлює дітей, виникає байдужість до навчання. Проте розв'язування цих самих прикладів у процесі гри «Хто швидше?» стає для дітей вже захоплюючою, цікавою діяльністю через конкретність поставленої мети – в кожного виникає бажання перемогти, не відстати від товаришів, не підвести їх, показати всьому класу, що він вміє, знає. Правильно побудована цікава дидактична гра збагачує процес мислення індивідуальними почуттями, розвиває саморегуляцію, тренує вольові якості дитини. Її цінність передусім в тому, що вона виконує роль емоційної розрядки, запобігає втомі дітей, знижує гіподинамію.[2.9]

Потреба у грі ніколи не зникне в людини. Для дитини особлива цінність гри полягає не тільки в тому, що вона дає їй можливість як загального, так і фізичного, духовного зростання, а й у плані підготовки до різних сфер життя. Гра для дитини, особливо в молодшому шкільному віці, наділена ще й дослідницьким змістом, який дає змогу моделювати все те, що існує поза грою. Саме через гру дитина швидше знайомиться з правилами та нормами спілкування з оточенням – із світом природи, з людьми; швидше опановує навички і звички культурної поведінки.

Будь-яка інструментовка ігор виправдана ще й психологічно: у грі дитина безтурботна, психологічно розкута і таку більше, ніж коли-небудь, здатна на повне вираження свого індивідуального “Я”. Важливим стає таке завдання для вчителів початкових класів, як дати можливість кожній дитині через гру самовиразитися, самореалізуватися як у процесі навчання, так і в позаурочний час.[6.3]

Гра прищеплює позитивні риси характеру: дисциплінованість, розумові здібності, ініціативу, кмітливість, стриманість, винахідливість, рішучість, організованість. Гра розвиває фантазію, інтуїцію, волю, пам'ять, вчить напружувати зусилля, керувати собою, дотримуватися правил поведінки.

Вчить добре той, хто вчить зрозуміло і захоплено. Суть дидактичної гри полягає в розв'язуванні пізнавальних завдань, сформульованих в цікавій, привабливій і популярній формі. Це дає змогу вчителю добитися розуміння математичних понять і, отже, зацікавити учнів математикою. Математичні ігри – це той інструмент, за допомогою якого відточується розум дитини, розвиваються його пізнавальні сили, нахили і здібності.[4.1]

Література

1. Адруховець Л. Ігрова педагогіка // Завуч.. – 2004. - № 1 (187). – С.6-16.
2. Артемова Л.В. Вчися граючись. - К.: Томіріс, 1990.
3. Воробйова С. Дидактичні ігри в процесі навчання // Рідна школа. – 2002.- №5.- С. 46-49.
4. Бухичева О. Дидактические игры и дети / О. Бухичева // Учитель. – 2006. - №1. – С. 62- 64.
5. Микитинська М.І., Мацько Н.Д. Математичні ігри в 1 – 3 класах. – Київ: Радянська школа, 1980. – 128 с.
6. Посаченко І.М. Ігрові методи у навчальному процесі / І.М. Посаченко // Рідна школа. – 1992.
7. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів / О. Я. Савченко. – К. : Абрис, 1997. – 416 с. 13. +
8. Томікін О. Гра у становлення особистості дитини // Початкова школа - 1997 - 5 - С. 41-43.
9. Щербань П. Дидактичні ігри у навчально-виховному процесі // Початкова школа. – 1997. - № 9. – С.18-21

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ТЕКСТОТВОРЧИХ УМІНЬ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ У ЗМІСТІ НАВЧАННЯ МОРФОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Н.В. Єрмак, аспірантка,
Бердянський державний педагогічний університет

Реформування освіти, яке в умовах сьогодення набуває радикальних змін, носить достатньо хвильовий характер і, на жаль, не в повній мірі відповідає принципам системності та логічної побудови. Прикладом цього можна вважати навчальні програми вивчення української мови, які щороку оновлюються. При цьому таке оновлення має ситуативно-фрагментарний характер. Зазначене висуває на перший план проблему ретельного аналізу програм вивчення української мови учнями основної школи за останні роки та окреслення основних проблем формування текстотворчих умінь учнів основної школи при виконанні зазначених програм.

Підґрунтям нашого дослідження виступають навчальні програми навчання української мови 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018 навчальних років.

При цьому саме окреслені навчальні програми для вивчення української мови учнями основної школи в ЗНЗ з українською мовою навчання можна вважати нормативно-правовою основою формування текстотворчих умінь учнів 5-9 класів з української мови.

Аналіз вивчення чинних програм дозволив виокремити основні навчальні програми та завдяки цьому побудувати еволюцію нормативно-правового забезпечення вивчення української мови учнями основної школи ЗНЗ з українською мовою навчання.

За основу проведення аналізу використовуємо навчальну програму 2014-2015 навчального року, а всі подальші зміни в контексті формування текстотворчих умінь будуть базуватись саме на даній програмі. У 2015-2016 році в навчальну програму з української мови учнів 5-9 класів було внесено ряд змін порівняно з навчальною програмою 2014-2015 рр. У програмі попереднього року основними є дві змістові лінії (мовленнєва й мовна), що визначають безпосередній предмет навчання та його структуру, супроводжуються державними вимогами до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, а дві інші (соціокультурна й діяльнісна (стратегічна) є засобом досягнення основної освітньої мети навчання української мови в основній школі. Зміни відбулись саме в межах двох перших змістових ліній.

Зміст програм з української мови для 5-9-х класів у 2016-2017 навчальному році [1] також зазнав удосконалення, а саме: як у мовленнєвій, так і в мовній змістових лініях спрощено й вилучено теми, що не є важливими для формування в учнів комунікативної компетентності, а це передбачає готовність учня застосовувати здобуті знання й набуті текстотворчі вміння та навички для розв'язання проблем, що виникають у реальному житті.

У 2017-2018 році навчальну програму з української мови для 5-9 класів модернізовано згідно з Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти, затвердженим у 2011 році, та з метою наскрізного впровадження механізму реалізації завдань компетентнісного підходу в навчанні української мови в контексті положень „Нової української школи” [2]. У зв'язку з цим розроблено новий формат пояснювальної записки до програми, де визначено ієрархію цілей навчання, зазначено мету базової середньої освіти, уточнено предметну мету.

Відповідно до поставлених цілей навчання української мови і стратегій модернізації освіти в Україні конкретизовано завдання навчального предмета:

1. Внесено зміни до структури програми: мовну та мовленнєву змістові лінії синхронізовано (у мовленнєвій подано усні та письмові види роботи з використанням паралельно теоретичного матеріалу);
2. У переліку очікуваних результатів навчально - пізнавальної діяльності учнів виділено знаннєвий, діяльнісний і ціннісний складники. З метою уникнення дублювань вилучено рубрики „Внутрішньопредметні зв'язки”, „Міжпредметні зв'язки”, „Культура мовлення” [2];
3. Спрощено формулювання тем мовної і мовленнєвої змістових ліній, зокрема мовленнєвознавчих понять;
4. Творчим роботам надано виразно практичного спрямування;
5. Крім обов'язкових видів творчих робіт, до навчальної програми включено рекомендовані, право вибору яких надано вчителю;
6. Серед рекомендованих видів робіт учитель може обрати ті, які вважає найбільш корисними, до того ж він може змінювати теми висловлень відповідно до інтересів і потреб кожного класу;

**II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
(25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)**

7. Окрім того, до програми внесено такі зміни: вилучено деякі види творчих робіт (відгук про відповідь товариша в 5 класі, повідомлення на лінгвістичну тему в науковому стилі в 6 класі, переказ тексту наукового стилю та відповідь на уроці в науковому стилі в 5 класі, вибіркового переказу тексту наукового стилю в 6, 9 класах);

8. Додано, як обов'язковий, такий сучасний вид роботи, як есе (розмірковування в довільній формі);

9. Оновлено перелік запропонованих до вивчення ділових паперів (вилучено автобіографію, протокол, витяг із протоколу; розписку замінено на звіт про виконану роботу, план роботи перенесено з 6 у 8 клас);

10. Перерозподілено в мовній змістовій лінії навчальні години на повторення вивченого в попередніх класах (указано перед розділами);

11. Змінено послідовність тем мовної змістової лінії в 5 класі для оптимізації їх відповідно до вікових особливостей учнів;

12. Замінено в 5 класі тему „Частини мови” на „Текст. Речення. Слово” в розділі „Повторення вивченого в початкових класах”;

13. Вилучено з програми 5 класу теми „Види речень за метою висловлення та інтонацією” (як вивчені в початковій школі), „Стили мовлення”;

14. Перенесено тему „Правопис слів іншомовного походження” з 5 до 6 класу, розвантажено тему „Найпоширеніші випадки чергування голосних і приголосних звуків” у 5 класі з метою оптимізації та уникнення повторів;

Безперечно, зазначене має істотний вплив на загальну концепцію формування текстотворчих вмінь у процесі вивчення української мови учнями основної школи. До безпосередніх напрямів реформування навчальних планів вивчення української мови учнями основної школи можна віднести наступні концептуальні підходи:

1. Зміцнення ролі вчителя та надання йому права вибору певних видів навчальних робіт;

2. Впровадження та превалювання такої форми перевірки стану сформованих текстотворчих вмінь як есе, тобто висловлення власної думки щодо певного актуального питання;

3. Забезпечення безперервної технології освіти, знищення необхідності повторення набутих знань, вмінь та навичок, шляхом вилучення з навчальної програми матеріалів, які було вивчено раніше.

Доцільним в контексті нашого дослідження є аналіз змісту підручників та навчальних посібників з української мови з огляду на формування текстотворчих вмінь учнів 5-9 класів.

Необхідність такого аналізу зумовлена тим, що:

- підручники та навчальні посібники, рекомендовані МОН України, є виразом загальної концепції освіти щодо вивчення української мови учнями основної школи;

- зміст підручників і навчальних посібників, рекомендованих МОН України, має прямий взаємозв'язок із якістю формування текстотворчих вмінь.

У якості підгрунтя підручників „Українська мова” (автор О. П. Глазова) [4,6,11,12,17] покладено концепцію формування мовної особистості XXI століття, що успішно реалізує себе в реальному спілкуванні, у мовленнєвій діяльності, сприймаючи інформацію не механічно, а особистісно, самостійно інтерпретуючи й оцінюючи її залежно від власного бачення явищ та закономірностей. Поданий у підручнику дидактичний матеріал аналізує явища, факти, ситуації дійсності, ціннісні орієнтири, сценарії поведінки учня, який належить до сучасного Інтернет-покоління, що виростає й формується в цифровому середовищі, свідчить про найвпливовіший інструмент суспільних змін – цифрову інформацію і технології комунікації. Більшість поданих у підручнику вправ включає проблемні запитання дискусійного характеру, формулювання відповідей, що сприяють формуванню в школярів уміння як грамотного висловлення власної позиції, так і толерантного ставлення до думок опонентів. Безперечно, це сприятиме формуванню належного рівня текстотворчих вмінь з урахуванням особливостей сучасного інформаційного середовища.

Відповідно до програми навчальний матеріал підручника „Українська мова” (автори: С.Я Єрмоленко, В. Т. Сичова, М. Г.Жук) розподілено за розділами: „Повторення, поглиблене вивчення (словосполучення і речення)”, „Лексикологія. Фразеологія”, „Словотвір. Орфографія”, „Іменник”, „Прикметник”, „Числівник”, „Займенник”, „Зв’язна мова (мовлення)” [3,7,9,14,19].

Матеріал підручника поділено на дві частини, окреслені „мовною” і „мовленнєвою” лініями. При цьому обидві ці частини спрямовані на формування текстотворчих вмінь, що в значній мірі обґрунтовуються матеріалом усього підручника.

Тексти вправ у кожному розділі присвячені українській культурі в її історичному розвитку. Інформація про славетних українців - письменників, науковців, акторів, композиторів, художників, спортсменів, відомості з історії України сприятимуть розширенню культурного кругозору учнів та завдяки цьому формуванню текстотворчих вмінь.

Навчальний матеріал підручників „Українська мова” авторів О. В. Заболотного, В. В. Заболотного [5,8,13,16] спрямований на розвиток творчих здібностей, навичок самоосвіти, інтересу школярів до предмета та як наслідок формуванню текстотворчих вмінь.

Методичний апарат підручника забезпечує врахування особистісно орієнтованого підходу до навчання української мови в школі. Параграфи побудовані таким чином, щоб забезпечити поетапну роботу. Теоретичний матеріал структуровано на окремі підрозділи із зазначенням ключових понять, а деякі відомості оформлені у вигляді таблиць і схем, а також опорних малюнків, що значно полегшуватиме сприйняття, опрацювання та запам’ятовування інформації.

Більш спрямованим на вироблення мовних компетентностей учнів є принцип побудови розділів у підручниках Заболотного В.В., Заболотного О.

В., у яких на початку кожного розділу подається перелік основних понять, умінь і навичок, які здобудуть учні в процесі роботи над темою (рубрики „Ви знатимете“, „Ви вмітимете“), тоді як у підручниках Глазової О.П. та Єрмоленко С.Я. є тільки перелік ключових слів та понять розділу.

Безперечною перевагою з приводу формування текстотворчих вмінь підручника Заболотного В.В. є те, що кожний розділ містить окремий параграф „Узагальнення вивченого з теми“, який складається з системи узагальнюючих вправ, а також тестових завдань під рубрикою „Готуємося до контрольного оцінювання“, що дає змогу учню якісно підготуватися до контрольної роботи з окремої теми.

Дещо іншим за концепцією викладення матеріалу є підручник таких авторів, як: Тихоша В. І., Караман С. О., Мартос С. А. [20]. У даному підручнику головну увагу зосереджено на теоретичному блоці й методичному апараті (системі навчальних вправ, завдань, запитань). Поза увагою поки що залишаються такі важливі аспекти, як апарат орієнтування, система контролю, роль ілюстрацій, художньо-технічне оформлення. Велику увагу також зосереджено на перевірці сформованих текстотворчих вмінь.

Підручники за загальною редакцією М.І.Пентилюк [10,15,18] спрямовані на одночасне оволодіння мовною і мовленнєвою системами. Більшість мовного матеріалу подано при створенні певної комунікативної ситуації, що намагається бути наближеною до реальної. Комунікативні ситуації моделюються таким чином, щоб учні мали виражати свої думки, формувати власне судження. Перевага віддається комунікативним завданням, що передують виконанню мовних. Ієрархічна система вправ від рецептивно-продуктивних до продуктивних порушується. Мовленнєвий аспект реалізується через усі види: слухання, говоріння, читання, письмо.

Узагальнюючи аналіз сучасних підручників для вивчення української мови учнями основної школи ЗНЗ з українською мовою навчання, можна зазначити наступне: теоретичний матеріал, зазвичай, дається порціями, ефективними та зручними для сприйняття учнями, і графічно виділяється (жирний шрифт, лінія, колір шрифту). Стиль викладу у більшості випадків науково-навчальний, тобто науковий матеріал викладений з урахуванням принципів дидактичної логіки.

Тренувальні вправи, завдання, запитання мають становити цілісну, взаємопов'язану і взаємозалежну систему. Достатня кількість вправ, які допомагають попрактикуватись у використанні окремих мовних засобів, фразеологізми художнього стилю чи офіційно-ділового (мовні штампи). Завдання різноманітні, їх особливості продиктовані вимогами матеріалу, активно залучаються ігрові форми: закодуйте речення (з допомогою умовних позначень), розкодуйте текст та подібні.

До порушення системності призводять надлишковість, відсутність детермінованості, дублювання.

Для методичного апарату вивчення морфології проаналізованих підручників можна окреслити єдину спільну рису: надлишковість, коли кількість

однотипних дій заважає простежити власне логіку мовного явища, наприклад, коли кілька вправ підряд мають завдання дібрати заголовки. Надлишковістю є також велика кількість завдань у одній вправі. Таке нагромадження не дає зрозуміти навчальну мету, що саме учень має збагнути, відпрацювати, вивчити.

Типовим недоліком є відсутність взаємозв'язків у межах дидактичного блоку, коли завдання подаються фрагментарно та чітко не простежується взаємозв'язок поданого матеріалу з попереднім.

Важливо просто і точно вибудувати систему запитань. Цей вид роботи успішно застосовується при аналізі творів мистецтва (влучними запитаннями можна зацентувати визначальні риси твору, виділити деталі, важливі для сприйняття і розуміння). Недоліком вважаємо надто узагальнено сформульовані запитання (та і завдання) типу: Які почуття у вас викликало це висловлювання?; Що ви думаєте про цей твір? та подібні. Вони не сприяють формуванню текстотворчих вмінь, тому дидактична цінність їх невисока.

Водночас необґрунтованим є винесення складних мовознавчих питань на самостійну роботу, дослідження або обговорення у класі. Доводиться покладатися на обізнаність вчителя та ерудицію учнів, а у багатьох випадках приводить до відтворення штампів. Можна із впевненістю стверджувати, що навчальне завдання визначене некоректно, якщо у підручнику немає методів його виконання, не сформульовано шляхи пізнання.

До недоліків дидактичного апарату можна віднести такі ситуації, коли ідея, яка виступає підґрунтям текстотворчих вмінь, нав'язується учням, по суті, вже висловлюється замість них. Наприклад, завдання після тексту про шопоманію: Напишіть творчу роботу „Щоденник шопоголіка: як я вилікувався“. У даному випадку висновок щодо негативного ставлення до шопоголізму як до хвороби в повній мірі нав'язується учням, а в цьому випадку можна говорити про неефективність текстотворення.

До того ж, достатньо дискусійним у даних підручниках є зміст завдань творчого характеру. Так, підручники мають пропонувати завдання, які розвивають креативне мислення, відточують уміння писати оригінальні тексти. Блок творчих завдань має включати різнопланові види роботи і зазвичай передбачає підготовку-поради щодо виконання. Типовими недоліками творчого модуля є однотипні завдання, найперше – скласти твір, скласти твір-мініатюру. На сучасному етапі ця проблема в аналізованих підручниках подолана. Вдалим прийомом є диференційовані завдання творчого блоку, тоді вибір зумовлюється особистісними рисами учня. Наприклад: Складіть вірш або підготуйте усне повідомлення про функції мови у суспільстві.

Творче завдання найкраще спрацює, якщо воно побудоване для реалізації учнями на різних рівнях, таким чином розвиваючи текстотворчі здібності. До того ж, в навчальні програми, а разом із тим і в запропоновані підручники, впроваджено розробку есе учнями на актуальні теми.

**II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
(25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)**

Поряд із цим, доцільно узагальнити результати аналізу підручників та навчальних посібників з української мови в розрізі сприяння ними формуванню текстотворчих вмінь з урахуванням окремих складових.

Результати такого аналізу узагальнені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1. Результати аналізу чинних підручників та навчальних посібників з приводу сприяння формуванню окремих складових текстотворчих вмінь

		Автори підручників та навчальних посібників				
Складові текстотворчих вмінь		Глазова О.П., Кузнецов Ю.Б.	Єрмоленко С.Я., Сичова В.Т., Жук М.Г.	Заболотний О.В., Заболотний В.В.	Пентилюк М., Гайдаєнко І., Ляпкевич А.,	Тихоша В. І., Караман С. О., Мартос С. А.
Складові текстотворчих вмінь	Пошук інформації		+		+	
	Осмислення інформації	+	+	+	+	+
	Збір, систематизація та структурування інформації			+	+	
	Усвідомлення теми висловлення	+	+	+	+	+
	Визначення основної думки майбутнього тексту	+	+			+
	Надання тексту певного стилістичного забарвлення					
	Планування та написання тексту	+			+	+
	Правильний добір необхідних мовних засобів					
	Пошук та виправлення недоліків					
	Оцінка побудованого тексту	+				
	Розрізняння основної та другорядної інформації		+		+	
	Асоціативна мовленнєво-	+	+	+	+	+

**Наука III тисячоліття:
пошуки, проблеми, перспективи розвитку**

	мисленева діяльність				

Отже, як видно з таблиці 1.1., жоден з чинних підручників не сприяє формуванню всіх без виключення складових текстотворчих умінь.

Таким чином, результати аналізу сучасних підручників з вивчення української мови учнями основної школи свідчать, що рівень викладання української мови за діючими підручниками має істотні суперечності, які можуть бути окреслені в якості проблем формування текстотворчих умінь у змісті навчання морфології української мови:

1. Не в повній мірі простежується зв'язок між рівнем знань мови і рівнем володіння нею;
2. Перевантаження навчальної програми теоретичними матеріалами;
3. Посилення мовленнєвої спрямованості уроків української мови і відсутність цілеспрямованого оволодіння комунікативно-мовленнєвими вміннями.

Вирішення обґрунтованих проблем можливе при умові розробки теоретичних основ підручника з погляду лінгвістичних, психолінгвістичних і лінгводидактичних проблем формування, самовдосконалення вмінь і навичок вільного володіння мовою в усіх видах мовленнєвої діяльності (говоріння, читання, аудіювання, письмо) на базі засвоєння учнями знань про мову і мовлення. Водночас, вирішення таких основних питань, як відбір мовного матеріалу, способи його подачі, використання „прикладних текстів”, побудова системи вправ, характер ілюстративного матеріалу, апарат дидактичного орієнтування на краєзнавчій основі повинен відповідати аналізу наявних чи чинних підручників [21]. Центральною проблемою при побудові підручника є відбір мовного матеріалу. Як відомо, такий підхід зумовлюється зовнішніми факторами, до яких відносяться завдання, етапи продовження навчання, і внутрішні, що спираються на специфіку навчального мовного матеріалу. Серед навчальних факторів головною, звичайно, є мета навчання. Так, лінгвістичні кордони і об'єм теоретичних відомостей з української мови визначаються тією обставиною, що шкільний курс повинен навчити учнів спостерігати за мовними процесами, розуміти їх природу, дати максимальні знання про структуру і функції мови; навчити дотримуватися норм усної і писемної мови, використовувати в мовленні багато мовних елементів, вільно і точно висловлювати свої думки. При цьому знання учнів про мову розглядаються не як предмет навчання, а як інструмент формування й удосконалення навичок володіння мовою. Інструментальна роль теоретичних даних у підручнику зовсім не означає зниження його рівня. Навпаки, при відборі й інтерпретації мовного матеріалу з погляду „значення - форми - функції - норми” мовних одиниць отримані знання виступають украй доречним елементом, що сприятиме формуванню текстотворчих вмінь. До того ж, матеріал повинен бути проаналізований авторами підручника з точки зору важливості засвоєння знань і формування на їх основі навичок і текстотворчих умінь. А завдання вчителя –

доповнити матеріали підручника своїми надбаннями (збірниками диктантів, текстами для перевірки навичок аудіювання та читання, творчими завданнями тощо). Важливо в цьому зв'язку звертати увагу на труднощі, які, з одного боку, викликані специфікою системи рідної мови, а з іншого, - заперечування впливу просторіч, функціональних діалектів. Параграф у підручниках визначає лише об'єкт пізнання: лінгвістичну одиницю [22].

Водночас, з метою забезпечення якості формування текстотворчих умінь потрібно визначити раціональне співвідношення підготовчих, конструктивних, комунікативних, мовленнєвих вправ, виражених та системний підхід до їх підбору. Виконання вправ підручника та завдань вчителя має представляти паралельне і взаємозв'язане вивчення усної і писемної мови. При цьому кількість вправ (письмових) у зв'язку з значним скороченням кількості годин на вивчення теми, не повинна перевищувати 30% від загального обсягу вправ. Головне місце в системі вправ повинні відігравати ситуативні і рольові завдання, мета яких полягає в тому, щоб допомогти учням сформувати вміння правильно і доцільно використовувати мовні одиниці в діалогічних і монологічних висловах у контексті текстотворчої діяльності. Проведений аналіз діючих підручників з української мови показав, що більшість з підручників за змістом, структурою, художнім оформленням та поліграфічним виконанням не відповідає сучасним суспільним потребам і вимогам європейської спільноти. Зміст навчальних книжок є спрощеною моделлю розвитку тієї чи іншої науки, і не враховує вікових закономірностей навчально-пізнавальної діяльності учнів їх структура - спрощена типова і статична - не стимулює пошуково-пізнавальної активності ні в учнів, ні у вчителів [22].

Поряд із цим, на сьогодні вже спостерігається позитивна динаміка в оновлення підручників та навчальних посібників з української мови. До недавнього часу та протягом тривалого періоду часу навчальні програми з української мови не орієнтували вчителів на розвиток комунікативних умінь учнів. Основна увага в них зверталася на такі напрями роботи: збагачення, уточнення та активізація словесного запасу, удосконалення граматичних умінь, розвитку зв'язного мовлення.

Навчальна програма вивчення української мови учнями основної школи не визначає зміст роботи над мовними нормами - зразковим варіантом мовних одиниць. Усвідомлення їх будується практичним шляхом під час засвоєння матеріалу української мови, тобто фонетики, лексики, морфології, словотвору, синтаксису, а також у процесі формування текстотворчих умінь.

Узагальнені результати дослідження дають підстави для наступних висновків.

Аналіз чинної програми з української мови в еволюційному розвитку й підручників для учнів основної школи засвідчив, що виокремлені в них види робіт і завдання для текстотворчої діяльності спрямовані на формування переважно узагальнених текстотворчих умінь. З цього приводу обґрунтована необхідність системного використання інтерактивних методів, прийомів та форм

і впровадження методики навчання учнів 5-6-х класів створювати тексти різних типів, стилів і жанрів за допомогою інтерактивних методів.

Дослідження засвідчило можливість підвищення якості навчальних програм і пов'язаних з ними навчальних посібників та підручників, зумовлену наявністю певних недоліків в навчальній літературі в контексті формування текстотворчих вмінь.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/>
2. Програма для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання (зі змінами, внесеними у 2017 році: / Наказ МОН від 07.06.2017 № 804. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/>
3. Рідна мова: Підручник для 5 класу / Єрмоленко С.Я., Сичова В.Т. – К.: Грамота, 2005. – 240 с.
4. Підручник для 5 класу загальноосвітніх навчальних закладів / Глазова О.П. – К.: Освіта, 2013. – 278 с.
5. Українська мова. 5 клас: Підручник для загальноосвітніх навчальних закладів / О.В.Заболотний, В.В.Заболотний – К.: Генеза, 2013. – 256 с.
6. Українська мова: Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів / О.П.Глазова – К.: Видавничий дім „Освіта”, 2014. – 240 с.
7. Українська мова: Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів / С.Я.Єрмоленко, В.Т.Сичова, М.Г.Жук – К.: Грамота, 2014. – 272 с.
8. Українська мова: Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів / О.В.Заболотний, В.В.Заболотний – К.: Генеза, 2014. – 256 с.
9. Українська мова: Підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів / С.Я.Єрмоленко, В.Т.Сичова, М.Г.Жук – К.: Грамота, 2015. – 288 с.
10. Рідна мова: Підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів / М.І.Пентилюк, І.В.Гайдаєнко, А.І.Ляшкевич, С.А.Омельчук. За заг. ред. М.І.Пентилюк – К.: Освіта, 2007. – 288 с.
11. Українська мова: Підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів / О.П.Глазова – К.: Освіта, , 2016. – 272 с.
12. Українська мова: Підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів / О.П.Глазова – Х.: Фоліо, 2016. – 288 с.
13. Українська мова: Підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів / О.В.Заболотний, В.В.Заболотний – К.: Генеза, 2016. – 224 с.
14. Українська мова: Підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів / С.Я.Єрмоленко, В.Т.Сичова, М.Г.Жук – К.: Грамота, 2016. – 282 с.
15. Українська мова: Підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів / М.І.Пентилюк, І.В.Гайдаєнко, А.І.Ляшкевич, С.А.Омельчук. За заг. ред. М.І.Пентилюк – Х.: Ранок, 2016. – 272 с.
16. Українська мова: Підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів / О.В.Заболотний, В.В.Заболотний – К.: Генеза, 2009. – 240 с.

17. Українська мова: Підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів / О.П.Глазова –Х.:Ранок , 2017. – 240 с.
18. Українська мова: Підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів/ М.І.Пентилюк, І.В.Гайдаєнко, А.І.Ляшкевич, С.А.Омельчук. За заг. ред. М.І.Пентилюк – К.: Освіта, 2009. – 340 с.
19. Українська мова: Підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів / С.Я.Єрмоленко, В.Т.Сичова, М.Г.Жук – К.: Грамота, 2009. – 304 с.
20. Рідна мова: Підручник для 8 класів гімназій, ліцеїв та шк. з поглиб. вивч. укр. мови / За ред. д-ра філол. наук, проф. М.Я.Плющ. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.:Освіта, 2004. – 240 с.
21. Голуб Н. Б. Особливості текстотворчої діяльності учнів 5-7 класів в умовах компетентнісного навчання української мови / Н. Б. Голуб // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики. – 2013. – Вип. 20. – С. 72–76.
22. Сікорська З. С. Наукові вимоги до шкільних підручників з мови (розділ „Словотвір. Орфографія”) / З. С. Сікорська// Проблеми шкільного і вузівського підручника. Зб. наук. праць. Випуск 1./Укл.: В.В.Оліфіренко; наук. редакція В. С. Білецького і В. В.Оліфіренка. –Донецьк: Український культурологічний центр, 2001. – 115 с.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ЯК ПРЕДМЕТНО-ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Ілліна О.В., канд. пед. н., доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка, місто Житомир,
Україна

Термін “проектування” походить від лат. “projectus” (кинутий вперед). На думку Ю. П. Сурміна і Н. В. Туленкова – це процес створення прототипу, прообразу припущеного, можливого об’єкту, стану; специфічна діяльність, результатом якої є науково-теоретично і практично обґрунтоване визначення варіантів прогнозованого і планового розвитку нових процесів і явищ [1]. С. Б. Кримський вважає, що «проектування набуває інтегрального статусу і починає конкурувати з традиційними засобами пізнання та дії, посуваючи навіть теорію як головну форму організації наукового знання» [2].

Соціальне проектування є одночасно науково-теоретичною і предметно-практичною діяльністю. Як науково-теоретична діяльність соціальне проектування пов’язане з соціологією, соціальною роботою, соціальною філософією, політологією, конфліктологією, регіоноведенням, економікою. Як предметно-практична діяльність соціальне проектування виражається у створенні конкретних соціальних проектів, в плануванні і керівництві розвитком територіально-промислових, економіко-господарчих, соціально-культурних і інших комплексів.

Соціально-педагогічне проектування є одним з напрямів соціального проектування. За В. Юсуповим, соціально-педагогічне проектування в освіті це спеціально організована система діяльності поліпрофесійних колективів щодо здійснення комплексних досліджень та проектних розробок, які забезпечують розвиток і саморозвиток освіти як форми суспільної практики, що дозволяє задовольнити потреби в освіті людини, суспільства, в якому вона живе, і потреби самих освітніх систем [3].

Виходячи з цього, сутність соціально-педагогічного проектування, як практично-предметної діяльності має полягати у створенні конкретних проектів інноваційних педагогічних систем. Але інновації не завжди продуктивно вирішують проблеми, що постають в процесі педагогічної взаємодії.

Метою соціально-педагогічного проектування є впорядкування соціокультурного середовища, виявлення і зміна зовнішніх факторів, що зумовлюють соціалізацію людини. Для цього необхідним є виявлення педагогічного потенціалу соціального середовища. Зпрогнозовані, змодельовані, зконструйовані якості і властивості соціальних об'єктів дають можливість керувати соціальними процесами і виражають характер тенденцій соціального розвитку. Актуальність соціально-педагогічного проектування в Україні зумовлена новими соціально-політичними та економічними умовами, переорієнтацією суспільства на демократичний курс розвитку, необхідністю вироблення принципово нової парадигми освіти.

Соціально-педагогічне проектування починається з аналізу ситуації, формулювання проблеми та діагностики чинників, що впливають на розвиток, виховання, формування особистості. Усунення виявлених проблем потребує визначення ієрархії цілей, висунення гіпотез, моделювання варіантів рішення, прогнозування результату, формування стратегії діяльності.

Стратегічні задачі реалізуються через тактичні рішення, а саме конкретизацію завдань, визначення умов та засобів організації процесу проектування, планування етапів реалізації стратегії.

Створений проект потребує експериментального обґрунтування, оцінки, корекції та оформлення. Результатом соціально-педагогічного проектування є перетворення соціально-педагогічного середовища, його оптимізація з метою соціального становлення особистості. Результат соціально-педагогічного проектування стає основою для організації більш ефективного функціонування освітніх систем.

У цілому, загальний алгоритм проектування педагогічних інновацій має такий вигляд:

1. Аналіз вихідної проблемної ситуації, пов'язаної з практикою соціальної роботи, суспільними тенденціями, які впливають на неї.

2. Концептуалізація ідеї (формування уявлень про майбутній стан педагогічного об'єкта (процесу, явища), визначення цілей та змісту педагогічної інновації, призначеної допомогти майбутнім фахівцям вирішувати проблемну ситуацію).

3. Визначення засобів реалізації інноваційної ідеї, плану її реалізації.
 4. Реалізація педагогічної інновації в процесі підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи.
 5. Аналіз результатів впровадження педагогічної інновації для практики соціальної роботи, корекція можливих недоліків [4, с. 86].
- Отже, в рамках соціально-педагогічного проектування створюються проекти розвитку освіти в державі в цілому і в окремих регіонах; реалізуються проекти створення освітніх установ, формуються освітні стандарти і зміст освіти всіх рівнів.

Література

1. Сурмін Ю. П., Туленков Н. В. Теория социальных технологий: Учеб. пособие. / Ю. П. Сурмін, Н. В. Туленков – К.: МАУП, 2004. – 608 с.
2. Кримський С. Б. Проект і проектування в сучасній цивілізації // Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико-зорієнтований збірник / С. Б. Кримський – К.: Департамент, 2003. – С 6-15.
3. Юсупов В. З. Основы социально-педагогического проектирования в региональных системах образования: Учеб. пособ. / В. З. Юсупов. – Киров: ВГПУ, 1999.
4. Тюптя Л. Т. Проектування в соціальній роботі / Л. Т. Тюптя, Д. О. Пузіков // Наукові записки НаУКМА. – 2005. – Т. 47. – С. 84-88.

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ

Докт. пед. наук, професор Турчин Т.М., Ілляшенко Наталія Миколаївна,
магістрантка.

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Ніжин, Україна

У наш час від творчого потенціалу країни залежать близькі та віддалені перспективи її економічного та культурного розвитку. Максимальна реалізація творчого потенціалу суспільства в галузі політики, економіки, матеріального виробництва, управління, науки, техніки, літератури, мистецтва, освіти та інших сфер життя є запорукою виходу України з того кризового стану, в якому вона нині опинилася. У цивілізованих країнах творча діяльність людей є предметом особливої уваги з боку держави, і розвиток її всіляко стимулюється [1].

Творчість – це продуктивна людська діяльність, здатна продовжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення. Розвиток творчого потенціалу діяльності є важливою умовою культурного процесу суспільства й виховання людини. Тому на всіх щаблях школи (початкової, середньої, вищої) слід звертати особливу увагу на формування в учнів різноманітних, глибоких і міцних систем знань, на максимальну стимуляцію

самостійної діяльності учнів, на розвиток стійких творчих пошуків, наполегливості під час виконання творчих завдань [2].

Творчість – свідомо цілеспрямована діяльність людини, яка ставить завдання пізнання і перетворення дійсності, створення нових оригінальних предметів, творів яких раніше не було.

Процес творчості включає інтелектуальну діяльність стосовно усвідомлення життя, створення нових теоретичних узагальнень, висунення ідей і активне втілення їх у життя. Високий рівень розвитку творчого мислення фахівця – важлива психологічна передумова найбільш раціонального і ефективного виконання ним професійних обов'язків[5].

Людина, яка креативно мислить внаслідок впливу зовнішніх факторів та набуває необхідних для актуалізації творчого потенціалу людини відповідних здібностей, мотивів, потреб, особистісних утворень, що сприяють створенню та відкриттю чогось абсолютно нового, чого не існувало раніше називають - творчою особистістю.

Розвиток творчих здібностей включає і розвиток мислення – вміння узагальнювати, перетворювати знання в гнучкі системи, творчо аналізувати ситуацію. Розвивати творчість – означає виховувати у дітей інтерес до знань, самостійність у навчанні. Маленький учень добре вчиться лише тоді, коли він переживає успіх, хоча б невеликий[4].

Література – найскладніший інтелектуальний вид мистецтва, процес читання художньої літератури – найскладніший вид естетичного сприймання. Щоб писати власні твори, треба «начитатися». Сприймаючи текст, читач здійснює його смислово компресію (осмислення). Всі процеси сприймання тексту тісно взаємопов'язані. Від первинного читання до глибокого розуміння думок автора лежить формування читацької компетентності, яка є базовою складовою комунікативної та пізнавальної компетентності. І як наслідок відбувається формування власної думки (в усній і письмовій формі)[3].

Спілкування з літературою як мистецтвом слова задовольняє природну потребу дитини в емоційних переживаннях, створює передумови для самовираження особистості. Молодші школярі беруть участь у посильній творчій діяльності, яка організовується вчителем на уроках класного й позакласного читання та в позаурочний час. Для стимулювання творчих здібностей використовуються такі види завдань: словесне малювання, графічне ілюстрування, творчий переказ, читання за ролями, інсценізація (театралізація), колективне та індивідуальне складання з допомогою учителя казок, віршів, лічилок, загадок тощо [6].

Отже, розвиваючи творчий потенціал молодших школярів на уроках літературного читання засобами театралізації вчитель формує творчу особистість, що є одним із завдань сучасної освіти. Тому, що людина яка може творчо мислити, завжди знайде вихід з нестандартної ситуації, вона здатна проявляти гнучкість у її вирішенні і такій людині простіше адаптуватися в житті.

Список використаної літератури:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 375с.
2. Гончарук М., Комісарова С., Яценюк Т. Український науковий журнал «Освіта регіону» / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://social-science.com.ua>.
3. Музика Ганна Олександрівна «Розвиток літературно-творчих здібностей молодших школярів у процесі читацької діяльності на уроках літературного читання» / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://urok-ua.com/rozvitok-literaturno-tvorchih-zdibnostey-molodshih-shkolyariv-u-protsesi-chitatskoyi-diyalnosti-na-urokah-literaturnogo-chitannya/>
4. Методика розвитку творчих здібностей учнів початкових класів: / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://teacher.at.ua/publ/metodika_rozvitku_tvorchikh_zdibnostej_uchniv_pochatkovikh_klasiv/19-1-0-6824
5. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.psyh.kiev.ua>.
6. Українська педагогіка «Творча діяльність учнів початкових класів»: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukped.com/ukrainska-mova-ta-literatura/6791-tvorcha-diyalnist-uchniv-pochatkovykh-klasiv.html>

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ У ПОЗАШКІЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Карапетрова О.В., канд. псих. н., доцент;
Бердянський державний педагогічний університет

В умовах відродження національної системи освіти позашкільні заклади стають невід'ємним компонентом освітньої структури, який сприяє всебічному, гармонійному розвитку особистості учня, його соціальній адаптації та самореалізації в суспільстві. Такі заклади доповнюють шкільну освіту та створюють позитивне виховне середовище для учня. Вони виступають гнучкими виховними інфраструктурами, спроможними здійснювати виховання громадянина незалежної держави України - творчої особистості, здатної вдосконалювати себе та свою країну.

Позашкільна діяльність сьогодні розглядається як одна з головних ланок безперервної освіти в системі виховання всебічно розвиненої особистості, найповнішого розкриття її задатків і нахилів, створення умов для розвитку й підтримання талантів та обдарувань у галузі науки, техніки, мистецтва тощо. Забезпечення при цьому можливостей щодо творчої самореалізації, вибору діяльності, до якої дитина проявляє зацікавленість, створює необхідні передумови для прояву її природних здібностей.

Теоретичним підґрунтям для розуміння психологічних аспектів творчості самореалізації є роботи вчених М. Бахтіна, Л. Виготського, Я. Пономарьова, С.

Рубінштейна. Наукові доробки з педагогіки та психології творчості (В. Андреев, В. Богоявленська, В. Пархоменко, Н. Посталюк, О. Степанова, А. Шумілін та інші.)

Питанням саморозвитку, самоактуалізації та самореалізації особистості присвячені праці К. Абульханової-Славської, Д. Богоявленської, Л. Виготського, І. Калошиної, Л. Когана, Л. Коростильової, А. Маслоу, Я. Пономарьова, К. Роджерса, В. Роменець та інші.

Отже вивченням самореалізації особистості займалися представники різних психологічних шкіл, але досить немає єдиної концепції самореалізації.

На сучасному етапі розвитку уявлень про самореалізацію представляється неможливим навіть класифікувати це поняття по формі - це є явищем, процесом, потребою, властивістю або чим-небудь іншим. Деякі дослідники продовжують вважати самореалізацію явищем, обумовленим природою людини, бути самоактуалізуючою істотою, а інші, заперечуючи цю зумовленість, воліють казати про процесуальну детермінацію[1].

Відомо, що у позакласній діяльності особливо яскраво розкриваються природні потреби дитини, зокрема, в активній діяльності та самоствердженні. Позашкільна діяльність дає змогу дітям виступати в нових соціальних ампулах, займати ролі, які відрізняються від ролі учня, тобто це особлива сфера, де школярі можуть задовольняти особистісні потреби в самоперевірці, самооцінюванні власного «Я». Це, так би мовити, зона активного спілкування, в якій задовольняються потреби в контактах.

Вільний час – умова для розширення світогляду школярів, для самостійного творчого пошуку в будь-якій галузі, для поглиблення емоційного сприйняття сучасного життя.

Широка мережа позашкільних закладів дає змогу дітям задовольняти потреби в додатковій освіті в змістовному дозвіллі, розвивати творчі здібності. До цієї мережі входять дитячі сектори і відділи Будинків та Палаців культури, дитячі мережі та парки, Палаці дитячої та юнацької творчості, центри наукової творчості, науково-творчі та навчально-дослідницькі творчості, центри туризму та краєзнавства, центри естетичного виховання, станції та клуби юних натуралістів, Малі академії наук та інші.

Незважаючи на різноманітність форм організації закладів позашкільної освіти, вони мають виконувати певні функції залежно від спрямованості: соціальну (соціальна адаптація, соціальна автоматизація, соціальні ролі особистості); навчальну (нова освітня середовище, нові джерела освітньої інформації, які компенсують відсутність у стандартній освіті цікавих дитині видів діяльності, підготовка до продовження навчання й отримання професійної освіти); дозвілльову (відпочинок, розваги, свята, самоосвіта, творчість) [2].

Структура творчої самореалізації представлена наступними компонентами: мотиваційний (здатність до цілепокладання); інтелектуально-комунікативний (інтелектуально-комунікативні здібності); змістовно-операційний (здатність до перетворюючої діяльності); рефлексивний (здатність до самооцінки і самоврядуванню в творчій діяльності). Одним з найважливіших факторів

творчого розвитку дітей є створення умов, що сприяють формуванню їх творчих здібностей.

Отже на основі аналізу робіт ми виділили три основні умови успішної самореалізації дітей в позашкільній діяльності: 1) індивідуально-диференційований підхід до дітей з боку педагога та його професіоналізм й педагогічна майстерність; 2) емоційний комфорт в колективі; 3) формування позитивного «Я-образ» дитини.

Наступним етапом нашої роботи є перевірка названих умов. Та створення тренінгової навчальної програми для керівників колективів позашкільних навчальних закладів. Щодо покращення умов для успішної самореалізації дітей у творчих колективах позашкільних закладів освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Муляр В.І. Самореалізація особистості як соціальна проблема (філософсько-культурологічний аналіз) / В.І. Муляр. – Житомир, 1997. – 202 с.

2. Карапетрова О.В. Психологічний супровід дітей молодшого шкільного віку в позашкільній діяльності: посібник / О.В. Карапетрова Бердянськ : БДПУ, 2013. – 168 с.

УДК 378.046.4

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ СИСТЕМИ MOODLE

В.О. Кізь, Л.В. Кізь

(Полтавський коледж нафти і газу
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка)

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року зазначається, що інформатизація професійно-технічної освіти, формування та впровадження інформаційного освітнього середовища, розробка педагогічних програмних засобів, створення систем дистанційної освіти та забезпечення доступу до світових інформаційних ресурсів є важливою умовою її модернізації [3].

Сучасна дистанційна освіта – це розгалужена система передачі знань на відстані за допомогою різних засобів і технологій, яка сприяє отриманню студентами необхідної інформації для використання у практичній діяльності [5].

У Полтавському коледжі нафти і газу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка поряд із традиційними технологіями навчання ефективно використовуються також і дистанційні. Такий підхід у навчанні передбачає як безпосередньо-контактну форму, так і дистанційну на платформі Moodle, використання якої спрямоване на супровід освітнього процесу.

Дистанційне навчання – це така форма організації навчального процесу та педагогічна технологія, основою якої є керована самостійна робота студентів та

широке застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Основною метою дистанційного навчання студентів є виховання особистості, яка має бажання і здатність до спілкування, навчання та самоосвіти [1].

Проблемам з питань розвитку дистанційної освіти присвячені роботи багатьох зарубіжних науковців, таких як: Р. Деллінг, Г. Рамбле, Д.Кіган, М. Сімонсон, М. Мур, А. Кларк, М. Томпсон ін. та відповідно вітчизняними, такими як: О. Андреев, Г. Козлакова, І. Козубовська, В. Олійник, Є. Полат, А. Хуторський. Та, незважаючи на велику кількість наукових досліджень, сучасна дистанційна освіта в Україні нагадує традиційні форми заочного навчання, без застосування всіх можливостей принципово нових форм і методів навчання.

До дистанційного навчання висувають ряд вимог. Згідно із законом України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» від 25.04.2013 науково методичне забезпечення повинно включати:

- методичні рекомендації щодо розроблення та використання педагогічно-психологічних та інформаційно-комунікаційних технологій дистанційного навчання;

- критерії, засоби і системи контролю якості дистанційного навчання;

- змістовне, дидактичне та методичне наповнення дистанційних курсів навчального плану/навчальної програми підготовки [3].

На сьогоднішній день існує багато рішень для систем дистанційного навчання, відмінних технічними можливостями, наявністю і рівнем складності різних функціональних компонентів, наприклад, Oracle (i-Learning), IBM (Learning Space), WebCT, "Прометей" виробництва НІЦ АСКБ, e-Learning компанії "Гіперметод", та засоби Open Source: MOODLE, ATutor, Dokeos, Claroline тощо. Проте ми б хотіли розглянути розповсюджену за принципом Open Source на умовах ліцензії GNU/GPL, систему MOODLE.

Одною з систем дистанційного навчання є Moodle. Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) – це модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, яке називають також системою управління навчанням (LMS), системою управління курсами (CMS), віртуальним навчальним середовищем (VLE) або просто платформою для навчання, яка надає викладачам, студентам та адміністраторам дуже розвинутий набір інструментів для комп'ютеризованого навчання, в тому числі дистанційного. Moodle можна використовувати в навчанні школярів, студентів, при підвищенні кваліфікації, бізнес-навчанні, як в комп'ютерних класах навчального закладу, так і для самостійної роботи вдома [4].

Ця система призначена для організації навчання онлайн у мережевому середовищі з використанням технологій Інтернету. Система забезпечує різноманіття процедур навчання онлайн, комбінуванням яких може бути організоване ефективне навчання в навчальному закладі. Moodle надає можливість інсталяції освітніх ресурсів (навчальних матеріалів) і забезпечує засобами доступу до ресурсів та управління ними; забезпечує комунікаційну

взаємодію учасників освітнього процесу, що реалізовується у формі інтернет-конференцій, форумів, дискусій, а також обміну посланнями, що містять, зокрема, завдання для тих, хто навчається, виконання завдань і коментарі [2].

Автором ідеї і концепції системи MOODLE, а також її засновником є Мартін Даугіамас (Martin Dougiamas – доктор педагогічних наук з Curtin University Technology, Perth, Австралія). Головною його метою було створення системи, відмінної від доступних на ринку, а саме такої, яка б враховувала педагогічні аспекти, що базуються на основах пізнавальної психології, і, перш за все, однієї з її течій, що називається конструктивізмом. Інтерфейс, допомога і документація системи MOODLE існують на декількох десятках мовах, які доступні і можуть бути вибрані і використані в разі потреби кожним користувачем.

Система повністю обслуговується з рівня стандартного веб-браузера. Не передбачає ніяких спеціальних вимог до устаткування і операційної системи. Є повністю безкоштовною. В поєднанні з відносно простою і добре описаною інсталяцією платформа MOODLE без спеціальних труднощів може бути швидко встановлена на вузівському, шкільному або навіть власному сервері [4].

Ефективність застосування дистанційних технологій в освіті значною мірою залежить і від рівня підготовки викладачів до реалізації дистанційного навчання, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення, а також від готовності здобувачів навчатися в умовах дистанційної освіти.

Впровадження інноваційних технологій навчання і сучасних методик організації навчального процесу у ВНЗ дозволяє здійснити оновлення змісту, форм і методів навчання відповідно до сучасних потреб суспільства в інноваційному розвитку; індивідуалізувати процес навчання з урахуванням потреб здобувачів вищої освіти, оптимізувати весь процес навчання.

Література

1. Дистанційна освіта в сучасній освітній діяльності / Освітній портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/articles/30.html/>. – Назва з екрана.
2. Долинський Є.В. Дистанційне навчання – одна з прогресивних форм підготовки фахівців / Є.В. Долинський // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Збірник наукових праць. Вип.42 / За заг. ред. проф. Матвієнко О.В. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2010. – С. 202-207.
3. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>. – Назва з екрана.
4. Смирнова-Трибульська Є.М. Дистанційне навчання з використанням системи MOODLE: навч.-метод. посіб. / Є.М. Смирнова-Трибульська. – Херсон: Видавництво Айлант, 2007. – 465 с.

5. Що таке дистанційна освіта: як вона працює? [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.vsemisto.info/osvita/2355-sho-take-vysha-osvita-jak-vona-prazjuje>.

ДІАГНОСТИКА РІВНІВ СФОРМОВАНОСТІ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Білоусова Н.В., канд. пед. н., доцент;

Ковтонюк Ю.П., студентка IV курсу спеціальності «Початкова освіта»)

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, місто Ніжин, Україна

Морально-етичні цінності – основа для школяра в соціумі, яка зароджується саме в сім'ї.

Моральне виховання – це цілеспрямована взаємність дорослого і дитини з метою формування моральних почуттів і якостей, засвоєння моральних норм і правил, розвитку етичних мотивів і навичок поведінки [3, с. 211].

Для того, щоб побачити у дітей рівень сформованості морально-етичних цінностей, слід спиратися на ряд критеріїв: гносеологічний, нормативний, емоційний, мотиваційний та практичний .

Гносеологічний критерій включає в себе такі показники: знання та уява про морально-етичні цінності українців, народний етикет; знання нашої історії, повага традицій і звичаїв народу, його фольклору.

Нормативний критерій. Сюди відносяться наступні якості: усвідомлення важливості морально-етичних цінностей у житті окремої людини та суспільства взагалі.

Емоційний критерій, його показником є емоційна стійкість в досягненні моральних цінностей через народне мистецтво.

Мотиваційний критерій включає в себе основні мотиви поведінки (егоїстичні, гуманістичні), якими керуються школярі.

Практичний критерій визначається в прагненні послуговуватися морально-етичними цінностями у поведінці, прагненні до морального вибору і моральних вчинків.

У морально-етичному вихованні дітей найголовніше – організація духовних якостей особистості – поглядів, переконань, почуттів, поведінки, єдності слова і діла [4]. Дитина повинна зрозуміти сенс того, що ми називаємо вимогами моралі.

Згідно виділених критеріїв, за такими методами можна визначати рівень сформованості морально-етичних цінностей в учнів: спостереження, анкетування, тестування, бесіди.

Методика "Вибір". Дана методика дає можливість виявити рівень моральної вихованості особистості.

Вікторина «Народознавче лото». Дана гра дає можливість поглибити знання про звичаї та свята своєї держави, розвивати пізнавальні здібності, увагу, пам'ять, виховувати шанобливе ставлення до традицій свого народу.

Анкета «Ціннісне ставлення особистості до Батьківщини, до людей, до себе, до природи». Дане анкетування дасть змогу визначити у дітей сформованість моральних норм та правил поведінки засобами українського народознавства.

Морально-етичні цінності (анкета). Дане опитування дає можливість визначити позицію людини у суспільстві, відношення її до оточуючих, до життя, до самої себе.

Можливість виховання морально-етичних цінностей дітей молодших класів залежить від педагогічної підготовки вчителя, його особистих моральних якостей, від знань і вмінь використовувати засоби народознавства для морального виховання дітей.

Для того, щоб виховувати морально-етичні цінності, вчителям потрібно активно використовувати такі форми роботи, як педагогічні та методичні, робота в методоб'єднаннях, нестандартні уроки, а також бесіди, тренінги, майстер класи, "круглі столи".

Опрацювання з дітьми вищеназваних методів дасть змогу визначити прояв людських якостей особистості, визначення позиції людини в суспільстві, її відношення до інших людей та до самої себе.

Література:

1. Генік М. Актуальність морального виховання учнів засобами народознавства // Початкова школа. – № 7. – 2007. – С. 46-49.
2. Нечепоренко М. В. Моральне виховання як педагогічна й соціальна проблема / М. В. Нечепоренко // Наукові записки кафедри педагогіки. – 2014. – Вип. 36. – С. 136-144.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: «Академ-видав», 2004. – 465 с.
4. Розвиток морально-етичних, родинних, гуманістичних цінностей у молодших школярів та їх обґрунтування Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.educateua.com/wonivs-111-1.html>. – Назва з екрану.

ДІЛОВА КУЛЬТУРА І ЕТИКЕТ В РОБОТІ ПСИХОЛОГА

(Колпакчи О.С., старший викладач)
Бердянський державний педагогічний університет,
Бердянськ, Україна

Уважність, доброзичливе ставлення до людей, поблажливість до їх слабостей стали рисами службового етикету професійних психологів. Разом з тим не можна погодитися з отождошенням в деяких виданнях професійної етики з чисто зовнішніми нормативами – етикетом: «Правило передбачає, поряд з правовими інструкціями, такі зовнішні кодекси поведінки, як професійна етика для різних категорій працівників. Тобто тут вже правило етикету адресується не до людини, а до її ролі, до її маски, яка відповідає її професійної функції» [3].

Етикет традиційно розуміється як застигла норма моралі і в кожній професії існує свій. У кожній професії існують свої етикетні норми відносин з клієнтами, партнерами, колегами. Стиль і традиції носіння спеціального одягу, зміст робочого місця, критики дій, обговорення ситуацій в психології формує етику самовладання, поваги партнерів, терпимості та самоконтролю в будь-якій ситуації.

Етикет – сукупність формальних правил, які регулюють зовнішні прояви людських стосунків (поводження з людьми, формули звертання, вітання, вибачення, подяки, поведінки в місцях загального користування, манери, одяг тощо) [2, с.361].

Етикет – своєрідно встановлений порядок поведінки, який прийшов до нас з історії, включає в себе елементи, цілком прийнятні для сучасності і, більш того, обов'язкові для дотримання у суспільстві. Пронизуючи конкретні норми культури взаємостосунків, правила етикету роблять їх демократичними, оскільки мають на увазі істинну повагу гідності людини, надають їм розумності та доцільності.

У культурі взаємостосунків «психолог-клієнт/досліджуваний» слід, насамперед, назвати: обов'язковість, ввічливість, тактовність, скромність, точність, совісність.

Обов'язковість – це точність виконання дорученого, єдність слова та діла.

Ввічливість, доброзичливість, тактовність необхідні і в розмові, і в особистих, і у службових відносинах. Це виховання почуття міри, щоб нашими словами чи діями не образити клієнта.

Тактовність вимагає усестороннього врахування всіх обставин. Вона включає в себе вміння не помітити який-небудь огріх. Бувають обставини, коли вказати на нього – значить покласти людину у незручне становище.

Скромність – невід'ємна риса культури взаємостосунків, це вміння людини бути собою, не грати яку-небудь не властиву їй роль. Скромність означає нештучність поведінки, відсутність надуманості, але, разом з тим, вона не повинна бути джерелом скутості в поведінці.

Скромність тісно пов'язана з простотою, яка зовсім не пов'язана з відмовою від прийнятих у суспільстві норм етикету.

Важливою вимогою культури взаємовідносин між психологом та клієнтом є точність. А.С.Макаренко говорив: «Точність в нашому житті – це моральна норма, це велика справа в боротьбі за наше багатство». Точність означає перш за все вміння цінувати своє слово, не кидати його на вітер. Наприклад, тренер, який спізнюється на роботу Т-групи кладе під загрозу її продуктивність, оскільки, на наступний раз так можуть себе повести і її учасники. Дотримуючись вимог точності, людина переважно підтягнута, зібрана, і це проявляється в її рухах, манері поведінки та вмінні тривати себе.

Совісність виступає важливою регулятивною силою у взаємостосунках людей [4].

У професійному етикеті психолога взагалі протипоказані – жорсткість, вказівки, будь-які форми примусу, іронія і зневажливий тон. Етикет психолога наказує йому охайність і шанобливе ставлення до колег і клієнтів, точність тимчасових рамок – повага часу інших людей, вміння не спізнюватися, не затримувати, не відволікати, не відмовляти в проханнях, особливо що стосуються благополуччя клієнтів, їх безпеки. Особливе звернення з клієнтами, вимагає не стільки дотримання етикетних норм, скільки такту і емпатії: питання звернення на «ти» чи «Ви», вирішується психологом у властивій особисто йому манері, стилі відносин з людьми – тоді це справляє природне враження. «Ти» може бути і грубим, і батьківським, «Ви» – і відчуженим, і поважним. Потрібно тільки сказати, що чим важче було життя клієнта в минулому, тим болючіше він сприймає фамільярну форму звернення, тим більше він потребує в зверненні на «Ви» [5].

На сучасному етапі становлення такої галузі практичної психології як психологічна допомога суспільству відбувається бум у формуванні особистісного стилю діяльності. Ефективність надання психологічної допомоги залежить від конструктивного особистісного стилю діяльності, який, у свою чергу, формується на основі розвитку особистісних та професійних рис майбутнього психолога-практика. Особистісний стиль діяльності психолога можна вважати успішним щодо надання психологічної допомоги особистості, якщо психолог як особистість володіє: мотивацією досягнення успіху; позитивним уявленням про образ «Я»; когнітивною позицією по відношенню до успіху (неуспіху) [1].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості / О.Ф. Бондаренко. – Харків: Фоліо, 1996. – 237с.
2. Бороздина Г.В. Психология делового общения / Г.В. Бороздина. – М., 2000.
3. Букреев В.И. Этика права / В.И. Букреев, И.Н. Римская. – С.16.
4. Колтунович Т.А. Етичний кодекс психолога: Навчальний посібник / Т.А. Колтунович. – Чернівці: ЧНУ, 2007. – 232с.
5. Протанская Е.С. Профессиональная этика психолога / Е.С. Протанская, С.В. Семенова, О.В. Ходаковская. – М. : Издательство Юрайт, 2016. – 233с.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Колупаєва Т.Є., кан.пед.наук, професор РДГУ,
Рівненський державний гуманітарний університет, м.Рівне, Україна

Входження України в Європейський Союз передбачає поступове впровадження європейських норм і освітніх стандартів у зміст вищої освіти, інтеграцію національної системи вищої освіти в Європейський освітній простір підготовки професійно-компетентних фахівців. Професійна компетентність

формується у процесі підготовки у вищому навчальному закладі, який спрямовується на набуття майбутнім фахівцем знань, умінь, позитивних ставлень, мінімального досвіду професійної діяльності й поведінкових моделей особистості у професійному середовищі.

Аналіз психолого-педагогічних джерел доводить, що проблема підготовки майбутнього вчителя, у тому числі й вчителя початкової школи, у ВНЗ завжди перебувала в центрі уваги вітчизняних педагогів, психологів, соціологів.

Бондар В. І. [1], як і більшість дослідників, процес професійної підготовки визначає як ступінчастий. Він вважає, що ступінчастість педагогічної освіти обумовлюється його відносно дискретними етапами, які представляють собою послідовність якісних перебудов у професійній свідомості і діяльності, в образі професійного "Я", в рефлексії, функціях та технології їх використання і виділяє три основні ступені безперервної освіти педагога.

Перший щабель – вибір професії, коли відбувається орієнтація людини у світі професій, перевагу педагогічної діяльності у якості професійної (на етапі допрофесійної освіти), засвоєння мотиваційно-психологічних і процесуальних компонентів педагогічної діяльності, ідентифікація соціальної ролі вчителя з певною предметною областю науки, культури (етап початкової професійної підготовки). Підсумком цього ступеню безперервної освіти є осмислення педагогічної діяльності як спрямованої на якісне перетворення дитини, на "становлення людського в людині".

Другий щабель – самовизначення у професії, оволодіння сутнісними механізмами педагогічної діяльності, готовністю до трансформації соціокультурного досвіду, пошук (у процесі студентського дослідження) та затвердження (у післядипломній освіті) свого педагогічного стилю, усвідомлення виховання як перетворюючого сприяння. Підсумок цього ступеню – концептуальна позиція педагога-вихователя, визначення системи принципів своєї професійно-педагогічної діяльності.

Третій щабель – професійний саморозвиток, коли авторська концепція педагога реалізується у системі педагогічної діяльності авторському досвіді, освітніх програмах, проектах, які координують систему педагогічних чинників). Процеси осмислення і усвідомлення професійно-педагогічної діяльності відбуваються одночасно і в "точці їх зустрічі" професійно-особистісна позиція педагога-вихователя як ціннісно-сміслова освіта стає не тільки основою, але й джерелом саморозвитку педагога, затвердження професійної свободи та гідності [1].

Хомич Л.О., у зв'язку з цим, виділяє наступні фактори нових підходів до підготовки вчителя: - соціально-економічні, пов'язані із змінами в суспільній свідомості і появою нових цінностей в освіті, тобто переваги саморозвитку самовиховання, самоосвіти над передачею знань, умінь і навичок; інтереси особистості мають пріоритетне значення порівняно з навчальними планами і програмами; створюються умови для постійного звеличення людини, гармонізації її відносин з природою і суспільством, державою й іншими людьми;

-практичні, що виникли внаслідок соціально-економічних перетворень у нашій країні, появи нових типів навчально-виховних закладів, окрім загальноосвітньої школи; для них потрібний новий учитель з цілісним уявленням про професійну діяльність; майбутній учитель повинен діяти самостійно, оволодіти в процесі психолого-педагогічної підготовки спеціальними вміннями і навичками взаємодії й спілкування; щоб підготовка вчителя відповідала сучасним вимогам, треба активізувати розробку методологічної та теоретичної основи педагогічної освіти;

-теоретичні, зумовлені як соціально-економічними, так і практичними змінами в розвитку народної освіти; педагогічна освіта розвивається по шляху формування в майбутніх педагогів цілісного уявлення про свою професійну діяльність, через те більшість педагогічних закладів України у навчальні плани включає інтегровані курси психолого-педагогічних дисциплін і на цій основі цілеспрямовано організовує формування професійно важливих якостей майбутнього вчителя, його професійної свідомості і поведінки, а також сприяє розвитку індивідуальності [2].

Таким чином, аналіз психолого-педагогічної літератури, здійснений з метою з'ясування стану дослідження проблеми підготовки вчителя до професійної діяльності – це фундаментальна умова, цілісне інтегральне утворення, що синтезує особливу психологічну та предметну підготовку, системність специфічних знань, сформованість особистісних якостей, навички творчо розв'язувати педагогічні завдання, прагнення до самовдосконалення, ознайомлення із сучасними світовими вимогами.

Література

1. Бондар В. І. Дидактика: [підруч. для студентів вищих педагогічних навчальних закладів] / В. І. Бондар. – К.: Либідь, 2005. – 264 с.
2. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів: [моногр.] / Л.О. Хомич. – К.: Магістр S, 1998. – 200 с.

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ В ПСИХОЛОГІЇ РОЗУМІННЯ ПРАВДИ

Котлова Л.О., канд. психол. н., доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

Особливе значення в контексті особистісного розвитку набуває така моральна якість як правдивість. Актуальність його вивчення пов'язана зі значними змінами суспільної свідомості українців в сучасних соціально-економічних умовах.

Існують певні гендерні відмінності в розумінні правди. Результати психологічних досліджень дають можливість стверджувати, що чоловіки під правдою, зазвичай розуміють судження, в яких адекватно, точно відображено факти, події, явища навколишньої дійсності. В свідомості жінок це поняття частіше пов'язується із оцінкою думок і почуттів, які виражає особистість.

Жінки не рідко ототожнюють правду з щирістю. У спілкуванні вони діють за принципом: «Якщо я щиро переконана в істинності того, що я говорю, то це означає, що я говорю правду». Однак, дослідження захисних механізмів особистості привчили психологів з обережністю ставитися до поведінкових проявів щирості, можливо це всього лиш раціоналізація.

Дані відмінності можна пояснити тим, що чоловіки і жінки мають різну спрямованість інтересів під час отримання інформації про факти, про події навколишньої дійсності тощо. Стиль слухання чоловіків сфокусований на інформаційний рівень розмови, а жінки – на взаємовідносини, тобто мета інформаційний рівень.

В цьому контексті стає зрозумілою тенденція чоловіків зв'язувати поняття істини і правди із взаємодією суб'єкта з об'єктивною дійсністю, а жінок, в основному, і світом переживань почуттів своїх і оточуючих.

ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Кочерга Є.В., методист

КВНЗ «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної
ради», Дніпро, Україна

Здоров'язбережувальна компетентність вчителя, на нашу думку, має такі структурні компоненти, як ціннісно-мотиваційний, інформаційно-змістовий, організаційно-діяльнісний, когнітивний та результативно-рефлексивний. Першим з компонентів, який є основою для формування інших є ціннісно-мотиваційний, адже вчитель, у тому числі майбутній вчитель хімії, повинен визнавати здоров'я як цінність та бути готовим (вмотивованим) до його збереження та зміцнення як у професійній діяльності шляхом запровадження у навчальний процес здоров'язбережувальних технологій, так і у особистому житті.

Зміст ціннісно-мотиваційного компонента здоров'язбережувальної компетентності розкривається через його смислові складові – цінність і мотив (мотивація) (рис. 1).

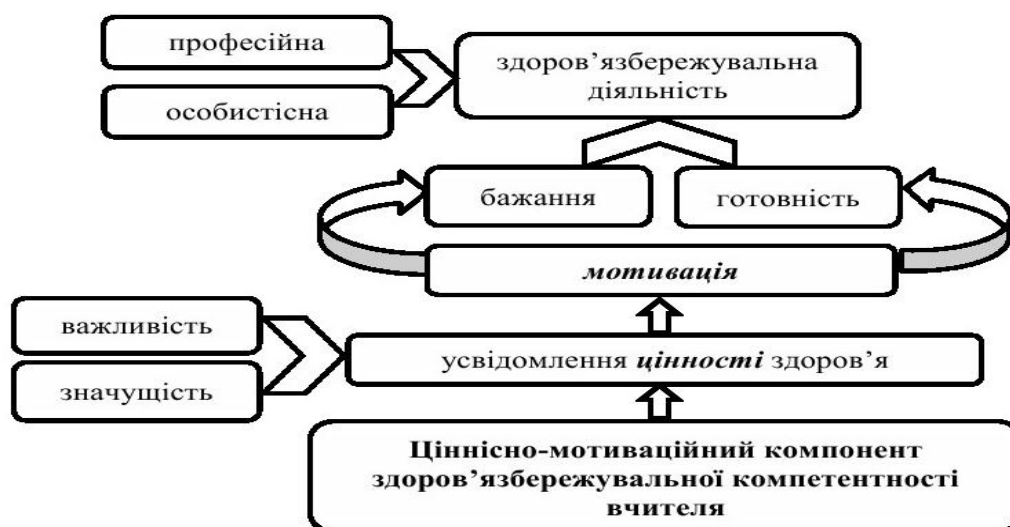

Рисунок 1 – Ціннісно-мотиваційний компонент здоров'язберезувальної компетентності вчителя

Цінність – це те, що має певну матеріальну або духовну вартість; важливість, значущість чого-небудь [4]. У психології категорія цінностей розглядається у взаємозв'язку з діяльністю, поведінкою, потребами, мотивами, спілкуванням тощо. Вони пов'язуються з пізнавальними процесами особистості, з формуванням її емоційно-вольової сфери. Педагогічна наука розглядає цінності у зв'язку з поняттями освіта, навчання, виховання, розвиток особистості [1, с. 64]. Отже, здоров'я для вчителя повинно бути цінністю, тобто мати велику значущість, яка визначає діяльність і поведінку, потреби і мотиви, а також є основою для створення сприятливого навчально-виховного середовища для розвитку особистості дитини. Здоров'я має як матеріальну, так і духовну цінність, оскільки від його стану залежить рівень працездатності вчителя, а також певною мірою рівень відчуття повноти життя та рівень відчуття щастя. Ми погоджуємося з думкою С. Путрова про те, що повнота життя людини розглядається крізь призму такого поняття як «здоров'я», яке відображає одну з фундаментальних характеристик людського існування. Здоров'я таким чином є проявом тільки живого. Здоров'я співвідноситься з однією із абсолютних для людини цінностей – цінністю життя [3, с. 120].

Мотив (від латинського *moveo* – рухаю) – спонукальна причина дій і вчинків людини (те, що штовхає до дії) [2, с. 217]. У даному контексті мотивація – це внутрішня рушійна сила, що спонукає вчителя до здоров'язберезувальної діяльності, як професійної, так і особистісної, це прийняття вчителем ідеї про здоров'язбереження й здоров'яформування у навчально-виховному процесі, це бажання і готовність здійснювати здоров'язберезувальну діяльність і використовувати здоров'язберезувальні технології.

Отже, ціннісно-мотиваційний компонент здоров'язберезувальної компетентності полягає у визнанні вчителем здоров'я як найвищої людської цінності та бажанні й готовності вчителя до здійснення особистісної та професійної здоров'язберезувальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Вітвицька С. С. Аксіологічний підхід до виховання особистості майбутнього вчителя / С. С. Вітвицька // Креативна педагогіка. Наук.-метод. журнал / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. – Вінниця, 2015. – Вип. 10. – С. 63-67.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Путров С. Ю. Цінність здоров'я особистості як об'єкт філософського пізнання / С. Ю. Путров // Нова парадигма. – 2012. – Вип. 112. – С. 116-122.
4. Цінність [Електронний ресурс] // Словник української мови: в 11 томах. – Том 11, 1980. – С. 237. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/cinnistj>

ЯКІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: БІО(ЕКО)ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Крамаренко А.М., д-р пед. н., професор;

Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Виявлення та оцінювання ціннісних пріоритетів сучасного вчителя початкової школи, розвитку його аксіосфери, дослідження специфіки еколого ціннісних орієнтацій у процесі його професійної підготовки показало, що ці аспекти набувають сьогодні стратегічного характеру, а їх вирішення є найважливішим і найактуальнішим завданням вищої педагогічної школи.

Проблема ціннісного ставлення до навколишнього середовища у процесі професійної підготовки зазначених фахівців розглянута також у дослідженнях О. Біди, Н. Борисенко, Н. Граматик, Н. Казанішеної, А. Крамаренко, Т. Кучай, М. Хроленко та ін.

Проте аспект підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у контексті біо(еко)етики дещо залишається недостатньо розкритим.

Так, одним із напрямків сучасної етичної думки є біо(еко)етика, сутність якої полягає у дослідженні морального ставлення людини до об'єктів живої природи. Її головна ідея у тому, що загальнолюдські цінності не повинні розглядатись окремо від біологічних фактів – людина є частиною природи. Аналіз світоглядного підґрунтя сучасної біо(еко)етики свідчить, що вона прагне до психічних ціннісних пріоритетів, розвиває сучасну глобальну мораль толерантності, яка будується на визнанні унікальності всіх проявів життя, обґрунтовує особисту відповідальність суб'єкта за його моральні вчинки.

Всесвітні конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку ("Ріо-92"), зі сталого розвитку ("Ріо+20") проголошують глобальну ідею еколого орієнтованої особистості, здатної до життєстверджувальної стратегії у "спільностві".

II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)

Конференція ООН з питань клімату 2015 року (м. Париж, 29 листопада – 12 грудня 2015 р.) – це 21-ша конференція, присвячена кліматичним змінам, яка проводилась в межах Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (COP 21) і 11-та – в рамках наради сторін за Кіотським протоколом (CRP-11). За мету було підписання міжнародної угоди щодо підтримки збільшення середньої температури планети на рівні нижче 2 °С, окреслена угода стосується всіх країн. Представники 196 країн світу, які зібралися на 22-гу міжнародну кліматичну конференцію в марокканському місті Марракеші (7-18 листопада 2016 р.), підтвердили свої наміри боротися з глобальними кліматичними змінами у рамках втілення у життя Паризької кліматичної угоди.

На сучасному етапі розвитку суспільства діяльність усіх ланок системи неперервної освіти має бути зорієнтована на пошук ефективних способів екологічної підготовки суб'єктів педагогічного процесу, що регламентована положеннями Законів України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. та ін.

У становленні еколого орієнтованої особистості неабияку роль відіграє педагогічний вплив учителя із перших років її навчання. У початковій школі педагог зобов'язаний виховувати ціннісне ставлення дитини до природи, учити берегти довкілля та піклуватися про його чистоту. Відповідно до “Концепції екологічної освіти України”, в особистісному й професійному аспектах одним із пріоритетних напрямів діяльності вищої педагогічної школи є формування еколого орієнтованих фахівців у цілому та вчителів початкової школи зокрема.

Аналіз професійної діяльності вчителів та рівня етичної вихованості учнів нової школи дав змогу виявити низку суперечностей у процесі становлення особистості молодшого школяра, а саме між:

- суспільною необхідністю виховання моральних якостей особистості та низьким рівнем їх сформованості у школярів;
- ціннісними аспектами живої природи та виховними можливостями данної методики їх формування у навчально-виховному процесі;
- необхідністю реалізації виховного потенціалу природничих предметів і з недостатнім навчально-методичним забезпеченням.

Науково-обґрунтоване вирішення зазначених проблем детермінує переосмислення цілей і завдань біо(еко)етичного виховання школярів, а також потребує розробки організаційно-методичної роботи на формування відповідального ставлення учнів до об'єктів живої природи.

З цією метою пропонуємо курс “Біо(еко)етична діяльність учителя початкової школи”, який спрямований на вирішення вищезазначених проблем.

Метою курсу Біо(еко)етична діяльність учителя початкової школи” є формування готовності магістрантів до впровадження у цілісний педагогічний процес початкової школи технології формування біо(еко)етично орієнтованих молодших школярів.

Завдання курсу:

- навчити майбутніх учителів добирати й розробляти біо(еко)етичноорієнтовані завдання для молодших школярів;
- закріпити теоретичні знання та практичні вміння студентів-магістрантів з технології формування біо(еко)етично орієнтованої поведінки учнів;
- виробити у студентів-магістрантів уміння орієнтуватися в сучасних дослідженнях науковців з проблеми підготовки біо(еко)етично орієнтованої особистості та впроваджувати їх на практиці.

Отже, враховуючи сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, вищевказаний курс, як показала практика, сприяє підвищенню якості готовності фахівців працювати за орієнтирами біо(еко)етики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крамаренко А. Біо(еко)етична діяльність учителя початкової школи: навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закладів спеціальності 013 "Початкова освіта"] / Алла Крамаренко. – Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2017. – 192 с.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Крамаренко Д.М., учитель вищої категорії;
Бердянська багатопрофільна гімназія №2, м. Бердянськ, Україна

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року визначає мету, стратегічні напрями та основні завдання, на виконання яких має бути спрямована реалізація державної політики у сфері освіти [1]. Нині в Україні відбувається становлення нової системи освіти, яка зорієнтована на входження в єдиний світовий освітній і інформаційний простір. Цей процес супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу. Питання упровадження компетентнісного підходу є ключовими у нормативних документах у галузі розвитку вітчизняної вищої освіти. На цих аспектах наголошується в Законі України «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти та ін. Сьогодні потрібні фахівці, які здатні практично розв'язувати життєві та професійні проблеми.

В українському суспільстві на сьогодні найактуальнішим залишається питання про конкурентоспроможність спеціалістів в умовах ринкової економіки, стрімких технологічних змін, глобалізації суспільства. На нашу думку, успіх вирішення даної проблеми безпосередньо залежить від працівників освітньої сфери, бо саме від професійної компетентності учителя залежить формування конкурентоздатності, ключових компетентностей учнів, їх спроможності увійти у світовий глобальний простір. Ми вважаємо, що удосконалення рівня професійної компетентності майбутніх учителів трудового навчання – один із основних напрямів реформування освітньої галузі «Технологія». Саме тому на сучасному етапі модернізації системи технологічної освіти й трудового виховання в Україні

особливої гостроти й актуальності набувають питання підвищення й розвитку професійної компетентності вчителів трудового навчання. Формування професійної компетентності вчителя трудового навчання розглядається, сьогодні, як невід'ємна складова реформи системи вищої педагогічної освіти в цілому. Основна мета якої передбачає підготовку технічно і технологічно освіченого фахівця відповідно до вимог інформаційного суспільства, формування необхідних знань, умінь і навичок технічного характеру та формування основних компонентів інформаційної культури. У зв'язку з цим гостро постає проблема підготовки професійно компетентних педагогів, формування яких йде впродовж усього навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах

Проблемі формування професійної компетенції присвячені праці Н. Боритко, Є. Бондаревської, В. Зайцева, В. Монахова, А. Саранова та ін., у яких розглянуто теоретико-методологічні основи формування професійної компетентності майбутнього фахівця освітньої галузі. Проблеми застосування компетентнісного підходу у підготовці майбутніх учителів трудового навчання присвячені наукові доробки О. Коберника, В. Сидоренка, В. Стешенка, а також дисертаційні дослідження Н. Гусак та ін.

Аналізуючи головну мету формування педагогічної компетентності майбутнього вчителя трудового навчання, якою є забезпечення належної професійної підготовки випускника в умовах реформування освіти та його конкурентноздатності на ринку освітніх послуг слід конкретизувати основні завдання: – забезпечення оволодіння технологіями самоорганізації та самоактуалізації; – створення умов для становлення професійної культури майбутнього фахівця; – активізація формування ключових компетенцій майбутнього вчителя технологічної освіти; – формування професійної мобільності майбутніх учителів трудового навчання; – організація науково-методичної, дидактичної та інформаційної підтримки студентів; – формування соціальної активності на основі особистісних якостей та соціальних умінь.

На нашу думку, компетентності і компетенції – це укрупнені інтегральні дидактичні одиниці, використання яких дозволяє суттєво зменшити час на засвоєння нового теоретичного матеріалу і опанування навичками роботи. Результати освіти висловлені мовою компетенцій, розглядаються в компетентнісному підході як головні цільові установки в реалізації компетентнісної парадигми.

При формулюванні компетенцій необхідно усвідомлювати, що при розробці змісту підготовки фахівця можуть удосконалюватися формулювання тих чи інших компетенцій, відбуватися групування компетенцій та їх систематизація. Подання результатів освіти у вигляді компетенцій, якими повинен опанувати випускник вищого навчального закладу, вимагає модернізації всієї освітньої системи: освітнього середовища ВНЗ, структури і змісту освіти, умов і технологій реалізації освітнього процесу, системи діяльності викладачів і студентів. Становлення педагогічної компетентності вимагає особливого навчального процесу, де має місце не тільки вирішення поставлених завдань, але

й постановка нових; акцент на способі мислення; самопідготовка до непередбачуваних ситуацій, до зміни ролей, саморозвитку. Іншими словами компетентність – це власний досвід, набутий за підтримки майстра. Нині саме компетентнісний підхід є тим пріоритетним напрямом, який орієнтує на цілі-вектори освіти: навчання, самовизначення, самоактуалізацію, соціалізацію і розвиток індивідуальності.

Виходячи з сучасних вимог, можна визначити основні шляхи розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя трудового навчання: – робота в методичних об'єднаннях, творчих групах; – дослідницька діяльність; – інноваційна діяльність, освоєння нових педагогічних технологій; – різні форми педагогічної підтримки; – активна участь у педагогічних конкурсах; – трансляція власного педагогічного досвіду; – використання інформаційно-комунікаційних технологій та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Химинець В.В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя [Електронний ресурс] / В. В. Химинець // Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти. – Режим доступу: <http://zakinppo.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10>

СПАДЩИНА В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО: ГУМАНІСТИЧНІ ОРІЄНТИРИ ДЛЯ СВІТУ ДИТИНСТВА

Крамаренко Л.Г., вихователь вищої категорії;
Дс «Вишенька» №35, м. Бердянськ, Україна

Аналіз його педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського дає можливість зробити висновок, що глибоко гуманістична авторська система навчання та виховання поєднує в собі основи народної педагогіки з педагогічним надбанням К.Д. Ушинського та А.С. Макаренка. Тому, визначимо спільність їх педагогічних поглядів.

Поділяючи думку К.Д. Ушинського про те, що до оцінювання будь-якої діяльності дітей треба ставитись доброзичливо, вселяючи віру в їх можливості, А.С. Макаренко так будував педагогічний процес, щоб він (процес) сприяв розвитку у вихованців людяності. Разом з тим А.С. Макаренко наголошував, що в основі навчання і виховання має бути гуманне ставлення до дітей у поєднанні з вимогливістю та дисципліною. Він неодноразово підкреслював, що гуманізм не ототожнюється з ідеалізуванням дитини, а „почуття міри” повинно бути в основі процесів навчання та виховання.

Аналізуючи педагогічні ідеї А.С. Макаренка, визначимо умови гуманізації навчально-виховного процесу у його практичній діяльності:

- шанобливе ставлення до дітей у колективі;
- створення атмосфери довіри та відповідальності за долю кожного вихованця;

- залучення дитини до творчої діяльності, спрямованої на розкриття індивідуальності, на виховання почуттів відповідальності, обов'язку, самостійності.

Усе назване вище є основою особистісно-гуманного ставлення вихователя до дитини. Слід підкреслити, що А.С. Макаренко вбачав в особі вчителя головного творця людини і висував високі вимоги до його професійних і, головне, моральних якостей.

В.О. Сухомлинський у своїх поглядах на педагогічну діяльність дотримувався думки А.С. Макаренка про надання можливостей кожній особі розвиватися і зберігати свою індивідуальність. Фундатор гуманної вітчизняної педагогіки В.О. Сухомлинський власним досвідом обґрунтував важливий закон педагогіки: творчість у сфері моралі виявляється більшою мірою, ніж у пізнавальній діяльності. Як справедливо відзначають сучасні науковці (М.Я. Антоненко, М.Й. Боришевський, І.І. Буєва, М.І. Легкий, Д.С. Мазоха, О.В. Сухомлинська та інші), Павліський Добротворець визначав людяність учителя як шлях не тільки до серця, а й до розуму дитини.

Для В.О. Сухомлинського повноцінність педагогічної діяльності вчителя початкових класів полягає в причетності до духовного життя вихованця, до його турбот і переживань. Досліджуючи спадщину В.О. Сухомлинського, ми поділяємо точку зору М.Я. Антоненка, який вказує, що вченим було створено таку педагогічну систему, в якій все оберталось навколо дитини-учня [1, с. 8].

Павліський педагог неодноразово підкреслював, що професіоналізм учителя полягає не лише в умінні бачити і передбачати різноманітні складні ситуації, які виникають у роботі з дітьми, а й навчити дитину діяти на принципах гуманізму, організовуючи її життя таким чином, щоб накопичувався досвід позитивної поведінки, емоційної відкритості.

Тому, В.О. Сухомлинський у праці „Серце віддаю дітям” попереджав: „...якщо добрі почуття не виховані в дитинстві, то пізніше їх ніколи не виховаєш, бо справжня людяність утверджується в душі разом із пізнанням перших та важливих істин; саме в дитинстві людина повинна пройти емоційну школу виховання добрих почуттів” [3, с. 50].

У даному аспекті викликає інтерес монографія Д.С. Мазохи „Гармонія творення людини: Гуманізм педагогіки В.О. Сухомлинського в нове тисячоліття”, в якій автором виділено із спадщини вченого такі основні положення гуманізації педагогічного процесу: любов до дітей, врахування індивідуальних особливостей кожного із вихованців, залучення учнів до творчої діяльності, поважне ставлення до власної думки дитини, встановлення гуманних взаємовідносин [2].

Таким чином, модель гуманного педагогічного процесу В.О. Сухомлинського спрямована, насамперед, на становлення гуманної дитини-людини.

Виходячи з контексту започаткованого дослідження, вважаємо за належне підкреслити вагомість положення видатного вченого про те, що гуманне виховання дитини вимагає вдосконалення педагогічного процесу у напрямі

підвищення культури відносин між учителем та колективом, між учителем і вихованцем. Важливим завданням педагога він вважав виховання гуманності в учнів, яке залежить від здатності вчителя розкрити у дітей внутрішні механізми, навчити їх співчувати, емоційно відчувати іншу людину і, головне, творити добро.

У той же час треба зазначити, що обґрунтована та практично застосована В.О. Сухомлинським модель гуманістично спрямованого педагогічного процесу та деякі з порад стосовно професійної підготовки вихователя й вчителя, ще залишаються не реалізованими на практиці. Основою такого процесу були не форми й методи, і навіть не пріоритетність засвоєних знань, а перш за все, особистість вихованця, неповторність його внутрішнього „Я” та гуманне відношення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антоненць М. З любов'ю до дитини-людини (В.О. Сухомлинський про професійно-педагогічну підготовку вчителя) / М. Антоненць // Рідна школа. – 2011. – №2. – С. 7-9.
2. Мазоха Д.С. Гармонія творення людини: Гуманізм педагогіки В.О. Сухомлинського в нове тисячоліття: монографія / Д.С. Мазоха. – К.: Навч. посібники, 2000. – 112 с.
3. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори: В 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – Т. 3. – К.: Рад. школа, 1977. – С. 5-279.

СТАТЕВОРОЛЬОВА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Криворотько А.О., асистент, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

Актуальність проблеми статевої соціалізації полягає не лише у тому, що дітям із порушенням інтелектуального розвитку важко самотійно засвоїти та осмислити спектр питань у міжстатевих стосунках, але й через фактори соціального середовища, зокрема стосунками між батьками учнів, пропагандою в засобах масової інформації зразків поведінки «справжніх чоловіків і жінок», відсутністю науково обґрунтованої та впроваджуваної програми статевого виховання. Внаслідок цього в учнів із порушенням інтелектуального розвитку формується неадекватне уявлення про статевою поведінку, характерну для своєї та протилежної статі, виникають дисгармонії в розвитку якостей, що визначаються як «маскулінність» і «фемінність».

Результати теоретичного дослідження свідчать, що проблема статевої соціалізації учнів із порушенням інтелектуального розвитку знайшла своє відображення у багатьох сучасних дослідженнях таких науковців, як: Б. Алексієв, Р. Белз, Н. Белопольська, Е. Еріксон, Н. Зимівець, Е. Іглі, С.

Лукомська, А. Мухіна, Н. Носов, А. Палій, Т. Парсон, Л. Столярчук, Н. Тарасенко, Л. Шишціна та ін.

Статеворольова соціалізація – це організований і цілеспрямований процес формування знання про проблеми статі, статевої моралі, сексуальне спілкування, поглядів і переконань, що забезпечують позитивне ставлення до представників протилежної статі і культуру статевої поведінки, реальним показником яких є практичні дії у міжстатевому спілкуванні і сексуальному житті, що відповідають нормам моралі [2].

Погоджуючись із А. Палієм [1] ми вважаємо, що в дітей повинні виховати такі компоненти статевої свідомості:

- статевая ідентифікація (зарахування себе до певної статі);
- статеве маркування (розпізнавання статі інших);
- статевої уявлення (уявлення про притаманні статі якості й поведінку);
- статевої цінності і переваги (засвоєння і прийняття притаманних статі форм поведінки);
- статевої ролі (засвоєння соціокультурних статевої атрибутів - гендеру);
- статевої орієнтація (спрямованість на засвоєння притаманних статі ролей, цінностей, форм поведінки тощо);
- статевої поведінка (реалізація статевої ролей в усіх формах життєдіяльності).

Ці компоненти статевої соціалізації формуються в такій послідовності:

- первинне сприйняття інформації (мовна теорія), яка сприяє формуванню первинної статевої ідентичності;
- ідентичність сприймання подальшої інформації і наслідки, в процесі чого формуються статевої уявлення, засвоюються й інтеріоризуються статевої ролі, які у віці 5-6 років утворюють єдину зі статевою ідентичністю систему «роль – ідентичність».
- надалі статевої ролі й статевої ідентичності функціонують в системі зворотних зв'язків, підкріплюючи і компенсуючи одна одну [1].

В свою чергу статевої соціалізація відбувається в рамках статевого виховання, яке передбачає формування в учнів навичок спілкування й співробітництва з представниками протилежної статі, виховання культури стосунків статей, статевої просвітництво (дитина повинна отримати повну інформацію про зміни, які відбуваються в її організмі в період статевого дозрівання, про сексуальність, про шкоду раннього статевого життя), допомогу в освоєнні статевої ролей і способів саморегуляції статевої поведінки [1].

Таким чином, ми прийшли до думки про створення програм з використанням вище вказаних компонентів, які забезпечать учням із порушенням інтелектуального розвитку цілісну статевої соціалізацію.

Література

1. Палій А. А. Диференціальна психологія: навч. посіб. / А. А. Палій. – К.: Академвидав, 2010. – 432 с.
2. Кравець В. П. Статева соціалізація дітей і підлітків: закономірності та гендерні особливості : Монографія / В. П. Кравець. – Тернопіль : ТНПУ, 2008. – 476 с.

УДК 016:376-056.26(477)

**РОЗБУДОВА ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ
ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**

Крижановська Т.В., доктор медичних наук, професор, професор кафедри
загальної, спеціальної педагогіки, реабілітації та інклюзивної освіти
(КВНЗ Дніпровська Академія неперервної післядипломної педагогічної освіти)

За останнє десятиліття соціальна політика багатьох європейських країн щодо осіб з обмеженими можливостями життєдіяльності (ОМЖ) зазнала суттєвих змін. Україна ратифікувала Конвенцію про права інвалідів, прийняту ООН в 2006р, і цим затвердила «зміну парадигми» у відношенні підходів до осіб з ОМЖ. Зі зміною концептуальних основ спеціальної освіти – виникла необхідність по-новому вирішувати питання соціалізації дітей з ОМЖ: інтеграція чи інклюзивна освіта, питання можливості вибору батьками форми навчання, типу і виду освітньої установи для своєї дитини, питання розвитку психолого-медико-педагогічного (ПМП) супроводу дитини та її сім'ї в процесі виховання і навчання.

Введення інтеграції (інклюзії) в освітню практику ЗНЗ виявило ряд проблем, найважливіші з яких наступні: неготовність учителя загальноосвітньої школи (ЗНЗ) до нового виду професійної діяльності; неможливість реалізувати інклюзивне навчання адміністративним рішенням і шляхом простого переведення дітей з ОМЖ зі спеціальної школи в масову; необхідність значної і тривалої організаційно-методичної роботи з цими дітьми. Необхідно також підкреслити, що інтеграція дітей з ОМЖ в ЗНЗ, повинна відбуватися з урахуванням рівня розвитку кожної дитини і забезпеченням реального вибору моделі інтеграції [1].

У зв'язку з цим важливо було б розробити інтеграційну концепцію, яка відобразить перехід від «когнітивного» поділу дітей на категорії за видами порушень у розвитку до розуміння і обліку характеру вимог, що пред'являються до такої дитини оточуючим соціумом. Особливого значення набуває організація не тільки і не стільки спільної провідною для певного віку діяльності (ігрової, навчальної), скільки спільного світу життя дітей. Інклюзія ґрунтується на ідеях єдиного освітнього простору для всіх дітей, в якому є різні освітні маршрути, це не адаптація учнів з ОМЖ до труднощів у навчанні в масовій школі, а реформування всієї школи і пошук інших педагогічних підходів до навчання, які найбільш повно враховували б особливі освітні потреби учнів з ОМЖ.

Для успішності інтеграції та інклюзії дітей з ОМЖ здійснюються різні програми і створюються спеціальні умови, які можна позначити як основні вимоги інклюзивної освіти: системний підхід (освітній, соціальний, нормативно-правовий, економічний); законодавче реформування системи освіти під завдання інтеграції; зміни в підготовці вчителя, психолога та інших фахівців масової школи; соціальне партнерство масової і спеціальної шкіл; соціально-психологічний аспект - формування толерантності, зміна менталітету; командна робота фахівців (адміністратор, учитель, психолог, спеціальний педагог, логопед і ін.) по супроводу учнів; організаційні, методичні та дидактичні перетворення в масовій школі; налагоджена система ранньої комплексної допомоги та ін. [2] Одна з основних умов інтеграції в культуру однолітків - корекція відносин учасників процесу (дітей, їх педагогів і батьків) один до одного. Взаєморозуміння, взаємоповага і взаємодія - три складових успіху соціальної інтеграції та інклюзії для дітей з ОМЖ. Однією з умов, що забезпечує повноцінну інтеграцію і інклюзію, є точна диференціальна психодіагностика кожної дитини. Це може бути здійснено тільки при наявності кваліфікованої діагностичної служби. Така служба повинна не тільки ставити діагноз, але і давати висновок для школи або іншого навчального закладу, куди передбачається направити дитину відповідно до діагнозу; висновок повинен містити рекомендації до індивідуального плану навчання[3,4].

З метою вдосконалення психолого-педагогічної діагностики дітей з різною патологією, попередження вторинних відхилень, вивчення індивідуальних відмінностей, визначення перспектив інклюзивної освіти, вибору засобів педагогічної та психокорекційної роботи з дітьми в масових школах доцільно було б створювати діагностичний клас (1-й рік навчання). Подібні класи успішно функціонують у багатьох європейських країнах, наприклад у Фінляндії. Навчання дітей з ОМЖ в діагностичному класі сприяє: адаптації дитини до школи і нових видів діяльності; формуванню комунікативних умінь і навичок; організації та проведення систем корекційно-розвиваючих занять; формування у батьків учнів толерантного ставлення до особливостей розвитку дітей з ОМЖ і оптимальних підходів до їх включення в середу однолітків з нормальним розвитком; формування первинних академічних знань і компетенцій з урахуванням реальних можливостей учнів; корекція відхилень у розвитку дітей, здійснення індивідуального та диференційованого підходу; розвитку і оптимальному включенню в діяльність збережених фізичних і психічних функцій.

Спільне навчання в одному класі більше ефективно для дітей з невеликими порушеннями життєдіяльності (слабозорі, слабочуючі, з легкою формою церебрального паралічу і ін.), при наявності добре налагодженої служби супроводу учнів в школі[4]. Для дітей з важкими формами патології в розвитку, наприклад, з помірною та важкою розумовою відсталістю, аутизмом, складними комплексними порушеннями, переважаючою моделлю стала соціальна інтеграція

і частково інтернальна (всередині системи спеціальної освіти) форма педагогічної інтеграції [3,4].

Важливий аспект інклюзивної освіти - розвиток системи супроводу, яка зараз зазнає труднощів, пов'язаних з методичною незабезпеченістю діагностики, відсутністю тих конструктивних факторів, які дозволяють знайти рішення проблеми. Сислове призначення системи супроводу при інклюзивній освіті пов'язане з навчанням дитини методам самостійного пошуку і вирішенням власних проблем розвитку. Звідси виникає завдання діагностичної оцінки результативності супроводу. У цій області найбільш перспективним можна вважати підхід, який орієнтує педагога і психолога не стільки на дослідження внутрішнього світу дитини, скільки на аналіз способу і зовнішніх характеристик її взаємодії з середовищем. Неодноразове обстеження в ПМП комісії та динаміка психолого-педагогічної діагностики, вивчення потенційних можливостей учнів до навчання в школі є дуже важливим компонентом науково-аргументованого, практико-орієнтованого підходу до інклюзивного навчання в ЗНЗ. [3].

Ефективна соціальна інтеграція в подальшому сприяє успішній освітньої інклюзії цих дітей під час навчання в масовій школі. Основна освітня програма визначає зміст і організацію освітнього процесу і спрямована на формування загальної культури, духовно-моральний, соціальний, особистісний і інтелектуальний розвиток учнів. Вона містить обов'язкову частину і частину, що формується учасниками освітнього процесу, причому в неї включена програма корекційної роботи, яка розробляється при організації навчання та виховання в освітньому закладі дітей з ОМЖ. Базові принципи інтегрованого навчання наступні: рання корекція; освітня психокорекційна допомога кожній дитині; обґрунтований ПМП відбір дітей для інтегрованого навчання; наявність позитивної системи відносин з боку соціуму і ін. Програма корекційної роботи спрямована: на корекцію недоліків у фізичному і (або) психічному розвитку дітей з ОМЖ і на надання їм допомоги в освоєнні основної освітньої програми; на виявлення їх особливих освітніх потреб і здійснення індивідуального ПМП супроводу цих дітей в освітньому процесі в різних умовах навчання (диференційованого, інтегрованого, інклюзивного, надомного, дистанційного і т. д.).

Важливо розуміти, що перехід до інклюзивної освіти вимагає участі всіх фахівців системи освіти, наявності фундаментальних теоретичних розробок та їх експериментального впровадження. Однак практичні працівники під впливом адміністративного тиску органів освіти почали здійснювати інклюзію швидкими темпами. Широке, а іноді і напівлегальне проникнення в масову загальноосвітню школу дітей з ОМЖ призводить до значних труднощів в організації інклюзивної освіти, особливо з урахуванням того, що воно в Україні до сих пір не має необхідної нормативно-правової бази. Для вирішення цієї проблеми необхідно розробити системи комплексних заходів не тільки юридичного, економічного, соціального, а й психолого-педагогічного характеру, спрямованих на зміну думки спільнот вчителів та батьків про те, де і чому повинні вчитися діти з ОМЖ.

Безумовно, велике значення для впровадження інклюзивної освіти мало б створення державних освітніх стандартів як сукупності вимог, обов'язкових до освоєння, змісту і умов основної освітньої програми, забезпечення умов для індивідуального розвитку всіх учнів, особливо тих, хто найбільшою мірою потребує спеціальних умов навчання - дітей з ОМЖ.

Таким чином, в результаті значних змін системи освіти для дітей з ОМЖ сьогодні в Україні є вибір освітніх варіантів і закладені правові основи навчання: в спеціальних (корекційних) школах та інтернатах (диференційоване навчання, або інтернальна інтеграція); загальноосвітніх школах (екстернальна інтеграція - спеціальний клас або інклюзивне навчання - в загальноосвітньому класі); надомне навчання (в тому числі дистанційне або змішане) [4]. При цьому важливим компонентом успішного навчання дитини з ОМЖ в середовищі здорових однолітків є психолого-педагогічна підготовка до нього учасників навчально-виховного процесу: за допомогою навчальних програм підвищення кваліфікації для фахівців установ і програм удосконалення батьківської компетентності.

Література

1. Михальченко К. А. Инклюзивное образование – проблемы и пути решения // Теория и практика образования в современном мире: материалы междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, февраль 2012 г.). – СПб.: Реноме, 2012. – С. 77-79.

2. Крижановська Т.В. «Соціалізація дітей з вадами зору в Україні: досвід та перспективи»//Педагогіка здоров'я/ Зб. наук. праць Всеукраїнської наук.практ. конф, присвяченої 170 річчю з дня народження І.І.Мечнікова, 15 травня,2015р, Харків, 2015, с.655-660.

3. Крижановська Т.В. «Діти з вадами зору в інклюзивній освіті»//Діти з особливостями у розвитку в загальноосвітньому просторі. Довідковий матеріал з досвіду роботи медпрацівників спеціальних навчальних закладів, Дніпропетровськ,2015, с.36-64

4. Крижановська Т.В. « Досвід та актуальні проблеми соціальної реабілітації дітей с обмеженими можливостями в Україні»//Освітній простір, регіональні та інформаційні аспекти, Науково-методичний журнал, випуск 15. Чернівці, 2014,с.36-41

СПЕЦИФІКА ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З ДИСТАНТНИХ СІМЕЙ

Куб'як Н.І., к. пед. н., доцент, доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

Дистантними в науковій літературі називають такі сім'ї, члени яких тривалий час перебувають на відстані, через те, що один або обидва батьків працюють за кордоном [4, 87].є потенційно неблагополучними, у них порушені зв'язки з мікро - та макросередовищем, внутрішні родинні зв'язки.

Особливості роботи з дітьми з неблагополучних та дистантних сімей висвітлюють у своїх працях: З. Г. Зайцева [1, 68-72], В. Г. Постовий [3, 15], І. В. Дубовина [2, 364-368]. Проблеми та особливості роботи з дистантними сім'ями описує І. М. Трубавіна [4, 113]. Діти з таких сімей потребують особливої уваги з боку педагогів. Педагогічні працівники загальноосвітніх навчальних закладів та професійно-технічної освіти не завжди мають достатній рівень знань, умінь та навичок для роботи з такими дітьми. Виникає потреба готувати до такої роботи під час навчання або в процесі післядипломної освіти.

Дослідження показують, що у цих сім'ях виникають специфічні проблеми: неузгодженість батьківських поглядів на виховання дітей, непорозуміння дітей з мікросередовищем, а також проблеми адаптації членів сім'ї до зустрічей та нових розлучень, стабілізація сімейних стосунків, організація спілкування на відстані. Крім того можуть виникати конфлікти між батьками та дітьми, девіантна поведінка, алкоголізм та наркоманія серед дітей та підлітків, що залишилися без належного нагляду та інші проблеми [5, 117].

Педагогічні працівники усіх типів навчальних закладів, сьогодні зустрічаються з проблемами виховання дітей із дистантних сімей, а для багатьох з них ця проблема стає досить складною та непосильною через відсутність відповідної підготовки до її вирішення. Підготовка соціальних педагогів та практичних психологів передбачає вивчення особливостей роботи з сім'єю та дітьми, з різними типами сімей та з різними категоріями дітей, хоча, часто немає достатньої практичної підготовки до роботи саме з такими сім'ями та дітьми. Викладачі різних предметів, класні керівники та вихователі у своїй роботі можуть опиратися на знання з курсів педагогіки та психології, свій педагогічний та життєвий досвід, педагогічну інтуїцію, консультиватися з шкільними психологами, читати психолого-педагогічну літературу, періодику. Однак, усе це не завжди дає можливість вирішувати проблеми, через відсутність необхідних умінь та навичок.

Якщо ж говорити про майстрів виробничого навчання, які працюють у професійно-технічних навчальних закладах то часто, будучи майстрами своєї справи, вони не мають достатніх знань з педагогіки та психології, тому їм доводиться практично вирішувати проблеми, до яких вони не завжди готові.

Розглядаючи напрямки та методи підготовки педагогічних працівників до роботи з дітьми з дистантних сімей доцільно виокремити такі:

1) для майбутніх соціальних педагогів та практичних психологів вводити окремі спецкурси та види практики по роботі з дітьми з проблемних сімей і зокрема з дистантних та неблагополучних; 2) при підготовці студентів педагогічних спеціальностей приділяти належну увагу роботі з проблемними сім'ями, вводити більше тем з соціальної педагогіки та соціальної психології (зокрема, пов'язаних з проблемами сім'ї) у програми з педагогіки та психології, а можливо й окремі спецкурси про особливості виховання різних категорій дітей в умовах сучасного суспільства, вводити відповідні завдання для педагогічної практики (наприклад, виявити наявність дітей з дистантних та неблагополучних

сімей у класі, школі, спостереження за ними з метою вивчення проблем їх навчання та виховання, вивчення досвіду роботи класних керівників з такими дітьми і т. і.); 3) для педагогів, які вже працюють у системі загальної середньої та професійно-технічної освіти проводити курси, семінари конференції, тренінги з даної тематики; 4) створювати науково-практичні лабораторії, які б накопичували матеріали з досвіду роботи з дітьми з різних типів сімей, розробляли нові напрямки, форми та методи роботи з ними, і куди б могли звертатися педагогічні працівники за допомогою в разі потреби.

Основними формами роботи з дітьми з дистантних сімей є: групи підтримки, самодопомоги та взаємодопомоги, лекторії, консультаційні пункти, тренінги, семінари, курси, громадські оплачувані роботи для дітей, організація предметного дозвілля, спілкування і відпочинку дітей і батьків, а також гуртки за інтересами, ярмарки професій, клуби спілкування, спільне відзначення свят, благодійні акції, екскурсії, походи та ін. [5, 111-113].

Основними методами роботи є інформування, консультування, переконання, навчання, приклад, представництво, перенавчання, переключення, реконструкція характеру, педагогічні ситуації, вправи тощо.

Отже, при підготовці майбутніх педагогів до роботи з дистантними сім'ями, необхідно виховувати у них гуманістичну спрямованість, формувати професійну компетентність, розвивати педагогічні здібності та педагогічну техніку: уміння використовувати різноманітні форми і методи роботи з дітьми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зайцева З. Г. .Неблагополучна сім'я та її вплив на формування особистості дитини //Соціальна підтримка молоді сім'ї. – К.: Академпрес, 1994. – с.68-72
2. Практическая психология образования / Под. Ред. И. В. Дубровиной: Учебник для студентов и средних специальных учебных заведений. – М.: Т. Ц. «Сфера», 1997. – 528с.
3. Програма формування педагогічної культури батьків. За редакцією Постоного В. Г. – К., 2003, - 108с.
4. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю. Трубавіна І. М. Навчальний посібник – К.: ДЦССМ, 2003. – 132с.
5. Якубова Ю. М., Антонова-Турченко О. Г., Святненко Г. В., Московка М. М. Проблеми сім'ї: діти і батьки. – К., 1998с.

ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Курило Ольга Юріївна

старший лаборант кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій факультету фізико-математичної, комп'ютерної і технологічної освіти
Бердянський державний педагогічний університет

У наш час сучасні інформаційно-комунікаційні технології входять в усі сфери життєдіяльності людини, і в освіту зокрема. Складно уявити освітній процес у сучасній вищій школі без ужитку таких слів, як «комп'ютер», «інформаційно – комунікаційні технології», «портфоліо», «проекти» і т. п. Така лексика не лише широко ввійшла до вжитку учасників освітнього процесу, а й стала невід'ємною у плануванні, здійсненні освітнього процесу, оскільки сучасний педагог не тільки навчає на основі матеріалу підручника, а й формує навички, знання і вміння своїх студентів здобувати інформацію самостійно, а це можливо лише за допомогою впровадження інноваційних педагогічних технологій, що базуються на основі інформаційно-комунікаційних технологій. Сучасність вимагає нових підходів до освітнього процесу, нових методів, форм подання навчальної інформації.

Одним із таких підходів є використання інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) під час освітнього процесу. Використання ІКТ під час викладання дисциплін «Методика навчання технології», «Основи художнього проектування предметного середовища», «Теорія та методика навчання технологій в старшій школі» дозволяє інтенсифікувати процес освіти, прискорити передачу знань і досвіду, підвищити якість навчання, а також виявити креативний підхід з боку викладача. Адже педагогіка є наукою і мистецтвом одночасно, тому і підхід до вибору методів навчання має ґрунтуватися на творчості педагога.

Нині помітно зросла кількість досліджень, предметом яких стало використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. Цій темі в Україні присвячені дослідження таких науковців, як А. Гуржій, Ю. Дорошенко, М. Жалдак, А. Щербаков, Н. Яковлева та багато інших науковців.

Запровадження ІКТ в освітній процес вимагає розробки та практичного використання науково-методичного забезпечення, створення й ефективного застосування інструментальних засобів і систем комп'ютерного навчання й контролю знань, системної інтеграції цих технологій в існуючі процеси навчання та організаційні структури [1].

Інформаційно-комунікаційні технології – це сукупність методів, засобів і прийомів, що використовуються для добору, опрацювання, зберігання, подання, передавання різноманітних даних і матеріалів, необхідних для підвищення ефективності навчання.

Основними принципами сучасних методів є: рух від цілого до окремого, орієнтація занять на студента, цілеспрямованість та змістовність занять, їх спрямованість на досягнення соціальної взаємодії при наявності віри у викладача в успіх своїх студентів.

Найчастіше використання ІКТ має вигляд підготовки мультимедійних презентацій, прослуховування записів, перегляд відеороликів. Комп'ютер та мультимедійний проектор доцільно використовувати під час викладання

II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (25-26 квітня 2018 р., м. Бердянськ)

технології для моделювання проблемних ситуацій, тренування з метою закріплення навичок своєї діяльності [2].

Можна сформулювати такі переваги навчання з використанням комп'ютера:

- створення для студента можливості самостійно вибирати рівень складності навчального матеріалу;
- використання програм надає освітньому процесу гнучкості під час пояснення нового навчального матеріалу;
- здійснення контролю індивідуального темпу навчальної діяльності, тому студент має можливість індивідуально переходити до наступної частини навчальної інформації;
- демонстрування студенту динаміки розвитку процесів та явищ, їх перетворення, що робить інформацію наочною, носієм інформації стає візуальний образ [1].

Один з недоліків існуючої системи навчання полягає у тому, що вона інколи не дає можливості забезпечити активне включення всіх студентів в освітній процес. При навчанні за допомогою комп'ютера виникають нові методи та форми навчання, такі як:

- самоосвіта, яка досягається під час використання мережі Інтернет для збирання та обробки інформації;
- форма навчання, яка характеризується тим, що студент самостійно вибирає форми роботи з матеріалом, який йому було запропоновано викладачем;
- форми самоосвіти, коли як навчальний матеріал, так і методи його опрацювання добираються викладачем.

Найбільшою перевагою таких нових форм і методів є встановлення студентом свого власного ритму навчання. Тобто, завдяки таким формам і методам ми максимізуємо особистісно-орієнтований підхід до навчання.

Отже, використання ІКТ на заняттях у вищій школі значно розширює та урізноманітнює програму вивчення дисциплін, надає доступ до різноманітних автентичних матеріалів (комп'ютерне подання матеріалу на основі літератури, статей, матеріалів інформаційних сайтів та ін.), зацікавлює студентів, розширює мотивацію студентів до навчання, надаючи їм можливість працювати у зручному для них темпі, сприяючи, таким чином, індивідуалізації навчання та ефективному оволодінню знань з даних дисциплін.

Література:

1. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології у навчальному процесі: посібник для педагогічних працівників і студентів педагогічних вищих навчальних закладів / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія. – Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2002. – 116 с.
2. Яшанов С. М. Система інформативної підготовки майбутніх учителів трудового навчання: монографія / С. М. Яшанов, за наук. ред. акад. М. І. Жалдака. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 486 с.

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛІНАРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ У МАЙБУТНІХ КУЛІНАРІВ

Л. Д. Лисак, методист навчального відділу
Бердянський державний педагогічний університет

За умов динамічного розвитку промисловості та сфери послуг під високим професіоналізмом фахівців слід розуміти не тільки їх відповідний кваліфікаційний рівень праці, технологічній дисциплінованості в процесі виробництва, відповідальність, уміння виконання трудових операцій і дій, але й сформованість професійно-особистісних якостей, що виявляються в культурі організації самостійно знаходити рішення у складних виробничих ситуаціях тощо. Гарантією соціальної захищеності випускника кулінарного профілю є його конкурентоспроможність на ринку праці, що, безумовно, ґрунтується на широкій політехнічній основі навчання.

Сучасне формування ринкових економічних відносин в Україні характеризується інтенсивним розвитком тих сфер та галузей, що визначені урядом як пріоритетні. Зважаючи на місце та роль туризму в житті суспільства, держава проголошує його одним з пріоритетних напрямів розвитку національної культури й економіки. Особливу увагу привертає незадовільний стан громадського харчування індустрії туризму, доля якого в структурі туристичного продукту коливається у межах 20-50 %. Пошук шляхів вирішення соціально-економічних проблем ефективності функціонування підприємств харчування, як у складі готельних та санаторно-курортних комплексів, так і самостійних підприємств, приведе до позитивних зрушень у розвитку не тільки громадського харчування, але й усієї туристичної інфраструктури країни.

Практика показує, що багато країн світу мають надходження в державний бюджет за рахунок туристичного бізнесу.

Україна має для розвитку цієї галузі найкращі умови: природні ресурси, сприятливий клімат, наявність необхідних джерел для розвитку курортно-санаторного лікування та відпочинку (соляні шахти, мінеральні води, лікувальні грязі та ін.).

Невід'ємною частиною туристичного бізнесу є ресторанне господарство. Тому, щоб забезпечити туристів національною їжею, необхідно формувати практичні навички збереження національної кулінарної спадщини, готувати висококваліфікованих фахівців для забезпечення всіх вимог ресторанного сервісу.

Удосконалення профтехосвіти неможливе без цілеспрямованого і систематичного виховання учнів на культурно-історичних традиціях рідного народу.

Застосування компетентнісного підходу до створення нових стандартів професійної освіти ні в якому разі не змінює традиційну систему "знання, уміння, навички" а створює передумови для більшого та гнучкого наближення результатів освіти до потреб і вимог ринку праці. Формування нових стандартів

професійної освіти в Україні не означає недосконалість попередньої, а в умовах, коли вимоги та потреби ринку праці швидко змінюються, система професійної освіти повинна надати можливість отримувати не тільки теоретичну, але й практичну професійну підготовку.

Важливий елемент в обслуговуванні туристів – послуги ресторанного господарства. Підприємства ресторанного господарства обслуговують досить різноманітний контингент споживачів потрібні особливі методи, прийоми обслуговування.

Характерна риса обслуговування туристів – швидка подача страв, закусок, напоїв, тому що необхідно за короткий термін обслужити значне число відвідувачів.

Необхідно постійно покращувати якість їжі, забезпечувати раціональне харчування туристів, підвищувати перепускну здатність підприємств.

З року в рік збільшується частка індивідуальних іноземних туристів, подорожують вони, як правило кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів ресторанного господарства, як складової сфери послуг на загальнодержавному рівні, необхідно забезпечити правові гарантії функціонування та розвитку системи професійно-технічної освіти. Для цього Міністерству освіти і науки, молоді та спорту України слід розробити нормативно-правові документи, узгодивши їх з Міністерством праці і соціальної політики, Держкомстандартом, галузевими комітетами. На регіональному рівні слід розширити мережу навчальних закладів професійно-технічної освіти; передбачити поглиблене вивчення іноземних мов; розширити вивчення навчального матеріалу; впроваджувати науково обґрунтовані педагогічні умови навчання, використовувати можливості праці в Інтернеті, забезпечити підвищення кваліфікації викладачів спеціальностей та майстрів виробничого навчання шляхом організації відповідних курсів. На рівні навчального закладу необхідне – впровадження інноваційних методик професійної освіти; удосконалення змісту та форм багаторівневої освіти, структури професійно-технічних навчальних закладів кулінарного профілю, розробка та видання навчально-методичних рекомендацій щодо підготовки майбутніх кулінарів до професійної діяльності в ресторанному господарстві. На рівні виробництва практичне використання та реалізація основних положень Національної доктрини розвитку професійної освіти, Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження положення про багаторівневу професійно-технічну освіту”.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УЧНІВ 9-Х КЛАСІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ У ЕТНІЧНОМУ СТИЛІ

Литвиненко Олена, студентка 1 курсу магістратури
Наук. керівник Белова Ю.Ю. к.п.н., доцент (БДПУ)

Актуальність дослідження. У розвитку освіти на кожному історичному етапі відбиваються проблеми суспільства, а тому освітні системи повинні враховувати як інтенсивність, так і потреби життя людини. Разом з тим, освіта має тенденцію до відставання від інноваційних процесів у суспільстві і на сучасному етапі не гарантує створення достатніх умов для розвитку кожного учня, формування нового мислення, нового бачення змісту життя. Тому одним з важливих напрямків реформування освіти в Україні є створення передумов для формування освіченої, творчої особистості, становлення її морального і фізичного здоров'я, виховання громадянина демократичного суспільства.

Сьогодні над проблемами особистісно-орієнтованого навчання працюють психологи і педагоги, зокрема Г.О.Балл, І.Д.Бех, О.В.Бондаревська, С.В.Кульневич, О.М.Пехота, С.І.Подмазін, В.В.Рибалка, В.В.Сериков, А.В.Хуторський, І.С.Якиманська та інші.

Особистісно-орієнтоване навчання передбачає створення умов, за яких освітній процес стає для учня особистісно значущим. Зрозуміло, що організація особистісно-орієнтованого навчання потребує переорієнтації: від спрямованості на запам'ятовування готових знань необхідно перейти до формування особистісних новоутворень, вміння творчо навчатись, опрацьовуючи наукові знання і суспільний досвід стосовно до потреб практики.

Застосування проектної технології в особистісно-орієнтованому навчанні на уроках трудового навчання вимагає ґрунтовного дослідження. У зв'язку з цим і була обрана тема нашого дослідження «Методика навчання учнів 9-х класів технології виготовлення виробів у етнічному стилі».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та розробити методику формування знань та вмінь учнів 9-х класів технології виготовлення виробів у етнічному стилі» в умовах особистісно-орієнтованого навчання.

Відповідно до мети вирішувались такі завдання дослідження:

1. Дослідити психолого-педагогічні аспекти особистісно-орієнтованого навчання.
2. Дати характеристику дидактичним можливостям особистісно-орієнтованого освітнього процесу та проаналізувати індивідуалізацію та диференціацію в умовах особистісно-орієнтованого навчання.
3. Проаналізувати проектну технологію в особистісно-орієнтованому навчанні.
4. Розробити методику використання особистісно-орієнтованих технологій в процесі навчання учнів 9-х класів технології виготовлення виробів у етнічному стилі.
5. Розробити творчий проект.

Об'єкт дослідження – процес трудового навчання у загальноосвітній школі.

Предмет дослідження – методика формування знань та вмінь учнів 9-х класів з технології виготовлення виробів у етнічному стилі в умовах особистісно-орієнтованого навчання.

Особистісно-зорієнтоване навчання надає учневі можливість, створювати такі ситуації, оскільки це і є його сутність. Вибудовується така схема: опертя на особистісні цінності учня у виученому матеріалі підвищують рівень його зацікавлення. Інтерес спонукає до інтенсифікації праці, що підсилюється ситуацією успіху як обов'язковою умовою особистісно-орієнтованого навчання.

Виявлено, що на результативність виготовлення творчого проекту в значній мірі впливає врахування інтересів учнів, їх бажань та рівня успішності в оволодінні проектною технологією. Це досягається при використанні особистісно-орієнтованого процесу трудового навчання.

Проектне навчання орієнтоване перш за все на самостійну навчально-трудова діяльність школярів – індивідуальну, парну, групову, яку учні виконують протягом визначеного часу.

Вдосконалили свої знання з матеріалознавства, моделювання, конструювання, технології швейного виробництва, читання схем, художньої обробки матеріалів, на практиці застосовувалися економічні знання. Вдосконалили техніку вишивки бісером, ознайомилися з різними техніками закріплення бісеринок та техніками оздоблення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

2. Авдеева Н. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / Н. Авдеева // Педагогіка. – 2003. – № 5. – С. 34–39.

5. Антонович С.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво / С.А Антонович., Р.В. Захарчук-Чугай, М.Є. Станкевич – Львів: Світ, 1999.

12. Бударний А.А. Индивидуальный подход к обучению / А.А. Бударний // Сов. пед. - 1965. -№7.-С.21-24.

18. Гуманізація процесу навчання в школі: Навч. посіб. / С.П. Бондар, Ю.І. Мальований, О.В. Матвієнко та ін.; За заг. ред. С.П. Бондар; Ін-т педагогіки АНН України. – 2-е вид. доповн. – К.: Стилос, 2001. – 256 с.

СУЧАСНІ ТЕОРІЇ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Літяга І.В., канд. пед. наук, доцент;
Житомирський державний університет імені Івана Франка
місто Житомир, Україна

Важливість та необхідність соціальної роботи в Україні ґрунтується на сучасних всесвітніх теоріях. Соціальна робота є процесом соціальної творчості, в якому люди, що включені у спільну діяльність, мають спільні погляди. Соціальна робота є також циклічним процесом, у якому всі його елементи (соціальна служба,

клієнт, соціальний працівник) впливають один на одного, а також на процес у цілому в контексті соціальних очікувань та обумовлені соціальними відносинами та практичними умовами їх взаємодії.

Розглядаючи соціальну роботу як практичну діяльність, можна представити її у вигляді ланцюгу: діагноз (процес розуміння конкретної проблеми, її коренів та можливих шляхів допомоги людині та групам людей), інтервенція (послідовність кроків або план дій зі сторони працівника соціальної служби, який він здійснює за участі клієнта або від його імені) та завершення.

Основою сучасних практичних теорій соціальної роботи є процес вибору певних дій із різноманіття альтернатив. Метою дослідження теорій практичної діяльності є :

- формування уявлення про те, яким чином данні теорії та їх особливості можуть застосовуватись на практиці;
- виявлення різних груп теорій;
- формування уявлення про те, яким чином данні теорії використовуються в дискурсі практики соціальної роботи.

Кожна практична теорія соціальної роботи має бути підкріплена моделлю, яка є певним керівництвом до діяльності.

Типи теорій:

1. Теорія про сутність соціальної роботи.
2. Теорії про здійснення соціальної роботи.
3. Теорії «миру» клієнта (М. Пейн).

Теорії практичної діяльності відповідають і підкріплюють різні підходи до соціальної роботи, а саме: 1) рефлексивно-терапевтичний (психодинамічна, гуманістична, екзистенціальна, конструктивна, кризисна); 2) соціал-колективістичний (критична, антидискримінальна, феміністична, теорія активізації); 3) індивідуал-реформістський (теорія соціального розвитку, системна, когнітивно-поведінкова, цільова). Усі названі теорії поділяються на різносторонні та ті, які «щось» включають (об'єднують різні теорії та моделі, які не виходять за рамки основного підходу). Особливість різносторонності полягає у тому, що система знань охоплює всі види практичної діяльності, які застосовуються в соціальній роботі, а також тим, що підкріплюється конкретними доказами та є відкритими для критики.

Отже, в діяльності соціального працівника необхідно враховувати всі основні сучасні тенденції сучасних теорій соціальної роботи.

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНОГО ІНЖЕНЕРА- ПЕДАГОГА ХАРЧОВОГО ПРОФІЛЮ

Люльченко В.Г. аспірант, Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини. Умань, Україна

Сучасні заклади професійно-технічної освіти харчової галузі, мають потребу у забезпеченні висококваліфікованими інженерно-педагогічними

працівниками, що здатні постійно професійно зростати, бути відкритими до отримання нових знань і формуванню відповідних вмінь, могли б діяти у нестандартних ситуаціях, володіти комунікативною та технологічною культурою. Враховуючи вимоги і потреби сучасних навчальних закладів, підприємств, установ, організацій сфер обслуговування, до вищої професійної освіти ставлять все нові вимоги по модернізації та удосконалення навчально-виховного процесу.

Аналізуючи Концепцією інноваційного розвитку України, Національну стратегією розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки та Закон України «Про вищу освіту», можна виділити пріоритети розвитку вищої професійної освіти, що полягають у доступності, неперервності, інноваційності на основі засад компетентнісного підходу [3]. Для реалізації концептуальних засад розвитку інженерно-педагогічної освіти в Україні, ряд науковців О. Коваленко, В. Лобунець, М. Лазарєв, П. Тарасюк дотримуються позиції щодо створення ефективної системи підготовки інженерно-педагогічних кадрів, що полягає у вирішенні ряду основоположних питань законодавчого, наукового, методичного та організаційного характеру. Модернізація та удосконалення навчально-виховного процесу, за рахунок реалізації компетентнісного підходу в інженерно-педагогічній підготовці передбачає формування професійної компетентності з методологічною, креативною, нормативно-правовою, технологічною, проєктувальною, комунікативною та менеджерською наповненістю [1].

Компетентнісний підхід є однією з головних методологічних частин сучасної інноваційної парадигми в системі освіти, що дозволяє цілісно та системно розглянути основні ланки педагогічного процесу. Готовність інженера-педагога застосовувати інноваційно-педагогічну діяльність полягає у самовизначенні, самоосвіті та самовихованні. Тобто інтегровані властивості педагога, як психічна, активна і дієва регулюють та забезпечують ефективність інноваційно-педагогічної діяльності. Взавши до уваги думку дослідника Є. Харагірло та врахувавши вище сказане, стає зрозумілим, що інноваційна культура при підготовці інженера-педагога повинна враховувати його психолого-педагогічні компетентності. Це зумовлено рівнем отриманих знань, сформованих вмінь і навиків та здатністю до інженерно-педагогічної діяльності, тобто когнітивний, діяльнісний і рефлексивний компонент готовності.

Науковець Н. Кошелева вказує на позитивний результат професійної підготовки може досягаться за рахунок використання інноваційної культури, як розвиток професіоналізму сучасного фахівця конкретної галузі. Ефективна підготовка майбутніх інженерів-педагогів передбачає застосування інноваційної педагогічної діяльності необхідної для реалізації постійного, послідовного, цілеспрямованого формування вмінь, застосування інноваційних технологій навчання в педагогічній діяльності. Науковець Л. Штефан дотримується позиції щодо необхідності формування інноваційної культури у сучасного інженера-педагога, під-час його підготовки, що передбачає поєднання інноваційної діяльності, інноваційної компетентності та інноваційної активності.

У сучасному навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів, які готують інженерів-педагогів харчового профілю, на думку С. Ткачука повинно застосовуватися інтерактивні технології навчання, які тісно переплітаються з традиційними методами навчання, тобто застосування інноваційних технологій у вищій професійній освіті. Мета впровадження інноваційних технологій у професійну освіту, зокрема інноваційної культури, передбачатиме підготовку конкурентоспроможного спеціаліста з необхідним рівнем особистих і професійно-важливих якостей, що оптимально задовольнить запити сучасного суспільства та відкриє нові можливості для навчальної діяльності. Враховуючи важливість застосування інноваційних технологій у підготовці сучасного інженера-педагога, стає зрозумілим, що підготовку саме інженера-педагога харчового профілю теж необхідно здійснювати за рахунок інноваційних технологій, зокрема впровадженням інноваційної культури.

Застосування інноваційної культури у підготовці інженера-педагога харчового профілю полягатиме у формуванні когнітивного, діяльнісного та рефлексивного компоненту. Когнітивний компонент передбачає формування вмінь для конструювання освітнього процесу із використанням інноваційних педагогічних технологій та наявністю аналітичних, прогностично-конструктивних, проєктивних, а також рефлексивних умінь. Діяльнісний компонент готовності полягатиме у сукупності професійних, гностичних, комунікативних, організаційних, проєктивних, дидактичних, технологічних, управлінських якостей, які зумовлюють ефективність проєктування інноваційного освітнього процесу. Рефлексивний компонент передбачає усвідомлення та осмислення результатів інноваційної діяльності. Дані визначені компоненти повинні бути в цілій системі комплексу взаємозв'язку та доповнювати один одного.

Отже, вивчення питань впровадження інноваційної культури в процес підготовки майбутнього інженера-педагога харчового профілю є актуальним та перспективним у світлі модернізації системи національної професійної освіти.

Література:

1. Брюханова Н.О. Концептуальні положення проєктування системи педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів. Проблеми інженерно-педагогічної освіти: зб.наук.пр. [редкол.: Коваленко О.Е. (голов.ред.) та ін.]. Харків, 2012. Вип. 34-35. С. 8-13.
2. Ткачук С.І. Особливості формування професійної компетентності майбутніх фахівців-технологів у галузі харчових технологій в умовах професійної підготовки. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: педагогічні науки. Чернігів, 2016. Вип. 137. С. 58-62.

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ З
ПОЗИЦІЙ ПОЛОЖЕНЬ МОРФОЛОГІЇ**

Малихін А.О., доцент, канд. пед. наук, доцент
Бердянський державний педагогічний університет
м. Бердянськ, Україна

Проблема методичної підготовки майбутнього вчителя є предметом дослідження досить значної групи науковців серед яких О. Бігич, Т. Гущина, В. Земцова, Т. Мамонтова, А. Мормуль, Н. Стефанова, Т. Сясіна, О. Тумашова, В. Шаган, В. Шарко, Шишкін Г.О. та інші. Але для нас значний інтерес становлять дослідження, в яких розкриваються питання, що пов'язані із проблемою змісту методичної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання та технологій. До числа таких увійшли наукові роботи Н. Зеленко, В. Жигір, О. Коберника, Т. Ковбаси, Л. Патрушевої, В. Сидоренка, В. Стешенка, Г. Терещука та інших. Проте в них не було окремо досліджено підходи науковців до визначення змісту методичної підготовки майбутнього вчителя технологій з позицій морфології.

Нами був проведений аналіз змісту методики трудового навчання як навчального предмету, який у підходах різних авторів має певні відмінності. Так, авторський колектив до якого увійшли В. Кальней, В. Капралов під керівництвом В. Полякова [1] визначає зміст методичної підготовки вчителя трудового навчання і відповідну структуру підручника, включаючи до неї п'ять розділів («Сучасна система трудової підготовки учнів», «Принципи трудової і професійної освіти», «Методи викладання», «Методи учіння», «Організація трудового і професійного навчання»). Зміст методики навчання, на думку авторів, повинен включати загальні питання методики навчання, принципи, методи викладання та учіння, форми організації трудового навчання. До числа питань методики на, думку авторів, мають входити: цілі та завдання трудового навчання в середній школі, зміст і структура курсу, політехнічна освіта школярів і поєднання навчання з продуктивною працею, виховання і розвиток учнів в процесі трудового навчання, особливості застосування дидактичних принципів у трудовому і професійному навчанні, методи викладання і учіння на уроках трудового навчання та особливості підготовки і проведення форми організації навчальних занять [1].

У одноосібному навчальному посібнику «Методика трудового і професійного навчання та викладання загально технічних дисциплін»(1992) Д. Тхоржевський продовжує і вдосконалює змістовні лінії методики трудового навчання, збагачуючи і розширюючи їх. Так, наприклад, у другому розділі «Політехнічне і трудове навчання в середній школі» першої частини посібника автор, у відповідності з вимогами часу, вводить навчальний матеріал з методологічних засад політехнічної освіти та поєднання навчання з продуктивною працею.[3] Більше уваги в цій частині посібника приділено системі підготовки вчителя трудового навчання.

Означене у свою чергу впливає на сучасні тенденції у формуванні змісту методичної підготовки вчителя трудового навчання та технологій. Зокрема, авторський колектив на чолі О. Коберника та В. Сидоренка, що підготували інноваційний посібник «Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід», акцентуючи увагу на тому, що «провідним напрямом реалізації нового змісту трудового навчання у відповідності з положеннями Державного стандарту освітньої галузі «Технологія», є проектно-технологічна діяльність, яка інтегрує всі види сучасної діяльності людини»[2, с.4] конкретизують зміст основних структурних частин методики трудового навчання, окреслюють коло питань, вивчення яких необхідне для їх розкриття. Зокрема, до їх числа вони відносять:

- проектна технологія в особистісно орієнтованому процесі трудового навчання: сутність проектно-технології, генезис використання методу проектів, етапи проектно-технологічної діяльності;

- організація проектно-технологічної діяльності учнів на уроках трудового навчання: види навчальних проектів та вибір об'єктів проектування, методи проектування та їх сутність, організаційно-методичні умови проектно-технологічної діяльності;

- урок трудового навчання в умовах проектно-технологічної системи: сучасний урок трудового навчання, особливості застосування інтерактивних технологій на уроках трудового навчання, особливості методики навчання учнів п'ятого класу проектуванню та виготовленню об'єктів технологічної діяльності тощо.

Оскільки специфічні особливості трудового навчання визначають його цілі і зміст навчання предмету, а також методи, засоби і форми діяльності учнів, подальшого дослідження потребує стан розвитку знань про ці структурні елементи навчального процесу.

Література:

1. Кальней В.А. Основы методики трудового и профессионального обучения/ В.А. Кальней, В.С. Капралов, В.А. Поляков. – М.: Просвещение, 1987. – 192с.
2. Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід: навчальний посібник/ За заг. ред. О.М.Коберника, В.К.Сидоренка. – Умань: СПД Жовтий, 2008. – 216с.
- 3.Тхоржевський Д.О. Методика трудового та професійного навчання та викладання загально технічних дисциплін: навч. посібник. – К.: Вища школа, 1992. – 334с.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ САМОПОВАГИ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ В ПРОЦЕСІ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Малихіна О.А., аспірантка
Бердянський державний педагогічний університет
м. Бердянськ, Україна

Аналіз проблеми підготовки майбутнього вчителя до роботи з дітьми в історичній ретроспективі зазначає, що ефективність підготовки значною мірою залежить від процесу формування у нього теоретичної, практичної і психологічної готовності до цієї діяльності. Розвиток психологічної готовності майбутніх вчителів до професійної діяльності обумовлений всією системою навчально-виховної роботи вищої педагогічної школи. Разом з тим цей розвиток залежить від правильних уявлень про педагогічну діяльність і про навчання як про щось, що забезпечує можливість здійснення життєвого покликання. Сучасна школа потребує добрих, впевнених в собі вчителів, з високим рівнем самооцінки та самоповаги, таких вчителів поважають учні, ними захоплюються, намагаються наслідувати.

Формування високого рівня самоповаги у студентів, майбутніх вчителів, є одним із найважливіших факторів для подальшого професійного розвитку. Адже вона впливає на самооцінку та самопізнання, міжособистісні стосунки, та на успішність у навчанні та професійній діяльності.

Категорію самоповаги вчені розглядають у взаємозв'язку з самооцінкою, самосвідомістю, почуттям власної гідності, моральною вихованістю. Аналіз проблеми формування самоповаги особистості проводиться переважно в контексті вивчення цілісно-моральної сфери особистості як вітчизняними (І Бех, А. Богуш, І Булах, Ю. Приходько), так і зарубіжними (О. Монке, Г. Морева, Н. Щуркова, С. Якобсон) вченими.

Метою нашого дослідження стало теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження рівня самоповаги у майбутніх вчителів.

Самоповага – емоційна складова самосвідомості – розглядається нами як складне особистісне утворення, в основі якого лежить ціннісне позитивне ставлення до себе, усвідомлене визнання своїх сильних і слабких сторін та їх безумовне прийняття, оцінка власних досягнень в різних сферах життя.

На думку І. Беха, І. Кона, О. Кононко, Є. Нікітіна, С. Ньюберга, В. Семіченко, Н. Харламенкової, К. Юнга, П. Маквільямса і Д. Роджера вважали, що самоповага – це те, що людина думає про себе і яким чином оцінює себе.

Співвідносячи закономірності розвитку особистості слід зазначити, що становлення самоповаги студента підготовлено всім перебігом попереднього формування особистості молодого людини.

Особистісно-професійний розвиток у майбутніх вчителів, у вищому навчальному закладі безпосередньо залежить від тих смислів і цінностей, які вони знаходять у професійній діяльності. Одним із завдань професійної підготовки фахівця у вищому навчальному закладі є активізація прагнення до самопізнання. Усвідомлення своїх якостей, здібностей, можливостей розвитку сприяє насиченню навчальної діяльності та збагаченню її смислових зв'язків. Через самопізнання студент починає орієнтуватися в ціннісно-смислового змісті своєї діяльності. Наявність і усвідомлення значимої мети, ідеї, смислу, всього, що входить до

змістовного компонента професійної спрямованості – важлива умова професійного та особистісного розвитку студента.

На думку науковців (Б. Ананьєв, Л. Грановська, М. Дворяшина, А. Дусавічка, І. Зимня, І. Кон та інші), психічний розвиток людини в студентському віці відбувається через складне переструктурування психічних функцій, зміну всієї структури особистості у зв'язку з входженням в нові, більш широкі і різноманітні соціальні відносини.

Л. Божович [1] вважає, що соціальна та професійна спрямованість майбутнього педагога визначається як структурний компонент його особистості, який проявляється в якості інтересу до професії, до себе як педагога, до учнів, і є стійкою домінуючою системою мотивів. Оскільки вчитель в процесі своєї професійної діяльності реалізує соціальну потребу суспільства, то виникає необхідність у створенні системи мотивів, що сприяє переведенню соціальних обов'язків в особистісну потребу. Подібна інтеріоризація є важливою умовою формування його готовності і показником професійного та педагогічного саморозвитку.

Експериментальне дослідження проводилось серед студентів 1-4 курсів вищих навчальних закладів півдня та центру України, з таких спеціальностей як початкова, середня та професійна освіта. Результати емпіричного дослідження, показали негативну тенденцію зниження самоповаги студентів в процесі навчання у ВНЗ, а саме, у 45% першокурсників зафіксований високий рівень самоповаги на відміну від четвертого курсу, де цей показник знижується до 31,5%, відмічається також тенденція до зниження рівня досягнення успіху, а саме 71% першокурсників мають середній рівень а на четвертому 40%. Спостерігається також і зниження рівня самооцінки з 49,4% адекватного рівня у студентів першого курсу до 39,6% на четвертому курсі.

Тому виникає необхідність проведення цілеспрямованої психокорекційно-розвивальної роботи з формування самоповаги у студентів саме на цьому етапі. Процес формування самоповаги у студентському віці є складним і передбачає формування любові і ціннісного ставлення до себе, адекватної самооцінки, позитивного самоствавлення, інтересу до себе та самопізнання, усвідомлення самоповаги як гуманістичної цінності. Саме на це і будуть спрямовані наші подальші зусилля.

ЛІТЕРАТУРА

1. Божович Л. И. Проблемы формирования личности / Л. И. Божович: Избр. психол. тр. / Под ред. Д.И. Фельдштейна ; Рос. акад. образования, Моск. психол.-соц. ин-т. - 3-е изд. - М. : МПСИ ; Воронеж : МОДЭК, 2001. - 349 с

УЯВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ ПРО СВОЮ МАЙБУТНЮ ПРОФЕСІЮ

Малихіна Т.П., канд. психол. н., доцент
Бердянський державний педагогічний університет

м. Бердянськ, Україна

Сучасні тенденції розвитку системи освіти в Україні актуалізували завдання професійної підготовки майбутнього фахівця. Перетворення освітнього простору вузу моделюється з позиції формування умінь студентів вибудовувати самостійно індивідуальну модель професійної діяльності. Основою такого перетворення виступає модель особистості майбутнього фахівця, який здатний до усвідомленого вибору способів професійної діяльності; вміє прогнозувати результати власної діяльності; сам обирає свій життєвий і професійний шлях, володіє сформованими, адекватними професійними уявленнями.

Становлення особистості професіонала успішно здійснюється лише в тому випадку, якщо в процесі навчання формується система адекватних професійних уявлень (Л. Грановська, Е. Зеєр, І. Зімова, Ю. Кулюткін, І. Кон, А. Реан, В. Якунін і ін.), що беруть участь у формуванні життєвих планів особистості. Найвні у суб'єкта професійні уявлення істотно впливають на його професійний розвиток і, поряд з іншими особистісними утвореннями (інтересами, цінностями, ідеалами і т.д.), виступають як регулятори професійного самовизначення. Ступінь сформованості професійних уявлень виступає передумовою становлення активної життєвої позиції особистості, її успішності в професійній діяльності.

Оскільки уявлення про професію детермінують розвиток суб'єкта професійної діяльності і є необхідним компонентом його успішності, особливе значення набуває вивчення особливостей уявлень у студентів і визначення можливостей їх формування в процесі навчання майбутніх психологів. Крім того, актуальність дослідження визначається також реальною потребою вийти на новий рівень вирішення проблеми підготовки сучасних психологів, що володіють адекватними професійними уявленнями.

Психологічні детермінанти вибору професії, фактори, що визначаються певними професійними уявленнями, відіграють значну роль у побудові перспектив професійного розвитку. Плануючи своє професійне майбутнє, намічаючи конкретні події – цілі, плани, людина виходить, насамперед, з певної ієрархії уявлень, що представленні в її свідомості.

Метою нашого дослідження стало визначення уявлень про майбутню професію у студентів-психологів.

У дослідженні брали участь студенти першого та третього курсів Бердянського державного педагогічного університету, що навчаються за спеціальністю «Психологія» кількістю 65 осіб. Дослідження мало комплексний характер. Нас цікавили різні аспекти професійного становлення студентів. Аналіз анкет, щодо уявлення про свою майбутню професію показав, що на момент вступу до навчального закладу свідомо обирало професію психолога 50% теперішніх третьокурсників та 75% першокурсників. Основними мотивами вибору професії психолога стали: прагнення допомогти людям і прагнення розв'язати власні психологічні проблеми, забезпечити особистісний ріст та саморозвиток. Характерно, що це мотивування домінувало у відповідях усіх

респондентів незалежно від курсу навчання. По закінченню вузу пов'язати свою професійну кар'єру з психологією планують 90% першокурсників та відповідно у третьокурсників цей показник складає 85%, що підтверджує гіпотезу про формування та укріплення в професійній спрямованості під час професійної підготовки у вищому навчальному закладі. Щодо потенційних здібностей майбутніх психологів, то результати дослідження показали, що у студентів-психологів всіх курсів переважає середній рівень комунікативних здібностей та низький рівень організаторських. Простежується достатньо високий (28%) та високий (27%) комунікативний потенціал у студентів 1 курсу. Далі на старших курсах спостерігається деяке зниження показників, що можна пояснити недостатнім використанням інтерактивної взаємодії викладачів зі студентами. Деяка інша картина з організаторськими схильностями. На першому курсі переважає низький рівень (34%), з подальшим підвищенням на старших курсах (3 курс – високий та дуже високий у сумі 40%). Отже можна стверджувати, що у майбутніх психологів виявлено недостатній для майбутньої професії психолога рівень розвитку комунікативних та організаторських здібностей, тобто рівень інтерактивного потенціалу.

Загалом дослідження дало змогу зробити такі висновки. Встановлено, що структура професійних уявлень студентів-психологів як мінімум двокомпонентна й охоплює: 1) уявлення про суб'єкта професійної діяльності, у тому числі мотивації заняття психологією, професійно важливі якості та здібності спеціаліста-психолога, його зовнішній вигляд та ін.; 2) уявлення про зміст діяльності, зокрема про об'єкт, мету, засоби.

Наші подальші зусилля будуть спрямовані на розробку системи формування професійної мотивації студентів-психологів, розвитку їх професійних якостей та здібностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кордунова Н.О. Чинники, що визначають професійні уявлення і компетентність студентів-психологів / Н.О. Кордунова, А.С. Денисюк // Психологічні перспективи / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. – Луцьк, 2012. – Вип. 19. – С. 150-160.
2. Ксензова Т.Н. Формирование профессиональных представлений у студентов в образовательном пространстве вуза / Т.Н. Ксензова // Вестник Московского государственного областного университета. 2009. № 2. с. 51-60.
3. Обносков В.Н. Динамика профессиональных представлений учащихся ПТУ при разных способах введения в профессию / В.Н. Обносков // Вопросы психологии : №6 1986. – с. 28-33.

КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Малицька О. В., канд. пед. н., доцент,
Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Вихід України в європейський та світовий освітній простір, нові реалії життя вимагають зміни пріоритетів і цінностей в усіх сферах життєдіяльності. Освічена людина сучасного інформаційного суспільства – це не тільки «знаюча» людина: культурологічні, національні аспекти в структурі особистості набувають значення пріоритетних.

Проблеми взаємодії культури та освіти висвітлюють роботи низки вчених: М. Кагана, Н. Киященко, В. Петрушенка, Б. Неменського. Значущий доробок у розкриття та реалізацію освітнього потенціалу культури внесли вітчизняні дослідники: І. Зязюн, В. Семашко, О. Рудницька, О. Отич, Г. Шевченко, Л. Масол, О. Онищенко, Є. Подольська та інші.

Багато аспектів зазначеної проблеми є достатньо висвітленими в наукових дослідженнях, але проблема розкриття потенціалу культури та умов його реалізації в освітньому просторі педагогічного ВНЗ, які б сприяли гармонізації відносин «особистість-суспільство-держава», залишається нагальним завданням сучасної педагогіки.

Культура визначається як ціннісно-змістовний, нормативно-регулятивний і символіко-інформаційний зміст будь-якої сфери суспільно значимої діяльності людини. Слід визначити особливості культури як соціального механізму, що становлять сутність її потенціалу:

- культура акумулює багатомісячний досвід людства та окремої нації;
- культура формує людину та сприяє розвитку суспільства;
- сформовані культурні норми контролюють якість і кількість одержуваної людиною інформації.

Культурну самоідентифікацію особистості можна трактувати як її здатності не тільки опанувати загальнолюдські й національні духовні цінності, але й адекватно реалізовувати їх у повсякденному житті. Присвоєння людиною культурних цінностей є лише потенційною можливістю, тому цей процес може бути ефективним лише в умовах цілеспрямованої й педагогічно організованої діяльності. Навчальна діяльність виступає певним соціокультурним феноменом, що забезпечує цей процес.

Для створення адекватного формуючого культурного середовища у ВНЗ доцільним є розробка та реалізація методів і прийомів, що забезпечують сенсорне насичення особистості, розвиток здатностей до чуттєво-образного опанування навколишнього світу, адекватне самовираження.

Основним акцентом процесу формування майбутнього вчителя у педагогічному ВНЗ має стати усвідомлення своєї ролі в трансляції як загальнолюдської, так і, перш за все, національної культури. Така спрямованість передбачає перехід особистісного статусу студента з позиції пасивного споживача культурних цінностей у статус соціально-активного співучасника й творця оточуючого культурного життя.

Потенційно культура являє собою механізм спілкування та впливу на особистість студента, оскільки її образами притаманна єдність почуттєвих і

значенневих компонентів, а сфера емоційних переживань потребує емоційного насичення та смислової основи. Отже, створення атмосфери співтворчості і діалогу особистостей буде доцільним засобом впливу.

Серед умов адекватного освітньо-культурного простору можна визначити низку:

- наповнення навчальних програм ціннісним, індивідуально-значимим змістом для студента;
- підвищення суб'єктної ролі студента в педагогічній взаємодії;
- організація співробітництва та діалогічного спілкування в навчально-виховному процесі.

Трансформація традиційної моделі освіти передбачає набуття вагомості дисциплін, спрямованих на вироблення інтелектуального продукту, який можна визначити як «нове знання». Синтез природничо-наукових і гуманітарних аспектів освіти в цьому процесі можна вважати основним механізмом формування вмінь осмислювати навколишнє в ціннісному вимірі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біла книга національної освіти України : вид. 3 / [Т. Ф. Алексеєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл та ін.]; за заг. ред. В. Г. Кременя. – К.: Київськ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2011. – 342с.
2. Мистецтво у розвитку особистості: монографія / [Н. Г. Ничкало, І. А. Зязюн, О. М. Отич, С. О. Соломаха та ін.]. – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – 224 с.
3. Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання : теоретичний і методичний аспекти : монографія / Олена Миколаївна Отич. – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – 752 с.
4. Ціннісні орієнтації [Текст]: аналіз соціально-філософських концепцій Заходу 80-90-х років / А. Т. Гордієнко, В. С. Пазенок, Л. А. Ситниченко та ін.]; відп. ред. А. Т. Гордієнко. – К.: Наук. думка, 1995. – 208 с.

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ У ДИТЯЧИХ ХОРЕОГРАФІЧНИХ КОЛЕКТИВАХ

Мартиненко О. В., канд. пед. наук, доцент;

Єфименко Д. В., магістрант

Бердянський державний педагогічний університет, Україна, Бердянськ

Педагогічна система хореографічного колективу має яскраво виражений виховний характер. Роль керівника дитячого хореографічного колективу полягає в організації цілісного педагогічного процесу, в якому формування і розвиток особистості відбуваються у відповідності до змісту, характеру і завдань художньо-естетичного виховання, а також зі специфікою колективної творчості. Однією з важливих виховних задач є національне виховання [2].

Різні підходи дослідників до поняття «національне виховання» (Є. Ануфрієва, А. Бойко, Ю. Завалевського, Л. Лесної, М. Левківського, І. Матюши) дозволили з'ясувати, що – це манера мислення, його склад, його особливості, його своєрідність, тобто це емоційні орієнтації, колективна психологія, спосіб мислення і людини, і у даному випадку, нації.

Мета публікації полягає у висвітленні досвіду народного художнього колективу естрадного танцю «МарЛен» Бердянського ЦДЮТ щодо використання традиційних та інноваційних підходів національного виховання учнів різних вікових категорій.

Національне виховання учнів у колективі «МарЛен» відбувається поетапно і починається з першого року навчання. Так, діти-початківці розвивають музично-рухову координацію, вміння орієнтуватися в просторі, знайомляться з українською музикою та рухами українського танцю за допомогою українського дитячого фольклору (потішки, ігри, казки). Поступове придбання танцювального досвіду дозволяє вивчати нескладні хороводні та сюжетні танці.

Починаючи з шести років, в розклад ансамблю вводяться заняття «Фольклор України», які проводяться на основі змісту авторської навчальної програми Олени Мартиненко «Українська забавлянка». На цих заняттях закріплюються набуті дітьми під час шкільного навчання знання з народознавства (національні символи та обереги, побут українського народу тощо); поширюються уявлення про зміст свят природничо-обрядового циклу, традицій та обрядів; удосконалюються виконавські уміння та навички отримані на заняттях з народно-сценічного танцю (назви українських рухів, жанри та композиційні різновиди українського танцю, регіональні особливостями танцювального мистецтва України тощо). Програма розрахована на чотири роки і передбачає проведення занять і виховних тематичних заходів.

Поетапність та систематичність національного виховання в колективі здійснюється за допомогою традиційних та інноваційних форм і методів роботи. Серед традиційних керівник колективу використовує такі: проведення тематичних занять, ознайомлення з українськими народними традиціями та звичаями, вивчення фрагментів українських свят; показ тематичного відеоматеріалу, присвяченого творчості видатних українських балетмейстерів з подальшим його обговоренням; показ картинок українських костюмів різних регіонів України; вивчення українського танцювального репертуару.

Інноваційні підходи національного виховання педагогічний склад колективу «МарЛен» (керівник, педагоги-репетитори) використовує задля активізації пізнавальних здібностей учнів, корекції недоліків їх особистісного розвитку й виховання, вміння орієнтуватися в соціальному середовищі та національних культурних цінностях. У цілому, інновації керівник колективу пов'язує з підвищеним інтересом дітей до комп'ютерів, активним розвитком інформаційних і телекомунікаційних освітніх технологій, популяризацією сучасних напрямів хореографічного мистецтва.

Аналіз роботи колективу дозволив визначити три групи інноваційних методів:

- інформаційні: бесіди («Державні свята України», «Що таке зелені свята?» та ін.), комп'ютерні презентації про роль хореографії у житті людини («Танок об'єднує людей», «Бойовий гопак» та ін.), відвідування виставок («Україна очима дітей», «Обереги та вишиванки» та ін.), концертних програм з виступами самодіяльних та професійних колективів, творчі завдання типу «Я патріот, бо я...» (намалювати, розповісти словами або танцювальними рухами своє твердження), виставки-презентації захоплень дітей та їх батьків, пов'язані з українським одягом, предметами побуту: «Бабусина скринька», «Самоткані рушники», «Українські прикраси для дівчат» та ін.;
- пізнавальні: тематичні заняття («Ми діти твої, Україно!», «Козацькі забави», «Дівочі посиденьки», «Закарпатські візерунки» та ін.), перегляд зразків танцювальних постановок створених видатними балетмейстерами (П. Вірський, М. Вантух, Я. Чуперчук та ін.), обговорення їх змісту, он-лайн дебати тощо;
- мотиваційні: бесіди («Мої очікування від популяризації українських танців на Міжнародному фестивалі в Туреччині», творчі майстерні («Навчи товариша танцювати гопака», «Тато, мама і я танцюють гопака»), показ інсценівок народних свят («Масляна», «Щедрий вечір»), флешмобів («Діти за відродження нації, діти за майбутнє України!»), показ моделей одягу на українську тематику («Весняний драйв», «Зачіска по українські» та ін.) тощо.

Вважаємо за доцільне продовжувати пошук та апробацію інноваційних підходів до національного виховання дітей в системі позашкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зякун Т. Особливості формування національної свідомості молоді на сучасному етапі державотворення / Т. Зякун. – К.: Рідна школа, 2006. – С. 5-6.
2. Мартиненко О.В. Теорія та методика роботи з дитячим хореографічним колективом : навчальний посібник / Олена Володимирівна Мартиненко. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. – 232 с.

НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ ДИТЯЧИХ ХОРЕОГРАФІЧНИХ КОЛЕКТИВІВ

Мартиненко О. В., канд. пед. наук, доцент;

Терехова М. Г., магістрант

Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. робиться наголос на тому, що одним з пріоритетних напрямків державної освітньої політики має стати побудова ефективної системи національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді [2]. Соціалізація дитини являє собою соціально-педагогічне явище, яке представляє процес встановлення взаємин особистості з соціумом (суспільством і навколишнім середовищем) на

основі сукупності соціальних знань, соціального досвіду самореалізації і забезпечує соціальне становлення дитини (Є. Базика, О. Модвал, М. Савицька та ін.).

Аналіз наукових досліджень, пов'язаних з проблемою художньо-творчого виховання молодшого школяра (Б. Коваль, О. Мартиненко, А. Тараканова, С. Фомін та ін.), дозволив з'ясувати, що теоретики та практики хореографічної педагогіки розглядають танець як дієвий засіб соціалізації дитини, виховання соціальних навичок і вмінь, які служать основою для створення соціальних відносин. Разом з тим, вивчення досвіду роботи дитячих танцювальних колективів Запорізької області (Україна) з питань соціалізації молодших школярів засобами хореографії виявило ряд суперечностей між: потребою соціуму в соціалізації дитини та інертністю педагогів-хореографів; можливістю ефективного використання хореографічних інновацій з метою соціалізації особистості та застосування керівниками колективів традиційних підходів.

Мета статті полягає у визначенні інноваційних форм і методів успішної соціалізації молодших школярів у хореографічних колективах.

На основі аналізу літератури, ми визначили форми і методи роботи, які, на наш погляд, можуть сприяти успішній соціалізації молодших учнів дитячих хореографічних колективів: інформаційні, пізнавальні, мотиваційні та регулятивні [1]. Протягом двох років ми їх апробували на базі Народного ансамблю естрадного танцю «Мар'єн» Бердянського ЦДЮТ.

Так, до інформаційних форм ми віднесли: бесіди, комп'ютерні презентації про роль хореографії у житті людини, відвідування виставок, концертних програм, творчі завдання типу «Портрет друга» (обрати партнера і «описати» його танцювальними рухами), «Самий, самий!» (під час переміщення у просторі, підійти до того, кого вважаєш самою доброю (відповідальною, не пунктуальною та ін.) і продовжити рух разом).

Пізнавальні інноваційні форми були спрямовані на отримання та систематизацію нових знань, удосконалення хореографічних умінь і навичок: Інтернет ресурси, он-лайн дебати, он-лайн майстер-класи, дистанційне опитування учасників колективу з окремих тем занять або обговорення танцювальних проєктів, концертних програм у мережі Інтернет через електронну пошту, електронні зошити та щоденники занять.

До мотиваційних форм ми віднесли способи взаємодії, що визначають власну позицію дитини до хореографії, до діяльності інших, педагога і самого себе («Мої очікування» (я чекаю від себе, від інших учасників колективу, від педагога), «Самооцінка» (що я вмію, чого хотів би навчитися, де я можу використовувати свої танцювальні досягнення, як мені це вдалося), метод проєктів і метод візуалізації своїх досягнень).

Особливу увагу ми приділяли тематичним заняттям («Ти і я, разом дружна ми сім'я», «Подорож до країни Доброти» та ін.) під час яких виявляли знання дітей про позитивні людські якості (доброзичливість, чесність, привітність, вірність) та дружні стосунки; вчили визначати та передавати пластикою тіла риси

свого характеру та інших дітей, виявляли відношення між дітьми, їх статус у колективі; виховували почуття колективізму та доброзичливого ставлення до всіх членів групи та колективу, вчили цінувати дружбу і поважати дружні стосунки інших. Також ми застосовували «Скриньку побажань», в яку дітям пропонувалося класти написані на папері звернення, компліменти, побажання, слова подяки, скарги або прохання один до одного з зазначенням прізвищ відправника і адресата. Ми також застосовували малювання дитиною своєї групи і визначення свого статусу в колективі однолітків, колективне виготовлення газети «Наш дружній колектив».

Наші спостереження за дітьми під час занять, а також за їх діяльністю у повсякденному житті дозволяють стверджувати, що введення в освітній процес хореографічного колективу новітніх форм роботи дало позитивні результати. Підвищився рівень соціальних знань, які включали зорієнтованість дитини у навколишньому середовищі (правила поведінки, емоційні стани оточуючих тощо); покращилась комунікативно-вербальна сфера, яка розкривалася через навички спілкування; інтерактивна сфера, яка проявлялася через уміння самостійно організувати взаємодію з іншими та підкорятися вимогам у групових діях; сфера самооцінювання, яка визначалася специфікою ставлення до себе та до інших людей; мотиваційна сфера, яка передбачала свідоме бажання дитини займатися хореографією.

Отже, потреба соціуму в соціалізації дітей та актуалізації їх соціально-особистісного становлення може бути успішно вирішена за допомогою інноваційних форм та методів хореографічного навчання дітей у системі додаткової освіти (контактна хореографія та танцювальна терапія, комп'ютерні програми, метод створення ситуації успіху, ігрове і проектну навчання, навчання у співпраці та співтворчості та ін.).

ЛІТЕРАТУРА

1. Кашлев С. С. Интерактивные методы обучения в педагогике: учеб. пособ. / С. С. Кашлев. – Минск : Вышэйшая школа, 2004. – 176 с.
2. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті // Шкільний світ. – 2001. – С. 3-6.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВ ДИЗАЙНУ У РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

Матвієнко С.І., канд. пед. н., доцент;
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, Україна

Дитячий дизайн – це вид художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, орієнтований на розвиток їхніх художніх здібностей і практичних умінь художнього конструювання. Існують наступні види дитячого дизайну: предметно-декоративний (прикрашення предметів), просторово-

декоративний (естетичне перетворення навколишнього середовища), а також віртуальний (комп'ютерний) дизайн.

На сьогодні дитячий дизайн визначається як галузь художньо-естетичної освіти дошкільників, що інтегрується з конструюванням, художньою працею, зображальною діяльністю. Дизайн-діяльність формується на базі й у надрах традиційних для дитячого навчального закладу занять образотворчим мистецтвом, конструюванням і рукоділлям. У дошкільному навчальному закладі використання основ дизайну (художнього конструювання) пов'язане зі створенням художнього образу майбутнього виробу з паперу, природних та утилізованих матеріалів (Л. Парамонова).

На етапі дошкільного дитинства художньо-конструювальна діяльність має репродуктивний характер, оскільки діти діють за поясненням, взірцем, технологічними картками, схемами тощо.

Дитяче художнє конструювання вчені (Т. Космінська, З. Лиштван, Л. Парамонова, Л. Пантелєєва, М. Поддьяков та ін.) розуміють як творчу діяльність, якій притаманні ті самі етапи, що й діяльності дорослих. Рівень дитячого конструювання, на думку вчених, залежить від рівня розвитку образного та просторового мислення, аналітико-синтетичної діяльності дитини, ступеня обізнаності з особливостями конструкторської діяльності, наявності інтересу до неї, а також уявлень щодо сенсорних властивостей предмета, його візуальних образів, способах створення об'єкта творчості.

Практика роботи з дітьми у галузі дитячого дизайну визначає, що за умов правильної організації занять у дітей формуються та проявляються художньо-творчі здібності, виникає бажання естетично перетворювати предметно-просторове середовище. Результативність дизайнерської роботи з дітьми повною мірою залежить від різноманітності та продуманості її тематики, добору матеріалів для художньо-перетворювальної діяльності, а також від проведення попередньої роботи з дітьми.

Щоб ефективніше залучати дитину до дитячого дизайну, потрібно відвідувати з нею виставки, музеї, свята. На екскурсіях і в музеях малюк має змогу розглянути зразки старовинної архітектури (хати, садиби, палаци) та архітектури сучасної (типового та оригінального); ознайомлюватися з різноманітністю фасадів і прикрас (вікон, фронтонів, дахів), з фактурою будівельних матеріалів (камінь, цеглина, дерево, черепиця, залізо, скло тощо). На прогулянках містом дошкільникам слід показувати своєрідність оформлення вітрин і реклами, інтер'єрів і площ, звертати увагу на зовнішній вигляд людей, їхній гардероб.

Проводячи екскурсії, вихователь може організувати з дітьми своєрідні «хвилинки милування» природними ландшафтами рідного краю, наголошуючи на специфіці його флори та фауни. Такі найперші – й тому найяскравіші – враження запам'ятовуються дитині на все життя, вони є своєрідними уроками естетики для неї. Діти вчаться знаходити схожість і відмінність у доцільній красі форм природи, навколишніх предметах. У своїй продуктивній діяльності вони вчаться дбайливого ставлення до матеріалів, уміння знаходити і використовувати

в своїй роботі ознаки естетичної єдності в навколишньому середовищі (сервіз, гарнітур, ансамбль).

Якщо спочатку діти пасивно сприймають продукти дизайну, адаптовані до їхніх запитів, то в майбутньому вони навчаються розпізнавати переваги середовища. Діти вбирають ляльок, прикрашають та обіграють свої міні-кімнатки та куточки казок. Виток проектної думки дитина отримує у співтворчості з дорослим, який вдало об'єднує різні дитячі вироби в колективній роботі для інтер'єру або виставки.

Діти старшого дошкільного віку у процесі занять дитячим дизайном виявляють здатність до оволодіння способами створення виробу та їх удосконалення. Ці умови є найважливішими щодо готовності дитини не тільки до майбутньої художньої діяльності на репродуктивному рівні, але і до виконання надалі технічно більш складних, а також творчих завдань. Як стверджувала Є. Фльоріна, «ускладнення творчих завдань прямо пропорційне закріпленню і зростанню навчальних досягнень».

Великі можливості для оволодіння дітьми дошкільного віку основами дитячого дизайну мають заняття з художньої праці з використанням елементів художнього конструювання, де форма виробу будується з опорою на основні й цілком доступні старшим дошкільникам принципи міри, ритму, симетрії, композиційної й конструктивної рівноваги тощо.

Заняття дитячим дизайном розвивають у дітей інтелект, культуру мовлення та спілкування, здібності до аналізу й узагальнення, творчі здібності – просторова уява, проектно-образне мислення. Діти починають усвідомлювати своє співавторство, авторську компетентність, беручи участь у створенні об'єктів краси, вчать упорядковувати, облаштовувати побут, використовуючи досвід дизайну в дитячому садку. Розвиток дошкільника в середовищі дизайну розглядається в єдності формування його естетичного ставлення до навколишньої дійсності та розвитку художніх здібностей.

Вихователю допомагає спрямувати його зусилля на корисні заняття дитячим дизайном сама потреба дитини в художньо-практичній діяльності. Заняття дитячим дизайном розвивають у дошкільників інтелект, культуру мови і спілкування, здібності до аналізу й узагальнення, творчі здібності – просторову уяву, проектно-образне мислення. Діти починають усвідомлювати своє співавторство, авторську компетентність, беручи участь у створенні об'єктів краси, вчать упорядковувати побут, використовуючи набутий досвід дизайну в просторі закладу дошкільної освіти.

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ НАОЧНОСТІ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Гордієнко Т.В., канд.пед.н., доцент;
Мешкова А.В., магістр
НДУ ім.М.В.Гоголя, м.Ніжин, Україна

В сучасному суспільстві одними з найбільш дієвих та широковикористовуваних засобів у роботі з молодшими школярами є засіб наочності.

Наочність розглядається як засіб чуттєвого сприйняття навчального матеріалу, як джерело нових знань, як засіб ілюстрування нових фактів, подій, явищ.

Застосуванням і вивченням методів та засобів наочності займалися такі видатні педагоги: Жан-Жак Руссо, Песталоцці, К.Д. Ушинський, Л. М. Толстой, В.П. Вахтерів, В.О.Сухомлинський та ін.

Дидактика вважає, що наочність забезпечує зв'язок між конкретним і абстрактним, сприяє розвитку логічного мислення, у багатьох випадках є його опорою.

Я. А. Коменський писав, щонавчання треба розпочинати не із словесних тлумачень про речі, а з реальних спостережень за ними, боцперехід від конкретного до абстрактного.

Засоби навчання – це пристрої, предмети, що використовуються у навчальному процесі.

На сьогоднішній день в школі широко використовуються такі засоби навчання: графічні засоби; діючі моделі; об'єкти навколишнього середовища взяті в натуральному вигляді або препаровані для навчальних; макети і муляжі; прилади для контролю знань і умінь учнів; підручники і навчальні посібники; прилади і засоби для демонстраційних експериментів; комп'ютери; технічні засоби навчання.

Метод наочності – це показ учням різноманітних наочних об'єктів – реальних предметів та їх зображень.

Яскрава, різноманітна наочність викликає у молодших школярів позитивні емоції, пізнавальний інтерес. Це сприяє розвитку спостережливості, мислення, довірливої уваги, естетичних смаків, а також формуванню естетичних уявлень, понять, елементів наукового світогляду

На уроках в початковій школі використовуються дослідницькі методи навчання.

Дослід – це спосіб вивчення об'єктів та процесів природи у спеціально створених ситуаційних умовах і виявлення з різноманітного комплексу зовнішніх впливів на об'єкта бо процес лише одного заздалегідь визначеного фактору.

Дослідницький метод навчання – це організація пошукової пізнавальної діяльності дітей шляхом постановки педагогом пізнавальних і практичних завдань, що вимагають самостійного творчого розв'язання.

У процесі формування дослідницьких умінь важливу роль відіграють принципи: інтегрованості (об'єднання і взаємовплив навчальної і дослідницької діяльності учнів, коли досвід і навички безпосередньо впливають на успішність учнів); неперервності (процес довготривалого навчання і виховання, що проявляється, перш за все, в творчому об'єднанні учнів та їх вчителів); між предметних зв'язків.

Сучасні вчителі-початківці простежують наступність ідей Сухомлинського в реалізації принципу наочності та дослідницької діяльності.

Ефективність процесу сприйняття підвищується, коли перед учнями ставляться спеціальні завдання, проводяться спостереження, які спонукають їх придивлятися чи прислухатися до нових об'єктів, виокремлювати їх характерні ознаки, об'єднувати в одне ціле, позначати побачене, почуте відповідними словами.

Ефективним методом процесу формування компетентності дослідницькі проекти.

Основними методами організації навчальної діяльності в умовах дослідницького методу є: ігровий, проблемний, евристичний, дослідницький.

Стимулюванню навчально-дослідницької сприяють: проектна діяльність на уроках і в позакласній роботі, використання пошукових, проблемних методів, організація самостійної роботи учнів з використанням інтерактивних технологій тощо.

Дослідницькі вміння формуються за рахунок спостереження, запам'ятовування та відтворення.

За допомогою комп'ютерів, посібників, карток, фото та інших засобів наочності, в учнів формуються правильні уявлення про то чи інший предмет.

Організація дослідницької діяльності молодших школярів дозволяє формувати дослідницькі вміння, які пов'язані з загально навчальними вміннями й навичками.

Дослідження сприяють розумовому розвитку молодших школярів, адже побачене на власні очі під час заняття викликає в дітей бажання не тільки запам'ятати явище, а й пояснити його.

Вчитель початкової школи має чітко розуміти сутність навчальних дій, які складають процесуальну основу такого виду діяльності, правильно й раціонально організувати роботу з формування комплексу загальнонавчальних і дослідницьких умінь з метою ефективного здійснення навчально-дослідницької діяльності молодшими школярами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Балашова С. П. Формування дослідницьких умінь у студентів педагогічного коледжу в процесі вивчення природознавчих дисциплін / Балашова С. П. – К. : 2000. – 274 с.
2. Белявцева Т. В. Застосування методу проектів при формуванні пізнавальної активності учнів середніх класів / Белявцева Т. В. // Каталог – Режим доступу: <http://users.kpi.kharkov.ua/lre/MicroCAD/mcad2000/1.htm>
3. Карлашук А. Ю. Формування дослідницьких умінь / Карлашук А. Ю. – К. : 2001.
4. Курченко Т. А. Інновації як умова ефективності організації навчально-виховного процесу у сучасній школі / Т. А. Курченко, М. Є. Смирнова // Відкритий урок: розробки, технології, досвід, 2003. - № 78, - 35 с.

5. Савченко О. Я. Нова доба шкільної освіти / О. Я. Савченко // Підручник XXI століття. – 2003. – № 1-4. – С. 30-39.

6. Ушинський К.Д. Стислий підручник педагогіки. Нариси передмови до підручника педагогіки / К. Д. Ушинський // Твори : [у 6 т.]. – К. : Радянська школа, 1954. – Т. 1. – С. 237-398.

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИХОВАННЯ В УЧНІВ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ

Крамаренко А.М., д-р пед. наук, професор;
Мохій Ю.В., студентка-магістрантка ФППОМ;

Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Сучасній школі належить провідна роль у формуванні ціннісного ставлення до природи в учнів, але попри усі намагання, є підстави стверджувати, що нині це завдання залишається не розв'язаним. Як засвідчують українські вчені (В. Крисаченко, М. Кисельов, М. Дробноход, Г.Пустовіт), в учнів доволі часто переважають споживацькі підходи до природи, низьким є рівень усвідомлення екологічних проблем та ціннісного ставлення до природи, слабо розвинена особиста потреба практичної участі в реальній природоохоронній діяльності.

Зокрема К. Гуз упевнений, що в “екологічних кризах, сплесках агресії у суспільстві у певному ступені винна і сучасна школа, яка створює недостатньо можливостей формувати в учнів життєстверджуючий образ світу. Адже вузькоспеціалізоване предметне урокодавання розділяє цілісний план свідомості дитини, не сприяє формуванню переконань, що все у природі зокрема і людина, підлягає єдиним закономірностям. Такий зміст освіти спричиняє агресію проти природи” [1, с. 5].

У контексті останнього А. Степанюк і В. Грубінко зазначають, що донедавна в освітній традиції домінувала антропоцентрична спрямованість аналізу та викладання природничих дисциплін, яка формувала уявлення про другорядність для суспільства закономірностей, що відбуваються у живій природі. Склалася ситуація, яку психологи визначають як стан деформації екопсихологічної свідомості людини. Констатується відсутність екологічних установок та ціннісних орієнтацій у повсякденній поведінці [2, с. 170].

Увесь комплекс екологічних проблем сучасності вимагає нового філософського осмислення, докорінного перегляду низки соціально-економічних питань, нових наукових пошуків і більш повного та послідовного відображення багатоаспектності екологізації у шкільній освіті.

Екологічна освіта не повинна зводитися до прищеплювання учням певної сукупності норм і правил поведінки без пізнання сутності законів і закономірностей природи, так само як і не повинна обмежуватися розвитком тільки екологічних знань. Натомість провідна мета екологічної освіти, на думку автора, має спрямовуватися на розвиток екологічної культури особистості, у структурі якої вона виділяє екологічні знання, екологічні ціннісні відносини і

екологічно доцільні вчинки, дії й діяльність як її основні компоненти. Відповідно складовими формування ціннісного ставлення до природи в учнів початкової школи є: екологічна освіченість, екологічна свідомість, екологічна діяльність.

Оскільки наш експеримент здійснювався з учнями початкової школи, ми вирішили не обмежуватися діяльністю одного гуртка. Так, ми пропонуємо до впровадження програми трьох різних гуртків: "Знавці лікарських рослин", "Рослини – символ України", "Гурток аматорів зеленої архітектури". Очоловати гурткову роботу повинна освічений вчитель, яка має певні навички відповідної діяльності. Таку роботу можуть здійснювати і батьки – лікарі, фармацевти, знавці-аматори.

Створюючи структуру гуртка, ми скористалися загальними підходами, розробленими Г. Пустовітом. Зокрема, необхідністю враховувати:

- специфіку змісту екологічної освіти і виховання у позакласній роботі навчальних закладах, де кожний напрям навчально-виховної роботи може бути реалізовано як у своїх специфічних формах, так і в формах інших напрямів;
- специфічність у співвідношенні і застосуванні у навчально-виховному процесі принципів, форм, методів та засобів побудови й реалізації змісту екологічної освіти і виховання учнів;
- практичну спрямованість навчально-виховного процесу на забезпечення умов для організації різноманітної навчально-пізнавальної і дослідницької діяльності учнів, реалізації набутих ними знань, інтелектуальних умінь і навичок у конкретній особистісно і соціально значимій природоохоронній роботі;
- можливість реально спостерігати результати своєї діяльності у довкіллі з його вивчення й охорони, скорегувати під впливом педагога чи самостійно власну поведінку, напрями й інтенсивність такої діяльності;
- можливість варіювання навчальним часом у межах одного чи декількох занять, що дає змогу ефективно здійснювати педагогічне керівництво навчальною діяльністю чи природоохоронною роботою учнів;
- наявність додаткового часу як для самостійної навчально-пізнавальної діяльності і конкретної природоохоронної роботи, так і для відпочинку чи розваг, що запобігає перевантаженню учнів;
- особливості педагогічного керівництва гуртковою роботою;
- організаційно-педагогічні, матеріально-технічні, гігієнічні умови організації гурткової роботи у позашкільному навчальному закладі;
- традиції гуртка чи позашкільного навчального закладу в організації навчально-виховної роботи з учнями.

Разом з тим, слід зазначити, що під час складання плану навчально-виховної роботи гуртків враховували краєзнавчий компонент.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуз К.Ж. Концептуальні основи цілісної природничо-наукової освіти / К.Ж. Гуз // Формування природничо-наукової картини світу в учнів середньої школи. – Полтава: Довкілля-К, 2005. – С. 4-17.
2. Степанюк А.В. Використання системного підходу при конструюванні змісту шкільної біологічної освіти / Степанюк А., Грубінко В. // Формування природничо-наукової картини світу в учнів середньої школи. – Полтава: Довкілля-К, 2005. – С. 169-180.

ФОРМУВАННЯ РОЗУМОВИХ УМІНЬ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Нагайчук О.В. к.п.н. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини м. Умань Україна

Рівень розумового розвитку школярів визначає всі сторони і результати навчання: якість сформованих знань і умінь; пізнавальну активність учнів у розвитку їх мислення, творчих сил; продуктивність навчальної праці; можливість використання інтелектуальних умінь в будь-якій діяльності, в тому числі для ефективності трудової діяльності.

Поступово, в процесі проектно-технологічної діяльності під час ускладнення творчих проектів від класу до класу, школярі опановують основні компоненти розумової діяльності: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, доказ, класифікація, систематизація та інші.

У молодших класах методи розумової діяльності формуються в основному на емпіричному рівні, але досвід навчання свідчить, що вже в початковій школі можна і потрібно елементарно і доступно роз'яснювати учням деякі розумові прийоми (аналіз, порівняння). Найсприятливіші умови для оволодіння вміннями вчитися існують в середніх класах, так значно зростають пізнавальні здібності школярів, оскільки уроки поки що не переобтяжені великим і складним матеріалом. В старших класах, на уроках трудового навчання з використанням методів проектування, знання про способи розумової діяльності не тільки закріплюються, але і значно розширюються, поглиблюються, що дає можливість застосовувати їх на практиці для самостійної роботи над творчим виробом.

З метою вирішення питання, в якому саме класі, на уроках трудового навчання, доцільно здійснити перехід до теоретичного рівня засвоєння того чи іншого прийому, як головні критерії слід враховувати: 1) необхідність усвідомленого оволодіння прийомом для розвитку мислення і засвоєння навчального матеріалу, 2) віковий рівень пізнавальних можливостей учнів. Оптимальний варіант, індивідуально підібраний для кожного прийому, може бути знайдений лише за умови, що братимуться до уваги всі багаточисленні чинники, що впливають на формування даного вміння. Не можна забувати, що між емпіричним і теоретичним рівнями формування навчально-пізнавальної діяльності не може бути жорсткої межі.

Робота учителя по формуванню розумових умінь у проектно-технологічній діяльності складається з таких ланок: діагностика початкового рівня розумових умінь учнів; планування навчальної роботи з метою розвитку розумових умінь; роз'яснення вчителем важливості і необхідності засвоєння певних розумових прийомів; інструктаж про їх зміст та способи оволодіння ними; проведення практичних вправ; оперативний контроль за ходом формування розумових умінь на кожному етапі проектно-технологічної діяльності; спостереження за можливостями учня використовувати розумові уміння в різноманітних ситуаціях; закріплення сформованого уміння з метою вироблення звички самостійно застосовувати набуті уміння в різних видах діяльності.

Проектно-технологічна діяльність школярів відіграє важливу роль в справі оволодіння прийомами навчально - пізнавальної діяльності, оскільки в її процесі формуються розумові уміння, відпрацьовуються навички активної розумової діяльності та правильної організації навчальної роботи, а крім того розвиваються прийоми самооцінки і самоконтролю.

Таким чином, тільки оволодівши повною мірою спеціальними розумовими уміннями, школярі можуть навчитися умінню вчитися.

МЕТОДИКА ШВИДКОЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Білоусова Н.В., канд. пед. н., доцент;

Насилівська І.В., студентка II курсу спеціальності «Початкова освіта»,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин, Україна

Читання – неодмінний компонент процесу навчання в школі. Одночасно, це найскладніший процес освоєння учнями, адже необхідно залучити зір, пам'ять, уяву та слух. Взагалі людина має читати з такою швидкістю, з якою говорить. Та не всі учні можуть читати швидко. Є безліч підстави, чому так виходить. Одні діти не можуть запам'ятовувати матеріал, а інші концентрувати увагу. Прочитавши текст, вони не завжди можуть сказати, з чого розпочатись події. У таких випадках тренування пам'яті та техніки читання просто необхідні, більш того, вони повинні бути постійними.

Формування навичок читати швидко та запам'ятовувати прочитане – є однією з важливих завдань початкової школи. Сформована навичка читання містить в собі два компоненти:

- а) техніку читання (швидке сприйняття й читання тексту);
- б) розуміння тексту (його змісту).

Ці складові тісно пов'язані між собою та підкреслюють одна одну: удосконалення навички читання дає змогу краще розуміти зміст, а легкий для розуміння текст краще засвоюється. Спочатку при формуванні уміння читати, важливу роль надають техніці, на потім – розуміння тексту.

Програма початкової школи включає поступове вдосконалення навички швидкого читання, і на кожному етапі її сформованість оцінюється за такими показниками, як обсяг прочитаного, швидкість читання, його правильність,

розуміння. Але в класі все одно буде кілька учнів, техніка читання яких не відповідатиме передбаченим нормативам. Вони читають повільно, з помилками й часто без розуміння поданого тексту. Постійні тренування з читання та регулярні допоміжні заняття, які проводять із ними батьки, вчителі або репетитори, не дають ефективного результату. Також, якщо інші постійно наголошують на невдачах дитини, то це призводить до формування негативного ставлення до процесу читання й до всього навчання в цілому. Тому в даній ситуації дитині необхідна допомога для зняття почуття неспішності, викликаних невдачами в читанні, а також для формування навичок читання. Це необхідно здійснити таким шляхом, аби дитина отримувала насолоду, а не формувалися різноманітні бар'єри. В таких випадках ефективною буде техніка швидкочитання.

Існують спеціально розроблені методики, що містять в собі ряд вправ і порад для прискорення темпів читання і розвитку мовного апарату.

Однією з таких методик є техніка швидкочитання, яка ґрунтується на декількох етапах. Але щоб навчання дало повноцінний результат, необхідно правильно налаштувати дитину на роботу, дати зрозуміти для чого це їй потрібно.

Швидкість читання середньостатистичної людини складає близько 120-180 слів на хвилину. Оволодівши певними методиками швидкого читання, ця швидкість зростає в 3-4 рази, і становитиме приблизно 600 слів. Звісно, швидкість читання можна збільшити до 1 000 слів у хвилину, але таким чином знижується розуміння прочитаного матеріалу, можна говорити, скоріше, про його перегляд, а не про читання. Причому неважливо, яка з методик швидкочитання при цьому буде використовуватися.

Завдання не складні, ними можуть оволодіти й проводити як вчителі так і батьки. Тяжкість матеріалу залежить від того аби дитина, з одного боку, змогла успішно з ним упоратися й порадіти результатів та, з іншого боку, докладала зусиль. Взагалі термін тривалості занять, що забезпечує позитивний результат, коливається від 3 до 7 тижнів. Заняття може тривати 10-30 хвилин і це має бути систематично.

Обов'язково заняття проводяться в ігровій формі, якщо дитина схибила, то її не дорікають та не наголошують на невдачах, а навпаки стимулюють до активної співпраці, допомагають їй. Також сукупність вправ будуть корисними й для дітей, що читають добре; вони допомагають їм навчитися читати швидше, робити це правильно й осмислено.

Це шлях різноманітних веселих вправ, цікавих лабіринтів, кросвордів, головоломок. Виконуються вони в невимушеній атмосфері, що створює позитивне емоційне тло і забезпечує формування низки перцептивних і розумових операцій та здібностей, які є складовими процесу читання.

За допомогою техніки швидкочитання, читати улюблену літературу можна в 2-3 рази швидше, при цьому розуміючи прочитане. Навчившись швидко читати, можна хутко справлятися з домашніми завданнями. До того ж, це відмінна розминка для мозку. Цією технікою може оволодіти кожен, а в школі

діти мають ознайомлюватися з доволі великими текстами, то чому не можна впровадити ці вправи в школі аби полегшити дітям читати тексти.

Література

1. Формування техніки читання - основа успішного навчання [Текст] / О. Любченко // Початкова школа : Науково-методичний журнал. - 2014. - № 7. - С. 12-14.
2. Вправи для формування навичок читання в молодших школярів [Електронний ресурс] Режим доступу: [http:// myclass89.blogspot.com/p/blog-page_85.html](http://myclass89.blogspot.com/p/blog-page_85.html). – Назва з екрану.
3. Швидкочитання [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>. – Назва з екрану.

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАГІСТРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

(Ніконенко Т. В., старший викладач)

Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ, Україна

На сучасному етапі розвитку вищої педагогічної освіти відбувається зміна пріоритетів з формування знань, умінь, навичок та здібностей до особистісного зростання, здатності осмислити цінності орієнтації, розвитку суб'єктності. Становлення магістра початкової освіти як фахівця нової генерації вимагає сформованості в нього професійної ідентичності.

Питаннями розвитку професійної ідентичності майбутніх фахівців займалися Н. Антонова, Г. Гарбузова, О. Єрмолаєва, Н. Іванова, Л. Коваль, З. Курлянд, О. Леонтєв, Ю. Поваренков, У. Родигіна, М. Савчин, К. Тороп, М. Шерман, Л. Шнейдер та ін.

У ґрунтовному дослідженні теоретичних й методичних засад формування професійної ідентичності майбутніх учителів О. Романішина визначає цей феномен як сукупність емоційно-поведінкового і когнітивного уявлення особистості про власні педагогічні можливості, здібності, співвідношення вимог навколишнього середовища з реальною можливістю відповідати їм у процесі професійного розвитку [3].

Вивчаючи проблему формування професійної ідентичності майбутніх педагогів, В. Дундук виокремлює спектр чинників, які умовно можна розділити на дві великі групи, тісно пов'язані між собою: внутрішні (особистісні) та зовнішні (соціальні). До внутрішніх віднесено систему цінностей, норм і правил, яких дотримується особистість, її життєві цілі; до зовнішніх – систему суспільних стереотипів й установок, зокрема про престижність чи не престижність тих чи інших професій, затребуваності фахівців певного профілю на ринку праці, перспективності їх працевлаштування тощо. Зв'язок внутрішніх і зовнішніх факторів проявляється в тому, що зовнішні чинники впливають на цілі й цінності особистості, у тому числі й професійні. Саме в цьому аспекті вивчення

професійної ідентичності пов'язане з проблемами особистісного й професійного самовизначення, становлення, побудови життєвого й професійного шляху, вивчення уявлень про життєвий успіх [1]. Набуття професійної ідентичності, на думку Н. Тавровецької, відбувається в процесі формування «Я-концепції» майбутнього фахівця, інтеріоризації певних цінностей. Професійна ідентичність, розвинена на найвищому рівні, передбачає врівноваження базових потреб особистості з її можливостями та обдарованістю, тобто професія набуває для неї особистісно-значущої цінності [4, с. 75].

З метою формування професійної ідентичності магістрів початкової освіти впроваджувалися лекції контекстного типу, серед яких найбільш поширеними були проблемні лекції, лекції удвох (лекції в парі), лекції-візуалізації, лекції-прес-конференції, лекції-діалоги, лекції із заздалегідь запланованими помилками, рефлексивно зорієнтовані лекції тощо. Не менш важливим для становлення професійної ідентичності магістрів початкової освіти (майбутніх викладачів дидактико-методичних дисциплін) під час практичних і лабораторних занять було використання інтерактивних методів навчання, а саме: мозковий штурм (мозкова атака), дискусія, дебати, різні види тренінгів тощо.

Таким чином, формування професійної ідентичності майбутніх магістрів початкової освіти передбачає розуміння ціннісного ставлення до майбутньої професії, усвідомлення своїх власних професійних можливостей, розвиток особистісно-ціннісних аспектів, що визначають шляхи професійного зростання.

Література

1. Дундюк В. О. Формування професійної ідентичності майбутніх учителів математики у вищому навчальному закладі: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Віра Олександрівна Дундюк. – Хмельницький, 2016. – 250 с.
2. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти : монографія / Л. В. Коваль – [2-ге вид., перероб. і допов.]. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. – 343 с.
3. Романишина О. Я. Теоретичні і методичні основи формування професійної ідентичності майбутніх учителів засобами інформаційних технологій : дис. на здобуття наук. ступ. д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 / Оксана Ярославівна Романишина. – Тернопіль, 2016. – 482 с.
4. Тавровецька Н. І. Різні підходи до дослідження складових Я-образу особистості / Наталія Іванівна Тавровецька // Практична психологія та соціальна робота. – 2011. – №10. – С.74-79.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Нінова Т.С., канд. пед. н., доцент;
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси,
Україна

Механізмом забезпечення нової освітньої парадигми у шкільному навчанні стала реформа «Нова школа. Простір освітніх можливостей» у якій визначено десять основних компетентностей, які має розвинути школа в учнів. Визначена компетенція «Уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя» [1, с. 14] може бути сформована в учнів тільки за умови високого рівня екологічної свідомості і культури самого учителя школи. Тому, формування екологічної свідомості майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки є важливим питанням удосконалення освітнього процесу у вищій школі.

Формування екологічної свідомості у студентів здійснюється впродовж всього навчально-виховного процесу у ВНЗ. Екологічний компонент містять навчальні предмети як природничого так і професійного напрямів, тому повинна постерігатися зміна рівнів екологічного ставлення до довкілля, розуміння екологічних проблем студентів різних курсів. Для встановлення рівня екологічної свідомості, екологічних знань студентів щодо питань взаємодії в системі «природа – людина», визначення усвідомлення майбутніми вчителями необхідності екологічної освіти для розвитку суспільства проведено анкетування студентів 1-3 курсів педагогічного напрямку Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

За результатами аналізу відповідей студентів на питання щодо значимості екологічних знань можна зробити висновок, що лише 22,22% опитуваних студентів 3 курсу зазначили необхідність екологічних знань для трудової діяльності як майбутніх учителів. Це означає, що екологічні знання в результаті навчання не стали переконаннями, тобто це є свідченням актуальності удосконалення екологічної освіти і виховання студентів в процесі навчання. В той же час, прагнення до самостійності у судженнях щодо екологічної ситуації мають 38% студентів 3 курсу, що є підґрунтям їх готовності до використання знань у діяльності. В свою чергу 40% студентів 1 курсу та 37,5% 2 курсу розглядають екологічні питання лише для загального розвитку, що свідчить про їх недостатнє орієнтування в екологічній сфері.

Як показало анкетування, обізнаність майбутніх вчителів з екологічною проблематикою є фрагментарною, недиференційованою, вони краще орієнтуються в глобальних екологічних проблемах, ніж у проблемах своєї місцевості. Певна частина студентів вважають себе непричетними до вирішення проблем довкілля. Причиною такого ставлення є недостатня увага до

формування екологічної свідомості студентів у процесі професійної підготовки, а саме: екологічний компонент не включений до більшості навчальних програм; введення курсу «Основи екології» не є обов'язковим для студентів всіх спеціальностей; вивчення предметів професійного циклу недостатньо пов'язується з екологічними проблемами сучасності регіонального і глобального рівнів та їх причинами; недостатня увага до екологічного матеріалу під час проведення практичних та лабораторних занять як з природничих так і гуманітарних наук. У процесі підготовки майбутніх вчителів недостатньо використовуються гуманістично-спрямовані екологізовані завдання, не акцентується увага на ролі кожної людини і її впливові на довкілля, не формуються навички вивчення екологічних проблем своєї місцевості і реальної природоохоронної діяльності студентів – майбутніх вчителів зі збереження довкілля.

На нашу думку, для формування екологічної свідомості майбутніх учителів початкової школи потрібно постійно підтримувати зв'язок між екологічною, гуманітарною та професійною складовими освіти.

Список використаної літератури:

1. Проект Концепції «Нова школа: простір освітніх можливостей». – К.: МОН України, 2016. – 40 с.
2. Толмачова І. М. Дидактична система підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації екологічного виховання / І. М. Толмачова, В.В. Нестеренко // Молодий вчений. – 2016. – №. 12(39). – С. 515-520. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/ua/archive/39/>

СТОРИТЕЛЛІНГ У РОБОТІ ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Новик О.Г.

Клуб юних моряків «Азовець» з флотилією,
м.Бердянськ, Україна

Заняття в гуртках клубів та інших позашкільних навчальних закладів ґрунтуються на принципах добровільності і зацікавленості учасників процесу. Інтерес до морської справи виникає не тільки в процесі безпосередніх занять з вітрильного спорту, але й завдяки використанню різноманітних методів під час вивчення теорії, спілкуванню з представниками морських професій, екскурсі та їх обговорення. Однією із продуктивних технологій для цього напрямку діяльності є сторітеллінг – створення і розповідь різноманітних історій. Причому використовуються різні його види: культурний, соціальний, особистий. Організовані зустрічі з запрошеними яхтсменами-оповідачами дають змогу послухати творчі історії про морські подорожі, вітрильні перегони, екзотичні краї, специфіку морських переходів. Підлітки, які слухають такі історії, більше дізнаються про реалії і романтику обраного захоплення, мають можливість для

безпосереднього обговорення почутого і для зіставлення з власним досвідом за допомогою питань-відповідей.

Екскурсії і спільні справи, змагання і походи зазвичай мають продовження у вигляді колективного сторітеллінгу. Жваве обговорення з вихованцями пережитих емоцій і подій педагога зазвичай спрямовують у певне дидактичне русло, використовуючи різні функції технології: мотиваційну, об'єднуючу, комунікативну, впливову, утилітарну. Часто такі способи застосування розповідей історій бувають змішаного характеру: магістральна розповідь тренера поєднується з доповненнями гуртківців про виїзні змагання або похід і таким чином створюється спільна історія, емоційно насажена і наповнена численними подробицями, деталями.

Технологія «сторітеллінг» успішно використовується в роботі різних гуртків клубу: вітрильного спорту, старшин шлюпок, юних прикордонників, і відкриває додаткові можливості для розвитку емоційної сфери дітей в позашкільному навчальному закладі, сприяє посиленню інтересу до занять.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩА НА ВИХОВАННЯ УЧНЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Білоусова Н.В., канд. пед. н, доцент;
Новікова Я.В., студентка IV курсу спеціальності «Початкова освіта»,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя,
м. Ніжин, Україна

Інтернет середовище – це віртуальний світ інформації навколо людини і світ її інформаційної діяльності (ігри, повідомлення, сайти, лайки і т.п.). Це сфера діяльності людини, пов'язана зі створенням, перетворенням, споживанням інформації.

Активними дослідниками і користувачами цього середовища є діти. Учні молодшого шкільного віку проводять багато часу за комп'ютером, який стає для них ліпшим другом, що відкриває багато цікавого та нового.

Тепер, коли Інтернет став загальнодоступним і необхідним атрибутом повсякденного життя, виникає питання про його вплив на дитину. Чи є він корисним або негативним фактором? Особливо гострого характеру це питання набуває у контексті розмов про перегляд фільмів з чітко вираженими сценами насильства, жорстокості; впливу комп'ютерних ігор, які витісняють з дитячого світу всі інші види діяльності, процесу віртуального спілкування з незнайомцями, які часто негативно впливають на дитячу психіку, та врешті решт онлайн – залежності, яка на сьогодні б'є всі рекорди по іншим видам залежності. Відповідь на поставлені запитання не є однозначною, адже навіть корисні й життєво необхідні речі можуть ставати небезпечними. Особливо яскраво це виявляється тоді, коли дитина переживає соціально невдалі контакти з дорослими чи однолітками й занурюється в онлайн-світ, де відчуває себе господарем становища.

Тому проходячи переддипломну практику, ми досліджували вплив Інтернету на виховання дитини, на її внутрішній світ та поведінку. Для виявлення рівня Інтернет-залежності учнів нами була проведена така робота: бесіда з класним керівником 3-ого класу; спостереження за учнями; анкетування учнів та їх батьків.

В результаті бесіди виявилось, що класний керівник вважає, що головне завдання вчителя початкових класів – навчити дитину вчитися, самостійно здобувати знання; що помиляються ті вчителі, які думають, що у XXI столітті можна навчити дитину вчитися лише за допомогою класної дошки і крейди.

Саме тому, вчитель рекомендує батькам, звертати увагу скільки часу дитина проводить за відеоіграми і якими саме. Також, рекомендує їм обмежити користування дитиною ігор, які містять насилля та агресію (це такі ігри, як войнушки, стрілялки і т.д.) і обговорювати зміст ігор.

А взагалі спостереження за класом виявило, що Інтернет полегшує не тільки роботу вчителя, а й навчання та виховання дітей, робить їх більш цікавими й ефективним, бо сучасна дитина живе в світі електронної культури, для неї комп'ютер та Інтернет не предмет навчання, а засіб.

Наступний етап дослідження, анкетування школярів, показав, що Інтернет займає вагоме місце в житті молодших школярів даної школи. Їм легше дізнаватися про щось нове з екрану комп'ютера, ніж знайти це самостійно в друкованих джерелах. Поряд з цим, вони сприймають нову інформацію без належного критичного ставлення, не виявляють самостійність.

Щоб визначити перспективу розвитку дитячих установок, ми скористалися методикою «Безплідний острів».

Учням було представлено ігрову ситуацію: дитина, уявляючи себе на красивому безплідному острові з чудовими фруктовими деревами і добрими звірами, може замовити по радіо, яка працює в певний час, наступне зі списку:

1. Солодоці, морозиво.
2. Книги, журнали, газети.
3. Комп'ютер.
4. «Відеофільм».
5. Ігри та іграшки.
6. Телевізор.
7. Друзів.
8. Маму та тата.

Діти могли замовити зі списку все, що хотіли, але тільки одне через годину, день, тиждень, місяць, рік [1].

Результати засвідчили, що головною потребою дітей 3-В класу Ніжинської ЗОШ І-ІІІ ст. № 10 є потреба в медіазасобах, наступною необхідністю стали іграшки та солодоці, на останньому місці – потреба присутності батьків.

Саме це і спричинило наступний етап дослідження: тестування 30 батьків. В результаті було з'ясовано, що батьки усвідомлюють важливість Інтернету в житті їхньої дитини. Вони намагаються контролювати їх перебування в чаті. Проте тест

виявив, що їх дитина, навчаючись у початковій школі, вже має невелику залежність. Ми пояснювали батькам, що якщо така ситуація виникла, потрібно поступово "знищити" небезпечні ігри з домашнього ПК, замінивши їх навчальними програмами, які допоможуть їхній дитині якісно підготуватися до уроків та взагалі отримати розвиток.

Отже, провівши вище зазначене дослідження, ми прийшли висновку, що важливим завданням вчителя і батьків є формування у дітей правильного ставлення до Інтернету. Діти мають глибше усвідомити, що вплив Інтернету не завжди має позитивний характер, а батьки повинні цьому посприяти. Вони мають критично «споживати» побачене й почуте за допомогою нього. Також необхідно проводити з дітьми відповідні виховні заходи у вигляді бесід, ігор-подорожей, телешоу, тощо щодо знайденого в Інтернеті. У сімейному колі обговорювати щойно переглянута програму, прочитану інформацію, зіграну гру тощо, дискутувати та просто висловлювати власні думки. Вчитель-класовод, вихователь групи продовженого дня мають вчити дітей адекватно сприймати все, що несе в собі Інтернет - середовище, повідомляючи батьків про небажані вияви поведінки, обмани у веб-спілкуванні, аморальні цінності, ігроманію тощо.

Література :

1. Пономаренко Л.В. Особливості впливу мас-медіа на школяра. - [Електронний ресурс].- Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/Nsspp_2013_33_9.pdf. - Назва з екрану.

**РОЛЬ ПОЗАКЛАСНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ПРОЦЕСІ ЕСТЕТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Білоусова Н.В., канд. пед. н., доцент;

Павлова А. М., магістрантка факультету психології
та соціальної роботи

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, Україна

У сучасних умовах розвитку суспільства, коли загострюються суспільні суперечності, змінюються загальнолюдські цінності, життєві ідеали, особливого значення набувають питання естетичного виховання учнів. Проблема естетичного виховання є дуже важливою і актуальною для сьогодення, адже естетичне виховання забезпечує розвиток творчо активної особистості, здатної повноцінно сприймати прекрасне, гармонійне, досконале в навколишньому середовищі. Саме тому сучасна школа спрямовує всі свої зусилля на те, щоб забезпечити належним чином процес естетичного виховання учнів, створює педагогічні умови, які сприяють підвищенню рівня естетичної вихованості учнів.

Для сприятливого розвитку естетичного виховання учнів у виховній роботі загальноосвітніх початкових шкіл учителі широко застосовують виховний потенціал позакласної роботи з метою розкриття учням системи універсальності

світу, розширення кругозору та світосприйняття. Проблема естетичного виховання широко репрезентована у спадщині видатних українських педагогів та діячів освіти (Е. Водовозової, П. Каптерева, С. Лисенкової, С. Русової, Е. Михеевої, К. Ушинського). Психологічні основи естетичного виховання розкрили Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Виготський, І. Кон, Б. Теплов та ін.

Естетичне виховання особистості починається з раннього віку, але можливості його в шкільному віці значно розширюються. Видатний педагог ХХ ст. В. Сухомлинський писав: «Прекрасне – могутнє джерело моральної чистоти, духовного багатства, фізичної досконалості» [4].

Як зазначає Б. Т. Лихачов: «Естетичне виховання включає в себе естетичний розвиток – організований процес становлення в дитини природних істотних сил, які забезпечують активність естетичного сприйняття, відчуття, творчої уяви, емоційного переживання, образного мислення, а також формування духовних потреб» [2, с. 284].

На думку Н. Миропольської, естетична культура містить у собі такі компоненти: естетичне сприймання – здатність виділяти в мистецтві і житті естетичні якості, образи і переживати естетичні почуття; естетичні почуття – емоційні стани, що викликаються оцінним ставленням людини до явищ дійсності і мистецтва; естетичні потреби – потреби в спілкуванні з художньо-естетичними цінностями, в естетичному переживанні; естетичні смаки – здатність оцінювати витвори мистецтва, естетичні явища з позицій естетичних знань і ідеалів; естетичні ідеали – соціальні та індивідуально- психологічно зумовлені уявлення про досконалу красу в природі, суспільстві, людині, мистецтві; художні вміння, здібності в галузі мистецтва [3].

Естетичне виховання має особливе значення і у процесі становлення особистості. Здатність відчувати, сприймати, розуміти, усвідомлювати і творити прекрасне – це ті специфічні прояви духовного життя людини, що свідчать про її внутрішнє багатство. Естетичне ставлення людини до світу формується і розвивається протягом всього її життя. Водночас не всі періоди в житті рівноцінні для естетичного розвитку. Багато письменників, педагогів, діячів культури (К. Д. Ушинський, В. О. Сухомлинський та інші) констатують особливе значення щодо цього молодшого шкільного віку. Особливості дітей цього віку найбільше сприяють формуванню в них естетичної культури [1].

Провідними шляхами й засобами естетичного виховання у початковій школі виступають: навчання й позакласна робота; природа; праця, мистецтво; естетична обстановка, поведінка; фізкультура і спорт.

Отже, без емоційно-естетичної складової не можливий повноцінний розвиток дитини. Обов'язковою умовою виховання всебічної гармонійно-розвиненої особистості є формування естетичних смаків та ідеалів. Тому формування естетичних почуттів є одним із найважливіших завдань системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Естетика: навч. посібн. / [М.П.Колесніков та ін.]; за ред. В.О.Лозового. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 205 с.
2. Лихачев Б. Т. Педагогика. Курс лекцій: Учеб. Пособие для студентов пед. учебн. заведений и слушателей ИПК и ФПК / Б. Т. Лихачев. – М. : Прометей, Юрайт, 1998. – С. 284 (464).
3. Миропольська Н. Виміри сформованості художньої культури школярів / Н. Миропольська // Мистецтво і освіта. – 2003. - № 1. – С. 20-23.
4. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. Вибрані твори в 5 томах. Т.3. К.: Радянська школа, 1977. - с.557.
5. Шевченко Г. П. Эстетическое воспитание в школе / Г. П. Шевченко. – К., 1985. – 144 с.

**ЩОДО ПРОБЛЕМИ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ З
ЛЕГКОЮ ФОРМОЮ ДИЗАРТРІЇ**

Переворська О.І, доцент, канд. філол. наук, Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара

Циганкова А.О., студентка, Дніпровський національний університет імені Олеся
Гончара

Дошкільний вік є початковим етапом формування особистості. У дітей виникають такі особистісні новоутворення, як супідрядність мотивів, засвоєння моральних норм та формування довільної поведінки, а цілісний розвиток особистості є головною метою спеціальної дошкільної освіти.

Оскільки життєдіяльність дитини у спеціальних дошкільних навчальних закладах визначається високим темпом, дією великої кількості стресорів, орієнтацією на змагальність як обов'язковий складник сучасного життя, повсякчасними оцінками її навчальних досягнень, то це зумовлює надмірну мобілізацію ресурсів, високу емоційну напругу, пов'язану з прагненням вихованців відповідати вимогам дорослих. Концепція дошкільного виховання, сучасні вимоги до змісту і характеру дошкільної освіти передбачають необхідність удосконалення розвитку дитини дошкільного віку як багатоаспектного цілісного процесу, важливим напрямком якого є мовленнєвий розвиток. У зв'язку з цим особливого значення набуває стійка тенденція до зростання кількості дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями, зокрема з дизартрією [1 – 3].

У працях таких вчених, як А. Анохіна, В. Бондарь, Л. Виготський, Л. Кузнецов, В. Лебединський, В. Лубовський, О. Лурія, І. Мамайчук, В. Петрова, Т. Сак, В. Синьов, О. Хохліна, М. Шеремет та інших зазначається, що порушення мовленнєвого розвитку стає загальнозначущою проблемою суспільства з огляду на стрімке збільшення дітей дошкільного віку з проблемами фізичного, психічного, емоційного розвитку, спричиненого впливом негативних екологічних, соціально-економічних, демографічних та внутрішніх біологічних чинників, які ускладнюють або практично унеможливають їхню соціально-

психологічну адаптацію, входження в освітній простір і майбутнє професійне самовизначення.

У структурі мовленнєвого дефекту у дітей дошкільного віку зі стертою дизартрією провідним порушенням виступають порушення формування системи фонетичних засобів мовлення, що використовуються для утворення звукової форми значущих одиниць. Порушення формування фонетичного компонента мовлення дитини та вторинні наслідки при стертій дизартрії здійснюють негативний вплив на формування і розвиток лексичного, морфологічного, семантичного компонентів мовленнєвої здібності.

Поряд з порушенням звуковимови проявляються інші мовленнєві розлади (затримка мовленнєвого розвитку, загальний недорозвиток мовлення, моторна алалія, заїкання). Крім того страждає темп, ритм, виразність мовлення, наголошується недорозвинення фонематичного слуху, а також загальної моторики. Ці прояви вказують на глибину і вираженість органічної недостатності і залежать від тяжкості та характеру органічного ураження.

У багатьох дослідженнях просодична сторона мовлення дітей зі стертою дизартрією оцінюється, як емоційно невиразна, монотонна. Зрозумілість мовлення помітно знижується під час збільшення мовленнєвого навантаження. Голос дітей оцінюється наступними характеристиками: слабкий, немелодійний, глухий, хриплий, монотонний, здавлений, тусклий, напружений, переривчастий, назалізований, слабо модульований. Ці симптоми можуть бути представлені при різних формах дизартрії в різних комбінаціях та різними ступенями проявів.

У залежності від рівня розвитку мовленнєвих засобів діти зі стертою дизартрією направляються у спеціалізовані групи:

- з фонетичними порушеннями;
- з фонетико-фонематичним недорозвиненням;
- із загальним недорозвитком мовлення.

Таким чином, порушення компонентів мовлення у дітей дошкільного віку з легкою формою дизартрії є складним багатограним явищем, яке ускладнюється цілим рядом факторів: недостатнім мовленнєвим розвитком, уповільненим психічним розвитком, складністю, пов'язаною з проблемами мовленнєвого апарату. Отже, порушення кожного з компонентів мовленнєвої системи впливає на успішність всебічного розвитку дитини.

Література

1. Галущенко В. І. Особливості формування просодичного компонента мовлення у дітей зі стертою дизартрією : дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.03. / В. І. Галущенко. – О., 2012. – 247 с.
2. Лопатина Л. В. К вопросу о структуре фонетико-фонематического дефекта у дошкольников со стертой дизартрией / Л. В. Лопатина // Логопед в детском саду : науч.-метод. журн. – 2007. – № 5(20). – С. 17 – 19.

3. Пахомова Н. Г. Умови формування мовленнєвої компетенції у дітей старшого дошкільного віку з дизартрією // Теорія і практика сучасної логопедії. – Вип. 2. – К., 2005. – С. 69 – 74.

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ В СЕРЕДОВИЩІ STEM-ОСВІТИ

Перегудова В.І., к.п.н., доцент

Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Основним завданням сучасної вищої освіти є підготовка висококваліфікованих компетентних спеціалістів, здатних до професійного зростання, професійної мобільності, самостійності, ініціативи, креативності, нестандартного мислення. В багатьох країнах з метою його реалізації, а також максимальної наближеності освітнього процесу до умов реального життя застосовуються інтегровані міжпредметні програми STEM.

STEM (science, technology, engineering, mathematics) – комплекс освітніх заходів, що передбачає взаємодію природничих дисциплін і технології, створення нових інженерних рішень з використанням математики.

Головна мета STEM-освіти полягає у реалізації державної політики з урахуванням нових вимог Закону України «Про освіту» щодо посилення розвитку науково-технічного напрямку в навчально-методичній діяльності на всіх освітніх рівнях; створенні науково-методичної бази для підвищення творчого потенціалу молоді та професійної компетентності науково-педагогічних працівників [2].

Розкриттю теоретичних основ впровадження STEM-освіти присвячені праці О. Барни, Н. Балик, В. Величка, Т. Журавель, О. Данилової, О. Патрикеевої, О. Лозової, С. Горбенко, Н. Гончарової.

Проте, на сьогодні залишаються недостатньо розробленими шляхи реалізації задекларованих ідей в освітній практиці.

Тому метою статті є визначення шляхів впровадження STEM-освіти в процес підготовки майбутніх учителів.

STEM-освіта – категорія, яка визначає відповідний педагогічний процес (технологію) формування і розвитку розумово-пізнавальних і творчих якостей молоді, рівень яких визначає конкурентну спроможність на сучасному ринку праці. STEM-освіта здійснюється через міждисциплінарний підхід у побудові навчальних програм закладів освіти різного рівня [1;2].

Основні ключові компетентності, концепції «Нової Української школи» – спілкування державною та іноземними мовами, математична грамотність, компетентності в природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова грамотність, уміння навчатися впродовж життя, соціальні й громадянські компетентності, підприємливість, загальнокультурна, екологічна грамотність і здорове життя, гармонійно вписуються в систему STEM-освіти, створюючи основу для успішної самореалізації особистості і як фахівця, і як громадянина.

Перспектива використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в реалізації STEM програм впливає з потреб сучасності, адже сьогодні

затребуваними є фахівці, що активно використовують комп'ютерні технології в машинобудуванні, нанотехнологіях, енергетиці, фізиці, біології тощо. STEM освіта передбачає застосування комп'ютерних програм для проектування, конструювання, здійснення розрахунків.

Широкі можливості для формування особистості майбутнього фахівця, здатного до активної професійної самостійності, має комп'ютерне моделювання, що є сучасним засобом розв'язування прикладних науково-технічних задач та однією з досить потужних у пізнавальному аспекті інформаційних технологій.

Впровадження STEM-освіти має глибинний характер і включає розв'язання проблем підготовки педагога, який усвідомлює свою соціальну відповідальність, постійно дбає про особистісне і професійне зростання, вміє досягти нових педагогічних цілей. Домінантною стає підготовка спеціаліста, діяльність якого не обмежується викладанням власного предмета; фахівця, здатного до здійснення міждисциплінарних зв'язків, який усвідомлює значущість професійних знань в контексті соціокультурного простору [2]. Важливим є його вміння організувати навчальний процес як педагогічну взаємодію, спрямовану на розвиток особистості дитини, її підготовку до розв'язання завдань життєтворчості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончарова Н. О. Професійна компетентність вчителя у системі навчання STEM / Гончарова Н. О. // Наукові записки Малої академії наук України. – № 7. – 2015. – С. 141-147.
2. Проект концепції stem-освіти в Україні [Електронний ресурс]. / Режим доступу:<https://drive.google.com/file/d/0B3m2TqVM0APKT0d3R29PbWZwUnM/view>.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕКСТІВ НЕХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДОМАШНЬОГО ЧИТАННЯ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Петрушова Н.В., канд. філол. н., доцент,
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка,
Полтава, Україна

Люлька В.М., канд. філол. н., доцент,
Полтавська державна аграрна академія, Полтава, Україна

Одним із найважливіших видів навчальної діяльності під час вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах є читання, не тільки як вид тренування мовленнєвої навички, але і як спосіб сприйняття інформації щодо країни, мова якої вивчається, як засіб формування соціокультурної компетенції. Домашнє ж читання передбачає додаткове читання студентами автентичних матеріалів: художніх творів, статей за професійною тематикою тощо.

Для студентів немовних спеціальностей проблема доступності, ситуативності і доцільності текстів для домашнього читання стоїть особливо гостро. Проте, спрощувати завдання і вибирати адаптовані тексти не є рішенням проблеми, адже перекладаючи автентичний текст, наприклад, підшуковуючи українські аналоги фразеологізмів та приказок, трансформуючи іншомовні граматичні конструкції при перекладі на українську мову, вивчаючи особливості газетного стилю, студент осягає набагато більше, ніж при простому перекладі спрощеного тексту.

Досить суперечливим є також питання використання науково-популярної та іншої нехудожньої літератури для домашнього читання. Більшість дослідників вважають, що нехудожня література для домашнього читання не є доцільною, адже не викликає інтересу, є вузько направленою, насиченою професійною лексикою та позбавленою емоційності. В основному нехудожні тексти обмежені набором певних словесних і синтаксичних конструкцій, носять більш стандартний характер з точки зору використання в них мовного матеріалу. Як зазначає А. П. Гризуліна, вживання такого роду літератури в рамках домашнього читання в плані збільшення словникового запасу буде «не таким ефективним у зіставленні з читанням художніх текстів, що відрізняються більшою лексичною і граматичною своєрідністю» [8, с. 8–9]. Доцільність використання художнього матеріалу підтверджується ще і тим, що методично більш виправдано читати твори в продовженнях, а не окремі тексти.

На нашу ж думку, якщо на етапі вступу до університету, студентам корисно і доцільно задавати твори художньої літератури для домашнього читання, на етапі магістеріуму, коли магістрант вже володіє професійною лексикою та може орієнтуватися у науковому стилі викладення матеріалу, доречним є використання саме науково-популярних та професійно-орієнтованих текстів. Наразі існує багато методичних розробок та посібників, складених викладачами вищих навчальних закладів України, які складаються саме з зібрань текстів відповідно до певних спеціальностей. І хоча, тексти такого плану важкі для сприйняття і не є емоційно забарвленими, вони становлять інтерес для майбутнього фахівця своєї справи.

Проте читання професійно-орієнтованих текстів вимагає і від студента, і від викладача більш високого рівня майстерності. Таке читання вимагає від студента не вміння читати взагалі, а читання з метою подальшого використання інформації тексту, будь-то написання анотації, переказ в аудиторії, складання плану або цитування в науковому дослідженні, тобто зрілого читання [3]. Робота в аудиторії таким чином фокусується не на викладачеві, а на студентах. Найголовнішим є те, що студенти беруть на себе відповідальність за своє навчання та оволодіння навичками читання, розуміння та інтерпретації тексту, а також спілкування на професійно-орієнтовані теми. Все це допомагає сформувати у студентів навички читання літератури за фахом, сприяє підвищенню мотивації студентів, їх саморозвитку та самовдосконаленню, сприяє професійному розвитку та покращує засвоєння іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабанова Г. В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання в немовному ВНЗ / Г. В. Барабанова. – К. : ІНКОС, 2005. – 315 с.
2. Гризуліна А. П. Навчання читання науково-популярної літератури англійською мовою: Навчальний посібник / А. П. Гризуліна. – М.: Вища школа, 1978. – 110 с.

НАПРЯМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЕВОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ У ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ ЦЕНТРІ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ «ТУРБОТА»

Платаш Л.Б., к. пед. н., доцент, доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна
Кошурба О.Є., магістрант соціальної роботи Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

Україна відноситься до груп країн, у яких старіння населення перевищує народжуваність. Згідно з прогнозом фахівців Інституту демографії та соціальних досліджень, у 2050 р. особи віком 60 років і старші становитимуть майже третину населення країни [1, с. 21].

У березні 1995 р. на п'ятдесятій сесії Генеральної Асамблеї ООН., організованій з метою підготовки і проведення Міжнародного року літніх людей (1999 р.), серед вимог до соціальної роботи з людьми похилого віку визначальними визнано принципи активності та реалізація внутрішнього потенціалу, відповідно з якими передбачено можливість всебічної реалізації власного потенціалу особистості й участі в програмах освіти і професійної підготовки; завжди відкритий доступ до суспільних цінностей в освіті, культурі, духовному життю й відпочинку.

Вирішення проблем, пов'язаних з комплексом організації культурно-дозвіллевої діяльності та соціального забезпечення людей похилого віку суспільство також має взяти на себе. «Соціальна політика держави відносно цієї вікової групи відображає сутність будь-якої держави» [2, с. 127]. У зв'язку з цим, посилюється увага до діяльності територіальних центрів соціального обслуговування «Турбота», функціонування при центрах відділів денного перебування, діяльності університетів третього віку тощо.

Провідні завдання соціального працівника з організації дозвілля й вільного часу – активізувати спілкування; зробити процес входження людини до нової соціальної групи безболісним; організувати діяльність через індивідуально-особистісний підхід, підвищення самооцінки клієнтів; досягнення емоційної стабільності, а відповідно успішної адаптації [3, с.8].

Сприятливі вирішенню зазначених вище завдань в умовах територіальних центрів соціального обслуговування «Турбота» можуть наступні проекти.

«Срібний вік» - організація багатопрофільних клубів літніх людей з широким спектром інтересів та видів діяльності: заняття фізкультурою,

Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку

художньою самодіяльністю; обмін досвідом з виховання онуків, кулінарії, рукоділля; організація дискусій та обговорення питань політики, моралі, побуту; освоєння нетрадиційних методів лікування; настільні ігри, перегляд газет, журналів, участь у благоустрої території; культурно-просвітня, виховна, консультативно-методична робота в школах, за місцем проживання.

«Друга професія» - організація навчальних курсів за професіями, які дають можливість продовжити трудову діяльність після відходу людини на пенсію, відкривають нові перспективи для трудової активності (технічна творчість, садівництво, моделювання одягу, бухгалтерська справа та ін.).

«Здоров'я» - лекції та зустрічі із спеціалістами з проблем раціонального харчування, профілактики захворювань, емоційних розладів, консультації з юридичних та медичних аспектів здоров'я і т.д.; фізкультурно-оздоровчі акції та лікувально-оздоровчі заходи (із запрошенням народних цілителів, медиків, реабілітологів, психологів). Організація фізкультурно-оздоровчих груп «Рух і здоров'я» (ритмічні рухи з використанням елементів танцю, гімнастики).

«Мистецтво і здоров'я» - залучення в роботу колективів художньої самодіяльності, груп гімнастики, танцю, об'єднань народних ремесел; організація дискусійних груп, предметом зацікавлення яких може бути будь-який вид або жанр мистецтва. Мистецтво – не самоціль, а засіб вибудовування внутрішнього світу особистості, підвищення психічної культури.

«День за містом» - програма передбачає виїзд на природу та активну участь у різних конкурсних та спортивних заходах, художній творчості, вона надає можливість спілкування з природою і один з одним, створює умови для плідного відпочинку та набуття нових друзів. Види занять: рибна ловля, катання на човнах, велосипедах, плавання, полювання, малювання, ліплення, годування і спостереження за птахами, розведення багаття, приготування їжі, різні ремесла (різьба по дереву, в'язання, плетіння корзини), танці, хоровий спів, інтелектуальні ігри (шаради, ігри, вікторини, конкурси, дискусії), прогулянки історичними місцями, спортивні змагання та ін.).

«Активне дозвілля» - організація системи заходів та конкурсів («Ну-мо, бабусі») з розповідями казок, прислів'їв, виконанням частівок, колискових пісень, демонстрацією мод, самостійно створених дитячих іграшок та ін.).

«Жива історія» - організація виставок старовинних фотографій, альбомів, листів, віршів, демонстрація мод минулих часів, проведення літературних вечорів з усними спогадами про мистецькому житті і традиціях попередніх поколінь, культурно-історичних епох.

Вибір форм і методів дозвіллевої роботи залежить від особливостей емоційної сфери людей похилого віку. Тому діяльність соціального працівника має бути спрямована на сферу особистісних цінностей, інтересів, нахилів, потенційних можливостей клієнта. Запропоновані рекомендації дозволять активізувати комплексний підхід в організації діяльності територіальних центрів соціального обслуговування та їх клієнтів.

Література:

1. Терещ В. М. Депопуляція та старіння населення у соціально-економічному контексті [Електронний ресурс] / В. М. Терещ // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 1. – 92 с.
2. Холостова Е. И. Пожилой человек в обществе / Е. И. Холостова. – Ч.1, 2. – М., 2005. – 296 с.
3. Чайковська В. В. Старіюче суспільство України: запити та рішення / В. В. Чайковська, Л. А. Стаднюк та ін. // Проблемы старения и долголетие. – 2011. – т. 20, № 2. – С. 57-63.

**ОБҐРУНТУВАННЯ РОЛІ МЕДІА У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ
МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА**

Платаш Л.Б., к. пед. н., доцент, доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна
Матвійчук А.С., магістрант соціальної роботи Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича, Україна

В умовах агресивного інформаційного середовища діти є тією категорією населення, що найбільш гостро відчують вплив сучасних медіа на психологічному та фізіологічному рівнях. Молодші школярі сучасної школи, чи не всі, володіють планшетами / смартфонами, а тому мають необмежений доступ до інформації всесвітньої мережі Інтернет, соціальних мереж (Facebook, ВКонтакте та ін.). Проте не завжди можуть самостійно фільтрувати інформацію, а батьки та педагоги недостатньо уваги приділяють цьому. Спробуємо дослідити вплив медіаресурсів на формування дитини віком 6-10/11 років.

Аналіз наукової літератури уможливив виокремлення наступних груп дослідження: теоретичний дискурс проблеми Інформаційного суспільства (Д. Белл, Ж. Бодрійяр, К. Райда, Ф. Уебстер та ін.; О. Ожеван, В. Шейко та ін.); особливості психовікового розвитку молодшого школяра (О. Артемчук, І. Булах, М. Замішак та ін.); вплив сучасного інформаційного простору на психічний розвиток особистості (Г. Апостолова, Т. Піроженко, О. Хатман та ін.); специфіка впливу медіа на соціальний розвиток дітей 6-10/11 років (О. Ануфрієва, О. Балл, А. Мудрик та ін.). Науковці переконують: соціалізація молодшого школяра засобами масової інформації потребує педагогічного керівництва, що уможливорює формування медіакомпетенції особистості, а відповідно – використання медіаресурсів задля пошуку корисної інформації та особистісного зростання.

Особливості процесу соціального розвитку молодших школярів досліджують в різних аспектах: психолого-педагогічного (С. Єроніна), впливу ігрової діяльності (Ю. Богінська), у взаємодії з однолітками (О. Малахова), гендерний аспект (В. Кравець), політична соціалізація засобами соціального навчання (О. Келепко) [5, с. 44].

У ході практичного дослідження медіаресурсів було встановлено, що сучасні телепередачі (мультсеріали, мультфільми закордонного виробництва, «Єралаш», «Телепузики», «Найрозумніший», «Срібний апельсин», «Кумири та кумирчики» та «Kids' Time» та ін.), в основному, зорієнтовані на пасивність дитини, формують соціальне сприйняття через змістове навантаження сюжету, зосереджують увагу глядача на гендерній рівності та різновидах поведінкових реакцій на події. Як переконують Р. Віллет, Д. Гарр, С. Кранмер та ін., медіа – нешкідливі, моделюють поведінку дитини, але їх надмірне використання заважає дітям вільно долучатися до взаємодії з дорослими, що є життєво необхідним для психічного та соціального розвитку особистості дитини.

Друковані дитячі періодичні видання («Пізнайко», «Барвінок», «Професор Крейд», «Колобочок», «Умійко», «Малятко», «Стежка», «Казковий вечір», «Велика дитяча газета» та ін.) розглядаються науковцями як важливий засіб соціалізації молодших школярів; містять матеріали, спрямовані на розвиток мислення, уваги, пам'яті, розширення словникового запасу маленьких читачів; класифікують у п'ять видів (пізнавальні, розважальні, навчальні, художні, наукові); виконують функції (релаксаційна, компенсаторна, просвітня, світоглядна, розвивальна).

Інтернет-мережа – соціальний інститут, функціональне призначення якого полягає у виконанні замовлення суспільства та окремих соціогруп щодо здійснення впливу різновіковій категорії населення. Вакуленко О. виділила два аспекти такого впливу: сприяння засвоєнню широкого спектру соціальних норм та формуванню ціннісних орієнтацій у сфері здоров'я, права, політики, економіки тощо; система неформальної освіти та просвіти, яка дає можливість здобувати різнобічні та, водночас, суперечливі, несистематизовані знання й відомості [2, с. 14]. Через Інтернет-ресурси діти засвоюють стереотипні моделі поведінки, прийнятні для віртуального світу, та реалізують у реальному житті; формують соціальну ідентичність, самооцінку, не завжди адекватну.

Особливий вплив, як позитивний, так і негативний, здійснюють медіа на розвиток соціальних цінностей особистості. Зокрема, Т. Піроженко та О. Хатман, доводять, що медіа продукують меркантильність і цинізм, призводять до деформації системи цінностей особистості, і як результат – знецінюється одвічне: любов, сім'я, культура, формується особистість, не здатна створити міцну сім'ю, мудро виховувати дітей [4].

Психологи (Е. Гуцало, М. Савчин та ін.), крім переліченого, виділяють новоутворення у психічному розвитку молодшого школяра: довільність психічних процесів, самоконтроль; еталоном самооцінки виступають оцінні судження дорослих, внутрішнє планування та виконання дій, рефлексія, розвиток особистісних якостей. Серед негативних психічних утворень, що виникають під впливом ресурсів Internet, відзначимо: розвиток агресії, негативний вплив на фантазію, прояви неконтрольованої поведінки та ін..

За узагальненням В. Іванова, О. Волошенюка [3], медіасоціалізація – нове явище інформаційного суспільства та людської цивілізації, пов'язане із

трансформацією традиційних способів адаптації дитини та кризою сім'ї як суспільного інституту.

Отже, проведений аналіз підтвердив позицію авторів про негативний вплив стихійної, неконтрольованої взаємодії молодшого школяра з медіа та інтернет-ресурсами, що може негативно позначитися на його психічному розвитку, соціальності. Оскільки молодший шкільний вік є важливим періодом життєдіяльності дитини та становленні індивідуальності й моральної поведінки, то постає необхідність педагогічно організованого формування обачного ставлення до медіа та умінь безпечного входження в сучасний інформаційний простір й поведіння в ньому.

Література:

1. Апостолова Г. В. Про наслідки використання електронної техніки для розвитку здібностей дитини / Г. В. Апостолова // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – № 9-10. – С. 1-3.
2. Вакуленко О. В. Засоби масової інформації як особливий чинник впливу на формування способу життя особистості / О. В. Вакуленко // Соціальний працівник. – Вересень, 2005. – С. 14-18.
3. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк, Д. Ю. Дзюба; Акад. укр. преси. – Київ : Центр вільної преси, 2012. – 352 с.
4. Піроженко Т. Психологічні чинники становлення відповідальності батьків за розвиток дитини дошкільного віку / Т. Піроженко, О. Хартман. // Дошкільна освіта. – 2010. – № 2(28). – С. 68-72.
5. Тадаєва А. В. Соціально-педагогічний супровід соціалізації молодших школярів у сучасному інформаційному просторі : дис... канд. пед. наук : 13.01.05 – соціальна педагогіка / А. В. Тадаєва ; ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». - Старобільськ, 2016. – 258 с.

ФАХОВА ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Платаш Л.Б., к. пед. н., доцент, доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна
Проданчук Т., магістрант соціальної роботи Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича, Україна

Потреба в компетентних фахівцях для професійної соціальної роботи зумовлює посилену увагу науковців і педагогів-практиків до проблеми підготовки майбутніх соціальних працівників. Професійна підготовка працівників соціальної сфери є предметом аналізу багатьох науковців (Р. Вайнола, Ю. Галагузова, А. Капська, І. Мельничук, В. Поліщук, О. Бартош-Пічкара, Л. Віннікова, Н. Горішна, О. Загайко, Г. Лещук, О. Пришлюк та ін.). На думку фахівців, під час підготовки фахівців соціальної сфери основна увага приділяється: вивченню

специфіки роботи закладів соціального спрямування; засвоєння технологій соціальної роботи; формуванню вмінь розробляти й впроваджувати соціальні проекти, здійснювати діагностичну, корекційно-реабілітаційну, консультативну роботу; набуття досвіду роботи з різними категоріями населення та ін. На думку О. Ярошенко, секретом оволодіння професією є досягнення гармонії глибоких знань, витончених умінь, відпрацьованих майже до автоматизму навичок соціальної роботи.

Аналіз зарубіжних і вітчизняних наукових літературних джерел (Л. Гусякова, В. Курбатов, Є. Холостова, М. Фірсов, Т. Шанін, І. Грига, І. Зверева, А. Капська, І. Козубовська, М. Лукашевич, І. Мигович, В. Поліщук, В. Полтавець, Л. Тюптя та ін.) дозволив дійти висновку, що процес фахової підготовки майбутніх соціальних працівників аналізується як системне явище і властивими йому компонентами та власне конкретизованою методологією.

Під професійною підготовкою фахівців соціальної сфери З. Фалінська розуміє процес формування фахівця нового типу, здатного швидко і адекватно реагувати на зміни в суспільстві, компетентно вирішувати соціально-педагогічні проблеми в усіх типах та видах навчально-виховних установ і закладів соціальної роботи, на всіх рівнях управління. Дослідницею запропоновано модель неперервної професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів, до якої входять зміст, завдання, принципи, компоненти, критерії, види практик, організаційно-педагогічні умови та результат [6, с.109].

На думку І. Мельничук, особливостями підготовки майбутніх соціальних працівників є: інституалізація соціальної роботи як професійної діяльності з початку 90-х років XX століття; різнопрофільність фахової освіти соціальних працівників; широка варіативність змістового наповнення підготовки студентів у різних вищих навчальних закладах України за наявності Державного галузевого стандарту спеціальності «Соціальна робота»; широкий спектр функціональних напрямів діяльності фахівців цього профілю [5, с.3].

Сучасними науковцями здійснені спроби представити процес фахової підготовки соціального працівника у вигляді моделі із своєрідними складовими: І. Мельничук (цільовий, концептуальний, практичний, діяльнісний, діагностичний, результативний) [5, с. 24-26], З. Аксютіна (структурний, змістовий, функціональний, технологічний та особистісний компоненти) [2]; Н. Абрамовських (концептуальний, нормативно-змістовий, технологічний та емпіричний компоненти) [1, с.12]; І. Богданова (теоретична, особистісно орієнтована, організаційна, сімейно-педагогічна, соціально-превентивна та проектувальна компетентність. Кожен з видів компетентностей досягається завдяки вивченню дисциплін навчального плану підготовки соціальних педагогів за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» [3]; Ю. Галагузова (змістовий, структурний, функціональний та особистісний. Практична реалізація цієї концептуальної моделі здійснюється на основі розробки дидактичної моделі, що має такі ж компоненти) [4]; Н. Шанскової (мотиваційний, змістово-

актуалізаційний, діяльнісно-процесуальний, особистісний, результативний компоненти) та ін.

Багатовекторне спрямування соціальної роботи вимагає від майбутніх соціальних працівників комплексного оволодіння професійними знаннями, вміннями і навичками застосування нестандартних, креативних підходів до вирішення фахових завдань у процесі міжособистісної взаємодії з різними категоріями клієнтів, що є показником їх готовності до соціальної роботи.

Література:

1. Абрамовских Н. В. Концепция адаптивной системы подготовки будущих социальных педагогов к профессиональной деятельности: Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.08 / Н.В. Абрамовских. - Челябинск, 2010. - 30 с.
2. Аксютинна З.А. Углубленная профессиональная подготовка социальных педагогов в педагогическом вузе: Дисс... канд. пед. наук: 13.00.08 / З.А. Аксютинна. - Омск, 2006. - 223 с.
3. Богданова І.М. Шляхи та засоби вдосконалення соціально- педагогічної підготовки майбутніх фахівців // Наука і освіта / І. М. Богданова. - Одеса. - 2007. - № 1 - 2. - С.116 - 119.
4. Галагузова Ю. Н. Теория и практика системной профессиональной подготовки социальных педагогов: Дисс... д-ра пед. наук: 13.00.08 / Ю. Н. Галагузова. - Москва, 2001. - 373 с.
5. Мельничук І. М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах : автореф. дис...д-ра пед.наук / І. М Мельничук. - тернопіль: Б. в., 2011. - 42.
6. Фалінська З. З. Практична підготовка майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах: Дис... канд. пед.: 13.00.04 / Львівський національний університет І. Франка / З. З. Фалінська. - Львів, 2006. - 284 с.
7. Шанскова Т.І. Модель професійної підготовки соціальних педагогів в умовах здобуття другої вищої освіти / Т. Шанскова // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Психолого-педагогічні науки. - 2012. - № 3. - С. 133-135.

МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У БАГАТОНАЦІОНАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Платаш Л.Б., к. пед. н., доцент, доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна
Сапіга О.А., студентка IV курсу спеціальності «Соціальна робота», Чернівецький
національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

Започаткована у 1991 році, професія соціальний працівник у умовах сучасних суспільних трансформацій, втрати ціннісних орієнтирів та розширення міжкультурних контактів набуває особливої значимості у гармонізації усіх сфер

соціальної взаємодії, створенні успішної соціалізації, інтеграції в суспільство осіб, які цього потребують.

Соціальні працівники, здійснюючи професійну діяльність в багатонаціональному середовищі, мають дотримуватись принципів взаємоповаги та взаємодопомоги, врахування рівності прав і свобод людей різних національностей, які проживають на території України, соціального становища, релігійних та політичних поглядів, мови, якою вони спілкуються, сприяння збереженню мовної, національної, культурної та релігійної самобутності, визнання важливості збереження й захисту багатонаціонального складу населення України [3].

Особливості професійної діяльності соціальних працівників проаналізовано О. Безпалько, Л. Беляєвою, Б. Вульфовой, І. Зимньою та ін. Узагальнюючи наукові висновки, О. Безпалько конкретизовано поняття «соціально-педагогічна робота в територіальній громаді» як місцевий рівень соціальної діяльності, яка здійснюється із використанням відповідних форм та методів [1, с. 16]. Робота в громаді – складний і комплексний вид діяльності, що потребує інтегрованого підходу й різнопланових знань, методи роботи, методики оцінки потреб громади; планування програм та їх інформаційного супроводу; залучення громадськості до розв'язання соціальних проблем у громаді [2].

О. Безпалько визначено особливості соціальної роботи з дітьми та учнівською молоддю в територіальній громаді: 1) забезпечення допомоги державними та неурядовими організаціями шляхом надання соціальних послуг, впровадження відповідних технологій; 2) розвиток співпраці, партнерських стосунків між різними соціальними інституціями, органами місцевого самоврядування та місцевої виконавчої влади, членами громади; 3) активізація членів громади, стимулювання їх до різних ініціатив, насамперед – до участі у визначенні та вирішенні проблем дітей і учнівської молоді [1, с.16-17].

За переконанням багатьох дослідників (О. Безпалько, М. Галагузової І. Дробот та ін.), серед важливих напрямів роботи в громаді – розроблення і впровадження програм, які сприяють поліпшенню становища цільових груп, враховують потреби й ресурси громади. Однак для більшості соціальних програм потрібне залучення додаткових фінансових, матеріальних і людських ресурсів. Працівник має володіти вміннями і навичками складання й просування проектних пропозицій [3].

Провідними моделями, дотичними до соціальної роботи в громаді визнаємо: запобігання злочинності на рівні громади (орієнтована на профілактику негативних явищ, організацію сусідського нагляду, зменшення стигми, надання правопорушникам можливостей для реінтеграції, підвищення безпеки вразливих груп та досягнення довіри між поліцією і мешканцями громади); формування здорового способу життя (спрямована на підвищення якості життя в громаді шляхом проведення місцевих профілактичних заходів; є складовою інших моделей: соціального та економічного розвитку громади, розвитку програм та зв'язків, організації функціональних громад); відродження

громади (передбачає оцінку ресурсів, залучення осіб, спроможних сприяти її розвитку; пошук інвестицій для розширення місцевого бізнесу та створення нових структур); виробництва (створення різноманітних громадських організацій, реалізація економічних проєктів, надання соціальних послуг, забезпечення житлом, розвиток внутрішніх зв'язків у громадах). Моделі запобігання злочинності на рівні громади, формування здорового способу життя, відродження громади та виробництва є міждисциплінарними й виходять за межі професійної соціальної роботи, оскільки потребують залучення інших фахівців. Модель наснаження (імпаурменту) громади (зосереджена на її зміцненні). Дослідники К. Землянська, Т. Семигіна характеризують імпаурмент громади як тактику, стратегічний підхід, що може бути використаний в рамках багатьох моделей, а в окремих випадках застосований як принцип чи ціннісна характеристика соціальної роботи в громаді [4].

Проведення конкретних заходів залежить від спільно обраних громадою та соціальними працівниками стратегії і тактики дій (за Д. Ротман). Проаналізуємо їх в порядку – «стратегія – тактика» [4]: «спільного обговорення» кола проблем та шляхів їх розв'язання через місцеві ініціативи та спільні рішення) – досягнення консенсусу між особами, групами та утвореннями, пошук можливостей для вирішення проблеми; «спільного пошуку фактів і планування дій» за участю населення – тактики конфлікту і консенсусу; «спільних дій для зміни системи» – застосування тактик конфлікту (конфронтації та прямих дій) – тактики роз'яснення, комунікативної взаємодії.

Визначальними умовами ефективної діяльності соціального працівника вважаємо готовність працювати у команді; наявність вмінь застосовувати технології, форми і методи соціальної роботи.

Література:

1. Безпалько О. В. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи. з дітьми та учнівською молоддю в територіальній громаді : автореф. дис... докт. пед. наук : 13.00.05 – соціальна педагогіка / О. Безпалько.- Луганськ, 2007. – 44 с.
2. Крупник А. Соціальне замовлення – нова технологія розв'язання соціальних проблем в Україні // Соціальна політика і соціальна робота.- 2000.- № 3-4.- С 3-12.
3. Семигіна Т.В. Робота в громаді як складова діяльності соціального працівника // Соціальна політика і соціальна робота. – 2001. – № 4. – С. 61-71.
4. Тренінг «Стратегічний розвиток громади» / Ресурсний центр розвитку громадських організацій «Гурт». Програма підвищення рівня життя сільського населення в Україні. - Одеса, 2003. - С. 14-15.

ГУМАНІСТИЧНІ ПОГЛЯДИ Я. А. КОМЕНСЬКОГО НА ОСВІТУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Плужник О. В., викладач кафедри педагогіки

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені
Григорія Сковороди» м. Переяслав-Хмельницький, Україна

Гуманістичні засади виховання дітей з особливими освітніми потребами в період гуманізму та епохи Відродження, просвітлені у поглядах чеського реформатора Я. А. Коменського (1592-1670), який окреслює необхідність загальної та всебічної освіти для всіх людей, без поділу за статтю, походженням і станом.

Педагогічна спадщина Я. А. Коменського була предметом наукового зацікавлення багатьох вітчизняних педагогів, зокрема, Я. Ісаевича, В. Литвинова, В. Лучкевич, М. Левківського, Є. Мединського, Б. Мітюрова, Р. Мниха, І. Огородника, І. Паславського, Т. Пантюка, С. Сірополка, Д. Чижевського та ін. Та все ж нам хотілося виокремити погляди великого чеського педагога на освіту дітей з особливими потребами, що досить актуально у наш час.

У своїй праці «Загальна порада про виправлення справ людських» Я. А. Коменський зробив спробу накреслити план реформи людського суспільства, причому особливо величезну роль у цьому він відводив освіті й вихованню. Перші частини цієї праці («Панегерсія» – загальне пробудження і «Панавгія» – загальне осяяння) були видані в Амстердамі у 1662 р., рукописи ж решти п'яти частин («Пансофія» – загальна мудрість, «Пампедія» – загальне виховання, «Панглотія» – загальна мова, «Панортозія» – загальне виправлення, «Паннудезія» – загальне спонування) були втрачені і знайдені тільки в 30-х рр. ХХ ст. в Німеччині. Вся ж праця обсягом 1500 сторінок великого формату, вперше побачила світ лише у 1966 р. в Чехословаччині [1, с. 23].

Необхідність освіти для всіх людей, навіть для людей з інвалідністю, описує в своїй книзі «Пампедія» («Vševýchova», буквальный переклад □ «Навчання всіх усьому»), яка, на думку експертів, є одним з перших теоретичних робіт у галузі спеціальної педагогіки.

«Пансофія» («Pansofia» – всезагальна мудрість) Я. А. Коменського визначила умови всебічної і систематичної освіти і пізнання. Його ідея «всіх учити всьому» впливала із міркувань про те, що всі люди здібні до пізнання й освіти, простий народ повинен отримати доступ до знань.

Я. А. Коменський вважав, що починати навчання треба якомога раніше, що навчальний матеріал повинен обов'язково відповідати віковій учнів і був переконаний у тому, що розум людини спроможний охопити все, що завгодно. У першу чергу дитина має оволодіти тими знаннями, які згодяться їй в житті, піднімуть морально і зроблять її дійсно людиною [2, с. 53].

Ідея Коменського про необхідність та можливість навчання та виховання всіх людей, у тому числі інвалідів, його педагогічний гуманізм та оптимізм є орієнтиром для всіх педагогів, особливо для спеціальних педагогів. Це їх постійний і невідкладний виклик у повсякденній роботі, спрямований на досягнення не лише часткових успіхів, коли навіть інші звільняються від відповідальності [3].

На основі ідей Коменського та інших гуманістів здійснилися перші спроби освіти дітей та молоді з обмеженими фізичними і сенсорними можливостями в установах і різних приватних закладах.

Список використаних джерел

1. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва: навч. посіб. для студ. Тернопіль, 1996. 436 с.
2. Левківський М. Історія педагогіки. За ред. проф. М. В. Левківського, д. п. н. О. А. Дубасенюк. Житомир: Житомирський державний педагогічний університет, 1999. 336 с.
3. František Kábete J. A. Komenský o všeobecném a všestranném vzdělání a o výchově tělesně a smyslově postižených URL: <http://dspace.specpeda.cz/bitstream/handle/0/1344/01-04.pdf?sequence=1>

**РЕАЛІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ
МОВ**

Подворна Л.А., старший викладач
Харківський державний університет харчування та торгівлі
м. Харків, Україна

Сучасні вимоги до підготовки кваліфікованого спеціаліста перш за все потребують від нього бути учасником міжкультурної комунікації та мати необхідні комунікативні спроможності в сферах професійного та ситуативного спілкування в усній і письмовій формах, навички практичного володіння іноземною мовою в різних видах мовленнєвої діяльності в обсязі тематики, що обумовлена професійними потребами; та бути спроможним оволодіти новітньою фаховою інформацією через іноземні джерела. Все це підвищує попит на кваліфікованих випускників (фахівців), які вільно володіють іноземною мовою, зокрема мовою міжнародного спілкування, та обумовлює необхідність вивчення курсу «Іноземна мова».

Останнім часом більшість викладачів ставлять перед собою питання, який підхід у навчанні іноземній мові буде найкращим. Необхідно виділити комунікативний підхід, тому що головним його напрямом є навчання мовлення в умовах спілкування. Цей підхід визначився в результаті осмислення наукових досягнень в галузі лінгвістики, зокрема комунікативної лінгвістики, психології та теорії діяльності. Комунікативний підхід є досить ефективним, тому він потребує подальшого вивчення та розвитку.

Згідно із загальноєвропейськими рекомендаціями Ради Європи, метою є не просто вивчення будь-якої мови, а вільне спілкування цією мовою, тобто формування в студентів іншомовної комунікативної компетентності. До структури комунікативної компетенції належать: мовленнєва компетенція (аудіювання, говоріння, читання, письмо); мовна компетенція (лексичні, фонетичні, орфографічні знання); дискурсивна компетенція; соціокультурна та

соціолінгвістична компетенція; стратегічна компетенція. Студент повинен уміти здійснювати усне спілкування, розуміти на слух різну інформацію, логічно структурувати й передавати свої висловлювання, обирати ефективні стратегії для розв'язання будь-якої проблеми. Основними факторами, які впливають на формування комунікативної компетентності в студентів, є професійна спрямованість, гуманістичний стиль спілкування, орієнтація на комунікативну культуру як на професійну цінність.

Але необхідно не забувати про наявність у тих, хто навчається, мотиву для здійснення комунікації. Діяльності без мотиву не буває – це є головним у процесі комунікації. Студент повинен бути зацікавлений у вивченні іноземної мови, він має накопичувати свої знання, вміння та досвід. Комунікативна спроможність розвивається шляхом залучення студентів до вирішення великого кола значущих, реалістичних і досяжних завдань, які мають сенс, успішне вирішення яких викликає задоволення та підвищує їх упевненість у собі.

Комунікативна спрямованість навчання – передумова успіху в практичному оволодінні студентами іноземною мовою. Як показує практика, цьому значною мірою сприяє атмосфера колективного спілкування, організованого на основі комунікативних ситуацій. Ситуації стимулюють студентів до комунікативно-мотивованого виконання мовленнєвих дій, а спілкування в таких ситуаціях дає студентам змогу свідомо засвоїти іншомовний матеріал. Велике значення має діалогічне та монологічне мовлення. У цьому процесі можуть бути задіяні декілька учасників. З позицій комунікативного підходу процес навчання іноземної мови будується адекватно реальному процесу мовленнєвого спілкування, тобто процес навчання є моделлю процесу мовленнєвої комунікації. Максимальне зближення процесів навчання і реального спілкування за такими найважливішими параметрами, як комунікативно-вмотивована мовленнєва поведінка викладача та студентів, а також предметність процесу спілкування забезпечується ретельним відбором комунікативно-мовленнєвих намірів, тем, ситуацій, які віддзеркалюють інтереси та потреби студентів. Потрібне спілкування – емоційно забарвлене, пронизане переживаннями, що приносить радість, зацікавленість і створює передумови успіху як у навчанні, так і в повсякденному житті.

Сучасна ситуація в країні доводить, що попит на висококваліфікованих спеціалістів, які вільно володіють іноземною мовою підвищується щороку. Найбільшу ефективність у навчанні іноземної мови студентів має комунікативний підхід, саме він сприяє формуванню в них комунікативної компетентності як професійної, впливає на їхній світогляд, систему цінностей, вміння мислити.

Література

1. Леонтьев А. А. Коммуникативность: пришло ее время / А. А. Леонтьев. – ИЯШ. – 1991. – № 5.

2. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычной речи / Е. И. Пассов. – М., 2001. – 212с.

3. Стойко С. В. Реалізація комунікативного підходу в навчанні іноземних мов / С. В. Стойко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – Чернігів: ЧДПУ, 2011. – Вип. 85 (Серія: Педагогічні науки). – С. 220-223.

4. Жилкина Д. Н. Решение коммуникативных проблем в процессе обучения иностранным языкам / Д. Н. Жилкина. – ИЯШ. – 1992. – № 1

СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З МІГРАНТАМИ: ДОСВІД ШВЕЦІЇ

(Попова А. С., асистент;)

Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ, Україна

Професійна підготовка соціальних працівників до роботи з мігрантами є новою актуальною проблемою у галузі вищої освіти і соціальної політики України. Тому, актуальним постає розроблення змісту навчання та добір відповідних технологій підготовки соціальних працівників до роботи з мігрантами. У цьому аспекті доречно звернути увагу на особливості організації навчання на рівні вищої освіти у контексті підготовки соціальних працівників до роботи з мігрантами у Швеції.

За даними індексу 2017 року Європейської комісії «Матриця інновацій», Швеція є лідером у галузі освітніх інновацій, що пояснюється високою часткою інвестування в освіту і науку, тісною співпрацею державного і недержавного сектору й університетів, що здійснюють підготовку фахівців, ґрунтовного аналізу ринку праці та формування соціального замовлення на фахівців.

Впровадження інновацій в освіту, поглиблення глобальних соціальних проблем, великий обсяг інформації, попит на мобільного соціального працівника, здатного адаптуватися до сучасних умов ринку праці та соціального замовлення обумовили активне використання «смарт технологій» у системі підготовки фахівців соціальної сфери. Смарт технологія передбачає підготовку соціальних працівників, що володіють креативним потенціалом, вміють думати і працювати в новому світі. Важливими навичками у роботі соціального працівника, що працює з мігрантами мають стати вміння організовувати комунікацію у соціальних мережах, відбирати корисну інформацію, працювати з електронними джерелами, складати особисті бази знань, напрацьовані під час практичної діяльності. Все це вимагає зміни природного навчального процесу і перехід у царину смарт-технологій підготовки соціальних працівників до роботи з мігрантами у Швеції. Позитивними аспектами використання смарт-технологій у підготовці соціальних працівників до роботи з мігрантами в університетах Швеції є мобільність і неперервність доступу до навчальної інформації; автономність викладача і студента за рахунок використання інтернет-мереж, мобільних девайсів з доступом до учбової інформації; гнучке навчання з точки зору інтересів студента та його

професійної спрямованості, підтримка траєкторії особистісного розвитку кожного студента; створення мотиваційних моделей навчання; постійний взаємозв'язок між вимогами роботодавця та змістом освіти; уміння ефективно працювати з великою кількістю інформації.

До того ж, шведські університети, що здійснюють підготовку соціальних працівників до роботи з мігрантами до відносяться до категорії «смарт-університетів». Вони мають спеціальні навчальні аудиторії, які обладнані новітніми технічними засобами, що дозволяють студентам користуватися необхідними ресурсами (доступ до світових бібліотек, навчальних і наукових мереж, мультимедійні дошки і спеціальні програми для створення інтерактивних доповідей і презентацій дослідженого матеріалу) для підготовки до семінарських і практичних занять, а також для забезпечення взаємозв'язку зі студентами різних університетів із провідних країн світу, шляхом організації студентських конференцій, скайп-зв'язку для обміну досвідом і спілкування.

Основною тенденцією реалізації смарт-технології в університетах Швеції є створення «смарт кампусів», тобто території для студентів у межах університету, де він може задовольнити свої навчальні потреби, не витрачаючи час на пошук бібліотек, наукових осередків у галузі соціальної роботи. До них відосимо: «Кампус Скеллефтео (Campus Skellefteå), який знаходиться на території університету у м. Умео. Основною метою їх діяльності є забезпечення доступу майбутніх соціальних працівників до необхідної інформації і ресурсів для її пошуку; створення можливостей для конструктивного діалогу між студентами різних курсів, викладачами, дослідниками і практиками у галузі соціальної роботи; організації навчання і курсів підвищення кваліфікації для соціальних працівників-практиків.

Отже, такий підхід до організації освіти передбачає створення інтелектуального середовища безперервного розвитку компетентностей майбутніх соціальних працівників, які хочуть працювати з мігрантами.

LEGO-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ІННОВАЦІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

(Попова О.І. канд. пед. н., доцент;
Попова Л.П. канд. філол. н., доцент)
Бердянський державний педагогічний університет,
Бердянськ, Україна

В умовах модернізації усіх ланок освіти загалом і початкової зокрема найбільша увага приділяється розвитку творчих здібностей кожної особистості, її ініціативності, здатності нестандартно мислити й знаходити рішення, бути готовими навчатися упродовж життя. «У реформуванні школи ми робимо акцент на діяльнісному навчанні, навчанні, яке виховує допитливість. Зараз ми думаємо над тим, як урізноманітнити програми і підтримати вчителя відповідними навчальними посібниками. І в цьому LEGO міг би бути нашим партнером», –

зазначила Міністр освіти і науки України Лілія Гриневич. Саме тому вчителі початкової школи мають детально ознайомитися із застосуванням LEGO як важливого засобу, здатного забезпечити процес інтеграції навчальних предметів.

LEGO – одна з найвідоміших і поширених нині педагогічних систем у світі, яка передбачає чергування практичних і розумових дій самого учня з урахуванням його особливостей конструктивно-ігрової діяльності, що відповідає вимогам розвитку сучасної дитини.

Конструктор LEGO формує в молодших школярів уміння планувати свою діяльність, досліджувати проблему, аналізувати наявні ресурси, висувати ідеї та реалізовувати їх. Якщо учень залюбки виконує логічні та технічні завдання LEGO-конструювання, то і будь-яка життєва проблема також легко буде вирішуватися.

Перспективність застосування LEGO-технології обумовлюється її високими освітніми можливостями: багатofункціональністю, технічними та естетичними характеристиками, використанням у різних ігрових та навчальних зонах. Діти проявляють свою фантазію, вчать взаємодіяти з однолітками, надавати та приймати взаємодопомогу, обмінюватися інформацією, приймати рішення. Важливим, на нашу думку, є те, що в молодших школярів розвивається бажання вчитися, удосконалювати комунікативні навички, що є підґрунтям для формування їх компетентностей.

Як правило, розрізняють три основних види конструювання: за зразком, умовами і задумом. При створенні споруди з LEGO позитивним є те, що діти не тільки будують різноманітні конструкції, але й вибирають правильну послідовність дій, прийоми з'єднань, поєднання форм, кольорів, пропорцій тощо.

Застосування LEGO на всіх без винятку уроках у початковій школі – це важливий і корисний елемент освітнього процесу. Наприклад, на уроках навчання грамоти дітям пропонується скласти з цеглинок букви, які вони вивчають; складову або фонетичну моделі слова. Під час засвоєння молодшими школярами навчального матеріалу з теми «Речення» можна запропонувати змодельовати власні синтаксичні конструкції.

На уроках літературного читання конструювання перетворює персонаж з абстракції в реальність і дає можливість дитині уявити собі героя як живого. Відзначаємо, як позитивне, активізацію словникового запасу учнів, розвиток їхньої креативності, навичок діалогічного мовлення, створення атмосфери, в якій діти відчують себе творцями.

Під час конструювання моделей молодші школярі привчаються до групової форми роботи, що формує в них уміння спілкуватися та привчає бути толерантними.

Отже, дослідивши теоретичні й практичні рекомендації щодо використання LEGO в освітньому процесі початкової школи, дійшли висновку, що таке конструювання є дієвим засобом, який, по-перше, сприяє творчому розвитку особистості молодшого школяра, по-друге, забезпечує належну організацію групової роботи, по-третє, вносить інноваційність у проведення занять.

Література

1. Петегірич О.М., Петегірич Л.П. Використання LEGO-технології у вихованні учнів початкової школи http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/51011/ (дата звернення: 24.02.2018).

2. Сухенко І. Використання LEGO – конструювання в освітньому процесі ДНЗ. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2012. №2.С.48-52.

**ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ
СТУДЕНТАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ**

(Прищепя Т.В., викладач;
Плоха Т.А., студент)

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, Дніпро, Україна

Соціальне і культурне значення іноземної мови важко переоцінити, адже вона дедалі активніше набуває статусу соціально-економічного і політичного механізму порозуміння між різними представниками світової спільноти у різноманітних сферах життєдіяльності. Сьогодні вивчення іноземних мов сприяє реалізації таких напрямів професійної діяльності, як ознайомлення з новими технологіями, науковими гіпотезами і тенденціями, видатними інноваціями в галузі науки, техніки і спорту; встановлення контактів з іноземними фірмами, підприємствами, навчальними закладами; підвищення рівня професійної компетентності. Саме тому у сучасній освіті особлива увага приділяється іншомовній компетентності у межах професійного спілкування.

Формування комунікативної компетентності студентами спортивних спеціальностей є одним з основних завдань поставлених перед викладачем іноземної мови. Доцільним є збільшення занять, пов'язаних з формуванням комунікативної компетентності студентів спортивних спеціальностей (парні / групові ігри, комунікативні тести і т.п.), що допоможе не тільки сформуванню комунікативних навичок у студентів, а й допоможе надати їм додаткову мотивацію. Використання форм і методів, спрямованих на формування у студентів професійної компетентності (комунікативних умінь вести бесіду, співбесіду, ділову розмову, суперечку, дискусію, діалог, диспут, круглий стіл), а також формування навичок ділового спілкування, не тільки формує комунікативні навички, а й мотивує студентів до подальшого самовдосконалення. В ході роботи велике значення необхідно приділяти формуванню технічної сторони мови, риторичних прийомів, вмінню правильно будувати мова й здійснювати публічні виступи і презентації. Таким чином, процес підвищення рівня комунікативної компетентності студентів буде більш інтенсивним при використанні викладачем системи ефективних методів роботи, що дозволяють найбільш інтенсивно здійснити формування комунікативної компетентності.

Вивчення іноземних мов у системі вищої освіти України відрізняється за типом навчального закладу та його спеціалізацією. У ПДАФКіС, як і у багатьох немовних вузах нашої країни, іноземна мова вивчається на 1-му та 2-му курсі, а також в магістратурі, що є недостатнім для оволодіння іноземною мовою в повному обсязі. Ми приходимо до висновку, що необхідно впровадити наскрізне вивчення іноземних мов з першого по останній курс, та додатковий повторювальний спецкурс з іноземної мови для вступу в «Магістратуру».

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Равлюк Т. А., к. пед. н., асистент кафедри педагогіки та соціальної роботи,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна
Мосейчук А.В., магістрант соціальної педагогіки
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

Збереження та зміцнення здоров'я, пропаганда здорового способу життя, стимулювання у молоді прагнення до здорового способу життя – один із основних напрямів Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації» (1998), «Концепції формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді» (2004), Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації» (2007) та ін. Реалізація положень нормативних документів в закладах освіти можлива за умови організації навчально-виховного процесу, який не зашкодить здоров'ю всіх його учасників і буде спрямований на збереження, зміцнення і формування здоров'я.

Дослідженням окремих аспектів збереження здоров'я займалися В. Бобрицька, Ю. Науменко, Л. Сущенко (методологічні засади організації здоров'язберігального довілля, формування здорового способу життя), Н. Башавець, Л. Безугла (формування культури здоров'язберігання, організація самостійної роботи з формування культури здоров'я), О. Ландо, Е. Шатрова (модель формування здоров'язберігальної компетентності майбутніх фахівців). Підтримуємо думку багатьох науковців, що оволодіння здоров'язберігальною компетентністю майбутніми фахівцями можливе в умовах здоров'язберігального соціального простору, який складають «сукупність економічних, соціально-політичних, психологічних, педагогічних, медичних, культурно-духовних умов самореалізації особистості щодо збереження, зміцнення індивідуального та суспільного здоров'я, формування здорового способу життя» [2, с.52].

Питання умов та їх ролі у системі вищої освіти досліджували С. Висоцький, Н. Духаніна, О. Повідайчик, Є. Хриков, С. Шехавцова та ін.

Поняття «компетентність» аналізується вченими Н. Бібік, Л. Ващенко, М. Кухарев, А. Маркова, А. Новиков, О. Савченко та ін., подекуди утотожнюється з терміном «компетенція». Проте А. Хуторський розмежовує ці поняття: компетенцію розглядає як «наперед задану вимогу (норму) до освітньої підготовки учня», а під компетентністю розуміє «особистісну його якість

(сукупність якостей), що вже набуто, а також мінімальний досвід щодо діяльності в заданій сфері: «компетентність передбачає мінімальний досвід застосування компетенцій» [13].

М. Лехолетова пропонує власне розуміння «здоров'язберігальної компетентності» – це риса особистості, що: проявляється у можливості зберігати і реалізовувати знання, вміння і навички, спрямовані на здоров'язберігальну діяльність; визначається емоційною стійкістю, високою працездатністю, відсутністю тривожності; дає змогу поліпшити стійкість до стресових чинників, виробити навички формального й неформального спілкування, що сприятиме професійному становленню фахівця соціальної сфери [4, с.186]. Здоров'язбережувальна компетентність як інтегральна якість особистості, виявляється у загальній здібності та готовності до здоров'язбережувальної діяльності в освітньому середовищі, заснованою на знаннях та досвіді.

Існує стійкий взаємозв'язок між ставленням викладача ВНЗ до свого здоров'я, його потребою до ведення здорового способу життя, рівнем компетентності у питаннях відновлення всіх аспектів здоров'я та здійсненням відповідного виховного впливу на студентів. Особистісний компонент здоров'язберігальної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери можна розглянути через аспекти складових здоров'я викладача ВНЗ.

Ефективне управління формуванням здоров'язберігальної компетентності майбутніх соціальних педагогів і працівників вимагає визначення і створення у ВНЗ відповідних педагогічних умов. До них О. Ландо відносить: активізацію здоров'язберігальної діяльності викладачів і студентів; використання технологій, які сприятимуть формуванню здоров'язберігальної компетентності студентів; організацію конструктивної взаємодії суб'єктів освітнього процесу, спрямованого на формування здоров'язберігальної компетентності майбутніх фахівців; проведення педагогічної діагностики сформованості здоров'язберігальної компетентності студентів; використання педагогічної та управлінської рефлексії в освітньому процесі ВНЗ [3, с.69].

Т. Веретенко та М. Лехолетова пропонують обґрунтовану класифікацію педагогічних умов для підвищення ефективності формування здоров'язберігальної компетентності майбутніх соціальних працівників під час професійної підготовки: організаційно-педагогічні, психолого-педагогічні та методичні [1]. Врахування зазначених умов у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників підвищить рівень їх здоров'язберігальної компетентності, а саме: прийняття студентами ролі здоров'язберігальної компетентності у досягненні професійної мети; встановлення взаємозв'язків між вивченням навчальних предметів здоров'язберігального спрямування з фаховою діяльністю; усвідомлення необхідності дотримання основних правил здоров'язберігання; здійснення самооцінки, самоаналізу щодо рівня власної здоров'язберігальної компетентності.

До чинників, що негативно впливають на формування здоров'язберігальної компетентності майбутніх соціальних фахівців, М. Шеремета відносить:

безвідповідальне ставлення студентів до власного здоров'я; нервово-психічна напруга в умовах навчання, проживання, темп життя, організація праці та відпочинку; несприятливі соціальні та екологічні умови; невміння знаходити вихід зі стресових ситуацій; відсутність узгодженості у колективі, наявна конкуренція в ситуаціях, коли результат залежить від злагодженості й координації дій усього колективу [5, с. 190].

Педагогічні умови формування суб'єктності майбутніх фахівців у ВНЗ виокремлює С. Шехавцова: спрямованість професійно-педагогічної діяльності студентів на основі інформаційно-комунікативних технологій; спеціальна інтерактивна підготовка до професійної діяльності на основі суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії; стимулювання студентів до саморозвитку; набуття практичного суб'єктного досвіду майбутніми фахівцями під час проходження виробничої практики [6, с.419].

Література:

1. Веретенко Т. Сутність і класифікація педагогічних умов формування здоров'язберігальної компетентності майбутніх соціальних педагогів і працівників / Т. Веретенко, М. Лехолетова // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. - 2017. - №1.
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. проф.І.Д. Звереві. - 2-ге вид. - К.; Сімферополь: Універсам, 2013. - 536 с.
3. Ландо О.А. Специфика модели управления формированием здоровьесберегающей компетентности будущих учителей начального образования / О.А. Ландо // Педагогічні науки. Scientific Journal "ScienceRise" № 4/1 (9). - 2015. - С.65-71.
4. Лехолетова М.М. Формування здоров'язберігальної компетентності як завдання професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери / М.М. Лехолетова // Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах: матеріали Всеукр. наук. конференції, 29-30 квітня 2016 р., ДНУ ім. Олеся Гончара. Ч.І. - Дніпропетровськ: Роял Принт, 2016. - С.186-188.
5. Шеремета М.М. Фактори, що негативно впливають на здоров'язберігання майбутніх соціальних педагогів та роль вищих навчальних закладів у їх подоланні / М.М. Шеремета // Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки: Матеріали V щорічної Всеукр. наук. - практ. конференції, 27 березня 2014 р. - К.: Вид-во Київ. ун-ту ім.Б. Грінченка, 2014. - С.187-192.
6. Шехавцова С.О. Поняття "педагогічні умови" в контексті формування суб'єктності майбутніх учителів у процесі фахової підготовки / С.О. Шехавцова // Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди". Додаток 1 до вип.36.Т. VIII (68): Темат. випуск "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору". - К.: Гнозис, 2016. - С.413-420.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ БАТЬКАМ, ЩО ВИХОВУЮТЬ ДИТИНУ З ВАДАМИ СЛУХУ

Мороз Л.В., канд. пед. н., доцент;

Рудих А.Б., магістрант,

Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка

На сучасному етапі розвитку суспільства однією з важливих проблем, що привертають увагу вчених – є розвиток мовлення дітей з вадами слуху в умовах родинного виховання.

Актуальність даної роботи пролягає в тому, що сім'ям необхідно допомогти виробити загальну стратегію діяльності, надати впевненості, що систематична і комплексна робота може забезпечити високий рівень загального і мовленнєвого розвитку їх дитини.

Ідею раннього розвитку мовлення глухих і слабочуючих дітей в сім'ї широко пропитували Р. Боскис, А. Венгер, Л. Виготський, А. Зікеєв, С. Зиков, К. Коровін, Б. Корсунська, О. Лурія, Л. Нейман, Н. Рау, Ф. Рау, Н. Слезина, В. Флері та ін.

Не можна заперечувати той факт, що на батьків покладена велика відповідальність, адже від виховання та навчання, від повноти взаємовідносин дітей і батьків залежить майбутнє дитини, її можливості у дорослому житті те, наскільки адекватними будуть відносини з соціальним середовищем. [1 с.510]

Саме від такої великої відповідальності, почуття батьків проходять кілька стадій: від стресових реакцій до прояви адекватної оцінки, що дозволяє прийняти оптимальні рішення і конкретні дії (Е. Ісенін, Д. Лютерман, В. Рахманін та ін.) Перші стадії тривають декілька місяців, а останні можуть тривати досить довго [3 с.214] і тут на допомогу батькам мають прийти спеціалісти – лікар сурдолог, сурдопедагог, психолог.

Г. Мішина вважає, що початкове обстеження має відбуватися за участю дефектолога, психоневролога, психолога. Батькам дають оцінку рівня розвитку дитини і рекомендації по організації подальшого процесу навчання, виховання і розвитку мови.

В. Ткачева виділяє такі форми допомоги сім'ям:

- демонстрація прийомів роботи з дитиною з вадами слуху;
- конспектування уроків;
- виконання домашніх завдань;
- рекомендація до прочитання спеціальної літератури.

Е. Бондаренко відмічає, що завдяки консультативній допомозі і педагогічному супроводу можна допомогти розвинути мову дітей, а також запобігти можливим відхиленням в психічному розвитку дитини.

І. Мамайчук, Г. Мішина, Е. Речицька, В. Ткачова вважають, що робота з батьками має на меті реалізацію певних цілей:

- розробка комплексної програми розвитку дитини;
- знайомство батьків зі змістом, формами і методами розвитку дитини;

- формування інтересу у батьків до процесу навчання;
- допомоги батькам в усвідомленні необхідності навчання дитини;
- залучення сім'ї до виконання завдань;
- зниження внутрішнього дискомфорту у батьків в зв'язку з проблемою їх дитини, шляхом демонстрації позитивних прикладів.

Багато робіт науковців (Е. Іванова, І. Корольова, Е. Леонгард, Е. Самсонова, Т. Пелимська, Н. Шматко, П. Янн) містять інформацію по організації роботи з дітьми, а також рекомендації батькам, як саме проводити заняття. [2 с.50]

Основними задачами які вирішують батьки виховуючи дитину з вадами слуху є:

- розвиток слухового сприйняття і засвоєння усної мови;
- формування мовлення і розуміння мови;
- розвиток творчих здібностей дитини;
- розвиток пізнавальної діяльності;
- формування особистості яка буде готова до успішної діяльності в самостійному житті.

Таким чином, систематична та комплексна психолого-педагогічна допомога сім'ям, що виховують дитину з вадами слуху повинна бути спрямована на консультативну допомогу, а також правильну організацію корекційно-розвивальної роботи.

Література

1. Андреева, Л.В. Сурдопедагогика : учебник / Л.В. Андреева. – Москва : Академия, 2005. – 576 с.
2. Головчиц Л.А. Дошкольная сурдопедагогика: Воспитание и обучение дошкольников с нарушениями слуха: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 304 с.
3. Дети с нарушениями слуха: Книга для родителей и педагогов. / Королева И. В., Янн П. А. – Санкт-Петербург: КАРО, 2011. – 247 с.

ЕМОЦІЙНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ДИТИНИ В ДНЗ

Март'янова Т.О., студентка;
Немченко Я.С., студентка;
Савченко Л.Л., доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти;
Харківський коледж Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна

Емоційне благополуччя є однією з базисних якостей життя людини. Його фундамент закладається в дитячому віці, а отже, залежить від оточення дитини дорослих, їх стосунків і реакцій на його поведінку. Переживання дитиною емоційного благополуччя є головною умовою її нормального формування. Емоційне благополуччя свідчить про те, що дитина задоволена своєю діяльністю, взаєминами в дитячому колективі, керівництвом з боку дорослих.

Вивчення емоційного благополуччя, останнім часом набуває все більшої актуальності.

Проблемою емоційного благополуччя дітей та емоційною сферою в цілому займалися А. Аладьїн, Л. Бережнова, І. Дубровіна, Й. Лангмейер, М. Лісіна, З. Матейчек, Г. Прихожан, Н. Толстих, А. Ружская, І. Фурманов, Н. Фурманова.

Розробка проблеми емоційного благополуччя бере початок з робіт представників різних філософських течій: Аристотеля, Гоббса, Декарта, Спінози та ін. Емоційне благополуччя розглядалося з погляду насолоди (гедонізму), користі, бажань і потягів. Дані погляди справили великий вплив на сучасні психологічні дослідження, в яких категорія емоційного благополуччя психологізується і розглядається з точки зору переживань людини (Є. Ільїн, К. Ізард, Ф. Василюк, Л. Веккер, В. Вілюнас та ін).

Під емоційним благополуччям Г. Урунтаєва розуміє почуття упевненості, захищеності, що сприяють нормальному розвитку особи дитини, виробленню у неї позитивних якостей, доброзичливого відношення до інших людей [1].

І. Слободчиков вважає, що емоційне благополуччя людини забезпечує її високу самооцінку, сформований самоконтроль, орієнтацію на успіх у досягненні цілей, емоційний комфорт у сім'ї і поза нею [1, с. 512].

Емоційно благополучними і народжуються, і стають в процесі всього життя. Цю проблему досліджував і психолог Е. Еріксон, який виділив чотири умови, що забезпечують емоційне благополуччя: добре розвинене почуття індивідуальності; вміння спілкуватися; вміння створювати близькі стосунки; вміння проявляти активність.

Для успішного розвитку кожна дитина має зростати в атмосфері любові та психологічного благополуччя. Забезпечуючи емоційне благополуччя дитини в дошкільному навчальному закладі, необхідно подбати про:

1. розвиток базового почуття безпеки (відчуття спокою і захищеності, відсутності негативних переживань). Це почуття залежить від близьких людей –

дорослих та однолітків, від яких дитина отримує підтримку та допомогу в складних ситуаціях. Почуття безпеки – це впевненість дитини в тому, що завжди можна знайти правильне розв'язання будь-якої проблеми та сподіватися на допомогу. Внаслідок цього дитина відчуває впевненість та довіру до інших дітей та дорослих;

2. формування почуття приналежності (почуття того, що тебе розуміють і приймають, одночасне відчуття винятковості та спорідненості, схвалення та повага інших). У процесі взаємодії з іншими дітьми дитина освоює простір спілкування, демонструє характер емоційної близькості та взаємної зацікавленості, що забезпечує розвиток шляхів її соціального пізнання та позитивні взаємини з партнерами;

3. створення атмосфери емоційно-забарвленого спілкування як різновиду соціального спілкування, оснований на почуттях та емоціях його учасників (дітей і дорослих). Педагогам важливо працювати над розширенням свого педагогічного репертуару, використовувати різні комунікативні техніки: емпатичного (активного) слухання, використання «Я-повідомлень» і «Ти-повідомлень», елементів ігротерапії, казкотерапії тощо.

Отже, становлення емоційного благополуччя дитини, її переживань і почуттів, залишається важливим педагогічним завданням. Для повноцінного емоційно-ціннісного розвитку дошкільнят педагогам варто знати не тільки індивідуальні особливості розвитку кожної дитини, а й те, на що саме потрібно звертати увагу в кожному віковому періоді. Процес становлення емоційного благополуччя дошкільника важкий і тривалий.

Розвиваючи дитячі емоції, створюючи умови для отримання якомога більших емоційно позитивних переживань дитиною в колективних іграх, спілкуванні, творчості, навчаючи дитину регулювати свою поведінку під впливом емоцій, знаходити оптимальний вихід із конфліктних ситуацій можна досягти того, що дитина з часом буде отримувати задоволення від спілкування з ровесниками та дорослими, позитивні навички спілкування стануть звичкою, підвищиться віра дитини у свої сили, вона навчиться приймати і визначати рівність своїх однолітків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пожиткина Н.В., Савенок Д.А., Папушина А.В. Анализ эмоционального благополучия дошкольника в контексте его психологического здоровья. // Психология, социология и педагогика. – № 6 Июнь 2012.

2. Филишпова Г.Г. Эмоциональное благополучие ребенка и его изучение в психологии // Детский практический психолог. 2009. №3. 7.<http://ru.scribd.com/doc/171368261/n1#scribd>

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ВНЗ

Савченко Л.Л., доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти;
Хряпін Е.О., канд. іст. наук, доцент
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна

Розвиток вітчизняної освіти в прийдешнє десятиліття зумовлює становлення України у світовому співтоваристві у ХІ столітті. У сучасному суспільстві освіта має бути не тільки засобом підготовки майбутніх фахівців для економічної та духовної сфери, але й фундаментом відновлення національної культури, способом відродження української самосвідомості молодих поколінь. Важливою постагтю, яка визначає стан освіти, є особистість майбутнього педагога – учителя, вихователя. Від рівня його професійної підготовки, моральної та естетичної культури інтересів і громадянської позиції безпосередньо залежать результати соціально-економічного й духовного розвитку суспільства [1, с.71-76].

У зв'язку із демократичним поступом українського суспільства, основний шлях у вирішенні цієї важливої проблеми полягає в гармонізації особистісних і соціальних інтересів, у забезпеченні комплексу умов для особистісних і соціальних інтересів, у забезпеченні комплексу умов для ефективного виховання цілісної, творчої, соціально активної, духовно багатой особистості майбутнього вчителя. Це зумовлює необхідність не тільки об'єктивно оцінювати реальний стан професійної підготовки майбутнього вчителя й констатувати сучасний рівень виховання у вищій освіті, а й визначати дієві механізми, ефективні шляхи і способи цілісного, гармонійного розвитку особистості молодого фахівця – майбутнього педагога в єдиному, цілісному освітньому процесі вишу.

Сучасна освіта сьогодні неможлива без звернення до особистості. І в нинішній час суспільство на перший план висуває проблему цінностей людської особистості. О. Савченко підкреслює, що у системі особистісно орієнтованої освіти молодого покоління важлива роль належить педагогу, «якому необхідно відійти від навчально-дисциплінарної моделі й переорієнтувати педагогічний процес на головне – «особистість» [2].

В основу сучасної теорії особистісно орієнтованого виховання покладено провідні ідеї зарубіжної гуманістичної теорії, вітчизняні положення особистісно орієнтованого підходу (І. Бех); організація індивідуально-творчої, ціннісно-сміслової діяльності, що надає свободу вибору засобів життєдіяльності (Є. Бондаревська); зазначено головну функцію виховання в педагогічній допомозі та підтримці (О. Газман, В. Серіков), психологічному супроводі (І. Бех) особистісно-моральної сфери вихованця; визнання учня головною дійовою фігурою всього освітнього процесу (І. Якіманська).

Дослідницький пошук дозволяє визначити такі головні ідеї та принципи особистісно орієнтованого підходу: принцип самоактуалізації – у кожної людини

існує потреба в актуалізації своїх інтелектуальних, комунікативних, художніх і фізичних здібностей, які важливо підтримати; принцип суб'єктивності – індивідуальність притаманна лише тій людині, яка реально володіє суб'єктивними якостями та повноваженнями; уміло використовує їх під час діяльності, спілкування та взаємин. Необхідно допомагати дитині стати справжнім суб'єктом життєдіяльності, сприяти формуванню і збагаченню її суб'єктного досвіду; принцип вибору – педагогічно доцільно, щоб вихованець жив, учився і виховувався в умовах постійного вибору, володів суб'єктивними повноваженнями під час вибору мети, змісту і засобів навчання, поведінки, мотивів; принцип індивідуальності – урахувуючи індивідуальні й особистісні особливості дитини, усіляко сприяти їх подальшому розвитку; принцип творчості та успіху – досягнення успіху в тому чи іншому виді діяльності сприяє формуванню позитивного «Я» – образу особистості, стимулює процеси самовдосконалення і самобудівництва власного «Я»; принцип довіри та підтримки – віра у творчі можливості виховання, довіра, підтримка його спроб щодо самореалізації та самоствердження замість надмірної вимогливості та контролю.

Таким чином, особистісно орієнтований підхід до організації системи виховної роботи у ВНЗ передбачає: психолого-педагогічну діагностику, знання особливостей кожного первинного колективу; прогнозування розвитку первинних колективів і кожної особистості, спираючись на особливості й можливості виховного середовища; формування змісту виховання, що відповідає індивідуальним особливостям вихованців, їхнім запитам і створює умови для їх ефективного розвитку; варіативність, гнучкість форм і методів виховання (індивідуальні, групові й колективні, методи колективного та індивідуального впливу, словесні й практичні); організацію і методичне забезпечення самовиховання студентів, високого рівня їхньої самодіяльності; самоврядування в студентських колективах; діалогічне спілкування у виховному процесі, що ґрунтується на взаємній повазі, довіра викладачів і студентів; координацію педагогічних, психологічних, інформаційних і соціальних впливів на особистість; інформаційно-методичне забезпечення виховного процесу; упровадження демократичних форм управління виховною системою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пономарьова Г. Ф. Розвиток творчих здібностей майбутніх педагогів в умовах педагогічного вищого навчального закладу / Г. Ф. Пономарьова // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. нак. праць / Слов'янський держ. пед. ун-т. – Слов'янськ : СДПУ, 2012. – Спец. Вип.. 8, ч.1. – С.71–76.
2. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти : посіб. для вчителів і методистів почат. навчання / О.Я. Савченко. – 3-тє вид., без змін. – Київ : Богданова А.М., 2009. – 228 с.

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Сахарова О. М., аспірантка
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
м. Миколаїв, Україна

Сучасна освіта, орієнтована на особистість, передбачає залучення молодшої людини до естетичного досвіду людства, до творчої діяльності, що є основою естетичного розвитку особистості. У зв'язку з цим важливого значення набуває осмислення конкретних питань естетичного виховання і естетичної діяльності та базових теоретичних засад формування естетичної культури особистості.

Ідеї естетичного виховання зародились ще в сивій давнині. Сутність, завдання, цілі та зміст естетичного виховання змінювалися в різні історичні епохи, що пояснюється розвитком естетики як науки.

Давньокитайський філософ Конфуцій чи не перший в історії людства говорив про естетичне виховання – «починай освіту з поезії, зміцнюй її церемоніями і завершуй музикою» [4, с. 64].

Аристотель, учень Платона, естетичному вихованню приділяв чимале значення. Філософ відмічав психологічні особливості розуміння людиною прекрасного: «По-перше, наслідування притаманне людям з дитинства, і вони тим відрізняються від тварин, що найбільш здатні до наслідування, завдяки чому набувають і перших знань; а по-друге, продукти наслідування всім несуть задоволення» [6, с.105].

В добу Середньовіччя педагогічна думка головну ціль виховання вбачала в спасінні душі. Церква жорстко регламентувала естетичне виховання, тому воно здійснювалося в релігійному дусі. Сини феодалів виховувалися в дусі «семи лицарських чеснот», куди входило й уміння грати на музичних інструментах [1, с.106].

Найяскравішим гуманістом естетичного напрямку епохи Відродження є Вітторіно да Фельтре, який в 1423 році відкрив «Будинок радості», в якій музика вчила відчувати музичну гармонію, риторика – гарно говорити, гімнастика і танці – грації. Сам педагог говорив, що виховання має сприяти гармонійному розвитку «тіла, розуму і серця» [1, с.140].

Серед педагогів Нового часу відзначимо Я. А. Коменського, який говорив про необхідність використання з раннього дитинства музики, співів, гри на музичних інструментах, «щоб їх слух і серце насолоджувались злагоженістю і гармонією» [3, с.125].

В епоху Просвітництва (XVII – XVIII ст.) були висунуті нові проблеми естетичного виховання, підкреслювалося індивідуально-суб'єктивне начало в емоційному сприйнятті прекрасного.

Серед українських педагогів, організаторів народної освіти відзначимо П. Білецького-Носенка, В. Вернадського, Х. Алчевську, С. Русову, А. Макаренка та ін., які в своїх доробках естетичному вихованню надавали чимало уваги. Так, Софія Русова вказувала, що «Краса – то є гармонія, від естетичних вражень ця гармонія,

упорядкованість переходять в серце дитини, утворюють звички, виявляються в красі поведження, в граціозності усіх рухів, в гармонійності вчинків, утворюють смак до всього гармонійного» [5, с. 147].

В. Сухомлинський вважав, що естетичне виховання – прекрасне могутнє джерело моральної чистоти, духовного багатства, фізичної досконалості «Краса – могутній засіб виховання чутливості душі... Я б назвав красу гімнастикою душі, вона виправляє наш дух, нашу совість, наші почуття і переконання. Краса – це дзеркало, в якому ти бачиш сам себе і завдяки йому так чи інакше ставишся сам до себе» [2, с.121].

Такі зарубіжні й вітчизняні науковці, як: М. Аріарський, Д. Генкін, Г. Єскіна, Г. Загадарчук, В. Кірсанов, О. Миронюк, І. Петрова, Ф. Соломонік розглядають процес естетичного виховання як цілеспрямоване формування якостей всебічно розвиненої особистості, що дає можливість їй сприймати природні та соціальні реалії, діяти та творити відповідно до загальнолюдських ідеалів гармонії та краси. Історико-педагогічні дослідження, присвячені питанню естетичного виховання дітей та молоді, розглянуті В. Алтуховим, З. Борисовою, Н. Величко, В. Ворожбіт, О. Донченко, І. Зарудною, А. Калениченко, О. Михайличенком, Т. Тюльпою, М. Чернявською, І. Шкелебей та ін. Сучасні наукові розвідки та методичні розробки, присвячені проблемі удосконалення змісту естетичного виховання дітей і молоді в сучасних навчальних закладах, пошуку нових нетрадиційних форм, методів і прийомів належать таким науковцям: Л. Артемовій, А. Богуш, О. Кононко, Н. Лисенко, О. Рудницькій, І. Улюкаєвій, Н. Фоломєєвій, Л. Чуриліна та ін.

Отже, як засвідчує аналіз наукових джерел, естетичне виховання, впливаючи на всебічний розвиток особистості, формує в неї відчуття прекрасного, розвиває естетичний смак, сприяє розвитку культури в цілому.

Список джерел:

1. Джуринский А.Н. История педагогики: Учеб. Пособие для студентов педвузов. – М.: Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 2000. – 432 с. – (Учебник для вузов).
2. Зайченко І. В. Педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. педагогічних навч. закл. – [2-е вид.] / І.В.Зайченко. – К.: «Освіта України», «КНТ» 2008. – 528 с.
3. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения: В 2 т. / Под ред. А.И.Пискунова. – М.: Педагогика, 1982. – Т.1. – 656 с. – (Серия «Педагогическая библиотека»).
4. Конфуций и его школа [Текст] / Сост. и авт. предисл. В. В. Малявин. – М.: Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 1996. – 175с. – (Антология гуманной педагогики).
5. Русова С. Дошкільне виховання / Софія Русова. – Катеринослав: Українське видавництво в Катеринославі, 1918. – 163 с.
6. Эстетика. История мировой литературы и искусства : учебное пособие / В.Н. Руднев. – М.-Берлин: Директ-Медиа, 2015. – 362 с. – (ЭБС «КнигаФонд»).

FOSTERING THE COMMUNICATION SKILLS ON ESP LESSONS.

Sviridova L., teacher

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
Kyiv, Ukraine

It is quite indubitable fact that today`s students and future specialists are to be able to employ foreign language skills in a real-case scenarios when contacting with representatives of other countries and cultures on the occasion of academic mobility program implementation, or international projects participation, or when exchanging engineering experience with foreign colleagues. The keen need of well-developed communication skills is absolutely admitted by our students, but, as it is seen from practice, they once in a while demonstrate their readiness to take part in a discussion, tending to act as passive participants. As a result, when graduating from the universities, only a few percentage of non-linguistic students can speak English fluently. One of the major aims of English teachers is to foster communicative competence in students, engaging them actively into discussions in English classroom from the very first lessons. Therefore the question may rise: what strategies to apply for more efficient engaging the students to enter the classroom discussions? First of all, a teacher should create a comfortable environment in class, promoting the feeling of "natural talks" when the conversation runs in friendly atmosphere. A good option is to start the English lessons with short Warm-ups (eg.: presenting the last-minute news or "Contact me" game, when participants come to each other and try to start a conversation). At the first stages of their speaking skills development students need time to prepare, but this time should be restricted, either. It is acceptable to speak less, but their thought has to be voiced, not read. Thus we give even low-performing students the sense of achievement of their task, even if it is not tough. The next strategy for the fostering and enhancing communication skills in ESP classroom is to propose the familiar topics and practice the predictable scenarios. For instance, dealing with the topic Renewable Energy Sources, we avoid controversial and arguable questions with weaker students, or, when learning the topic Security Surveillance Products, we propose the students to role-play the standard situation: Sales Manager - Customer and the products discussion. Later, of course, all these activities would get more complicated, and the situations would be turned into disputes.

We also practice sharing handouts with a stock of responses, applicable to speaking activities, which express agreement, disagreement, understanding, doubt, etc. This visual aid helps students to build phrases quicker and more confidently. In definite cases, we provide students with key vocabulary. It is a good way to reduce a fear of doing or saying something "wrong" [1] and feel more comfortable and motivated. Many educators agree that it is advisable not to correct students while they are speaking, especially if they are fluent. The best time for this is when they finish the activity [2]. And, doubtless, a good language should be praised.

In conclusion we should mention that the list of proposed strategies, considered in this paper, may be altered and tailored to students in accordance with their language proficiency level or any other criteria to reach the target – to foster and enhance the communication skills in ESP students.

References

1. Hedge, Tricia (2000) *Teaching and Learning in the Language Classroom*. Oxford: Oxford University Press.
2. Riddles, David (2014) *Teach English as a Foreign Language. Teach Yourself*. GB: Hodder and Stroughton General Division.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Сердюк Н.І., канд. психол. н., старший викладач
БДПУ, м. Бердянськ, Україна

Сучасні зміни та реформи в системі освіти, вимагають переглянути напрямки підготовки не тільки майбутніх вчителів, а й ще фахівців у сфері психології. Це повинні бути кваліфіковані професіонали своєї справи, яким притаманні: креативність, критичність мислення, комунікативність, а також наявність емоційного інтелекту. Всі ці характеристики включені до рейтингу десяти навичок, необхідних для успішної кар'єри, складеному на Всесвітньому економічному форумі в Давосі у 2016 році. Особливої увагу при підготовці майбутніх психологів займає розвиток емоційного інтелекту, а саме уміння мотивувати себе, уміння здійснювати саморегуляцію своїх емоцій, уміння розуміти емоції інших і вибудовувати взаємодію з людьми. Така майстерність володіти собою та розуміти інших є незамінною у роботі психолога.

Дослідженням емоційного інтелекту займалися такі вчені, як Д. Гоулман, Р. Бар-Он, Х. Вайсбах, У. Дакс, Дж. Майер, П. Селовей, Д. Карузо та вітчизняні І. Андрєєва, Т. Березовська, Г. Березюк, С. Дерев'янка, Д. Люсін, Е. Носенко, А. Панкратова, О. Філатова.

Вперше термін «емоційний інтелект» почали використовувати на початку 1990 років американські психологи Джон Мейер та Пітер Селоуей та вони виокремили чотири його складові: 1) як ми оцінюємо та виражаємо емоції; 2) що про них знаємо; 3) як ними керуємо; 4) як на їх основі приймаємо рішення. На думку Р. Бар-Он, емоційний інтелект складається з декількох компонентів: пізнання себе (усвідомлення своїх емоцій, впевненість у собі, самоповага, самоактуалізація, незалежність); навички міжособистісного спілкування (емпатія, міжособистісні взаємовідносини, соціальна відповідальність); здатність до адаптації (вирішення проблем, зв'язок з реальністю, гнучкість); управління стресовими ситуаціями (стійкість до стресу, контроль за імпульсивністю); настрої, що переважає (щастя, оптимізм) [2]. Свого часу, Д. Гоулмен вважав, що від рівня емоційного розвитку особистості, залежить її життєва і професійна успішність людей [1]. Тобто можна дійти висновку, що зазначене явище становить основу для

ефективного та щасливого життя та розбудови взаємовідносин з іншими, разом з тим формує емпатією, що особливо важлива в роботі психолога.

Особливу значимість розвитку емоційного інтелекту серед студентів-психологів зазначала І. Мещерякова. Вона обґрунтувала, що його розвиток відбувається через професійний розвиток та саморозвиток, що проходить умовних п'ять етапів [3].

Перший етап – пізнання самого себе. Самоусвідомлення, саморозкриття дозволяє дійти інсайту щодо власного внутрішнього світу, своїх емоцій і почуттів, тобто подивитися на себе по-новому. На цьому етапі доречно використовувати прийоми медитації, під час яких особистість вчиться відслідковувати тілесні реакції, розпізнавати неконтрольовані потоки емоцій та думок, керувати своєю увагою.

Другий етап передбачає формування вміння управляти своїми емоціями й почуттями, тобто розвивати самоконтроль. Дуже ефективною на цьому етапі є практика уважності (Mindfulness) – активний процес відмічання нових речей в собі, він дозволяє особистості легше оцінювати події, які нею проживаються, усвідомлювати й керувати свої емоції. Разом з тим, така практика сприяє розвитку тих зон мозку, які відповідають за ефективну регуляцію емоцій в умовах стресу.

На третьому етапі відбувається розвиток вміння студентів-психологів розпізнавати емоції інших людей, розуміти почуття партнера по спілкуванню. В якості інструментарію доцільно використовувати психологічні рольові ігри, психогімнастику, елементи психодрами тощо.

Четвертий етап направлений на оволодіння вмінням управління емоційними станами іншої людини. Регулярні дихальні практики, на цьому етапі, допоможуть запобігти емоційних вибухів та ввійти в контакт із власними емоційними блоками та зняти їх. Техніки арт-терапії дозволять дослідити емоції та почуття, врегулювати внутрішні конфлікти, змодельовати позитивний психоемоційний стан.

П'ятий етап формування емоційного інтелекту студентів-психологів – розвиток психологічного професіоналізму, який складається з відповідних теоретичних знань, практичних умінь та навичок, а також відпрацювання власних емоційних й змістових проблем, володіння певною культурою самоаналізу та особистісної рефлексії.

Отже, значущість емоційного інтелекту для сучасної особистості вагома, особливо для майбутніх фахівців у сфері психології. Саме такий інтелект дозволяє добре розвивати здатність до рефлексії, емпатії, толерантності, мотивувати та формувати стресостійкість практичного психолога.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гоулман Д. Эмоциональное лидерство: Искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта / Д. Гоулман, Г. Бояцис, Э. Макки. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2008. – 301 с.

2. Кошонько Г. А. Розвиток емоційного інтелекту студентів-психологів / Г. А. Кошонько // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Сер. : Педагогічні та психологічні науки. – 2013. – № 4. – С. 341-350. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znrparv_ppn_2013_4_36

3. Мещерякова И. Н. Формирование эмоционального интеллекта студентов-психологов в процессе обучения в вузе / И. Н. Мещерякова // Вестник ТГУ. – 2010. – Вып. 1. – С. 157-161.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ФАХІВЦІВ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сечина І. О., асистент кафедри прикладної психології та логопедії
Бердянський державний педагогічний університет, місто Бердянськ, Україна

Актуальність дослідження. Проблема навчання дітей з особливими потребами набуває широкої актуальності сьогодні як в Україні так і закордоном. Особливе місце в модернізації системи освіти посідає освіта осіб з особливостями психофізичного розвитку. Одним з пріоритетних напрямів у навчанні дітей з особливими потребами є впровадження інклюзивної освіти, яка вважається основною освітньою інновацією кінця ХХ століття – початку ХХІ століття і яка має велику кількість прихильників у всьому світі [1, с.213].

Проблеми формування професіоналізму спеціальних педагогічних фахівців у галузі інклюзивної освіти пов'язані з висуненням високого рівня вимог, пропонованих суспільством. Це викликає необхідність постійного вдосконалення особистісних характеристик, підвищення наявних і придбання нових знань, орієнтації кожного фахівця на особистісне зростання та професійну майстерність [2, с. 264].

Ступінь дослідження. Питання підготовки спеціальних педагогічних фахівців до роботи в інклюзивному середовищі досліджувалось зарубіжними вченими Т. Лорманом, Д. Дешлер, Д. Харві, російськими та українськими науковцями: Н. Буковцовою, І. Хафізулловою, О. Воробйовою, А. Колупаєвою, К. Волковою, О. Антоновою, О. Мартинчук, Т. П'ятаковою, В. Засенком, Н. Назаровою, Ю. Шумилівською та ін.

Результати дослідження. При організації освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання слід враховувати, що кожна категорія дітей з психофізичними вадами, має певні особливості розвитку і більшою мірою, ніж розвиток дитини в нормі, залежить від якості освітнього середовища, змісту й характеру співробітництва педагогічного колективу та батьків. Як зазначають В. Бондар, Н. Колупаєва, включення дітей з психофізичними вадами у колектив здорових однолітків без спеціального психолого-педагогічного супроводу є стихійною інтеграцією та може призвести до ізоляції дитини або ускладнення її психофізичного розвитку [1]. Успішність включення дитини до нових умов буде залежати від професійної компетентності педагогічного складу.

Тому одним із завдань підготовки спеціальних педагогічних фахівців є формування умінь та навичок забезпечувати психолого-педагогічний супровід дітей з обмеженими можливостями у загальноосвітній простір, сприяти їх входженню у соціум дітей з нормальним розвитком. Програма підготовки спеціальних педагогічних фахівців до роботи в інклюзивному середовищі передбачає лекційні, семінарські, лабораторні заняття, самостійну та індивідуальну роботу. Вони засвоюють матеріал не тільки теоретично, а й набувають певних умінь й навичок правильно застосовувати теорію на практиці.

Як зазначає І. Малишевська, процес навчання спеціальних педагогів полягає в тому, що відповідно до нозологій здійснюється підготовка майбутніх фахівців, яка охоплює знання про всі категорії дітей [2, с. 269]. Студенти опановують знання зі спеціальної педагогіки та психології, логопедії та методик виховання та навчання дітей, які мають психофізичні порушення і можуть обіймати посади: вчителя-дефектолога закладу дошкільної освіти; вчителя спеціальної школи (різних ланок); вчителя-логопеда.

Висновки. Таким чином, підготовка спеціальних педагогічних фахівців до роботи в інклюзивному середовищі – це творчий процес формування і розвитку професійної компетентності педагогів, що включає в себе опанування комплексними знаннями зі спеціальних дисциплін.

Список використаних джерел

1. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / Алла Анатоліївна Колупаєва - К.: «Саміт-Книга», 2009. - 272 с.: іл. - (Серія «Інклюзивна освіта»).
2. Малишевська І. Підготовка спеціальних педагогічних фахівців до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища / І. Малишевська // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. - 2016. - № 8. - С. 264-274. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2016_8_27.

РОЗВИТОК ДИТИНИ ІЗ ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ КІНЕЗІОТЕРАПІЇ

Сизко Г.І., канд. псих. н., ст. викл.;
Бобришева Т., магістрантка

Бердянський державний педагогічний університет, Україна

У зв'язку з тенденцією зростання кількості дітей із мовленнєвими порушеннями, питання застосування кінезіотерапії в корекційно-педагогічній роботі з такими дітьми є актуальним і важливим для розгляду.

Особлива роль в комплексі корекційних заходів відводиться розвитку рухових функцій, адже за даними науковців [1, 2, 3] рання стимуляція моторного розвитку і корекція рухових порушень можуть сприяти попередженню загального недорозвинення мовлення у дітей з раннім органічним ураженням центральної нервової системи. Якщо звернути увагу на фізичний бік розвитку, то

основні рухові вміння і навички у дітей із загальним недорозвиненням мовлення сформовані недостатньо.

Саме до такої рухової стимуляції і належать комплекси вправ, що використовує кінезітерапія. Рух як результат впливу механічної енергії на організм людини застосовується в якості профілактичного і лікувального засобу. [2, с. 8-9].

Частиною кінезітерапії є лікувальна ритміка. Її завдання полягає в тому, щоб за допомогою системи фізичних вправ під музику розвинути почуття ритму і використовувати його в лікувально-корекційних цілях. Оскільки провідне місце в корекції мовленнєвих порушень займає слово, саме тому і використовується логопедична ритміка [1, с.18-21].

Дослідження доводять, що між ступенем розвитку дрібної моторики кисті руки і рівнем розвитку мовлення у дітей існує взаємозалежність [3]. Це пояснює використання в корекційно-педагогічній роботі такого напрямку кінезітерапії як пальчикова гімнастика.

Важливого значення набувають дослідження про взаємозалежність загальної і мовленнєвої моторики. Зокрема, зв'язок мовлення і виразних рухів (М.О. Гуревич; А.А. Леонт'єв), рухових і мовленнєвих аналізаторів (А.Г. Іванов-Смоленський; А.Р. Лурія; Н.П. Тяпугин), зв'язок вимови з характером рухів (В.А. Курши) та ін.

Отже, на психофізіологічному рівні існує взаємозалежність розвитку мовлення і рухів. Розвиваючи і покращуючи рух можна коригувати мовленнєві порушення.

В результаті здійснення рухових, оздоровчих вправ у людей з мовленнєвими порушеннями зміцнюється кістково-м'язовий апарат, розвивається дихання, моторні, сенсорні функції, відчуття рівноваги, правильна постава, хода, грація рухів. Під впливом регулярних занять з використанням кінезітерапії в організмі і психомоториці відбувається позитивна перебудова різних систем: серцево-судинної, дихальної, рухової, мовленнєво-рухової, сенсорної.

Г.А.Волкова описала найважливіші напрямки такої роботи:

1. Виховання і розвиток темпу і ритму дихання завдяки дихальним вправам.
2. Розвиток орального праксису. На цій основі удосконалюються рухи артикуляційних органів.
3. Розвиток просодії мовлення засобами логоритміки на основі вихованих темпу і ритму дихання, голосу, артикуляційного апарату, мовленнєвого слуху.
4. Логопедична ритміка сприяє розвитку фонематичного сприймання.
6. Корекція мовленнєвих порушень здійснюється з урахуванням рухових і акустичних можливостей людей, при цілеспрямованому доборі спеціального матеріалу для занять [2, с.29 – 30].

Отже, кінезіотерапія спирається на закономірності формування і розвитку сенсорних і рухових систем людини, їх зв'язки з розвитком і порушеннями інших психічних функцій і процесів, сприяє вдосконаленню всієї корекційно-розвивальної роботи з дітьми, що мають порушення мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабушкіна Р. Л. Логопедическая ритмика: Методика работы с дошкольниками, страдающими общим недоразвитием речи / Р. Л. Бабушкіна, О. М. Кислякова [Под ред. Г. А. Волковой] СПб.: КАРО, 2005. – 109 с.
2. Волкова Г.А. Логопедична ритміка / Г. А. Волкова : Учеб. Для студ. вищ. навч. закладів. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. – 272 с.
3. Шашкіна Г.Р. Логопедическая ритмика для дошкольников с нарушениями речи: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Гульнара Рустэмовна Шашкіна. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. – 192 с.

**КОРЕКЦІЯ САМООЦІНКИ У ДІТЕЙ З ГІПЕРАКТИВНИМ РОЗЛАДОМ І
ДЕФІЦИТОМ УВАГИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ**

Сизко Г.І., канд. псих. н., ст. викладач;
Бородовка О.М., студентка
Бердянський державний педагогічний університет, Україна

Актуальність проблеми інклюзивної освіти пов'язана, насамперед, з тим, що кількість дітей, які потребують корекційного навчання, неухильно зростає. Таких дітей в Україні понад 1 млн., що становить 12% від загальної кількості усіх дітей у країні. Окрім зростання кількості дітей з обмеженими можливостями, наголошується тенденція якісної зміни структури дефекту, комплексного характеру порушення у кожної окремої дитини.

Метою нашого дослідження було визначення особливостей самооцінки у дітей молодшого шкільного віку з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги та розробка програми корекції самооцінки в умовах інклюзивного навчання.

У роботі використовувались теоретичні та практичні методи дослідження. Теоретичні: вивчення, аналіз та узагальнення педагогічної, логопедичної, психолого-педагогічної і методичної літератури з питань особливостей поведінки та корекції самооцінки дітей з гіперактивним розладом та дефіцитом уваги. Практичні: спостереження, проведення аналізуючих тестів серед батьків та вчителів, експеримент.

Гіперактивний розлад та дефіцит уваги (ГРДУ) характеризується імпульсивністю, руховою розгальмованістю, неможливістю зосередитися, неуважністю, імпульсивністю, надмірною рухливістю тощо. Такі особливості поведінки цих дітей дорослі пояснюють нестерпним характером чи невихованістю. Усе це відкидає дітей з гіперактивним розвитком на найбільш шанобливе місце в колективі, формує у них знижену самооцінку, спричиняє почуття меншовартості, самотності, скривдженості, що часто у відповідь викликає агресивну поведінку. Специфіка їхньої психіки, зумовлена як фізіологічними, так і психосоціальними чинниками [1, с. 17].

Перший етап нашої експериментальної роботи передбачав визначення рівня самооцінки у дітей молодшого шкільного віку із гіперактивним розладом та

дефіцитом уваги. Для цього були використані такі методики: «Малюнок неіснуючої тварини» М.З. Друкаревич, методика «Метаморфози» в модифікації Н.Я. Семаго, М.М. Семаго, методика вивчення самооцінки Т.В. Дембо – С.Я. Рубінштейн в модифікації П.В. Янішина.

Показники самооцінки в групах свідчать про те, що дітям молодшого шкільного віку із ГРДУ у переважній більшості властива занижена самооцінка (71%) і у незначній кількості таких дітей адекватна самооцінка (29%). У порівнянні з контрольною групою, де більшість дітей має адекватну самооцінку (74%), є діти, що мають занижену самооцінку (20%) і є діти із завищеною самооцінкою (5%). Що обумовлюється особливостями поведінки, оцінкою оточуючих, власними досягненнями, успіхами у навчанні тощо.

Отримані результати свідчать, що серед найбільш важливих особливостей, що відрізняють дітей з ГРДУ від їх однолітків, у яких розвиток самооцінки у нормі, можна виділити наступні ознаки заниженої самооцінки: характерна схильність до крайніх полярних виборів у процесі самооцінювання («найгірший – найкращий з усіх можливих варіантів, вони вважають себе гіршими, ніж інші діти, дурними, хворими, менш щасливими, але працьовитими. Також можна стверджувати наявність у випробуваних емоційної нестабільності, низької самооцінки, тривожності і вираженого захисту свого внутрішнього світу аж до агресивних реакцій [2, с. 16].

Після первинної діагностики рівня самооцінки молодших школярів контрольної та експериментальної груп був проведений другий етап експерименту: підготовка психокорекційної роботи для формування адекватної самооцінки дітей із ГРДУ.

Перевага методу казкотерапії полягає в тому, що він інтегрує безліч психотехнічних прийомів в єдиний казковий контекст, завдяки якому і відбуваються позитивні зміни в стані і поведінці дитини.

Через казкові події можна показати дитині ситуацію з різних сторін, запропонувати альтернативні моделі поведінки, допомогти знайти позитивний сенс в тому, що відбувається.

Ефективна техніка роботи з дітьми з ГРДУ – створення власної казки, герої якої схожі на дитину і має такі ж проблеми. Це можуть бути прості історії про тварин, предмети, чоловічків, казки про чарівників, королів, фей і принцес.

В результаті казкотерапії дитина відчуває підтримку і розуміння інших, що сприяє впевненості у можливості розв'язання проблем, усвідомлює власні сили та ресурси.

Корекційна робота з дітьми із ГРДУ була спрямована не тільки на контроль основних проявів даного розладу, а також на вирішення інших завдань: підвищення самооцінки, формування і зміцнення навичок спілкування, визнання оточуючими і підвищення задоволеності своїм становищем, нормалізація психологічної ситуації навколо дитини, в тому числі сімейної.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузнєцова С.В. Гіперактивна дитина. Яка вона / Світлана Кузнєцова. – К.: Редакції загальнопед. газет, 2014. – 148 с.
2. Науменко Н.А. Особливості самооцінки для дітей з синдромом дефіциту уваги / Н.А. Науменко // Особистість, сім'я і суспільство: питання педагогіки і психології: зб. ст. за матер. XLII міжнар. навч.-практ. конф. № 7(42). – Новосибірськ: СибАК, 2014. – С. 16 – 18.

**ПРОБЛЕМА МОРАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ
СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

Сизоненко І.Г., канд..пед.н.

Бердянський державний педагогічний університет,
м. Бердянськ, Україна

Формування морально-правової культури майбутніх соціальних працівників є актуальним питанням у сфері надання соціальних послуг. Це зумовлюється тим, що засвоєння морально-правових норм необхідні майбутньому фахівцеві задля вирішення проблемних ситуацій у морально-правовому полі; ігнорування соціальних цінностей та норм права призводить до порушень законності, неякісної допомоги клієнтові, несправедливості та суб'єктивізму у діяльності. Від рівня морально-правової культури в прямій залежності перебуває зміцнення моральної, юридичної культури громадян, підвищення престижу професії соціального працівника.

У соціально-педагогічній науці питання формування морально-правової культури, правової свідомості, підготовки соціальних педагогів і працівників займають досить помітне місце. Значну увагу їм приділили Г. Андрєєва, В. Андрущенко, О. Безпалько, Г. Васянович, О. Гуренко, І. Ковчина, К. Петровська, Н. Подберезький, Н. Ткачова, А Тургенева та ін.

Метою дослідження – є теоретико-практичне обґрунтування процесу формування морально-правової культури майбутніх соціальних працівників.

Морально-правова культура особистості – це система ідей, принципів, законів, норм і правил поведінки та діяльності, які обумовлені правовою і моральною культурою суспільства, забезпечують правомірну діяльність особистості, і регулюють гуманні стосунки між людьми за будь-якої ситуації на демократичних засадах [1]. У працях окремих учених, зокрема А. Зорченко, морально-правова культура розглядається як спосіб діяльності, технологія (прийоми, способи, процедури) діяльності у сфері моралі та права.

Для досягнення високого рівня морально-правової культури, необхідне дотримання певних умов: врахування реформаційних процесів розвитку суспільства; орієнтування в морально-правових приписах держави; комплексність і систематичність практичної діяльності соціального працівника тощо.

З метою з'ясування рівня сформованості морально-правової культури майбутніх соціальних працівників було проведено дослідження на базі

Бердянського державного педагогічного університету. В експерименті прийняли участь 18 студентів першого та другого курсів спеціальності Соціальна робота. У ході дослідження використовувався адаптований тест визначення рівня сформованості морально-правових якостей за методом І. М. Юсупова. Він включав в себе 36 закритих питань, що стосуються моральних і правових норм. Аналіз проведеного дослідження показав, що у 22% студентів морально-правова культура проявляється на високому рівні, 35% – із середнім рівнем і 43% мають низький рівень морально-правової культури.

Також ми розробили модель формування морально-правової культури майбутніх соціальних працівників. Метою моделі є створення необхідних умов, які сприятимуть формуванню морально-правової культури майбутніх соціальних працівників.

Отже, виявлені результати дослідження дозволили вивчити реальний стан окресленої проблеми. Розроблена модель стане доповненням до систематичної роботи щодо формування морально-правової культури майбутніх соціальних працівників.

Література

1. Сохан І. О. Морально-правове виховання як складові морально-правової соціалізації молоді / І. О. Сохан // Збірник наукових праць : філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2007. – Вип. 12. – Ч. 1. – С. 289–295.

2. Гадзинська О. М. Професійно важливі якості соціального працівника./ О. М. Гадзинська // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. - №7. – С. 78–80.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сиплива К. С., студентка III курсу факультету психології та соціальної роботи,
Білоусова Н.В., канд. пед. н., доцент Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя Ніжин, Україна

На сьогоднішній день наша країна не стоїть місці, всі сфери активно розвиваються, вводяться нові реформи. Зміни також проводяться і в освітній діяльності, тож вчителі повинні міняти свою методику викладання шкільного матеріалу. На мою думку, хороший вчитель повинен розвиватися та використовувати інноваційні технології навчання.

У даний час в педагогічній літературі дуже часто можна зустріти поняття «новація», «інновація», «нововведення». На думку педагогів, новація – це засіб, метод, методика, технологія, програма тощо, а інновація – це процес освоєння новацією.

Поняття «педагогічні технології» або «технології педагогічного процесу» можуть бути визначені як науково обґрунтовані системи діяльності, які використані особистістю з метою оптимізації процесу навчання [2, с.122].

Цілий ряд авторів, зокрема й В. Кукушкіна, вважають, що будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати деяким основним методологічним вимогам: концептуальність, системність, можливість управління, ефективність, відтворюваність, візуалізація. Т.В.Захарчук називає цілий ряд методик і технологій, які сприяють створенню умов для реалізації та самореалізації особистості, її самовдосконалення та саморозвитку. До них відносять: Вальдорфську педагогіку, технологію саморозвивального навчання Г. Селевка, дальтон-технологію, колективний спосіб навчання (О. Рівін, В. Дяченко), ігрові технології, методику Марії Монтесорі, технологію модульного та модульно-розвивального навчання, проектні технології, розвивальне навчання, технологію рівневої диференціації М. Гузика, адаптивну систему навчання А. Границької, технології проблемного навчання, сугестивні технології, продуктивну освіту, особистісно-орієнтоване розвивальне навчання І. Якиманської, школу «діалогу культур», інтерактивні технології [3].

Інноваційна діяльність – це специфічна діяльність, яка потребує від педагога вміння критично мислити, бути готовим впроваджувати нововведення в освітній процес школи, запроваджувати нові технології навчання й виховання.

За словами О. Пометун, «інтерактивна технологія – жива нитка, що пов'язує вчителя з кожним учнем і учнів між собою. Таке нововведення – не данина моді й не самоціль. Це лише простий і надійний спосіб створити атмосферу активної праці, творчості і співробітництва, взаєморозуміння в класі».

На мою думку, саме на уроці природознавства найоптимальніші умови для розвитку пізнавальної активності, тому що саме тут діти можуть задовольнити свою допитливість та зацікавленість навколишнім світом. Все незвичайне викликає у дітей здивування, безліч емоцій, живий інтерес до процесу пізнання та дозволяє їм засвоїти матеріал різної складності.

Ефективність впровадження інноваційного навчання на уроках природознавства зростає лише коли вчитель правильно і доцільно підбирає методи інтерактивного навчання, спираючись на індивідуальні особливості кожного учня, приміром як темперамент, пам'ять, уява, увага, розвиток мислення та мовлення.

На уроці природознавства використовують такі методи роботи учнів як «Мозковий штурм», «Мікрофон», «Акваріум», «Навчаючись учусь».

Розвиток здібностей нерозривно пов'язаний з інтересом. Вчитель повинен підібрати матеріал для учнів так, щоб посильним було розумове навантаження, щоб не зникла зацікавленість в уроці та щоб діти з захватом та цікавістю слухали його протягом всього уроку. Підтвердження цих слів є вислів Йогана Песталоцці «Повноцінними є ті знання, які дитина здобула власною активністю».

Різноманітність методів інноваційних технологій дозволяє вчителю підібрати їх до будь-якої теми, та до кожного уроку.

Використання інновацій в початковій школі на уроці природознавства допомагає досягти триєдиної мети: розвивальної, навчальної та виховної. Научно доведено, коли вчитель використовує в своїй практиці інноватику, рівень знань кількісно та якісно зростає, також зростає жага до навчання в учнів.

Література:

1.Інноваційні технології навчання в сучасній школі [Електронний ресурс] / – Режим доступу : <http://social-science.com.ua/article/263>. – Назва з екрану.

2.Методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство» в початковій школі: навч.-метод. посіб. / Укладач Т.В.Гордієнко. – Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2017. – 186 с.

БІЛІНГВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

(Ситняківська С. М., кандидат педагогічних наук, доцент)
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна

В сучасних умовах європейського вектора розвитку нашої держави у всіх сферах, у тому числі і у сфері освіти, білінгвізм набуває важливого значення, оскільки професійний білінгвізм – це перспективний напрямок щодо можливостей інтеграції нашої країни та наших спеціалістів у європейський простір.

Варто зауважити, що появу нового типу освіти – білінгвальної – спричинили світові глобалізаційні процеси та науково-технічний прогрес. Тому для України як європейської країни процес розповсюдження білінгвального навчання є неминучим, хоча цей процес супроводжується і великою кількістю проблем, пов'язаних як з організацією такого навчання, так і з визначенням його цілей і оцінкою результатів. При цьому також виникає ціла низка психологічних, організаційних, педагогічних проблем, вирішення яких потребує глибокого наукового обґрунтування та використання вже існуючого позитивного педагогічного досвіду у цій галузі [2].

Слід зауважити, що на сьогоднішній день впровадження білінгвального навчання у ВНЗ, попри очевидну актуальність, має серйозні проблеми. Вони стосуються різних сторін його впровадження у навчальний процес: насамперед відсутністю відповідного розробленого методичного забезпечення, браком часу, використанням лише традиційних методів навчання та невірною розуміння його цілей, а іноді і зневіри у його успішність і потрібність [1].

Насправді ж білінгвальне навчання може принести майбутньому фахівцю більше користі, ніж класичне, розвиваючи у студента різні професійні компетентності, які у майбутньому дадуть можливість конкурувати не лише на українському, а й на світовому ринку праці, допоможуть фахівцю долучитися до світових здобутків та інновацій у межах його професійних інтересів, брати участь

у міжнародних конференціях, симпозіумах, обмінах, стажуваннях, розширить можливості фахівця щодо саморозвитку та самовдосконалення [3].

Таким чином, можемо стверджувати, що білінгвальне навчання – це необхідна складова сучасної системи навчання у ВНЗ, яка потребує вивчення і подальшої розробки з наукової та методичної точки зору. Варіантом її впровадження у навчальний процес у ВНЗ може бути організація вивчення спеціальних курсів білінгвальним методом. Його реалізація забезпечує свідоме ставлення студента до професійної діяльності, розвиває світогляд, самосвідомість та самовідповідальність, розширює можливості адаптації майбутнього фахівця у різних соціальних, інформаційних, наукових реаліях сьогодення. Білінгвальне навчання дасть змогу випускникам простіше інтегруватися у сучасний ринок праці, вимоги якого передбачають вільне володіння однією або декількома іноземними мовами за фахом. Серед перспектив розвитку білінгвального навчання у Житомирському державному університеті імені Івана Франка – організація міжнародних студентських науково-практичних конференцій, пошук грантової підтримки білінгвальної освіти фахівців, видання адаптованих підручників та посібників за фахом, впровадження практики обміну студентами із зарубіжних ВНЗ.

Список літератури:

1. Ситняківська С. М. Історико-педагогічна ретроспектива проблеми становлення білінгвальної освіти у вищих навчальних закладах України / С. М. Ситняківська // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир, 2012. – № 61. – С. 121–128.
2. Ширин А. Г. Педагогические аспекты билингвизма : развитие новой научной школы / А. Г. Ширин. – Ментор. – 2003. – № 2. – С. 34 – 38.
3. Fischman, J. A. Bilingual education. An international sociological perspective. Rowley, MA : / J. A. Fischman. – Newbury House, 1976. – 217 p.

**ВИРАЗНЕ ЧИТАННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ У РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ
УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Киричок І., канд.пед.наук, доцент;
Слісаренко М., магістратка

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м.Ніжин, Україна

Виразного читання ми починаємо навчатись у школі, насамперед на уроках з розвитку мовлення, але засвоюємо його впродовж усього життя. Виразне читання обов'язково повинно бути якісною ознакою культури мовлення кожної людини. З допомогою мови люди передають свої почуття і переживання, захоплення і здивування, радість, горе, які передбачають комунікативні цілі, служать засобом самовираження. Найважливішою практичною основою виразного мовлення є виразне читання, тому навчитися його повинен кожен.

Тепер існують різні визначення поняття «виразне читання». Одні автори ототожнюють його з художнім читанням, інші – розуміють як читання, що вимагає спеціальних умінь, треті – звужують це поняття лише до використання інтонаційних засобів виразності. Ці розходження зумовлені різним розумінням співвідношення у читанні логічного, образно-емоційного та естетичного аспектів.

Видатний педагог К. Д. Ушинський, вважаючи читання самостійною навчальною дисципліною, одночасно визнавав його основним елементом рідної мови. Цю думку вченого підтримували його видатні учні - послідовники Н.Ф.Буланов, Д. І. Тихомиров, С. Н.Шереметевський та інші.

Виразне читання – це не менше мистецтво виконання художнього тексту, а й предмет навчання цього мистецтва. Метою цього навчання визначила проф. О.Ісаєва: „формування естетично розвиненого читача, здатного відчувати художнє слово, уміння насолоджуватися прочитаним” [1. С.21]

Робота над виразністю являє собою з'єднання декількох напрямків: технічного - включає тренування дихання, вдосконалення апарату артикуляції; інтонаційного - припускає спеціальну роботу над компонентами інтонації; смислового - реалізує всю систему роботи з осмислення ідеї твору; тренувального - має метою тренувати дітей у виразному прочитанні твору після аналізу [2, с. 137].

Під час підготовки до виразного читання відбувається літературний розвиток учнів: ознайомлення, закріплення і систематизація літературознавчих термінів, понять, засвоєння відомостей про письменників. Учні за завданнями до творів визначають тему, аналізують сюжет, виділяють головного героя, характеризують дійових осіб, встановлюють зв'язок між автором твору і тематикою його творчості. Різнобічне опрацювання твору передбачає сприймання і усвідомлення учнями змісту у взаємозв'язку із аналізом його форми, тобто засобами відображення дійсності, позиції автора. Метою будь-якого аналізу твору є залучення дітей до цікавого, емоційно насиченого художнього пізнання, образного мислення, зміцнення навички та інтересу до самостійного читання.

У процесі виразного читання здійснюється мовленнєвий, морально-естетичний, літературний, інтелектуальний розвиток школярів, виховується дитяча особистість. Під час читання формується ставлення дитини до навколишньої дійсності, її громадська позиція, збагачуються почуття, розвивається творча уява, значною мірою задовольняються пізнавальні інтереси молодших школярів.

У процесі свого дослідження ми ще раз переконалися в тому, що виразне читання - це не тільки дотримання тону мови, швидкості, ритму, а перш за все, це облік пауз (зупинок) і наголосів, особливо, логічних наголосів та психологічних. Саме в результаті вміння й свідомого ритму і різних тонів голосу можна оволодіти виразним читанням.

Отже, виразне читання в початкових класах має велике пізнавальне і виховне значення, в ньому відображається сукупність інших форм читання; без правильного і свідомого використання засобів зображення, граматичних,

логічних і психологічних пауз про особливості виразного читання не можна говорити; виразне читання і мова мають позитивний вплив на красу викладу думок і образність літературної мови. Запропонована нами методика виразного читання сприятиме формуванню навичок зв'язного мовлення учнів.

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В ОСВІТНЬО-ВИХОВНОМУ ПРОСТОРІ УНІВЕРСИТЕТУ

Слятїна І.О., канд. пед. н. викладач;
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, м.
Миколаїв, Україна

Основна мета патріотичного виховання – це формування повноцінної, гармонійно-розвиненої особистості, яка розвинута не тільки інтелектуально, але й насамперед духовно, що має широкий світогляд та обізнана з правовими та професійними основами культури. В цьому полягає найважливіша задача будь-якого навчального закладу. В основі має полягати, по-перше, теоретична підготовка, по-друге, духовний розвиток та осягнення моральних цінностей кожного підопічного. Здійснюючи впровадження подібних аспектів виховання з дитинства, ми можемо сподіватися на подальше підвищення самовиховання, самовдосконалення та самореалізації особистості.

Важливою складовою патріотичного виховання є вивчення народної культури, звичаїв і традицій нашого народу, ознайомлення молоді з моральними та духовними цінностями людей, витлумачення існування невидимого зв'язку сучасності з минулим. Таким чином, молоді люди знаходять сенс свого буття, зацікавлюються історією рідного краю, відкривають для себе нові горизонти.

Поступове утвердження народознавства надає змогу осягнути той факт, що традиції українського народу можуть дещо збігатися зі звичаями інших народів, що, звісно, об'єднує нас з ними, але при цьому залишаються унікальними. Народна культура є невід'ємною частиною формування патріотичної свідомості, й, базуючись на духовності людини та її взаємодії з навколишнім середовищем, характеризує життєдіяльність й глибину кожної особистості.

Особливості патріотичне виховання майбутніх спеціалістів вивчалися багатьма українськими вченими-дослідниками та психологами-педагогами: М. Боришевським, Д. Віконською, І. Сікорським, Я. Яремою, та іншими. Педагоги сьогодення продовжують активне вивчення поданої проблеми. Зокрема це: Ю. Бондаренко, Р. Захарченко, П. Ігнатенко, М. Косарева, Л. Крицька, О.Онищук та інші. Дослідження питання формування національних та загальнолюдських цінностей в просторі освітньо-виховного середовища виконуються: В Будаком, О. Вишневським, В. Іванчуком, О. Олексюк, О. Поповим, Л. Рибалко, А. Троцько, М. Таланчуком та іншими.

Виховання патріотичної свідомості сучасної молоді є дуже важливим завданням сьогодення, адже, дивлячись на скрутні часи та байдужість до цього деяких осіб, стає зрозумілим, що патріотизм громадян може стати для країни

своєчасним порятунком, в якому необхідно прийняти участь кожному з нас. Майбутні вчителі музики – це майбутні викладачі такої важливої галузі, як мистецтво, що стає основою для формування духовності й відчуття прекрасного. На осягненні мистецтва базується світогляд та уподобання кожної людини, саме тому дуже важливо впровадити патріотичне виховання саме майбутнім вчителям музики, які потім передадуть не тільки свої знання, а й світоглядні думки наступному поколінню.

Задля патріотичного виховання педагоги закладів вищої освіти повинні спрямовувати студентів до осягнення моральних цінностей своєї країни, заохочувати їх до духовності та вивчення історії України та історії доби Козацтва, привчати до самостійності та прояву вольового незламного характеру. Все вищесказане можна зробити за допомогою студентських конференцій та виховних годин. Під час їх проведення необхідно формувати громадянську компетентність студентської молоді, надаючи пріоритет морально-гуманній сфері особистості, основам соціальної зрілості.

З огляду на подану проблему, можемо зробити висновок, що патріотичне виховання майбутніх вчителів музики в освітньо-виховному просторі університету – необхідність в наші часи. Кожен з нас повинен виховувати в собі патріотичні якості й привчати до цього своїх дітей. Так як студенти музичного відділення університетів в майбутньому стануть вчителями музики, завданням педагогів закладів вищої освіти підготувати їх до цього ретельно, й не тільки з боку професіонально-теоретичних знань, а й у душі вчителів-патріотів, які передаватимуть далі свої переконання.

ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-МУЗИКАНТА

Слятїна І.О., канд. пед. н.;

Мунтян А. К., студентка

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, м.
Миколаїв, Україна

Удосконалення музично-педагогічної підготовки вчителя полягає в розвитку професійно значущих якостей учителя-музиканта. Найважливішим компонентом фахової підготовки учителя в умовах навчання на факультетах мистецтв є інструментальна підготовка.

Серед важливих і різноманітних властивостей музично-педагогічної кваліфікації вчителя музики виняткова роль належить саме володінню інструментом. Володіння навичками творчого музикування є свідченням високого рівня загальномузичної кваліфікації вчителя.

Гра на музичному інструменті вимагає від музиканта необхідних знань. Одне з яких добування гармонічного звучання інструменту. Завдяки прийомам та штрихам можна досягти бажаного результату. Приділяючи увагу розвитку творчих здібностей студента-виконавця, не можна забувати й про те, що

виховання необхідних технічних навичок і вмінь має бути головним. Однак принципи єдності навчання і музично-творчого виховання, опора на слухо-творчу сферу студента, підпорядкування технічного розвитку художньому мають найважливіше значення для інструментальної педагогіки.

Стосовно виконавської підготовки, сучасна методика та теорія музичної освіти розглядає виконавську майстерність, як одну з невід'ємних частин фахової підготовки майбутнього вчителя музики (Т.Завадська, Г.Падалка, О.Ростовський, В.Шульгіна, О.Щолокова, та інші).

У музично-виконавській підготовці інструменталістів в більшості випадків виконавська майстерність визначається, як виховання інструментальних та технічних навичок поміж їх зв'язків з розкриттям художнього змісту твору.

Обмеження термінів опрацювання музичного твору означає, по суті, прискорення темпів проходження навчального матеріалу. Студент опиняється перед необхідністю засвоєння певної інформації в скорочені терміни. При ескізному розучуванні на перший план висуваються вміння, які необхідні майбутньому вчителю музики в роботі з школярами: вміння зрозуміти зміст музичного твору, досягнути його художній задум і по можливості виявити засоби музичної виразності. Такий вид самостійної роботи сприяє значному розширенню репертуару, збагаченню виконавського досвіду студента.

Характер звучання інструменту формується прийомами гри – це доцільний рух рук і пальців. Застосування певного прийому буде сприяти виявленню музичного образу засобами даного інструменту, допоможе добитися виразного виконання.

Особливе місце у виконавському репертуарі вчителя займають твори з шкільної програми для слухання музики. Потрібно зазначити, що шкільний репертуар стосується не тільки уроку музики, він безпосередньо пов'язаний і з проведенням різноманітних позаурочних і позашкільних заходів (бесіди про музику, лекції-концерти, музичні вікторини, тематичні вечори тощо).

Використання вчителем у своїй роботі низки методичних прийомів сприяє самовихованню і самовдосконаленню його професійних якостей. Маємо на увазі не тільки методи роботи над подоланням різноманітних виконавських труднощів, а й принципи інтерпретації музичного твору, його стилістичних особливостей. Узагальнення дають можливість пов'язувати окремі питання виконавства з загальними проблемами музичної педагогіки і слугують основою формування професійних знань, умінь і навичок.

Отже, у своїй професійній діяльності вчитель постійно має виступати в ролі виконавця, і для цього необхідно вільно володіти музичною літературою, розуміти й опановувати музичний матеріал і, творчо інтерпретуючи, доносити його до слухачів. Творча робота вчителя музики в загальноосвітній школі ґрунтується на міцній музично-виконавській підготовці, забезпечити яку повинні, насамперед, заняття з основного музичного інструмента, в ході яких у майбутнього фахівця формується художня, методична і загальна педагогічна культура.

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Слятїна І.О., канд. пед. н.;
Шевченко М.Ю., магістрант
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, м.
Миколаїв, Україна

Патріотичне виховання – це одна із актуальних та складних проблем сучасності, яка повинна вирішуватися всіма, хто має відношення до дітей. Те, що батьки вклали в душу дитині сьогодні, з'явиться пізніше, стане його і нашим життям. Відродження в суспільстві патріотичності, цілком пов'язано з вихованням і розвитком особистості. Виховання патріотичної свідомості сучасної молоді є дуже важливим завданням сьогодення, адже, дивлячись на скрутні часи та байдужість до цього деяких осіб, стає зрозумілим, що патріотизм громадян може стати для країни своєчасним порятунком, в якому необхідно прийняти участь кожному з нас.

Педагоги різних часів з великою відповідальністю розглядали питання патріотичного виховання й закладення в дитину патріотичного почуття. Серед видатних вітчизняних і зарубіжних вчених-педагогів до цієї проблеми зверталися Я.Коменський, Г.Сковорода, К.Ушинський, О.Духнович, Г.Ващенко, І.Огієнко, С.Русова, Дж.Дьюї, С.Френе, Я.Корчак, В.Сухомлинський та ін.

Вагомою ланкою для формування патріотичних нахилів є звертання до славної доби Козацтва. Сучасна молодь знає про козаків дуже мало, вважаючи їх лише воїнами-захисниками. Насправді основна мета козаків мала в собі набагато більше значення, ніж просто захист рідної землі. Відомо, що козаки мали надзвичайні здібності, що допомагали їм у боротьбі з ворогами. Їх феноменальність справді вражає, але, звісно, вкрита таємничою завісою, адже хоробрі воїни добре приховували свої можливості, тим самим не дозволяючи себе викрити. Своїм обов'язком вони вважали не тільки ідеальну військову підготовку, а й державно-політичні, культурно-історичні та психолого-педагогічні аспекти. Незрівнянна сила та мудрість, велич та могутність – ось головні характерні риси козацького війська. Отже, своїм прикладом козаки якнайліпше зможуть показати справжню патріотичну наснагу, що пройшла крізь століття. Надання студентам необхідної інформації з цієї теми неодмінно зацікавить їх та надасть можливість підвищити рівень патріотичної свідомості.

Майбутні вчителі музики неодмінно мають отримати певне патріотичне виховання, адже вони здобувають вищу освіту задля того, щоб в майбутньому нести у маси «гуманітарну ауру нації», «могутню силу мистецтва і науки», «ідеї історичного безсмертя нації» (Ліна Костенко). Хто, як не вчителі музики повинні пробудити в наступному поколінні любов до українських пісень та обрядів, традицій та звичаїв? Хто збереже та пронесе крізь роки культурну спадщину нашого народу – адже все це і є прояв справжнього громадянського патріотизму. Саме тому зараз необхідно допомогти майбутнім вчителям отримати не тільки гарну освіту та професійні вміння та навички, а й відкрити в собі бажання бути

громадянином своєї країни: працювати в її межах, створювати тут родину, передавати отримані знання іншим. Отже, викладачам, що здійснюють роботу щодо патріотичного виховання в межах університету, повинні поставити перед собою певні задачі:

- сформувати в студентах патріотичну свідомість;
- привити якості доброти, чесності, працелюбності;
- сформувати толерантне ставлення до інших народів світу, їх культурних традицій;
- привчити спілкуватися рідною мовою;
- впровадити в їх свідомість непохитну віру, ідейну спрямованість принципам народної моралі;
- розповідати про важливість існування культурно-історичних пам'яток мистецтва;
- навчити висувати власну позицію та відстоювати свободу та незалежність себе як особистості.

Головну роль у формуванні патріотичного світогляду, відіграють викладачі, які мають змогу відкрито спілкуватися із студентами на тему патріотизму у виховні години, або проводити лекції з патріотичним нахилом.

Ураховуючи суспільно-політичну ситуацію, що склалася в Україні, в умовах сучасних викликів і загроз усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотичної свідомості, яке є духовно-моральним і соціальним у своїй основі та залежить від соціального середовища та виховання.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УЧНІВ 7-9 КЛАСІВ ТЕХНОЛОГІЇ БІСЕРНОГО ПЛЕТІННЯ НА ДРОТЯНІЙ ОСНОВІ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Ольга Солошенко, студентка 4 курсу
Наук. керівник: Ю. Ю. Белова, к. пед. н., доцент (БДПУ)

Актуальність дослідження визначається сучасними концепціями перебудови освіти в Україні у напрямку забезпечення всебічного розвитку особистості. Тому, сьогодні вже неможливо викладати дисципліни традиційно, коли у центрі навчального процесу знаходиться вчитель, а учні мовчки сприймають матеріал. [2]

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у викладання дисциплін, дає змогу докорінно змінити ставлення до об'єкта навчання, перетворивши його на суб'єкт. [1]

У даній роботі як приклад, методика навчання виконується за допомогою програмного забезпечення Adobe Flash.

Ступінь досліджуваності проблеми. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках з трудового навчання знайшло відображення у дослідженнях О.Ващук, В.Горського, О.Калігаєвої, О.Коптелова, М.Корнєєва, Н.Красовської, Т.Окуневої, Г.Рубіної.

Мета і методи дослідження – теоретично розробити, обґрунтувати та перевірити методику навчання учнів 7-9 класів технології бісерного плетіння на дротяній основі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Сутність дослідження.

Проаналізував програми варіативного модуля з теми «Технологія бісерного плетіння на дротяній основі» і розробили план-конспект уроку з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, довели що методичні рекомендації до проведення уроків за допомогою Adobe Flash активізують навчально-пізнавальну діяльність учнів та сприяють оптимізації навчально-пізнавального процесу в цілому.

Проведений експеримент дав можливість підтвердити гіпотезу про те, що розроблений педагогічний програмний засіб дозволяє: ознайомити учнів з необхідною кількістю теоретичних відомостей за коротший проміжок часу завдяки застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій; якісно формувати основні поняття за рахунок використання анімаційних схем у програмі Adobe Flash.

Результати дослідження можуть бути використані вчителями трудового навчання у своїй професійній діяльності.

Основні висновки. Інформаційно-комунікаційні технології відкрили вчителю нові можливості при проведенні уроків, дозволяючи зробити їх різноманітнішими за формою, уникнути шаблонності, підвищити інтерес учнів до навчання так як вже неможливо викладати дисципліни традиційно.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання. // О. І. Прометун, Л. В. Пироженко. – К.: А.С.К., 2006. - 192 с.
2. Коберник О. М. Методика організації проектно-технологічної діяльності учнів на уроках обслуговуючої праці / О. М. Коберник. – Науковий світ, 2003. – 92 с.

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ЇХ ЖИТТЄВИХ СЦЕНАРІЇВ

Стахова О.О., канд. психол. н., старший викладач;
Кошелік Т.В., магістрант V курсу природничого факультету,
Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир,
Україна

Політична, соціально-економічна криза в Україні досить сильно впливає на духовність суспільства, спричиняючи зміни в поведінці, вчинках і ціннісних орієнтаціях людей. Особливу гостроту сьогодні має вивчення змін, що відбуваються у свідомості сучасної молоді, зокрема студентства, яке є невід'ємною частиною соціуму. Саме від цінностей молодих людей, їх світоглядних життєвих позицій залежить майбутнє нашої держави, її добробут і процвітання.

Проблема дослідження ціннісної сфери майбутніх фахівців у нашій країні за останні роки набула особливої актуальності, про що свідчать перш за все праці І.Д. Беха, Л.С. Іванової, З.С. Карпенко, Л.О. Котлової, Н.П. Максимчук й ін. Це пов'язано з тим, що система цінностей визначає змістовну сторону розвитку та саморозвитку особистості й розкриває її ставлення до навколишнього світу, до оточуючих, до самої себе, формує основу світогляду та життєвої активності, розширює уявлення молоді про відповідний вид діяльності, сприяє позитивній мотивації щодо здобуття майбутньої професії.

На думку Л.С. Іванової [2], саме студентський вік є одним із інтенсивних періодів, коли відбувається активне становлення системи ціннісних орієнтацій юнаків. Це зумовлено розвитком на даному віковому етапі необхідних для формування ціннісних орієнтирів майбутніх фахівців передумов, а саме: понятійного мислення, накопичення достатнього морального досвіду, заняття певного соціального положення. Водночас процес формування ціннісної сфери стимулюється значним розширенням кола спілкування, зіткненням із різноманітними формами поведінки, поглядів, ідеалів, що з'являються зі вступом молодшої людини до ВНЗ.

Погляди, співзвучні до попередніх, висловлюють і Н.В. Кузьміна [3], Л.О. Котлова [4] які, наголошуючи на сензитивності студентського віку для розвитку ціннісної сфери особистості, зауважують, що ціннісні орієнтації юнаків визначають мотивацію їх поведінки, свідоме ставлення до соціальної дійсності, дозволяють співвідносити професійну діяльність із життєдіяльністю в цілому.

З огляду на вищезазначене, І.Д. Бех [1] вважає, що сучасна система освіти, в тому числі вища, має бути спрямована на розвиток самоусвідомлення внутрішнього світу особистості, змістовної характеристики її ціннісної системи, тобто має бути зорієнтована на особистість.

Таким чином, ціннісні орієнтації, які виступають сполучною ланкою між внутрішнім світом особистості студента та його соціальним середовищем, лежать в основі спрямованості студентської молоді, визначаючи вектор її життєвого шляху, її особистісно-професійний розвиток.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: науково-методичний посібник / І.Д. Бех. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Іванова Л.С. Динаміка ціннісних орієнтацій студентів педагогічного вузу / Л.С. Іванова, В.В. Овсяннікова // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – №.4. – С. 16-19.
3. Кузьміна Н.В. Професионалізм педагогической деятельности: метод. пособ. / Н.В. Кузьміна, А.А. Реан. – СПб.: Международная академия акмеологических наук, Рыбинск: НИЦ развития творчества, 1993. – 54 с.
4. Котлова Л.О. Ціннісні орієнтації у професійній спрямованості студентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ird.npu.edu.ua/files/kotlova.pdf>.

ПІЗНАВАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Стахова О.О., канд. психол. н., старший викладач;
Мороз Г.М., магістрант V курсу природничого факультету,
Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

Одним із завдань сучасної системи освіти, яке в наш час досить гостро стоїть перед вищими навчальними закладами України, є формування високопрофесійних фахівців, котрі володіють міцними знаннями й уміннями та здатні до постійного фахового розвитку. Проте, як доводять численні дослідження науковців, особистісно-професійне зростання студентської молоді залежить не лише від організації та реалізації змісту, методів, прийомів, форм навчально-виховної роботи у ВНЗ, але й нерозривно пов'язане з активізацією людського фактора, насамперед пізнавальної активності юнаків.

До сьогодні поняття пізнавальної активності та її визначальні аспекти в науково-педагогічній, психологічній літературі ще не набули однозначного тлумачення.

Так, в "Енциклопедії освіти" пізнавальна активність трактується як "... риса особистості, яка виявляється в її ставленні до процесу пізнання, що передбачає стан готовності, прагнення до самостійної пізнавальної діяльності, спрямованої на оволодіння індивідом соціального досвіду, накопичених людством знань, способів діяльності..." [1].

В.І. Лозова підкреслює, що як риса особистості пізнавальна активність знаходить свій вияв в якості діяльності, обумовленої свідомим вибором оптимальних шляхів для досягнення мети пізнання [2].

О.М. Дубініна стверджує, що пізнавальну активність слід розглядати і як мету діяльності, і як засіб її досягнення, і як результат [4].

О.Г. Пиндик розглядає пізнавальну активність як "складне психологічне утворення, що є процесом ініціативного перетворення студентом предмета або явища з метою його глибшого пізнання, вдосконалення, вияву "Я" особистості в пізнавальній діяльності" [3].

Водночас, досліджуючи феномен пізнавальної активності, переважна більшість представників психолого-педагогічної науки розглядають його як головну, пріоритетну передумову творчого та повноцінного навчання особистості, зокрема студента. На думку науковців, треба навчати майбутніх фахівців орієнтуватися в потоці інформації, самостійно поповнювати власні знання, виявляти творчий підхід до розв'язання навчально-пізнавальних завдань.

Таким чином, пізнавальна активність, що є проявом перш за все позитивного ставлення студентської молоді до теоретичних знань і свідомого прагнення опанування ними, цілеспрямованого освоєння практичних умінь, виступає передумовою ефективною професіоналізації, особистісно-професійного зростання майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти [гол. ред. В.Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
2. Лозова В.І. Пізнавальна активність школярів: (спецкурс із дидактики): навч. посібн. для пед. ін-тів / В.І. Лозова. – Х.: Основа, 1990. – 89 с.
3. Пиндик О.Г. Педагогічні умови розвитку пізнавальної активності студентів вищих навчальних закладів економічного профілю: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Олена Георгіївна Пиндик. – К., 2003. – 290 с.
4. Философский энциклопедический словарь [гл. редакция: Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В.Г. Панов]. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – 840 с.

МОТИВИ УЧІННЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Стахова О.О., канд. психол. н., старший викладач;
Мороз О.М., магістрант V курсу природничого факультету,
Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

Однією з актуальних проблем функціонування вищих навчальних закладів в Україні є проблема підвищення ефективності навчання шляхом формування належного рівня навчальної мотивації студентської молоді.

Проте, як зазначає І.Б. Красногорова [2], у процесі формування мотивів студентів ВНЗ виникає досить проблемне питання, які саме мотиви учіння слід формувати. Це не просто питання пошуку та відбору того чи іншого окремо взятого мотиву з метою його формування, а визначення оптимальної структури мотиваційної сфери майбутніх фахівців.

Аналіз результатів психолого-педагогічних досліджень дає змогу виокремити структуру мотивів, які забезпечують успішну навчальну діяльність юнаків. Така структура, на думку багатьох науковців – К.О. Євстаф'євої [1], А.К. Маркової [3], В.М. Тимошенко [4], С.В. Яремчук [5] й ін., є ієрархічною системою передусім зовнішніх і внутрішніх мотивів.

Під внутрішніми мотивами навчальної діяльності розуміють спонукання, в основі яких – задоволення від процесу та безпосередніх результатів навчально-пізнавальної діяльності. До цього типу мотивації належать пізнавальний мотив, мотив самодетермінації, мотив самовдосконалення тощо. Саме перший із зазначених мотивів, за словами більшості науковців, є найбільш адекватним навчальній діяльності і школярів, і студентів, визначаючи їх спрямованість на оволодіння навчальним матеріалом – як теоретичними знаннями, так і практичними навичками та вміннями.

До зовнішніх мотивів відносять спонукання, що тематично не пов'язані з процесом і безпосередніми результатами навчальної діяльності студентів, але відіграють важливу стимулюючу роль: професійний мотив, мотив досягнення, мотив обов'язку, комунікативний мотив, мотив самоствердження, мотив уникнення неприємностей тощо.

Успішність навчальної діяльності студентів значною мірою залежить від сутності, змісту, співвідношення окреслених вище мотивів, їх стійкості, дієвості.

Тільки комплексне врахування цих показників дає змогу визначити рівень сформованості мотивації навчальної діяльності майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Евстафьева Е.А. Самооценка студентов педучилищ как фактор их профессионального самоопределения: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Евстафьева Екатерина Александровна. – К., 1997. – 188 с.
2. Красногорова И.Б. Формування мотивів учіння студентів у процесі викладання англійської мови: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Красногорова Ирина Борисівна. – К., 1999. – 178 с.
3. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М.: Знание, 1996. – 310 с.
4. Тимошенко В.М. Психологічні особливості формування мотивації досягнення майбутніх учителів (на матеріалі вивчення іноземної мови): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 / В.М. Тимошенко. – К., 2001. – 21 с.
5. Яремчук С.В. Формування професійно-психологічної спрямованості особистості майбутнього вчителя: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Яремчук Софія Володимирівна. – К., 1999. – 216 с.

**ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КОНСТРУКТИВНИХ УМІНЬ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ДИЗАЙН-ОСВІТИ**

Степанюк К. І., канд. пед. н., доцент;

Афанасьєва Т. В., 6 курс, Факультет психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Бердянський державний педагогічний університет
Бердянськ, Україна

Одним з основних завдань сучасної педагогічної науки в Україні є розвиток у кожної особистості різних видів умінь, зокрема й конструктивних.

У Державному стандарті початкової загальної освіти зазначається, що формування конструктивних умінь молодших школярів здійснюється при вивченні всіх навчальних дисциплін. Це свідчить про актуальність означеної проблеми.

Конструктивні вміння учня забезпечують повноцінне сприйняття та оцінювання гармонійного в житті, природі, мистецтві; розуміння й самостійне створення краси в навколишній дійсності, творче ставлення до будь-якої діяльності, що в сучасному суспільстві є необхідним. Одним із шляхів формування конструктивних умінь особистості в початковій школі може бути комплексний, системний вплив на учнів інтегрованих занять трудового навчання з математикою, рідною мовою, літературним читанням, природознавством, музичним мистецтвом тощо [1].

Про використання дизайну як ефективного засобу зближення школи з естетичною культурою, необхідність дизайнерської освіти свідчать концептуальні положення державних нормативних документів України: Проект Нової української школи, Закони України «Про загальну середню освіту», Державні стандарти початкової загальної освіти, типові навчальні плани для різних типів початкових шкіл, програми з трудового навчання і художньої праці різних періодів розвитку української освіти тощо [2].

Проблему взаємозв'язку дизайнерського мистецтва й трудового навчання в початковій школі досліджували Н. Конишева, К. Павлик. Питаннями впровадження проектно-художньої діяльності в практику роботи початкової школи займались Л. Вержиковська, В. Вільчинський, Л. Маліновська, Б. Неменський, С. Свид, В. Сирота, В. Тименко, М.Фішер та ін.

Вважаємо, що особливу роль у розвитку творчої особистості засобами дизайн-освіти відіграють інтегровані уроки, які передбачають включення ігрових форм, методів, проблемних ситуацій, що сприяє активізації мислення, уяви, розвитку зорового й слухового сприймання, інтересу до вивчення теми.

Під час дослідження, нами було розроблено комплекс завдань для учнів другого класу, що, на нашу думку, сприятимуть кращому оволодінню ними конструктивними вміннями. В основу їх покладено механізм індивідуальної і групової роботи, спілкування та взаємодії.

Так, процесу пізнання навколишнього світу при вивченні теми «Які осінні турботи у людей в містах і селах?» (на уроках природознавства) сприятимуть засоби мистецтва: картини, композиції, ілюстрації. Не буде зайвим тут і використання математики. Наприклад, на закріплення теми «Усне і письмове додавання та віднімання двоцифрових чисел із переходом через десяток. Розв'язування задач» діти удосконалюють свої вміння в процесі виконання певних завдань, зміст яких повністю співпадає з природознавчим аспектом. На нашу думку, цікаво було поєднати цей урок із виготовленням об'ємної аплікації (кожна дитина має заготовку пустої паперової склянки та набір фруктів або овочів, які потрібно «законсервувати»). Не зайвим буде і музичний супровід, який допоможе дітям позитивно налаштуватися на роботу.

Міжпредметні зв'язки мають особливе значення для формування природничо-наукових понять. При вивченні теми «Які прикмети у весни?» діти знайомляться з новими для них термінами та засвоюють їх. І оскільки весна – це пора цвітіння, можна запропонувати учням виготовити квіти з гофрованого паперу. А ще, під час практичної роботи, особливого настрою додасть функціональна музика [3].

Викликає інтерес і поєднання уроків художньої праці та української мови. Так, при вивченні теми «Слово. Значення слова» учні на уроці об'єднувалися в групи залежно від кольору (в нашому випадку жовті, червоні, зелені) та виконувати колективні завдання. На закріплення матеріалу діти грали в ігри «Знайди друга», «Обличчям до обличчя».

Інтеграція трудового навчання та природознавства цілком доцільна при вивченні теми «Які зміни відбуваються у природі взимку?». У процесі експериментального навчання ми пропонували дітям виготовити сніжинки в техніці витинанки. Подібні уроки були досить цікавими, оскільки давали змогу самостійно творити.

Отже, вивчаючи можливості інтегрованого навчання, як однієї з головних умов формування конструктивних умінь молодших школярів, можна зробити висновок, що змістовні та цілеспрямовані інтегровані уроки вносять у звичайну структуру шкільної освіти новизну, оригінальність, сприяють формуванню цілісної картини світу, розгляду предмета з кількох сторін, дозволяють систематизувати знання, створюють сприятливі умови для реалізації особисто орієнтованого навчання молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: стан та перспективи розвитку. Початкова освіта. 2017. №1. С. 39 – 42.
2. Тименко В. П., Вдовченко В. Методика трудового навчання: технічної і художньої праці. Теоретичні засади і емпіричний досвід початкової дизайн-освіти. Київ: ІОД. 2009. 300 с.
3. Тименко В. П. Педагогічна технологія «дизайн-освіта» у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2012. Ч. 2. С. 292–299.

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Степанюк К.І., канд. пед. н., доцент;

Галенков Д.І., магістрант

Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

На сучасному етапі реформування початкової ланки освіти галузь «Технології» перебуває у процесі якісного розвитку. Її різні змістово-процесуальні аспекти викладено в працях П. Атутова, О. Богатирьова, І. Веремійчика, В. Сидоренка, О. Коберника, Н. Котелянець, А. Терещука, В. Тименка, С. Ящука та інших.

Дослідження вчених більшою мірою спрямовані виявлення специфіки викладання цієї галузі в учнів середнього і старшого шкільного віку. У свою чергу, технологічна підготовка молодших школярів на сьогодні є найменш вивченою в дидактиці технологічної освіти й у методиці навчання «Технології» як галузі педагогічного знання, хоча трудове навчання молодших школярів виступає першим етапом складного й багатогранного процесу розвитку особистості як суб'єкта трудової діяльності.

Технологічна культура особистості, як зазначає Н. Котелянець, є індивідуально-психологічною особливістю людини та суб'єктивною умовою

успішного здійснення перетворювальної діяльності, важливим елементом загальної культури особистості [1].

Для визначення рівня технологічної культури молодших школярів було проведено констатувальний експеримент, яким передбачено виконання таких завдань: визначення рівня розвитку кожного з компонентів технологічної культури (емоційно-ціннісного, когнітивного, практико-дієвого); дослідження діяльності вчителів і батьків щодо формування технологічної культури учнів початкової школи.

Для визначення рівня емоційно-ціннісного компонента технологічної культури використано анкетування учнів і батьків, педагогічне спостереження, оцінювання вчителя, бесіди з учнями.

Рівень сформованості когнітивного компонента встановлено внаслідок тестування учнів й бесід з молодшими школярами. Рівень практико-дієвого компонента визначено завдяки спостереженням за діями учнів на уроках, аналізу продуктів діяльності. Результати анкетування вчителів початкових класів засвідчили, що більшість респондентів не має цілісного уявлення про поняття «технологічна культура особистості»: 57 % опитаних виокремили особистісні якості (акуратність, точність, відповідальність, організованість); 43 % – назвали показники старанності (уміння організувати робоче місце, дотримуватися правил техніки безпеки, уміння грамотно виконувати технологічні операції).

Такі важливі показники, як наявність знань і вмінь, потрібних для організації діяльності; застосування їх на практиці; ставлення до процесу та результатів діяльності – указали лише деякі вчителі. Під час відповіді на питання: «Чи звертаєте Ви увагу на формування технологічної культури молодшого школяра в процесі навчальної діяльності?» вчителі відповіли: «Завжди» – 8 %, «Періодично» – 14 %, «Іноді, рідко» – 40 %, «Не звертаю» – 38 %.

Для того, щоб визначити інтереси та переваги дитини, виявити ставлення учнів до трудової діяльності, розроблено анкету для учнів 3-4 класів «Чи любиш ти працювати?». Анкету спрямовано на те, щоб безпосередньо з'ясувати ставлення учнів до уроків трудового навчання; технологічні інтереси й улюблені види технологічно-творчої діяльності; організацію технологічної освіти й культурного дозвілля школярів.

Відповідаючи на запитання анкети, більшість (70,27 %) учнів засвідчили позитивне ставлення до виготовлення виробів з різних матеріалів: ліплення з пластиліну, вирізання з паперу, шиття. Близько четвертої частини респондентів висловили байдуже або негативне ставлення до такої діяльності (15,68 і 14,05 % відповідно). Ці дані безпосередньо кореспондують з відомостями щодо «професійно-технологічних» бажань школярів, оскільки 65,21 % учнів хочуть стати дизайнерами (дуже – 35,37 %; інколи – 29,84 %) і лише 34,79 % дітей не планують пов'язувати майбутнє з творчою трудовою діяльністю.

У процесі аналізу результатів анкетування та уроків трудового навчання, проведених учителями, а також даних констатувального експерименту визначено такі недоліки: у дидактичних завданнях уроків трудового навчання не

передбачено цілеспрямованого формування технологічної культури учнів початкової школи; більшість учителів початкової школи не має цілісного уявлення про зміст поняття «технологічна культура молодшого школяра»; недостатню увагу звернено на формування наукових і технологічних знань та їх застосування в практичній роботі; учнів не часто залучають до таких етапів уроку, як цілепокладання, планування, контроль; учителі орієнтують школярів тільки на кінцевий результат діяльності; на уроках переважають словесні методи і фронтальні форми роботи; повною мірою впроваджено проектне навчання для формування технологічної культури молодшого школяра. З огляду на це можна зробити висновок, що потребує розробки методика формування основ технологічної культури молодших школярів, що є перспективою подальших наукових пошуків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Котелянець Н.В. Теорія та методика формування технологічної культури молодших школярів: [Монографія] / Наталка Котелянець. – Харків: Мачулівн, 2017. – 357 с.

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ

Степанюк К.І., канд. пед. н., доцент;

Гетьман О.А., магістрантка

Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Проблемам формування дослідницьких умінь присвячені дослідження В. Базелюка, С. Балашової, Н. Гловин, М. Князян, Є. Кулика, В. Кулешової. В. Лісового, О. Миргородської, А. Нізовцева О. Рогозіної, О. Тимошенко, М. Фалько та ін. Слід зазначити, що відсутні дослідження щодо формування дослідницьких умінь майбутніх учителів у практиці роботи в наукових гуртків.

Психолого-педагогічні дослідження (Г. Кловак, Н. Недодатко, О. Остряньська, К. Платонов, В. Сластьонін та ін.) свідчать, що дослідницькі вміння ефективно розвиваються за умов активної пошукової діяльності та проведення самостійних досліджень з використанням методології наукового пізнання. Зазначимо, що основою навчальної дослідницької діяльності є здатність особистості до творчості. Оскільки всі етапи навчального дослідження сприяють розвитку емоційно-вольової та когнітивної сфери особистості.

Науково-дослідна робота студентів в позанавчальний час виступає продовженням навчально-дослідницької і є ефективним засобом об'єктивного вияву обдарованої студентської молоді, реалізації її творчих здібностей, стимулювання потреби у оволодінні знаннями, активізації навчально-пізнавальної діяльності. Серед форм наукових досліджень, до яких залучаються

студенти в позанавчальний час, слід назвати: гуртки, проблемні групи, дискусійні клуби тощо. У межах нашої статті з'ясуємо можливості наукових гуртків у формуванні дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи.

Важливим аспектом формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи є створення в навчальному закладі атмосфери співтворчості, причетності до продуктивної діяльності. Для цього проблемні групи та гуртки, що функціонують на факультеті психолого-педагогічної освіти та мистецтв повинні мати спільні цілі і завдання. Науковий гурток „Проблематика і перспективи творчої проектної діяльності в початковій школі” покликаний задовольняти пізнавальні потреби студентів у дослідницькій діяльності і є складовою моделі формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи [1, 167].

Метою гуртка є усвідомлення майбутніми вчителями початкової ланки освіти особливостей творчої проектної діяльності, розробка та реалізація педагогічних проектів. Залучення студентів до гурткової роботи дозволяє ознайомити їх з формами впровадження результатів наукових досліджень, оформленням результатів. Кінцевий результат діяльності гуртка - виступи на студентських конференціях, публікація тез, статей у наукових збірниках, участь у наукових читаннях, у Всеукраїнській олімпіаді зі спеціальності 013 Початкова освіта, підготовка повідомлень до Всеукраїнських днів науки, захист рефератів та курсових робіт.

Особливе місце для підбиття підсумків науково-дослідної роботи належить конференціям. Залучення до науки через спілкування з науковцями дають змогу початківцям-дослідникам самоствердитися, набутти впевненості, осмислити перспективи своєї подальшої творчої діяльності. Матеріали всіх проведених студентських конференцій потім публікуються, що у свою чергу дозволяє студентам відслідковувати динаміку своєї наукової творчості, використовуючи самоаналіз і самооцінку.

На нашу думку, для майбутнього вчителя початкової школи необхідним є вміння оформлювати результати власних досліджень у наукових статтях. Вони стимулюють їх дослідницьку мотивацію, розвивають культуру наукового мислення і формують навички дослідницької роботи. З цією метою студенти експериментальних груп були ознайомлені з особливостями підготовки наукових статей, тез, доповідей, методичних рекомендацій. Наукова робота студентів-гуртківців знайшла своє відображення у виступах на університетських, міжвузівських та міжнародних конференціях, підготовці студентських наукових робіт. Для формування дослідницьких умінь важливим є проведення Днів науки, в рамках яких представляється робота наукових гуртків, проблемних груп, проводяться секційні студентські засідання, стендові видання результатів наукової діяльності студентів і викладачів.

Підсумовуючи, зазначимо, що гурткова робота розкриває великі можливості для формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи, оскільки визначає систему фундаментальних понять і методів науки, є

сполучною ланкою між навчальною та позанавчальною роботою, сприяє входженню знань у життя та науку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Степанюк К. І. Інструментальна модель формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі проектної діяльності / К.І. Степанюк // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній шкалах: зб. наук. пр. / редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін.: зб. наук. праць. – Запоріжжя, 2011. – Вип. 15 (68). – С. 165-170.

КРИТЕРІЇ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Степанюк К.І., канд. пед. н., доцент;

Золотопуп Т.О., магістрантка

Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Зростання вимог держави до якості професійної підготовки вимагає оновлених теоретичних і методичних підходів саме до формування комунікативної компетентності, вдосконалення педагогічного спілкування, адже ці складові є невід'ємною ознакою педагогічної майстерності вчителя, запорукою його успішного особистісно-професійного зростання, ефективної взаємодії з усіма суб'єктами навчально-виховного процесу.

Особливості формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи досліджувались Л. Бірюк, В. Каплінським, В. Підгурською, Л. Савенковою, В. Усатим, О. Яковлівою та ін.

Методичні аспекти організації педагогічної практики, вдосконалення її змістово-методичного забезпечення увиразнюють наукові розвідки Н. Казакової, С. Кари, Л. Кацовой, Г. Кіт, В. Майбороди, В. Юрченка та ін.

Аналіз психолого-педагогічних джерел засвідчив, що виокремлення рівнів сформованості комунікативної компетентності майбутніх педагогів неможливе без виявлення критеріїв і показників оцінювання кожного з її компонентів.

Розробляючи критеріальну базу, ми взяли за основу існуючі критерії, показники і, відповідно, рівні за Н. Волковою, С. Мартиненко, В. Пасинок, Л. Савенковою, В. Усатим та ін.

С. Мартиненко стверджує, що критерії мають відповідати таким вимогам, як: «упорядкованість в ієрархічну систему, відображення послідовності вирішення завдань навчання та його перспектив, наочність і доступність для розуміння всіх учасників освітнього процесу: викладачів і студентів» [1, с. 104].

Зазначимо, що критерієм діагностування сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів за мотиваційно-ціннісним компонентом є усвідомлення й сприйняття ними системи гуманістичних цінностей у навчально-виховному процесі початкової школи та наявністю позитивних соціально-

ціннісних установок у спілкуванні; когнітивним – якість знань, їх осмислення, цілеспрямованість, варіативність; діяльнісно-процесуальним сформованість комунікативних умінь і навичок; емоційно-рефлексивним – задоволеність від педагогічного спілкування, орієнтація у власних можливостях і здібностях, усвідомлення значення самоконтролю у спілкуванні.

Вияв критеріїв сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи може мати різні рівні (високий, достатній, середній, низький), що безпосередньо впливають на якість їхнього спілкування під час педагогічної практики з учнями, їхніми батьками і вчителями. Нами виділено чотири рівні сформованості комунікативної компетентності студентів, на характеристиці яких зупинимося детальніше.

Щодо високого рівня, то варто зазначити, що майбутній фахівець задоволений як самим спілкуванням з учнями, їхніми батьками, вчителями початкової школи, так і його результатами; проявляє яскраво виражений інтерес до формування комунікативної компетентності; спрямований на становлення і підтримку діалогічних (полі логічних) стосунків у спілкуванні; прагне досягнення максимально високого рівня комунікативної компетентності.

Майбутньому вчителю з достатнім рівнем притаманні позитивні емоції від спілкування з учнями, їхніми батьками, вчителями; має інтерес до формування комунікативної компетентності; розуміє значення комунікативної компетентності, прагне оволодівати новими знаннями та вміннями, необхідними для ефективного педагогічного спілкування; оцінює власні можливості та здібності; має позитивні соціально-ціннісні установки у сфері спілкування і внутрішнє бажання до встановлення позитивної діалогічної (полілогічної) взаємодії на певних етапах потребує стимулювання діяльності викладачем, але прагне до самовдосконалення й професійного зростання.

На середньому рівні сформованості комунікативної компетентності студент має потребу спілкуватися з учнями, інтуїтивно відчуючи як позитивні, так і негативні емоції залежно від ситуації; виявляє незначну зацікавленість у формуванні комунікативної компетентності. Природність і щирість в емоційних проявах межують із його незацікавленістю в тому, щоб бути зрозумілим учням; характерною є нестійка діалогічна спрямованість; епізодично потребує самовдосконалення, стимулювання від викладача. Має поверхові теоретичні мовні й мовленнєві знання, знання про педагогічне спілкування; відчуває труднощі, застосовуючи їх у стандартних ситуаціях.

У майбутнього фахівця із низьким рівнем відсутній інтерес до педагогічної професії, він не усвідомлює значення комунікативної компетентності у професійній діяльності; переконаний в тому, що ефективно взаємодіяти з учнями може кожен, навіть не маючи спеціальної підготовки; відчуває незадоволеність від педагогічного спілкування, не має бажання вдосконалювати комунікативну компетентність.

Вищезазначене дозволяє розробити систему способів вимірювання динаміки формування комунікативної компетентності майбутніх учителів

початкової школи засобами педагогічної практики, на основі критеріїв, показників та рівнів, що є напрямком подальших наукових пошуків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мартиненко С. М. Діагностування особистісно-професійних якостей вчителя початкової школи: навч.-метод. посіб. / С. М. Мартиненко. – К. :АКМЕ ГРУП, 2015. – 208 с.

ОДНОКЛІТИННІ ОРГАНІЗМИ» У СИСТЕМІ ВИКЛАДАННЯ БІОЛОГІЇ В ЗОШ

Столяр О. А., студент

Чебан Л.М., канд. біол. н., асистент

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці,
Україна

Завданням розділу «Загальна біологія» є вивчення теоретичних і прикладних основ загальної біології, проблем, пов'язаних із збереженням і відтворенням навколишнього середовища. Особливість вивчення загальної біології в ЗОШ – вікові особливості учнів 10-11 класів, що визначають набір елементів методичної системи. Частіше використовується лекційна, семінарська форми занять, метод експерименту, самостійний та творчий шлях у вирішенні проблемних ситуацій, метод взаємного контролю і самоконтролю отриманих знань.

Мета дослідження полягає у визначенні місця теми «Одноклітинні організми» у системі вивчення загальної біології в ЗОШ.

У шкільному курсі біології з поняттям одноклітинний організм вперше учні зустрічаються у 6 класі при вивченні теми «Одноклітинні організми. Перехід до багатоклітинності». На вивчення цієї теми виділяється 8 годин. Тема включає одне лабораторне дослідження на тему: «Спостереження інфузорій». На цьому етапі вивчення теми «Одноклітинні організми» переривається і продовжується вже на уроках загальної біології у 10 класі, де навчальна програма поділяється на три рівні: рівень стандарту, академічний та профільний.

Розглянемо рівень стандарту навчальної програми з біології. У розділі II «Клітинний рівень організації живої природи» у темі «Загальний план будови клітин. Поверхневий апарат. Ядро», на вивчення якої відводиться 5 годин, є лабораторна робота «Будова клітин прокаріотів і еукаріотів». Дана лабораторна робота проводиться одразу після розгляду параграфу «Особливості будови клітин прокаріотів і еукаріотів». У темі «Клітина як цілісна система» продовжується вивчення одноклітинних прокаріотів у параграфі «Функціонування клітини прокаріотів як цілісної системи. Поділ клітин прокаріотів». Тут не виділено жодного лабораторного дослідження, яке б стосувалося одноклітинних організмів. Детальне вивчення одноклітинних організмів продовжується у розділі

III «Організмий рівень організації живої природи», в темі «Одноклітинні організми», на вивчення якої виділено лише 4 години.

Закінчується вивчення одноклітинних організмів в 11 класі у розділі V «Історичний розвиток органічного світу» темою «Історичний розвиток і різноманітність органічного світу» [1]. Подібна кількість годин та параграфів у темі ідентична й у програмі академічного рівня [2].

У програмі профільного рівня з біології кількість годин є значно більшою, у зв'язку із поглибленим вивченням. У розділі IV «Організмий рівень організації живої природи» на вивчення теми «Організм як біосистема: структурні елементи і основні процеси» виділяється 28 годин. Під час вивчення цієї теми пропонуються демонстраційні експерименти та лабораторні роботи «Регуляція функцій багатоклітинних організмів, представників одноклітинних, колоніальних і багатоклітинних організмів», екскурсія «Інститут цитології, гістологічна лабораторія. «Профілактика інфекційних захворювань (поліклініка, лікарня)» [3].

Отже, тема «Одноклітинні організми» розкривається у старшій школі залежно від рівня навчальної програми. При цьому, як на рівні стандарту, так і на академічному рівні спостерігається недостатня кількість експериментальних досліджень. Подальше введення у навчальний процес додаткових лабораторних та практичних робіт, дало б поштовх для більшого зацікавлення учнів у вивченні даної теми, допомогло б поглибити знання, а також зрозуміти як їх можна і необхідно використовувати надалі у повсякденному житті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Програма з біології для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Рівень стандарту (зі змінами, затвердженими наказом МОН України № 826 від 14.07.2016).

2. Програма з біології для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Академічний рівень Програма затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 2016.

3. Програма з біології для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Профільний рівень Програма затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 2016.

ІНКЛЮЗИВНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Сердюченко А.О., студент

Тургенєва А.О., канд. пед. н., доцент;

Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Одним із викликів третього тисячоліття є необхідність забезпечити рівний доступ до якісної освіти усіх без винятку людей, незважаючи на расові, соціальні, психофізичні відмінності. Це визначає ефективність суспільного поступу української держави у забезпеченні права кожного її громадянина на повагу,

взаєморозуміння та самореалізацію в соціумі. На відміну від традиційної освітньої моделі, що базується на простому засвоєнні та відтворенні інформації, головною метою навчання у XXI столітті є розвиток кожної особистості як повноцінного учасника розбудови демократичного суспільства.

Гуманістична спрямованість сучасного світу детермінує зростання значення соціальної інтеграції кожної людини незалежно від стану її здоров'я та можливостей здобуття освіти й професійного розвитку, актуалізує розвиток її соціальності – здатності до взаємодії з соціальним світом як умови повноцінного входження у суспільство. Особливо актуальним це питання є для молоді з особливими потребами, оскільки їхня особистість тільки продовжує своє формування і потребує підтримки та допомоги з боку спеціалістів. Діти та молодь з особливими потребами повинні бути забезпечені доступом до освіти, професійної підготовки, медичного обслуговування, відновлення здоров'я, засобів відпочинку, залучатися до соціального життя, мати можливість розвиватися як особистість.

З іншого боку, сьогодні розвиток суспільства й системи освіти відбувається під впливом світової тенденції до зростання кількості людей з інвалідністю. За даними ООН, кожна десята людина (більше 650 млн. осіб) на планеті має фізичні, розумові чи сенсорні порушення, у 25 % всього населення є різні розлади здоров'я.

Міністерством соціальної політики України вже зареєстровано близько 3 млн. людей з інвалідністю, зокрема 168 тис. дітей. Крім того, збільшується їх кількість: щорічно реєструється 200-220 тис. осіб, на 450 тис. вагітностей народжується 150 тис. дітей з вродженими вадами, серед яких 20 тис. – із важкими порушеннями.

Вивчення стану розробки проблеми інклюзивної освіти в Україні свідчить, що за останнє десятиріччя з'явилося достатньо науково-методичної та педагогічної літератури, яка відповідає сучасним запитам і потребам соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю з особливими потребами як у теоретичному, так і в практичному плані.

Малодослідженими залишаються найважливіші аспекти соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими потребами: недостатньо розроблені технології соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими потребами в умовах інклюзивного освітнього простору ЗВО, що спрямовані на розвиток соціальної активності цієї категорії студентів та їхню інтеграцію в середовище закладу освіти, а також забезпечують надання соціально-психологічної та інформаційно-консультативної допомоги педагогічним працівникам, які створюють умови для соціалізації цих студентів.

Соціальна значущість досліджуваної проблеми зумовлена необхідністю розв'язання низки протиріч, що склалися між:

- потребою в інтеграції у суспільство молоді з особливостями здоров'я, підвищенні рівня освіти, професіоналізації людей з обмеженими можливостями та недостатньою розробкою ефективних шляхів та механізмів включення

інвалідизованої частки молоді студентського віку до соціуму, особливо на інституціональному рівні;

- детермінованою державним законодавством необхідністю поширення інклюзивної освіти та недостатнім рівнем можливостей системи освіти з її традиційною спрямованістю на надання диференційованих освітніх послуг молоді з нормальним рівнем здоров'я та з особливими потребами;

- потребою молоді людини в духовному становленні та недостатнім орієнтуванням закладів освіти на соціальне виховання особистості з інвалідністю;

- необхідністю створення системи безперервної соціально-педагогічної підтримки людей цієї категорії, у якій заклади освіти є важливою ланкою, та неготовністю закладів, зокрема вищої освіти, громадських організацій та реабілітаційних установ до інтеграції зусиль у цьому напрямі.

Стратегія розвитку національної системи освіти повинна здійснюватися у контексті сучасних інтеграційних і глобалізаційних процесів та відповідати вимогам переходу до постіндустріальної цивілізації, що забезпечить розвиток України в XXI ст., інтегрування національної системи освіти до європейського і світового освітнього простору. Одним із напрямів реалізації цієї стратегії повинна бути належним чином організована та втілена у практику інклюзивна освіта, яка в Україні повинна співіснувати із загальною та спеціальною.

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Тургенева А.О., канд. пед. н., доцент;

Шалупня Є.О., студент

Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Складна соціально-політична та економічна ситуація в Україні впливає на абітурієнтів та їх батьків, приводить до невизначеності та розгубленості. Це змушує з нової точки зору поглянути на організацію та проведення профорієнтаційної роботи з учнями закладів загальної середньої освіти. Випускники повинні володіти не тільки комплексом необхідних знань, умінь та навичок, а й багатьма особистісними якостями, що дозволило б їм бути конкурентоспроможними, реалізувати себе в професійному та соціальному плані. Велика відмінність сучасного розуміння профорієнтаційної роботи полягає в її націленості не тільки на вибір конкретної професії кожним учнем, а й на формування моральних якостей учнів, що дозволяють здійснювати свідомий, самостійний професійний вибір і головне – бути відповідальними за нього.

Мета дослідження: проаналізувати форми та методи профорієнтаційної роботи закладів освіти та дослідити їх вплив на професійну визначеність майбутніх абітурієнтів на сучасному етапі.

Проблематику методів та форм профорієнтаційної роботи в закладах освіти досліджували: В. Ярошенко, Д. Закатнов, А. Кобилін, Р. Григорович, Н. Побирченко, М. Вождай, О. Пономаренко та інші.

У Положенні про організацію професійної орієнтації населення визначено наступні завдання профорієнтаційної роботи: отримання несуперечливих даних про переваги, схильності й можливості учнів для поділу їх за профілями навчання; забезпечення широкого діапазону варіативності профільного навчання за рахунок комплексних і нетрадиційних форм і методів, що застосовуються на уроках і у виховній роботі закладу; вироблення гнучкої системи співробітництва старшої ланки школи з установами позашкільної та професійної освіти, а також з підприємствами міста [2, с. 278].

Одне з основних завдань професійної спрямованості полягає у правильному, усвідомленому виборі професії учнями, які закінчують заклад загальної середньої освіти, у відповідності зі своїми схильностями і здібностями.

Дослідниця О. Пряжнікова виділяє такі групи методів профорієнтації: інформаційно-довідкові, просвітницькі; професійної психодіагностики; морально-емоційної підтримки; допомоги у конкретному виборі та прийнятті рішення [1, с. 178].

У Бердянському державному педагогічному університеті (БДПУ) працює навчальна психолого-консультативна лабораторія, одним з видів її діяльності є профорієнтаційна робота зі студентами БДПУ та випускниками шкіл. У лабораторії проводяться профорієнтаційна діагностика, консультації, тренінги із самовизначення випускників та батьківський всеобуч. Методи професійної психодіагностики є важливими, оскільки сприяють визначенню майбутньої професії учнів відповідно їх нахилам.

З метою виокремлення ефективних методів та форм профорієнтаційної роботи в закладах освіти нами було проведено дослідження за допомогою анкетування. Респондентами виступили 173 учня закладів загальної середньої освіти міста Енергодар Запорізької області та 100 студентів першого курсу факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти БДПУ.

Запропонована респондентам анкета включала такі запитання:

1. Звідки Ви отримали інформацію про заклад вищої освіти, до якого збираєтесь поступити (вступили) після закінчення школи?
2. Чому саме цей заклад Ви обрали?
3. Яка форма профорієнтаційної роботи найбільше вплинула на Ваш вибір?

Аналізуючи результати дослідження, можна констатувати той факт, що 41,4% респондентів спиралися при виборі вишу на великий життєвий досвід своїх батьків, це зумовлено тим, що ціннісний орієнтир у випускників спрямований на значущу роль сім'ї. Також 25,9% респондентів указали, що у питанні, до якого закладу їм вступати, спираються на власне рішення. Важливу роль в обранні та отриманні інформації про заклад вищої освіти в учнів відіграє Інтернет та соціальні мережі – 22,7%, бесіди з класними керівниками та вчителями – 10% респондентів.

Треба підкреслити те, що одним з головних критеріїв обрання закладу є престижність вишу та відгуки студентів, які там уже навчаються – 25,3%. Також

майбутні абітурієнти, а саме 22,7%, звертають увагу на місце розташування закладу вищої освіти (бажано недалеко від домівки), демократичну платню за навчання – 23,1%.

Вибіркові бесіди з майбутніми студентами показали, що можливість особисто поспілкуватися з представником закладу вищої освіти, поставити додаткові запитання щодо спеціальності, можливості варіантів працевлаштування, умов проживання, побачити на власні очі гуртожиток, аудиторії, лабораторії та ін. – це допомога у конкретному виборі та прийнятті рішення. Невеликий відсоток респондентів обрали розповсюдження рекламних буклетів як окрему форму профорієнтаційної роботи в закладах освіти.

Отже, для успішного професійного самовизначення молодої людини, профорієнтаційна робота повинна проводитися комплексно з безпосереднім урахуванням вікових і особистісних особливостей, що в свою чергу вплине на правильний вибір, а в майбутньому – на моральне задоволення особистості від професійної діяльності.

Література

1. Пряжникова Е. Ю. Профорієнтація : [учебн. пособ. для студ. высш. уч. завед.] / Е. Ю. Пряжникова, Н. С. Пряжников. 2-е изд. [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://mir.zavantag.com/psihologiya/11008/index.html?page=20>. – 183 с.
2. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. [2-ге вид., випр., доп.]. / М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2007. – 560 с.
3. Кучерявий О. Г. Педагогіка : особистісно-розвивальні аспекти : [навчальний посібник] / О. Г. Кучерявий. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2014. – С. 250-254.

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНЯ

Турчин Т.М., докт. пед. наук, проф.;

Григорян К.М., магістрантка I курсу факультету психології та соціальної роботи
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин, Україна

Мовленнево-комунікативна компетентність є структурним складником ключової комунікативної компетентності і визначається як багатоступенева здатність людини до продукування мовлення, його осмислення й сприйняття, що ґрунтується на володінні усіма видами мовленневої діяльності [5].

Проблему формування мовленнево-комунікативної компетентності учнів на різних вікових етапах їх розвитку вирішували у своїх дослідженнях педагоги, лінгводидакти, методисти (Ф. Бацевич, Я. Богуш, Н. Бондаренко, О. Горошкіна, О. Драйцев, Д. Ізаренков, С. Караман, Л. Мамчур, А. Матюшкін, Л. Мацько, М. Пентилюк, О. Семенов, Т. Симоненко, А. Фасоля та багато ін.).

Ефективне вдосконалення мовленнєво-комунікативних умінь та навичок ґрунтується на знанні мовної системи, володінні нормами літературної мови. В умовах переорієнтації соціально-політичного, економічного поступу в Україні мова як суспільне явище переживає період змін. З одного боку, вона піднімається на новий щабель закономірного розвитку, з іншого – відбувається зниження культури мовлення. Склався ряд факторів, які по-різному впливають на формування мовленнєво-комунікативної компетентності носіїв української мови. Позитивний вплив зумовлений україноцентристськими процесами в суспільстві, утвердженням української мови як державної, послідовністю мовної освітньої політики.

Негативним фактором, що знижує мотивацію до вивчення української мови, є несформованість суспільно-історичного попиту на професіоналізм, невід'ємною ознакою якого є досконале володіння державною мовою. Якість мовлення в засобах масової інформації свідчить про низький рівень компетентності фахівців саме в діалогічному спонтанному мовленні через уповільнену розумово-мовну реакцію на інформацію співрозмовника, що розвинулася внаслідок розбіжності між тривалою звичкою переважної більшості освічених верств будувати думку російською мовою і новозумовленою потребою висловлювати цю думку українською мовою [6].

Негативно впливає на формування мовленнєво-комунікативної компетентності таке явище, як суржик, породжений змішуванням у свідомості білінгва двох мовних систем, української та російської. В усному мовленні, зокрема, і у ЗМІ, він представлений інтерферентними явищами різних типів (аканням, оглушенням дзвінких приголосних та ін.). Сьогодні науковці все частіше говорять про зародження нової форми «лінгвоциду», спричиненої новітніми умовами розвитку України, утвердженням західноцентристської орієнтації практично в усіх сферах буття українця, що призводить, особливо в молодіжному середовищі, до поступової «англізації» мовлення [1].

Неоднозначний вплив на розвиток здатності послуговуватися нормативним мовленням здійснює так звана письмово-усна форма мережевої комунікації, оскільки водночас і стимулює появу нових форм, і, наповнена еративами, okazіоналізмами, вульгаризмами, ненормативною лексикою, провокує лібералізацію літературної норми, необов'язковість її дотримання; «вихлюпуючись» за межі інтернет-простору, вона спричинює розмивання того ядра, яке дозволяє будувати всім зрозумілу комунікацію [2].

Основну роль у становлення мовленнєво-комунікативної компетентності учня відіграє школа як стабільне середовище мовної й мовленнєвої норми. Однак аналіз шкільної практики засвідчує домінування знаннєвої парадигми в навчальному процесі, що негативно впливає на розвиток мовленнєво-комунікативної компетентності, оскільки багато учнів засвоюють норму лише заради хорошої оцінки і не завжди послуговуються нею в житті. Саме цим і зумовлена необхідність втілення в освіті компетентнісного підходу. Не відкидаючи необхідності фундаментальних, теоретичних знань, він сприяє тому,

щоб на підставі цих знань в учня формувалися прикладні вміння, пов'язані з вирішенням практичних завдань життєдіяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Григоренко Е. Стилистика українських СМІ в період острого політичного і економічного кризиса / Е. Григоренко // Язык как зеркало эпохи: сб. научн. ст. / редкол.: В.И. Коваль (отв. ред.) [и др.]: Мин. обр. Республики Беларусь, Гомельский гос. ун-т им. Ф. Скорины. – Гомель, 2017. – С. 42-46.
2. Ковалевич И. Коллективное окказиональное словотворчество в современном интернет-пространстве / И. Ковалевич // Язык как зеркало эпохи: сб. научн. ст. / редкол.: В.И. Коваль (отв. ред.) [и др.]: Мин. обр. Республики Беларусь, Гомельский гос. ун-т им. Ф. Скорины. – Гомель, 2017. – С. 81-83.
3. Кузнецова С. Суржик і мовлення / С. Кузнецова // Урок української. – 2001. – № 6. – С. 22-24.
4. Остапенко Н. Теоретичні основи формування комунікативної компетентності учня загальноосвітньої школи на уроках української мови / Остапенко Н. // Українська мова і література в школі. – 2010. – № 3. – С. 5-8.
5. Пентилюк М. Виховання мовної особистості учнів основної школи засобами української мови і літератури / М. Пентилюк, І. Гайдаєнко // Українська мова і література в школі. – 2017. – № 3. – С. 13-20.
6. Тарновецька-Ткач Л. Стилiстика офіційного і товариського спілкування та сучасні потреби розмовного стилю / Л. Тарновецька-Ткач, І. Шерстюк // Урок української. – 2001. – № 6. – С. 15-19.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Удовиченко Ганна Андріївна., старший викладач
Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ, Україна

Проблема формування екологічної культури дітей молодшого шкільного віку набула актуальності відтоді, як до суспільної свідомості ввійшло розуміння взаємозв'язку людини й природи, взаємозалежності та взаємозумовленості їхнього існування.

Процес формування екологічної компетентності школярів початкової школи у науково-педагогічній літературі розкривали відомі дослідники Г. Беленька, О. Білан, Т. Вашуленко, А. Войтович, О. Кононенко, Л. Лепіхова, Н. Лисенко, В. Маршицька, С. Ніколаєва, Л. Пономаренко, З. Плохій, О. Пруцакова, Н. Рижова, Л. Руденко, Л. Хоружа, С. Шмалей та ін. У своїх дослідженнях вони здійснювали спроби дати визначення узагальненому поняттю та конкретизувати його. У Державному стандарті початкової освіти екологічна компетентність розглядається як усвідомлення здобувачем початкової освіти основ екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадне використання природних ресурсів,

розуміння молодшим школярем важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства [1].

Екологічне виховання учнів здійснюється в результаті цілеспрямованого навчання, а також у процесі вивчення різних предметів початкової школи. Вивчення англійської мови в початковій школі також покликано виховувати у школярів екологічну культуру, формувати навички природоохоронної діяльності та розвивати в учнів відповідальності за збереження навколишнього середовища як важливого фактора існування людини.

Для забезпечення успіху у формуванні в учнів екологічних понять, елементів екологічної культури застосовується ціла низка сучасних методів та педагогічних прийомів. Одним із перспективних, на нашу думку, є метод проектів. У процесі вивчення англійської мови використовується різномісні підходи застосування методу, що різняться як за цільовою установкою (ігровий, творчий, пізнавальний, вирішення проблеми, проект - вправа тощо), за складом учасників (колективний, груповий, індивідуальний) та терміном виконання (довготривалий, короткочасний). Так, у 1 класі при вивченні назв тварин можна запропонувати намалювати мешканців лісу: диких тварин та птахів. У 2 класі в рамках вивчення теми «Погода», молодші школярі виконують екологічний проект «Властивості води», де діти не тільки розширюють власне уявлення про воду, а також учаться визначати різні стани води, коли спостерігають за бурульками або снігом.

Для учнів 3 та 4 класів можна запропонувати екологічний проект на тему «Азбука якісного харчування», де учні розробляють, наприклад, меню здорового харчування для шкільної їдальні або створюють відео ролики власних здорових сніданків.

Отже, використання методу проектів у процесі вивчення англійської мови молодшими школярами найбільш повно сприяє формуванню екологічної компетентності учнів, збагаченню їх життєвого досвіду у процесі конкретної взаємодії, з об'єктами живої природи, формуванню понять про взаємозв'язки у природі, розвитку емоційно-чуттєвої сфери особистості дитини у процесі її спілкування з природою.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://nus.org.ua> (дата звернення: 23.02.2018).

ПРОБЛЕМА ЄДНОСТІ КУЛЬТУРИ І ОСВІТИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

(Улюкаєв С.Г., канд. пед. н., доцент)

Бердянський державний педагогічний університет, місто Бердянськ, Україна

Проблему єдності культури і освіти розглянемо на прикладі монастирських шкіл України (а саме Києво-Печерського монастиря), що здійснювали свою діяльність у конкретному історичному періоді XI-XII ст. основуєчись на

історичних фактах як українських так і закордонних дослідників історії педагогіки. Монастирські школи спочатку існували як навчальний заклад закритого типу, які відвідували новоприйняті монахи. Навчання носило індивідуальний характер. При деяких монастирях існували школи підвищеного типу. Такою була школа заснована при Києво-Печерському монастирі у 1068 році. Саму ж обитель засновано 1051 року за князя Ярослава Володимировича, ченцем Антонієм, як печерний монастир. Один із перших монастирів Русі, що поклав початок руському чернецтву. Співзасновником монастиря вважається один із перших учнів Антонія – Феодосій.

Одним з перших документів, що збереглися й дошли до наших часів, що розкрив життя монастиря, є Києво-Печерський патерик, ідейним спрямуванням якого було возвеличення православної віри, вшанування предків, їх патріотизму і миролюбності, відбиття високого рівня руської культури.

Поява Києво-Печерського патерика стала наслідком засвоєння київськими монахами східної християнської аскетичної традиції та унормування чернечого життя відповідно до уставу прп. Феодора з монастиря Студитського, переписаного ігуменом Феодосієм, з врахуванням реалій руського Середньовіччя.

Києво-Печерський патерик (створений після 1215 р.) – збірник розповідей про подвиги печерських монахів XI-XII ст. Основу збірки складають послання єпископа Симона, який отримав виховання у Києво-Печерській обителі, до ченця Печерського монастиря Полікарпа, а від нього до ігумена Акіндіна. В них описувались християнські добродієвості, що тісно пов'язані історією культури, мистецтва, медицини, в яких розкривалась сутність монастирської освіти, ідеали монастирського виховання. Тому, патерик є цінним джерелом пізнання особливостей розвитку взаємозв'язку освіти і культури в контексті народної педагогіки XI-XII ст.

Після 1054 року, з моменту церковного розколу, між католиками та православною християнською церквою, Печерський монастир взяв на себе відповідальність за підготовку вищого духовництва, яке повинно було захищати позиції християнства використовуючи знання з богослов'я, риторики, логіки та історії. Освітня функція стала важливішою складовою діяльності монастиря. Києво-Печерський монастир у той період був центром підготовки місіонерів, що здійснювали процес християнізації на всій території Староруської держави.

Ігумен монастиря Феодосій ретельно підбирав найбільш здатних до «книжкового навчання» молодих монахів. Спочатку монахи навчалися грамоті, а потім самостійній роботі з книгами. Велику увагу ігумен Феодосій та монах Нікон приділяли мистецтву полеміки, проводили колективні обговорювання богословських тем, вважаючи її вищою формою навчання.

Керівництво монастиря не ставила за основну мету лише релігійне виховання монахів. Монастир поєднував видатних діячів староруської культури, видатних представників релігійної та суспільно-політичної думки.

В монастирі розташовувалася лікарня, де навчалися лікарняній справі та оволодінню «лікарняними хитрощами», іконописна школа, в якій працювали

видатні художники, велика бібліотека з перекладною та авторською спеціальною літературою. Випускниками монастиря були історик Нестор, художник Алімпій, богослови-письменники Никон, Сімон, Полікарп, лікарі Агапіт та Лаврентій, алхімік Прохор.

Церква використовувала не тільки Києво-Печерський монастир, а й інші крупні монастирі для організації підготовки освіченого поповнення церковної ієрархії, намагаючись установити контроль над духовним життям суспільства, не тільки в чисто релігійній сфері, а й в політичних відношеннях. Про це свідчить такий факт, що з середини XI ст. близько 80 монахів, що закінчили навчання в монастирі, отримали самостійні кафедри, тим самим підтверджуючи одну з головних ролей в розвитку культури і освіти в староруському суспільстві Києво-Печерського монастиря.

Монастирська школа для свого часу давала досить глибокі знання. За рівнем освіти вона наближалася до освітніх установ Візантійської імперії: богослов'я та теологію вивчали з елементами діалектики та логіки, основу яких складала праця Аристотеля, Софокла, Плутарха та інш.; філософію Сократа та матеріалізм Демокрита.

Особливостями монастирських шкіл було те, що в них переслідували прояви вільнодумства, велася боротьба проти раціональних «єретичних» ідей, які запроваджувалися на Русі. Поступово більшість монастирів сконцентрували в своїх руках живопис, книги, та інші духовно-культурні цінності. Велику увагу приділяли перекладу книг слов'янською мовою, складали літописи, відкривали друкарні, поширювали книжки.

Виховання у Києво-Печерському монастирі являло собою сувору аскетичність, при якій терпіння, покора були основним змістом освіти.

З X до XII ст. було відкрито чимало монастирських шкіл. У Києві їх було 17, у Чернігові – 4, Переяславі – 4, Галичі – 3.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ ТА МЕТОДИ ВИРІШЕННЯ

Федишин О.О., викладач спеціаліст першої кваліфікаційної категорії
Маріупольський коледж ДВНЗ «ПДТУ», м. Маріуполь, Україна

Сьогодні ми де-факто з вами у «великій розтяжці». Одна нога у нас ще в радянській епосі, інша в XXI сторіччі...

Нещодавно Верховна Рада України прийняла Закон «Про освіту», який буде визначати, яку генерацію сьогодні ми з вами будемо готувати.

В теперішній час студенти живуть у світі, де гаджети - продовження їхнього тіла, а Google знає все. Натомість заклади вищої освіти це ігнорують і продовжують «фарширувати» студентів інформацією, яку вони можуть знайти двома кліками. Зараз більшість студентів втрачають інтерес до навчання, тому, що викладання у закладах вищої освіти здійснюється за старої системою – коли

викладачі надають багато інформації, змушують її завчити, але не пояснюють, як цим користуватись та навіщо вона потрібна.

Враховуючи вимоги роботодавців до сучасних випускників – постав перехід від так званих навичок «hard skills» до «soft skills», тобто від навичок знати та вміти до комунікативних навичок та компетентностей. Саме на це і спрямована реформа освіти – студентоцентроване проблемно-орієнтоване навчання (студентоцентризм).

В основі студентоцентрованого навчання не стільки знання, як компетентісна парадигма освітньої діяльності, орієнтація на отримання симбіозу знань, умінь, навичок, здатностей розв'язувати складні завдання економічного, управлінського характеру.

В сучасних умовах, в умовах реалізації євроінтеграційних пріоритетів України, виникає необхідність взаємодії освіти і науки з реальним економічним простором, налагодження форм та механізмів зв'язків з фінансовими, соціальними інститутами задля вирішення нових ринкових завдань - підготовки висококваліфікованих кадрів відповідно до потреб ринку праці, впровадження наукових досліджень у сучасне виробництво тощо.

Основними проблемами студентоцентрованого проблемно-орієнтованого навчання у ЗВО є: дефіцит кваліфікованого викладацького і науково-викладацького складу ЗВО, які будуть змінювати підходи до своєї роботи при підготовці конкурентноспроможних компетентних випускників для сьогодення; мотивація педагогів; мотивація студентів від роботодавців, буде конкурентний ринок праці – буде і конкуренція серед студентів; низькі обсяги фінансування освіти, зокрема державне фінансування; незадовільний стан науково-дослідної діяльності ЗВО на сучасному етапі; застаріле обладнання, відсутність у самих викладачів практичного досвіду роботи, формальний підхід до проходження студентами практики та інші.

Щоб вирішити зазначені проблеми і не тільки для впровадження студентоцентрованого проблемно-орієнтованого навчання потрібен комплексний підхід з боку держави, ЗВО, роботодавців, студентів, випускників та суспільства. А саме: нова педагогічна освіта, підвищення кваліфікації педагогів (осучаснення методики викладання та набуття паралельного сучасного практичного досвіду), мотивація педагогів – окрім підготовки компетентного фахівця важливу роль відіграє і фінансова складова (значне підвищення престижності праці), широкий конкурентний ринок праці від роботодавців з чіткими вимогами до кандидатів та конкретними мотиваціями для фахівців – зокрема прискорене впровадження ефективної і якісної дуальної освіти, гарантоване стимулююче фінансування і підтримка з боку держави ЗВО, які використовують сучасні методи і форми навчання, забезпечують якість підготовки фахівців.

Задля покращення ситуації в сфері освіти та підвищення її авторитету потрібно мобілізувати зусилля в першу чергу роботодавців, ЗВО та держави на підготовку сучасного конкурентноспроможного фахівця, здатного орієнтуватися в умовах, які висуваються ринком праці.

ВПЛИВ БАТЬКІВ НА РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ходосенко І.В., студентка 3 курсу, групи ПА-31

Білоусова Н.В., доцент

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

м.Ніжин, Україна

Система освіти змінюється, перед школою постають нові завдання, які в майбутньому допоможуть дітям у вирішенні певних питань щодо повсякденного життя, професійної та соціальної сфер.

Кожен з упевненістю може сказати, що саме початкова школа є фундаментом шкільного життя. Адже саме в цей період діти розвивають вміння самостійно мислити, говорити, поводитися правильно під час уроку, перерви або за межами школи, співпрацювати як з вчителем, так і з колективом, а також, прагнути здобувати знання впродовж усього життя. Але дані якості можуть бути сформовані лише тоді, коли в дитини будуть створені всі умови для розвитку їхнього пізнавального інтересу.

Розвиток пізнавального інтересу є однією з актуальних проблем сучасної освітньої школи. Інтерес є могутнім засобом успішного навчання й виховання, необхідною умовою досягнення позитивних результатів.

Я.Коменський, К.Ушинський, С.Русова, Г.Щукіна ґрунтовно досліджували проблему розвитку пізнавальних інтересів дитини у своїх теоретико-експериментальних роботах [3]. Ця проблема розглядалась також у працях Н.Бібік, Б.Друзь, О.Киричук, О.Савченко, О.Скрипченко, В.Сухомлинського та інших. У дослідженнях В. Лозової, О.Савченко зазначається, що при наявності інтересу знання засвоюються усвідомлено, за його відсутності – формально[1].

Пізнавальний інтерес – є найважливішою мотивацією до навчання, який має вибіркового характер і виявляється в прагненні пізнати щось нове. При вихованні пізнавального інтересу сім'я відіграє безумовно дуже важливу роль. Батьки є найпершими вихователями дитини, тому вони мають найбільший вплив на зацікавленість до знань. Саме у сім'ї дитина народжується, зростає, отримує свою першу інформацію про навколишній світ, перші навички, вчиться говорити і ходити, навчається першим критеріям оцінки, зокрема, добра, зла, любові, чесності. Тут закладається фундамент життєдіяльності дитини, тобто, розпочинається процес виховання. Сім'я – це джерело розвитку суспільства. Основним призначенням сім'ї є задоволення потреб людини, тобто, кожного члена родини і навіть суспільства.

Виховання у сім'ї позитивно впливає на розвиток пізнавальних інтересів дитини до вивчення навчальних предметів. Якщо у сім'ї з повагою ставляться до знань, цікавляться новими відкриттями і залучають до цього дитину, то в неї буде хист до здобуття знань. Адже від батьків залежить те, як діти будуть ставитися до здобуття знань, до пізнання чогось нового, тобто, до навчання.

Специфіка виховання пізнавального інтересу в сім'ї полягає в тому, що за своєю природою сімейне виховання, насамперед, засноване на почуттях. Коли дитина відчуває себе потрібною у родині, відчуває любов з боку своїх батьків, можливість порадитися, допомогти, захистити чи бути їй старшими друзями, то вона отримує ту кількість почуттів, які сприятливо впливатимуть на розвиток і виховання дитини.

Виховання з часом змінюється, а сім'я є різновіковою соціальною групою, в якій є люди різного віку і які мають свої переконання, потреби, інтереси і точку зору, а дитина має можливість їх порівняти, зіставити і вибрати те, що підійде їй. Також вона може отримати підтримку в реалізації своїх інтересів від рідних та допомогти іншим членам родини при реалізації їх інтересів.

Також сімейне виховання йде нога в ногу з усією життєдіяльністю людини, тобто в сім'ї дитина включається у всі важливі види діяльності і за допомогою цього може вибрати собі будь-яку з них. А батьки зможуть допомогти дітям при виборі будь-якого виду діяльності, розповівши все що знають про них.

Для розвитку пізнавальних інтересів дітей батьки повинні весь час вивчати всі зміни, які відбуваються з нею, звертати увагу на все те, що цікавить дитину. Які інтереси має дитина найбільше? Чим дитина займається у свій вільний час, на які гуртки ходить чи мріє ходити? Допомагати дитині при виборі даних гуртків, які допоможуть розвинути їй свої пізнавальні інтереси. Адже саме від батьків, які виховують, дають поради, допомагають знайти себе в цьому світі, коригують пізнавальну діяльність дітей, залежить розвиток зацікавленості та допитливості їхніх дітей.

Таким чином, можна підсумувати все вище сказане тим, що під час розвитку пізнавальних інтересів дитини потрібно не лише робота, яка буде проведена школою, а і допомога батьків та співпраця школи та сім'ї.

Літератур:

1. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів. – К.: Віпом, 1987. – 97 с.
2. Бойко Н. О. Дидактичні умови формування пізнавального інтересу у школярів : Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – Х., 1999. – 21 с.
3. Шукина Г.И. «Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе» - М.: Просвещение, 1979.

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Чемоніна Л.В. канд. пед. н., доцент
Бердянський державний педагогічний університет,
м. Бердянськ, Україна

Сучасне життя важко уявити без медіа – засобів масової комунікації (телебачення, радіо, преса, Інтернет, кінематограф тощо), роль яких з кожним

роком зростає. Для пересічних українців уже звичними стали web-технології, хмарні обчислення і big data, смартфони, «розумні речі», штучні інтелекти й інші гаджети [2; 3].

Не викликає жодних заперечень і той факт, що медіа мають великий вплив на освітній процес. Останнім часом вони навіть стають джерелом стихійного соціального навчання або виконують роль засобу дистанційної освіти. У світлі викладеного вище варто звернути увагу на проблему низького рівня захисту молодшого школяра від медіаконтенту, що може завдати шкоди не тільки фізичному здоров'ю дитини, а й моральному її розвитку та становленню. Вважаємо, що розв'язати цю проблему спроможний лише медіаграмотний педагог.

У Концепції впровадження медіаосвіти в Україні зазначається, що медіаграмотність – це рівень медіакультури, який стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні структури, міфи і типи контролю, які вони культивують [1].

Провідну роль у формуванні медіаграмотного вчителя початкової школи мають виконувати педагогічні заклади вищої освіти, серед основних завдань яких не останнє місце мають займати такі:

- підготувати студентів до педагогічної діяльності в умовах реформування сучасного загальноосвітнього навчального закладу, реалізації концепцій впровадження медіаосвіти в Україні та «Нова українська школа»;
- забезпечити засвоєння майбутніми фахівцями системи теоретичних знань і професійних умінь, які допоможуть їм формувати медіаграмотну особистість молодшого школяра, виховувати свідомого громадянина України;
- учити студентів співвідносити теоретичні знання із практичними потребами сучасної початкової школи, втілювати нові методичні ідеї у практику викладання предметів закладу освіти I ступеня;
- розвивати в майбутніх педагогів пізнавальні інтереси, прагнення до вдосконалення своєї професійної підготовки.

У результаті такої організації фахової підготовки українське суспільство одержить можливість забезпечити початкову школу медіаосвіченими і медіаграмотними вчителями, які здатні:

- критично аналізувати медіаповідомлення з метою виявлення в них пропаганди;
- свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, розуміти структурні елементи, які впливають на інформацію;
- виявляти медіакомпетентність (знати види медіа та розуміти їх вплив на людину (дитину) і суспільство);

- користуватися різними медіатехнологіями, вести пошук необхідної інформації, робити правильний вибір її та створювати медіапродукти освітнього спрямування [2].

Отже, підготовка медіаграмотних фахівців у галузі початкової освіти, здатних організувати безпечний повноцінний освітній процес, використовуючи інформаційно-технічні досягнення останнього покоління, – одна із пріоритетних проблем вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепції впровадження медіаосвіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzheniya_mediaosviti_v_ukraini_no_va_redaktsiya/
2. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за наук. ред. В. В. Різуна. – К. : Центр вільної преси, 2012. – 352 с.
3. Фёдоров А. В. Медиаобразование и медиаграмотность : учеб. пособ. для вузов / А. В. Фёдоров. – Таганрог : Изд-во Кучма, 2004. – 340 с.

АРТПЕДАГОГІКА ЯК ІННОВАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Чемоніна Л.В., канд. пед. н., доцент;
Андріяшина В.С., МАГІСТР)

Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Нова українська школа передбачає використання сучасних творчих напрямків в освітньому процесі. Особливої уваги заслуговує артпедагогіка, яка передбачає роботу педагога із здоровою дитиною шляхом організації живого конструктивного союзу в культуротворчому мистецькому

Науковці (О.Сметаніна, Л.Лебедева) вважають, що арт-педагогічний підхід забезпечує інтегративний спосіб освоєння внутрішніх просторів Образу-Я, створюючи умови «м'якого» вирішення внутрішньо особистісних протиріч, розвитку емоційної чуттєвості й емоційної децентрації.

Сутність артпедагогіки полягає в тому, щоб у процесі навчання та виховання розвивати в людини (у тому числі й за наявності відхилень у розвитку) художню культуру та допомогти їй знайти підхід до успішного оволодіння практичними вміннями й навичками в різних видах художньої діяльності. Треба зазначити, що сьогодні в науковому світі поняття «артпедагогіка», як особливий напрям сучасної педагогічної науки, не має ще достатньо повного і точного визначення. Найбільш визнаною є інтерпретація цієї дефініції, запропонована Оленою Медведєвою. На думку вченої артпедагогіка – це синтез галузей наукового знання (мистецтва і педагогіки), що визначають і забезпечують розробку теорії і практики педагогічного корекційно-спрямованого процесу

художнього розвитку дітей, метою якого є формування основ художньої культури особистості через мистецтво і художньо-творчу діяльність [2, с.109].

Артпедагогіка відходить від прийомів традиційної системи освіти і передбачає безпосередню творчу взаємодію педагога, учня та батьків. Цінним є те, що і вчитель, і діти, і батьки є носіями культури, і передбачає безпосередню творчу взаємодію педагога, учня та батьків. Цінним є те, що і вчитель, і діти, і батьки є носіями культури, артпедагогіка дозволяє плідно працювати з різними категоріями учнів: від обдарованих до девіантних. Основною формою навчання дітей молодшого шкільного віку за допомогою артпедагогіки залишається урок. Його зміст і структура є багатоваріантними, оскільки кожен учень має власний рівень сформованих знань, умінь і навичок, що визначає технології, тобто методи і прийоми роботи вчителя.

Артпедагогічний підхід покликаний забезпечити умови для творчого самовираження в процесі естетичної діяльності, дозволяючи вирішити такі завдання: забезпечити безпечні, «м'які», психологічно комфортні умови діяльності суб'єкта; створювати реальні умови для усвідомлення і вираження індивідом свого творчого (креативного) потенціалу [3, с. 59].

Використання артпедагогічних технологій дозволяє попередити виникнення проблем у розвитку дитини у взаємовідносинах зі школярами, вчителями, батьками [1, с. 20].

Отже, можемо стверджувати, що артпедагогіка є особливим напрямом педагогіки, де навчання, розвиток і виховання особистості дитини здійснюється засобами мистецтва під час вивчення будь-якого навчального предмета.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кондрицька О.І. Формування у студентів педагогічних університетів цінностей засобами артпедагогіки: 13.00.07 «теорія і методика виховання»: Оксана Іванівна Кондрицька; Ін-т пробл. виховання АПН України. – К., 2009. – 24 с
2. Медведева Е.А. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании: Учеб. пособие, Москва: Издательский центр "Академия", 2001. -248 с.
3. Сметанина А.Ю. Арт-педагогическое сопровождение духовно-нравственного развития детей в условиях дополнительного образования: дис. ... канд. пед. наук спец. 13.00.01 «общая педагогика, история педагогики и образования»: Алена Юрьевна Сметанина. – Великий Новгород, 2008. – 201 с.

РОЛЬ НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Чемоніна Л.В., канд. пед. н., доцент;

Геманова М.О., студентка

Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ, Україна

Наука не стоїть осторонь розвитку соціально- політичних процесів і на потребу у кваліфікованих політтехнологах відповіла появою двох нових течій, що

утворились на базі психології: нейролінгвістичне програмування (НЛП) та Public Relations (PR). НЛП – це метод, створений на стику неврології та лінгвістики, який ґрунтується на засадах впливу вербальних форм і структур на свідомість та підсвідомість людини. Зародившись у сфері медицини (психотерапії), він одразу став затребуваним у багатьох сферах суспільно-політичного життя: менеджменті, бізнесі, рекламі, політиці.

Назва НЛП походить від комбінації слів, що описують неврологічні процеси («нейро»), мови («лінгвістична» частина) та поведінкових ознак, що містить в собі «програмування». Згідно з висновками Р. Бендлера та Дж. Гріндера, НЛП – це модель людського внутрішнього досвіду та комунікації, використовуючи принципи НЛП можливо описати будь-яку людську активність детальним способом, що дозволяє виконувати легко та швидко стійкі зміни цієї активності. Свого роду енциклопедія поведінки людини в тих чи інших ситуаціях. [1]

Річард Бендлер та Джон Гріндер наводять як приклад використання НЛП такі можливості:

- Лікування фобій та інших неприємних відчуттів за один сеанс;
- Допомога дітям з невисоким рівнем сприйняття навчання;
- Подолання шкідливих звичок, таких як алкоголізм, тютюнопаління;
- Підвищення рівня продуктивності в різних інтеракціях, таких як подружжя, організації;
- Лікування соматичних захворювань та ін.

Мета, яку поставили вони перед собою Дж. Гріндер і Р. Бендлер, полягала в тому, щоб відтворити ті моделі спілкування, якими користувалися вчені, з метою їх подальшого використання у роботі із пацієнтами. Результатом цього початкового етапу досліджень стала не стільки цілісна теорія предмета, скільки деякий набір технік, що почав використовуватися для підвищення ефективності спілкування, оптимізації процесу навчання, а також для особистісного вдосконалення у різних галузях. Наступний вагомий внесок у справу розвитку НЛП був зроблений Г. Бейтсоном, британським антропологом, який також багато працював у сферах психотерапії, кібернетики і біології. [2]

Отже використання нейролінгвістичного програмування є спробою проникнути в підсвідомість окремої людини або групи, при цьому змінюються їх власні думки, що сприяє навіюванню необхідного для маніпулятора алгоритму дій. Цей процес відбувається непомітно для звичайної людини чи мас, оскільки об'єкту впливу відкрито не нав'язують потрібну думку, а лише створюють контекст, за допомогою якого «самостійно» формуються необхідні висновки. [3]

Розроблення НЛП, спрямоване на вдосконалення здібностей дітей, дасть змогу удосконалити процес навчання, зробити його більш ефективним. НЛП володіє потужним арсеналом засобів психологічного впливу, за допомогою яких може здійснюватися корегування мислення, емоцій та поведінки як окремої особи, так і значної кількості людей.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Про Коннор Дж., Сеймор Дж. Введення в нейролінгвістичне програмування/NLP-Books//nlpbooks.narod/intro/index.htm.
2. NLP/Wikipedia - die freie Enzyklop? die//de. wikipedia/wiki/Neurolinguistische_Programmierung.
3. Ділтс Роберт, Халбом Тім, Сміт Сюзі. Зміна переконань. Психотехнології рівня НЛП-МАЙСТЕР. - М.: Незалежна асоціація психологів-практиків, 2001.

ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЯК СКЛАДОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

(Шамардіна Г. М., к.п.н., професор;
Чернявська О. А., викладач)

Запорізький національний технічний університет м. Запоріжжя, Національна металургійна академія України м. Дніпро, Україна

Головна місія закладів професійно-технічної освіти (ПТО) – забезпечити ринок праці необхідними кадрами, а це можливо, лише якщо сама мережа закладів ПТО й перелік її професій будуть приведені у відповідність до потреб сучасної економіки. Якщо профтехучилища не виконують свою місію, систему потрібно оптимізувати.

Сьогодні в економіці України склалася ситуація, коли попит на робітничі спеціальності залишається незадоволеним уже протягом тривалого періоду, у той самий час, як рівень безробіття серед дипломованих робітників – найвищий серед інших професійних сфер.

Доцільність якнайшвидшого переформатування технічної освіти є очевидною не тільки з огляду на ринок праці, який уже протягом довгого часу відчуває значну нестачу спеціалістів робочих спеціальностей, а ще й з огляду на контингент учнів професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ), які переважно походять із найуразливіших верств населення.

С. Кравцов проаналізувавши стан підготовки кваліфікованих робітників, визначив такі основні напрямки реформування чинної системи ПТО:

1. Орієнтація ПТНЗ під час підготовки робітничих кадрів на потреби ринку праці та вимоги роботодавців.

2. Якісна перебудова системи підготовки робітничих кадрів, яку покликано привести до потреб ринку праці.

Л. Сушенцева також підкреслює, що в ринкових умовах великого значення набуває розвиток системи, яка була б спроможною задовольнити інтереси особистості, суспільства, виробництва, і власне системи професійно-технічної освіти. Необхідно розуміти, що професійна підготовка може вважатися ефективною лише тоді, коли результатом її буде професійно мобільний кваліфікований робітник, «який не тільки володіє знаннями, професіоналізмом, високими моральними якостями, а й уміє діяти адекватно у відповідних

ситуаціях, застосовуючи ці знання та уміння, а також беручи на себе відповідальність за цю діяльність».

Сучасні роботодавці висувають високі вимоги не лише до професійних здібностей спеціаліста, а й до рівня його фізичної підготовленості та стану здоров'я. Тому дуже важливо розглядати реформування не лише професійної складової виробничого навчання, а й загальноосвітньої – теоретичного навчання, до складу якого, входить фізичне виховання.

Ми пропонуємо модернізацію процесу фізичного виховання за рахунок формування в учнів фізкультурно-оздоровчої компетентності.

Фізкультурно-оздоровча компетентність являє собою внутрішні, потенційні, приховані психологічні новоутворення: знання, мотиви, уподобання, інтереси, уміння, навички, програми дій, система цінностей, ставлення до фізкультурно-оздоровчої діяльності, які виявляються у методичній компетентності з упровадження і передачі їх іншим членам суспільства, зокрема у процесі професійної діяльності та сім'ї.

Специфіка формування фізкультурно-оздоровчої компетентності обумовлює низку вимог до планування теоретичного розділу, до змісту та побудови навчальної програми з фізичного виховання, до організації самостійної роботи учнівської молоді та інше.

Для успішного формування фізкультурно-оздоровчої компетентності у процесі фізичного виховання потрібно сформувати необхідний обсяг теоретичної інформації, удосконалити структуру уроку фізичного виховання, розробити блоки фізичних вправ, а також розробити форми і методи організації учнями самостійних теоретичних і практичних занять фізичними вправами у позаурочний час.

Література:

1. Данилова О. І. Перспективні напрямки розвитку системи професійно-технічної освіти в Україні / О. І. Данилова // Педагогічний альманах. - 2015. - Вип. 25. - С. 165-171. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2015_25_27.

2. Профессиограммы и профессиокарты основных профессий / Под ред. В. В. Ерасова. - К., - 1995. 111 с.

ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІСІ

Шестакова Н. В., учитель вищої категорії, «Старший вчитель» фізики
Загальноосвітньої школи I-III ст №3 Бердянської міської ради

Актуальність роботи. Міжособистісні стосунки – це система установок, орієнтацій, очікувань і стереотипів через які люди сприймають себе і оцінюють один одного. Міжособистісні відносини емоційні за своєю природою. Вони супроводжуються різними переживаннями (симпатіями і антипатіями). Для

позначення міжособистісних відносин в психології використовується термін "взаємини".

Міжособистісні відносини – це безпосередньо ті відносини, які складаються в реальному житті між індивідами. Основою міжособистісних відносин є спілкування індивідів один з одним.

Мета дослідження: діагностика міжособистісних стосунків в підлітковому віці; виявлення психологічних компонентів формування сприятливих відносин у середньому шкільному віці міжособистісних стосунків.

Завдання дослідження:

- На основі теоретичного аналізу визначити особливості формування міжособистісних відносин в підлітковому віці.
- Виявити і обґрунтувати психологічні умови формування міжособистісних стосунків в середньому шкільному віці.
- Експериментально перевірити ефективність.

Методи дослідження: У вітчизняній та зарубіжній соціальній психології проблема групи розроблена на досить глибокому науково-методичному рівні. Дослідження Б. Паригіна, Я. Коменського, А. Петровського, Л. Уманської зосереджуються на соціально-психологічних факторах формування та розвитку груп, визначенні специфіки впливу на особистість конкретної соціальної групи, а також питань групових взаємин. А. Ковальов, В. Мясіщев, розвиваючи концепцію А. Лазурского, вважають, що відносини це цілісна система індивідуальних, виборчих зв'язків особистості з різними сторонами об'єктивної дійсності. Ці та інші теоретичні підходи є свідченням загостреної уваги дослідників даної проблеми і саме тому вони потребують детального аналізу та наукового обґрунтування.

Міжособистісні стосунки підлітків необхідно вважати найважливішою умовою їх особистісного розвитку. Вибудовуючи міжособистісні відносини, підлітки вчаться добувати потрібну інформацію, переймати досвід, збагачують себе моральними знаннями і моральними цінностями, вчаться правилам поведінки в суспільстві, створюють свій стиль спілкування. Саме тому проблеми, що стосуються міжособистісних відносин, не втрачають своєї актуальності

Проблематикою даної теми займалися такі вчені як А. Бодалев, Г. Андреева, В. Москаленко, А. Морозова, А. Лазурський, Б. Ананьев, та інші.

Аналіз літератури показав, що досліджено багато сторін пубертатного періоду в особливості міжособистісних відносин. Однак, незважаючи на значну кількість робіт слід зазначити, що в педагогіці, психології досі недостатньо вивченими залишаються:

- взаємозв'язок міжособистісного спілкування підлітків з суб'єктивною оцінкою якості їх життя;
- ступінь, особливості та динаміка розвитку окремих компонентів впевненості в собі у підлітків (особистісного, когнітивного, емоційного, поведінкового) протягом усього вікового періоду;

- суб'єктивна оцінка підлітком життя як індикатора благополуччя пов'язаного з міжособистісними відносинами;

Сутність дослідження. Ми провели емпіричне дослідження, метою якого було виявлення міжособистісних стосунків в підлітковому віці.

Наша вибірка складалася з учнів 7-их та 8-их класів на базі Бердянській загальноосвітній школі I – III ступенів №3 Бердянської міської ради Запорізької області (45 учнів 7 х класів та 58 учнів 8 х класів).

Для вивчення психологічних особливостей формування відносин у підлітків нами використовувалися такі методи та методики: бесіда, спостереження, Методика діагностики спрямованості особистості Б. Басса (орієнтаційна анкета), «Діагностика прийняття інших» (за шкалою Р. Фейя).

У результаті діагностики було виявлено, що у методиці діагностики спрямованості особистості Б. Басса в 7 класах: спрямованість на себе (Я) мають – 38%, спрямованість на спілкування (О) – 44%, та спрямованість на справу (Д) – 18%, підлітків. В той час як в учнів 8 класів: спрямованість на себе (Я) мають – 43%, спрямованість на спілкування (О) – 26%, та спрямованість на справу (Д) – 31%, учнів.

За результатами проведення методики «Діагностика прийняття інших» (за шкалою Р. Фейя) ми маємо такі результати:

середній рівень прийняття інших: 7 клас – 51% учнів; 8 клас – 56% учнів;

високий рівень прийняття інших: 7 клас – 16% учнів; 8 клас – 26% учнів;

низький рівень прийняття інших: 7 клас – 33% учнів; 8 клас – 18% учнів;

Перевіряючи та проаналізувавши результати діагностики слід зробити висновок, що більшість підлітків спрямовані на спілкування у 7 класі, в той час більшість людей які мають високий та нормальний рівень прийняття інших знаходяться у 8-му класі. Це може бути пов'язано з новим колективом учнів, більш складною навчальною програмою та суб'єктивною якістю життя. Всі результати методик були підтверджені за допомогою бесіди та спостереження.

На основі теоретичного аналізу ми визначили компоненти та особливості стосунків у підлітковому віці. Найбільша частина досліджень міжособистісних відносин розроблялася на матеріалі соціальної та педагогічної психології. Також міжособистісні стосунки включають в собі особистісний, когнітивний, емоційний і поведінковий компоненти і представляє собою пізнання індивідуально-психологічних особливостей партнерів у спільній діяльності та взаєморозуміння для підлітків, позитивні чи негативні переживання, що охоплюють учнів в міжособистісному спілкуванні, дії, які виражають відносини даної людини до інших людей, до групи загалом. Ефективність міжособистісних стосунків оцінюється станом задоволеності – незадоволеності групи та її членів.

Висновки дослідження: Вивчаючи розвиток особистості підлітка в цілому, можна виділити кілька напрямків безпосередньо пов'язаних з правильністю формування міжособистісних відносин.

- Самовираження. Для підлітка важливо виділитися в колективі однолітків своїми особистими якостями, або знаннями, вміннями. Важливо не тільки продемонструвати, а й отримати схвалення від однолітків.
- Пізнання навколишнього світу. Для підлітка важливий вільний безоціночний обмін думками з різних питань. Думка товаришів буває частіше ціннішою, ніж думка батьків.
- Набуття дружби. Друг в підлітковому віці часто стає найближчою людиною. Разом підлітки проходять життєві труднощі дорослішання.
- Почуття спільності. Коли підліток відчуває приналежність до значущої для нього соціальної групи, то психологічно відчуває себе комфортно, особливо, маючи високий статус в групі.

Таким чином, міжособистісні відносини є одним з найважливіших чинників успішності особистості в підлітковому віці.

Між компонентами міжособистісних стосунків і складовими суб'єктивної оцінки якості життя (відчуття щастя, задоволеність життям, ціннісними орієнтаціями особистості) є позитивні зв'язки, які свідчать про міжособистісний вплив на суб'єктивну оцінку якості життя підлітків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальна психологія. / За загальною редакцією академіка С.Д. Максименка. Підручник. – 2-ге вид., переробл. і доп. – Вінниця: Нова Книга, 2014. – 704 с.
2. Малафіїк І.В. Педагогіка / І.В. Малафіїк. – К. : Слово, 2015. – 632 с.
3. Рашковська І. Формування психологічного клімату в школі / Ілона Рашковська. – К. : Шкільний світ, 2017. – 152 с.
4. Скрипченко О.В. Вікова та педагогічна психологія / О.В. Скрипченко, Л.П. Василенко. – К. : Просвіта, 2012. – 320 с.
5. Філоненко М.М. Психологія спілкування / М.М. Філоненко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 224 с.

ІНТЕГРАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Шиман О.І., канд. пед. н., доцент

Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Міністерство освіти і науки України узгодило остаточну версію проекту Державного стандарту початкової загальної освіти, який 21 лютого 2018 р. затвердив Кабінет Міністрів [1]. Саме за ним уже наступного навчального року навчатимуться усі перші класи Нової української школи. У 2018/2019 навчальному році школам запропонують навчати учнів за Типовими навчальними програмами або ж розробити свої на основі типових на засадах інтеграції. Вже відбулося громадське обговорення двох проектів програм, до якого

долучилися і викладачі кафедри початкової освіти Бердянського державного педагогічного університету.

Головна ідея Нової української школи і нового Стандарту зокрема – навчання, побудоване на компетентностях. Стандарт поділено на 9 освітніх галузей: Мовно-літературна, Математична, Природнича, Технологічна, Інформатична, Соціальна і здоров'язбережна, Громадянська та історична, Мистецька і Фізкультурна. Компетентнісний потенціал кожної освітньої галузі забезпечує формування всіх ключових компетентностей. Це одна із найважливіших тез Стандарте, що дозволяє розвивати одну й ту ж компетентність наскрізно через усі освітні галузі. Так, серед ключових компетентностей, визначених Законом України «Про освіту» з урахуванням Рекомендацій Європейського Парламенту та Ради ЄС для освіти впродовж життя, є інформаційно-комунікаційна компетентність, яка формується у здобувачів початкової освіти шляхом опанування ними основ цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатностей безпечно та етично використовувати цифрові пристрої, інформаційно-комунікаційні технології для творчого самовираження, власного та суспільного добробуту.

Реформування сучасної освіти лежить на шляху подолання ізольованого викладання навчальних предметів і створення принципово нових навчальних програм, де освітній процес доцільно орієнтувати на розвивально-продуктивний інтегративний підхід. Так, остання редакція Державного стандарту передбачає організацію освітнього процесу із застосуванням діяльнісного підходу на інтегровано-предметній основі з переважанням ігрових методів у першому циклі (1-2 класи) та інтегровано-предметній основі у другому циклі (3-4 класи). Більшість орієнтовних видів навчальної діяльності відображає синергетичний підхід до освітнього процесу, коли виконання завдань із різних галузей, їх взаємопроникнення та переплетення підсилюють ефекти навчання, сприяють конструюванню знань, а не їх відтворенню, що демонструє партнерський підхід до освітнього процесу, задекларований Концепцією «Нова українська школа». Інтегрований підхід відображений не тільки через специфічні «синергетичні» завдання, що моделюють життєві ситуації, з якими стикаються діти, а й через інтегрований курс «Я досліджую світ», який охоплює сім освітніх галузей, за виключенням мовно-літературної та математичної.

Інтеграцію С.І. Архангельський розумів як взаємозв'язок змісту, методів та форм навчання; Г.І. Батуріна – як цілісний навчально-виховний процес; Г.Ф. Федорець – як різноманітні зв'язки між структурними компонентами педагогічної системи. На думку американських дослідників, інтеграція в освіті – це організація процесу пізнання, за якою учні можуть використовувати знання та вміння, отримані в школі, в реальних життєвих ситуаціях.

У сучасній українській школі узвичаїлася міжпредметна інтеграція. При впровадженні нової редакції Державного стандарту передбачена розробка широкої системи в роботі вчителів, які здійснюють міжпредметні зв'язки як у змісті і методах, так і у формах організації навчання.

Саме інформатична освітня галузь відіграє важливу роль у формуванні загального світогляду молодших школярів, розвитку міжпредметних зв'язків і понять. До загальнопредметних можна віднести поняття, що стосуються як інформатики, так і будь-якої іншої дисципліни, але жоден шкільний курс ці поняття не формує, а саме: «об'єкт», «властивість», «середовище», «схема», «таблиця», «система», «процес», «алгоритм», «виконавець», «результат», «модель», «джерело», «приймач» тощо.

За допомогою багатосторонніх міжпредметних зв'язків закладається фундамент для формування в учнів умінь комплексного бачення проблем реальної дійсності, різнопланових підходів до їх розв'язання. Планується реалізація горизонтальних і вертикальних міжпредметних зв'язків. Горизонтальні міжпредметні зв'язки здійснюються тоді, коли вивчення одного поняття на уроках з різних предметів відбувається впродовж деякого часу (не одночасно). Вертикальні міжпредметні зв'язки доцільно реалізовувати у випадку вивчення поняття на одному уроці (або в один часовий проміжок на різних уроках) із використанням навчального матеріалу з різних предметів. Тобто, якщо вчитель планує одну тему впродовж одного уроку, залучаючи з інших – відомості, способи дій на основі сформованих в учнів умінь та навичок, форму подання навчального матеріалу тощо, то він використовує вертикальний тематизм.

Наразі нагальною потребою постає проблема реформування системи підготовки та професійного розвитку педагогів Нової української школи, формування освітнього середовища, забезпечення різних форм інтегрованого навчання, здійснення моніторингу розвитку учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/STANDART-08.11.2017-ost.docx>

ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Шиман О.І., канд. пед. н., доцент;
Ландирев В.О., магістрант

Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

Сучасний етап розвитку інформатизації системи освіти спрямований на подальше підвищення якості освіти, забезпечення конкурентоспроможності національної системи освіти на світовому ринку освітніх послуг, її інтеграцію у світовий освітній простір. Цифрові технології, що стрімко розвиваються, поширюються і проникають в усі сфери нашого життя, потребують урізноманітнення способів представлення інформації і необхідності змін в організації навчання учнів, починаючи з початкової школи. Поєднання технічного прогресу й можливості реалізації освітньої складової простежується в

нових сучасних засобах навчання, зокрема, в електронних освітніх ресурсів навчального призначення (ЕОР).

Загальні вимоги до ЕОР прописані в Положенні про електронні освітні ресурси, затвердженому наказом МОН № 1060 від 01.10.2012. Під ЕОР розуміють навчальні, наукові, інформаційні, довідкові матеріали та засоби, розроблені в електронній формі та представлені на носіях будь-якого типу або розміщені у комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів і необхідні для ефективної організації освітнього процесу, в частині, що стосується його наповнення якісними навчально-методичними матеріалами [1].

Метою створення ЕОР є модернізація освіти, змістове наповнення освітнього простору, забезпечення рівного доступу учасників освітнього процесу до якісних навчальних та методичних матеріалів незалежно від місця їх проживання та форми навчання, створених на основі інформаційно-комунікаційних технологій. ЕОР є важливим інструментом освітнього процесу і вважається одним з головних елементів інформаційно-освітнього середовища.

Питання визначення ефективності використання і класифікації ЕОР є предметом досліджень В.Ю. Бикова, А.М. Гуржія, М.І. Жалдака, .В. Лапінського, С.Г. Литвинової, Г.П. Лаврентьєвої та ін. Обґрунтуванню вимог до ЕОР для молодших школярів присвячена низка праць, зокрема: М.І. Беляєва, В.В. Гришкуна, В.В. Гури, Г.А. Краснової, Н.В. Олефіренко та ін.; питання підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування сучасних засобів навчання в освітньому процесі висвітлюються в дисертаціях В.М. Андрієвської, А.М. Коломієць, В.В. Коткової, Л.Є. Петухової, О.В. Суховірського, В.В. Шакотько, О.І. Шиман та ін.

У науково-методичній літературі розроблено ряд стандартних вимог, що пред'являються до електронних освітніх ресурсів – дидактичних, техніко-технологічних, ергономічних, естетичних. Разом з тим, використання електронних засобів навчання у початковій школі має свою специфіку, зумовлену психолого-фізіологічними особливостями дітей молодшого шкільного віку, особливостями педагогічного процесу у молодшій школі, особливостями контингенту школярів. У цьому зв'язку постає проблема розробки рекомендацій до використання освітніх електронних ресурсів, орієнтованих на підтримку навчальної діяльності саме молодших школярів.

ОЕР носять багатоаспектний характер. З одного боку, їх можна віднести до паперових освітніх ресурсів (навчальна книга, посібник) і відповідно, використовувати принципи класифікації, які застосовуються до традиційних паперових освітніх ресурсів. З іншого боку, вони належать до категорії електронних ресурсів і до них можуть бути застосовані принципи класифікації електронних ресурсів. За технологією створення, вони є програмними засобами, і до них може бути застосована класифікації педагогічних програмних засобів.

Інноваційні якості електронних освітніх ресурсів нового покоління для забезпечення всіх напрямів навчально-виховної роботи, реалізовані завдяки

використанню нових педагогічних інструментів ЕОР, перелік яких включає: інтерактивність, мультимедія, моделінг, комунікативність, продуктивність.

Нині накопичено потужний фонд електронних ресурсів, які можна використовувати у початковій школі для досягнення навчальної, розвивальної або виховної мети. Для підтримки шкільних дисциплін розроблені електронні навчальні посібники і підручники, комп'ютерні тренажери, навчаючі програми, контролюючі модулі тощо. Для підвищення дидактичної ефективності застосування електронних ресурсів навчального призначення ці засоби навчання застосовуються в навчально-виховному процесі спільно з іншими навчально-методичними матеріалами (наприклад, паперовими підручниками і посібниками, методичними рекомендаціями для вчителів, учнів), формуючи такою сукупністю комп'ютерно орієнтовані програмно-методичні комплекси. Одним із таких комплексів є програмний продукт «Сходинки до інформатики Плюс» (видавництво «Світич»), який отримав гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» у 2010 році та входить до комплексу навчання початкового курсу інформатики. Його використання дає можливість разом із формуванням елементарних навичок роботи з комп'ютером розвивати логічне мислення, увагу, пам'ять, уяву, творчі здібності учнів та підтримувати навчання таких предметів, як математика, українська та англійська мови, «Я і Україна», основи здоров'я тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Положення про електронні освітні ресурси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>.

ТРУДНОЩІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ З УЧНЯМИ З ДИСТАНТНИХ СІМЕЙ

Яковлева К. І., магістр соціальної педагогіки, майстер виробничого навчання
Чернівецького ВПУ 3

Гриник Г. С., майстер виробничого навчання Чернівецького ВПУ 3

Соціально-економічна, ідеологічна, політична, екологічна ситуація у нашій державі на сучасному етапі свідчить про кризу в суспільному житті, посилює індивідуальні проблеми кожної окремої людини, кожної конкретної сім'ї, викриває її внутрішні конфлікти, біди, страждання, загострює суперечності.

Сьогодні досить поширеним типом стає сім'я, члени якої тривалий час перебувають на відстані, з різних причин і, особливо, через те, що один або обидва батьків працюють за кордоном [3, 113]. Такі сім'ї науковці називають дистантними, через те, що перебувати і спілкуватися їм доводиться на відстані.

Дистантні сім'ї на думку психологів не завжди стають неблагополучними, багатьом вдається адаптуватися до специфічних умов проживання і налагодити сімейне життя, однак багато з них є потенційно-неблагополучними, а велика кількість і неблагополучними. Це зумовлено тим, що у багатьох з них порушені

зв'язки з мікро- та макро- середовищем, внутрішньо родинні зв'язки, структура сім'ї, спроможність сім'ї виконувати свої функції.

Аналіз наукової літератури та власний досвід роботи майстром виробничого навчання з учнями, батьки яких на заробітках за кордоном дає змогу визначити основні проблеми дітей трудових мігрантів: непорозуміння та конфлікти у взаєминах з однолітками, учителями, батьками та опікунами, нереалізована потреба у спілкуванні з батьками та потреба у розвитку навичок спілкування.

Для дітей трудових мігрантів характерним є погіршення загального емоційного стану, емоційні розлади, невміння справитися з негативними емоціями; особисті проблеми, зокрема, ті, які стосуються взаємин з протилежною статтю; потреба у самопізнанні, проблема статусу у колективі, проблема професійного самовизначення; проблема успішності; невпевненість у собі занижена самооцінка;; пияцтво батька; незадоволення ставленням з боку опікунів; страх самотності, покинутості; поведінкові труднощі; проблеми адаптації до умов проживання без батьків; потреба у підтримці; вразливість до впливу неформальних угруповань, ризик потрапити у погану компанію та інші [2, 113]. Усі ці проблеми повинні враховуватися майстром, адже вони викликають труднощі у вихованні таких учнів.

Спілкування з колегами педагогічними працівниками показує, що діти з неблагополучних дистантних сімей часто порушують дисципліну, погано готуються до занять, не виконують домашні завдання. Вчителі також скаржаться на часті пропуски занять, низьку мотивацію до навчання, зниження рівня навчальних досягнень, конфліктну поведінку, агресивність, неналежний зовнішній вигляд та не бажаний соціальний статус у колективі [2].

Досвід показує, що процес адаптації до навчання викликає труднощі у всіх учнів, а не лише з сімей трудових мігрантів, адже учням професійно-технічного училища необхідно звикнути до нових умов проживання, до нових умов навчання, до нового колективу однолітків до нових учителів та їх вимог. Зазвичай дітям з повних сімей допомагають здолати ці труднощі батьки, а от учні, у яких батьки за кордоном особливо потребують допомоги від інших людей, саме майстер виробничого навчання, може стати такою людиною, другою мамою чи старшою сестрою, яка зрозуміє, підтримає, порадить, допоможе. Налагодження такого підтримуючого спілкування неодмінно позитивно позначиться і на якості професійної підготовки та успішності, адже дитина сприйматиме майстра як авторитетного наставника, а не лише як вчителя і контролера.

З огляду на це майстер виробничого навчання, у якого є можливість тривалий час спілкуватися з такими учнями має стати мудрим наставником і навіть старшим другом. Для цього майстру треба здійснювати особистісно-орієнтований та індивідуальний підхід у навчанні та вихованні таких дітей, проявляти педагогічний оптимізм, дотримуватися принципу опори на позитивне. Майстру важливо враховувати індивідуальні та вікові особливості таких учнів:

особливості складного підліткового віку, національну та релігійну приналежність, особливості темпераменту, характеру, здібностей і потенційних можливостей.

Для досягнення успіху майстру дуже важливо любити свою справу та любити своїх учнів. «Педагог без любові до дитини, це все одно що співак без голосу, музикант без слуху, художник без відчуття кольору» - писав Василь Олександрович Сухомлинський.

ЛІТЕРАТУРА :

1. Куб'як Наталія. Психолого-педагогічні проблеми виховання дітей з дистантних сімей, у яких батьки працюють за кордоном/ Наталія Куб'як// Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 35."Виховання дітей та молоді в контексті розвитку громадянського суспільства." - Херсон: ХДУ, 2003. - С.341-344
2. Романовська Д. Д. Аналіз банку даних дітей трудових мігрантів Чернівецької області та основних проблем, які виникають у роботі з ними / Д. Д. Романовська, С. І. Собкова // Організація соціально-педагогічної допомоги в закладах освіти: матеріали обласного семінару керівників психологічних служб та соціальних педагогів інтернатних закладів. - Чернівці-Хотин, 2008. - С.60-69.
3. Трубавіна І .М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю / І .М. Трубавіна Навчальний посібник - К.: ДЦССМ , 2003. - 132с.

Навчальне видання

**Наука III тисячоліття:
пошуки, проблеми, перспективи розвитку**

(25-26 квітня 2018 року)

Збірник тез

Відповідальний за комп'ютерну верстку -

С.В. Онищенко, А.С. Денисова

Дизайн обкладинки - Я.О. Сичікова

Відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат та інших відомостей несуть автори

Надруковано з оригінал-макету, наданого автором

Підписано до друку 30.04.2018 року.

Формат 60x84/16. Папір офсетний.

Гарнітура "Book Antiqua". Друк - лазерний.

Ум.-друк. арк. 21. Наклад 500 прим. Зам. № 171.

Бердянський державний педагогічний університет

Вул. Шмідта 4, м. Бердянськ, 71100

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2961 від 05.09.2007 р.